

TESTVÉRORSZÁG

A VILÁGIRODALOM LEGSZEBB MESÉI

A KÖTET ÍRÓI

AKSZAKOV
ANDERSEN
AYMÉ
BALÁZS BÉLA
BAZSOV
BENEDEK ELEK
CAPUANA
ERBEN
FALLADA
GORKIJ
GRIMM
HAUFF
ISPIRESCU
JÓKAI MÓR
KIPLING
LINDGREN
MARK TWAIN
MÓRA FERENC
MÓRICZ ZSIGMOND
NODIER
PAUSZTOVSZKIJ
PERRAULT
POGORELSZKIJ
SAINT-EXUPERY
A. TOLSZTOJ
WILDE

BARTÓCZ ILONA, GELLÉRT GYÖRGY, JÉKELY ZOLTÁN,
LENGYEL BALÁZS, LONTAY LÁSZLÓ, RAB ZSUZSA, RÉZ ÁDÁM,
RÓNAY GYÖRGY, SZÁSZ IMRE, SZÖLLŐSY KLÁRA, ZIGÁNY MIKLÓS

FORDÍTÁSÁBAN

VÁLOGATTA KORMOS ISTVÁN

TARTALOM

PERRAULT SZAMÁRBÓR	BENEDEK ELEK A VÖRÖS TEHÉN
NODIER ARANYBORSÓ ÉS BORSÓVIRÁG	KIPLING A MAGÁNYOSAN SÉTÁLÓ MACSKA
GRIMM A CSODÁLATOS HEGEDŰS	GORKIJ JASKA
POGORELSZKIJ A FEKETE TYÚK	MÓRA FERENC SZÉPEN SZÓLÓ MUZSIKA
AKSZAKOV A BÍBORSZÍNŰ VIRÁG	MÓRICZ ZSIGMOND FILLENTŐ
HAUFF AZ IFJÚ ANGOL	BAZSOV ARANYHAJSZÁL
ANDERSEN A KIS HABLEÁNY	A. TOLSZTOJ ALJONUSKA HÚGOCSKA, IVANUSKA BÁTYUSKA
ERBEN MINDENTUDÓ ÖREGAPÓ HÁROM ARANY HAJSZÁLA	BALÁZS BÉLA TESTVÉRORSZÁG
JÓKAI MÓR A LEAOTUNGI EMBERKÉK	PAUSZTOVSZKIJ HÓSTETT
ISPIRESCU A SÓ ÉS A MÉZ	HANS FALLADA AZ ARANYTALLÉR TÖRTÉNETE
MARK TWAIN A HALHATATLAN FEJ	ANTOINE DE SAINT-EXUPERY A KIS HERCEG
CAPUANA A KÉT ÖREG	AYMÉ A FESTŐDOBOZ
WILDE A CSILLAGFIÚ	LINDGREN SUNNANÄNG

PERRAULT SZAMÁRBÓR

Hol volt, hol nem volt egy igen-igen hatalmas király. Népe szerette, szomszédai tisztelték, szövetségesei ragaszkodtak hozzá; nem volt nála boldogabb uralkodó széles e világon. Az meg még csak tetézte a boldogságát, hogy amikor eljött az ideje, olyan királykisasszonyt választott magának feleségül, akiről igazán nem lehetett megállapítani, vajon a szépsége nagyobb-e, vagy az erénye tündöklőbb. Szerencsés is volt a házasságuk, kívánni sem lehetett volna jobbat. Szerették, becsülték egymást, soha egy rossz szó nem esett köztük; csak egy dolog zavarhatta volna meg az egyetértésüket; az, hogy nem született gyermekük. Ezen egy ideig búslakodtak, de a királynénak egy szép napon jó gondolata támadt: azt ajánlotta, fogadják örökbe árván maradt kicsi unokahúgát. Magukhoz vették hát a kis árvát, és csakhamar úgy megszerették, mintha a tulajdon édes gyermekük lett volna; mert ahogy nőtt, a lányka egyre szebb, egyre okosabb, egyre kedvesebb lett, igazán díszére vált az udvaruknak.

Ettől kezdve azután még csak futó bánat sem borított felhőt a király meg királyné boldogságára. Pompában és bőségben éltek, miniszterei bölcsek és ügyesek voltak, udvari emberei pedig becsületesek és hűségesek. Tágas istállóikban a világ legtüzesebb, legformásabb paripái ropogtatták a zabot. Sok idegen megfordult az udvarban; mind megcsodálták a gyönyörű telivéreket, de még jobban csodálkoztak azon, hogy a főistálló közepén, a legszembetűnőbb helyen nem valami hófehér arabs paripa vagy hollófekete táltos mén állt, hanem egy nagy fülű számár.

Hanem a csacsimester nem véletlenül került a díszhelyre. Nagyon is megérdemelte ezt a kitüntetést! Ez a csacsi ugyanis csodacsacsi volt: trágya helyett minden áldott reggelre csillogó-villogó aranypénzzel szórta tele maga alatt a szalmát, mégpedig olyan bőségesen, hogy hajnalra kelve az istállómester alig győzte garmadába seperni a két lovászfúval.

De a királyok élete sem fenékig gyönyörűség, s őket is éppen úgy érheti baj, mint akármelyik egyszerű alattvalójukat. Nincsen öröm, amelybe egy cseppnyi öröm bele ne keverednék, így történt most is.

A királyné hirtelen megbetegedett, s hiába hívták össze a birodalom valamennyi tudós orvosát: nem tudtak segíteni rajta. Gyászba borult az udvar, bánkódott az egész ország, s a király pedig úgy kétségbeesett, úgy reszketett édes-kedves felesége életéért, hogy majd esztét vesztette az aggodalomtól és a fájdalomtól. De hiába tördelte a kezét, hiába fohászkodott, nem használt itt már semmi.

Mikor szegény királyné érezte, hogy közeledik az utolsó órája, magához kérette a férjét.

- Engedd meg, hogy mielőtt meghalok, kérjek tőled valamit - mondta a zokogó királynak. - Ha kedved támadna rá, hogy újra megházasodjál...

Nem folytathatta, mert a király keserves tiltakozásba tört ki, megragadta és könnyeivel áztatta felesége kezét; s egyre azt hangoztatta, ne is beszéljen neki semmiféle második házasságról.

- Nem, nem, kedves hitvesem - mondta végül -, hiszen más vágyam sincs, mint hogy utánad haljak!

- Az állam érdeke úgy kívánja, hogy utódod legyen - felelte a királyné olyan határozottan, hogy a királynak csak még jobban elfacsarodott a szíve. - Nincs még fiad, aki méltán követ a trónon. Meg kell tehát nősülnöd, hiszen nekem nem született gyermekem. De irántam érzett

szerelmedre kérlek, ne engedj népeid sürgetésének, s csak akkor házasodjál meg, ha olyan menyasszonyra találtál, aki szebb és rátermettebb nálam. Esküdjél meg nekem erre, és akkor nyugodtan halok meg.

Ki tudja, nem azért kívánta-e a királyné ezt az esküt, mert el sem tudta képzelni, hogy valaki szebb és jobb lehet nála a világon, s így akarta biztosítani, hogy a király ne nősülhessen meg másodszor. Ha ezért kívánta, ha nem, rövidesen meghalt; és soha férfi még olyan keservesen nem gyászolta a feleségét, mint a király; éjjel-nappal sírt, zokogott, nem is törődött mással, mint a fájdalommal.

Csak hogy a hangos bánat hamar elmúlik. S az ország nagyjai is összegyűltek, tanácsot tartottak, és küldöttséget menesztettek a királyhoz: kérték, házasodjék meg ismét. Az először hallani sem akart a dologról, s újra kicsordult a könny a szeméből. Hivatkozott a királynénak tett esküjére, és felszólította tanácsosait: mutassanak neki olyan eladósorban levő királykisasszonyt, aki akár csak meg is közelíti az ő megboldogult feleségének a szépségét, jóságát. Nagyon jól tudta, hogy tűvé tehetik a fél világot, akkor sem találhatnak.

Az országtanács azonban az egész esküt balgaságnak minősítette.

- Nem az a fontos - mondták -, hogy szép legyen a királyné; erényesnek, jó anyának kell lennie! Az ország békessége azt kívánja, hogy a királynak utódja legyen. A kis királykisasszonyban minden szükséges tulajdonság megvan ahhoz, hogy nagyszerű királyné váljék belőle, de egy lány mégsem ülhet egyedül a trónra: idővel férjhez kell adni valamelyik idegen királyfihoz. Az pedig vagy elviszi magával a saját országába, vagy itt marad, és vele együtt uralkodik - de akkor meg idegen királyuk lesz: gyerkeik már idegen királyi háznak a gyermekei lesznek. A szomszéd népek egykettőre ellenük támadhatnak, háborúba sodorhatják őket, s előbb-utóbb romba dől az egész birodalom.

A királyt mehökkentették ezek az érvek, s megígérte, hogy fontolóra veszi őket.

Érdeklődni kezdett hát a számba jöhető királykisasszonyok, hercegkisasszonyok felől: vajon mire eshetné a választása. Sorra hozták elébe az arcképeiket; egyik szebb volt, mint a másik, de a megboldogult királynéhoz foghatót egyetlenegy sem talált köztük, így aztán nem is tudott dönteni.

Miközben így küszködött magában a boldogtalan király, egy szép napon mégis észrevette, hogy a nevelt lánya nemcsak elragadóan szép és kedves, hanem még bájosabb és eszesebb is, mint amilyen nevelőanyja volt. Attól fogva egyre nagyobb kedvteléssel nézegette, addig-addig, míg egyszer csak ki nem jelentette neki: feleségül fogja venni.

A királykisasszony majd elájult, amikor ezt meghallotta. Nevelőapja lábához borult, és kérve kérte, mondjon le szándékáról, összeszedte minden rábeszélő készségét, s úgy próbálta eltéríteni tervétől. Azt mondta: hálás neki a jóságáért, ragaszkodik hozzá, de - éppen mert úgy szereti, mint az édesapját - hogy is menjen feleségül hozzá! Nem, azt a világ minden kincséért sem tudná megtenni!

De amit a király egyszer a fejébe vett, azt nem lehetett kiverni onnét! Hogy legyőzhesse a királykisasszony ellenkezését, fölkereste az ország legöregebb druidáját, és tanácsot kért tőle. Ennek a gonosz, nagyra vágyó öregnek igen hízelgett a király bizalma. Nem sokat gondolt ő a jóságos, ártatlan királykisasszony boldogságával. Csak a saját érdekét nézte, csak azzal törődött, hogyan tudná belopni magát az uralkodó kegyébe. Nemhogy helytelenítette volna a király szándékát, hanem még egyenesen javallotta is a házasságot, s egykettőre megnyugtatta az uralkodó lelkét. Hogy mégsem illenék akarata ellenére feleségül vennie a saját nevelt lányát? Nem, erről egy árva szót sem szólt; sőt - mondta -, ez nagyon is természetes és

dicséretes dolog! A király könnyen átláthatott volna a szitán, ha egy kicsit józanabban gondolkodik; csak hogy elvakította a szenvedély, egyébire sem gondolt, mint a házasságra, és nagy örömmel fogadta az alattomos druida szavait. Megölelte, megcsókolta a rossz tanácsadót, visszasietett palotájába, s azonnal kiadta a parancsot: a királykisasszony készülődjék az esküvőre!

Szegényke az azt sem tudta, hová legyen a szomorúságtól. Végül is elhatározta, hogy fölkeresi keresztanyját, a Kertek Tündérét. Volt egy báránka, amelyik minden utat jól ismert, azt befogta a kétkerekű kis kocsjába. S még azon az éjszakán útra is kelt a bárányfogatán.

Szerencsésen megérkeztek, s a tündér már várta; igen szerette a keresztlányát, s nyomban vigasztalni kezdte; sose féljen, nem lesz semmi bántódása, ha megfogadja a tanácsát.

- Bizony nem való, hogy feleségül menj a tulajdon nevelőapádhoz - mondta a tündér. - De nem illő az sem, hogy szembeszegülj vele, hiszen jó volt hozzád; lányává fogadott, és szeretettel felnevelt. Tudod mit? Mondd azt neki, hogy eszedbe jutott valami, s ettől a szeszélyedtől semmiképpen sem tágitasz: olyan ruhát akarsz, amilyen a fényes égbolt, s amíg azt meg nem kapod, hallani sem akarsz másról. Akárhogyan szeret, akármilyen hatalmas, ezt a kívánságodat mégsem tudja teljesíteni.

A királykisasszony megköszönte szépen a keresztanya tanácsát, s mindjárt másnap reggel tudomására hozta a királynak - úgy, amint a tündér meghagyta -, hogy addig ne is beszéljenek semmiféle esküvőről, amíg olyan ruhát nem szerez neki, amilyen a fényes égbolt.

A király azt gondolta magában: lám, mégiscsak hozzám jön, ha teljesítem a kívánságát! - s igen jókedvre kerekedett erre a reményre. Összehívatta országa legjobb szövőiparosait, és megrendelte a ruhát, de kijelentette; ha nem tudják elkészíteni, mindnyájukat felkötötte.

Erre szerencsére nem került sor: egy nap munka után már hozták is a kész ruhát. A báránfelhők szegte tengerkék égbolt nem olyan szép, mint amilyen szép ez a ruha volt, amikor kiterítették. A királykisasszony nagyon elbúsult, amint meglátta, s azt sem tudta, mit mondjon zavarában, mert a király váltig sürgette a válaszát. Mit tehetett egyebet szegény lány: megint csak a keresztanyjához fordult. Az egészen elképedt, amikor megtudta, hogy a csel, amit tanácsolt, kudarcot vallott.

- Még egyszer próbát kell tennünk - mondta -, de most olyan ruhát kell kérned, mint a hold az égen.

A királykisasszony nem kérhetett volna olyasmit, amit a király megtagadott volna tőle. Ahogy meghallotta ezt a második kívánságát, máris hívatta az ország legügyesebb iparosait, és keményen rájuk parancsolt, készítsék el a ruhát, olyan legyen, mint a hold az égen, és ha egy kerek nap alatt nem hozzák a palotába, fejét véteti valamennyiüknek...

A királykisasszony most sem tudott örülni a gyönyörű ruhának, s amikor magára maradt udvarhölgyeivel meg a dajkájával, csak sírt keservesen. A tündér azonban mindent tudott, és a segítségére sietett.

- Úgy vélem, s nem hiszem, hogy tévednék: ha olyan ruhát kérsz tőle, mint a nap, alighanem mégis kedvét szegjük nevelőapáduradnak, mert ilyen ruhát ugyan senki sem tud készíteni. De ha még ez is sikerülne neki, legalább nyerünk egy kis időt.

Ezt a királykisasszony is célszerűnek találta, és előterjesztette a kérést, a király pedig a legkisebb habozás nélkül odaadta koronájának valamennyi gyémántját és rubinját, és szigorúan megparancsolta a mestereknek, semmi költséget ne kíméljenek, és semmi egyéb ne legyen gondjuk, mint arra, hogy a ruha valóban olyan pompás legyen, mint maga a nap.

A munkások nekiláttak a szövésnek, fonásnak, hímzésnek, s amikor a pompás ruhát kiterítették a trónteremben, a nagy csillogás úgy elvakította a jelenlevőket, hogy le kellett hunyniuk a szemüket. Azt mondják, ettől az időtől fogva jöttek divatba a napfény ellen a zöld és fekete szemüvegek.

Hát a királykisasszony mit szólt mindehhez? Soha még ilyen szép, ilyen művészi munkát nem látott! Szegényke nagyon meghökkent; azzal az üreggyel, hogy a nagy fényesség sérti a szemét, visszavonult szobájába. Ott már várta a tündér, s úgy szégyenkezett, hogy azt el sem lehet mondani. Sőt, még ha csak szégyenkezett volna! - de amikor meglátta a napfényes ruhát, egyszeriben pipacsvörös lett a méregtől.

- Ó, leányom - mondta -, most aztán szörnyű próbára tesszük nevelőapád szerelmét! Tudom, makacsul ragaszkodik házasságához, de meglásd, kissé meghátrál majd, ha meghallja újabb kívánságodat. Tudod, mit kell kérned tőle? Annak a kedves szamarának az irháját, amelyik olyan bőségesen fedezi minden kiadását! Menj, mondd meg neki, hogy adja neked a csodacsacsi bőrét!

A királykisasszony nagyon megörült ennek az ötletnek. Azt gondolta, így végképpen kibújhatik a kénytelen házasság alól. El sem tudta képzelni, hogy nevelőapja valaha is rászánná magát édes-kedves jószágának a feláldozására. Bátran elébe állt hát, és kijelentette: kéri a csodacsacsi bőrét.

A király egy pillanatra meglepődött a váratlan kívánságtól, de egy percre sem habozott, s nyomban megparancsolta, hogy tegyenek eleget a királykisasszony szeszélyének. A drágalátos állatot leölték, bőrét szépen kikészítették, és illendően felajánlották a királykisasszonynak. Az kétségbeesett, azt hitte, most már semmiképpen sem kerülheti el balsorsát, ám ekkor megjelent a tündér, és így szólt hozzá:

- Mit művelsz, lányom, miért téped a hajadat, miért karmolod össze bánatodban az arcodat? Hiszen elérkezett életed legszerencsésebb perce! Burkolóddzál be a számbőrbe, hagyd el a palotát, s menj világgá, menj, amerre látsz. Én majd gondoskodom róla, hogy bárhová mégy, ruháid mindig veled legyenek; ez a láda itt a köntöseiddel meg az ékszereiddel mindenüvé követni fog a föld alatt. Neked adom varázspálcámat, koppints vele a földre, valahányszor szükséged lesz a holmidra: a láda azonnal előtted terem. Most pedig siess, egy percet se késlekedjél tovább!

A királykisasszony jobbról-balról megcsókolta keresztanyját, s kérve kérte őt, ne hagyja el soha; aztán bekente arcát a kályha hamujával, belebújt a hitvány irhába, és kiosont a palotából.

Nem vette észre senki.

Az udvarban azalatt nagyban készültek a lakodalomra. Elérkezett az esküvő ideje, keresték a király kisasszonyt, tűvé tették érte az egész palotát; hiába, sehol sem találták. A király vigasztalhatatlan volt. Száz zsandárt, ezer muskétást küldött a keresésére: de bármilyen ügyesek voltak is, mégsem akadtak a nyomára: a tündér vigyázott rá, láthatatlanná varázsolta.

Mit tehetett mást a király? Egy ideig bánkódott, aztán lassan-lassan kezdett megvigasztalódni.

A királylány pedig csak ment, ment, egyre messzebb, egyre távolabb, idegen országokba vetődött. Szeretett volna elszegődni valahová. Az emberek megszánták, adtak neki pár falatot, de szegényke olyan mocskos volt, hogy senki nem akadt, aki felfogadta volna. Végül is egy szép nagy városba ért. A kapu közelében volt egy major; annak a gazdasszonya épp egy ilyen szutykos kis szolgálot keresett, aki kimosná a legszennyesebb ruhát, s rendben tartaná a baromfiudvart meg a disznóólat. Meglátta a piszkos csavargólányt, és megkérdezte tőle, nem

volna-e kedve beállni hozzá. A királykisasszony boldogan beszegődött, olyan fáradt volt már szegényke a hosszú-hosszú vándorlástól.

A konyha egyik sötét zugában adtak neki szállást, s eleinte rajta gúnyolódott az egész cselédség, olyan piszkos, olyan utálatos volt a számárbőrében. Később aztán megszokták; ő meg rendesen, szorgalmasan teljesítette a kötelességét, úgyhogy a gazdasszony hamarosan a pártfogásába vette. Idejében kihajtotta, idejében karámba terelte a birkákat, s olyan ügyesen legeltette a pulykákat, mintha világéletében mindig azt csinálta volna. Szép kis keze nyomán virágzott, gyarapodott is minden.

Volt a réten egy forrás, amellelt szeretett üldögelni, ott kesergett magában szomorú sorsán. Egy szép napon belenézett a víz tükrebe, meglátta magát a riasztó számárbőrben, fején a szárfülekkel, s egészen eliszonyodott. Nagyon szégyellte magát, gyorsan megmosakodott, s a keze egyszeriben fehérebb lett az elefántcsontnál, arca pedig frissen, hamvasan rózsás. Annyira megörült szépségének, hogy most már szeretett volna tetőtől talpig megfürdeni a forrásban. Meg is fürdött, hanem aztán újra csak föl kellett vennie a hitvány számárbőrt, s vissza kellett térnie a majorba.

Másnap szerencsére ünnepnap volt, így a királykisasszony módját ejthette, hogy kiharancsolja a föld alól a ládáját, előszedje a ruháját, rizsport hintsen szép dús hajára, és felöltse azt a köntösét, amelyik olyan volt, mint a fényes égbolt. Csak azt sajnálta, hogy a szűk kis kamrácskában nem tudta kiteríteni a gyönyörű ruha uszályát. Kedvtelve nézegette magát, s végül is elhatározta, vasárnaponként és ünnepnapokon azzal fog szórakozni, hogy sorjában fölpróbálja a szép ruháit.

Ezt aztán meg is tette, és csodálatra méltó művészettel tűzött a hajába virágokat meg drágaköveket; csak azon sajnálkozott, hogy szépségének nincsen más tanúja, mint a birkák meg a pulykák; azok meg éppen úgy szerették szájalmas számárbőrben is.

Erről kapta a nevét is; így hívták szerte a környéken: Szamárbőr.

Telt-múlt az idő, s egyszer egy ünnepnapon Szamárbőr éppen azt a ruháját vette fel, amelyik olyan volt, mint a ragyogó nap.

Éppen akkor ott vadászott a király fia, elfáradt, és betért a majorba egy kis pihenőre. Szép, délceg legény volt, apjának, anyjának szeme fénye, egész népének gyönyörűsége. Megkínálták jó falusi ételekkel, s a királyfi jóízűen elköltötte az egyszerű ebédet, aztán fogta magát, lement az udvarba, és kíváncsian bejárta minden zegét-zugát.

Ahogy így járt-kelt, betévedt egy sötét sikátorba, s annak a végében megpillantott egy ajtót. Odament, és bekukucskált a kulcslyukon. Hogy elámult, amikor meglátta odabent a királykisasszonyt! Olyan szép volt s olyan pompás a ruhája, olyan nemes és szerény az arca, hogy a királyfi már-már azt hitte, nem is földi lényt lát, hanem valami tündért. Kíváncsiságában legszívesebben betörte volna az ajtót; hanem a szépséges leányzó valahogy olyan tiszteletet keltett, hogy az ifjú moccanni sem mert.

Végül mégiscsak el kellett távoznia az ajtó elől. A szíve váltig visszahúzta, s amikor kikerült a sikátorból, az volt az első kérdése: ki lakik ott abban a kis szobában?

- Ó! - felelték neki. - Egy szutyokfészek! Szamárbőrnek hívják a ruhájáról, olyan mocskos, olyan piszkos teremts, hogy rá se néz, szoba se áll vele senki! Irgalomból fogadtuk fel, birka-meg pulykapásztornak.

A királyfit egyáltalán nem elégítette ki ez a felelet, de látta, hogy a majorbeliek nem tudnak egyebet, s nem is érdemes faggatni őket. Visszatért hát atyjaurának, a királynak a palotájába, de a szíve úgy tele volt szerelemmel, hogy azt el sem lehet mondani. Egyéb sem lebegett a szeme előtt, mint annak a szépséges tündérnek a képe, akit a majorban a kulcslyukon át látott. Most már szánta-bánta, hogy nem törte be az ajtót, s megfogadta magában, hogy legközelebb megteszi. De a nagy izgalomtól még azon az éjszakán rettenetes láz fogta el, úgy látszott, már-már a végét járja.

Édesanyja, a királyné egészen kétségbeesett: egyetlen fia volt, itt halódott a szeme előtt, és semmiféle orvosság nem segített rajta. Hiába ígért busás jutalmat az orvosoknak; azok mindent megpróbáltak, de a királyfit nem tudták meggyógyítani.

Végül azért annyit sikerült megállapítaniuk, hogy a beteget valami titkos bánat emészti. Közölték a dolgot a királynéval, az pedig azonnal fölkereste a fiát, s kérve kérte, árulja el neki, mi bántja.

- Ha a koronát kívánod - mondta neki -, édesapád, a király örömet lemond a kedvedért a trónjáról. Ha egy királykisasszony után vágyódsz, még ha háborúban állnánk is az édes atyjaurával, még ha jogosan neheztelnénk is rá: mindent feláldozunk, csak hogy eleget tegyünk a kívánságodnak. Csupán egyet kérünk érte: ne akarj meghalni, mert hiszen nélküled a mi életünk sem élet!

Ilyen szívhez szólóan beszélt hozzá, és közben csak úgy patakzott a könnye a királyfi arcára.

- Nem vagyok olyan elvetemült, hogy édesapám koronáját kívánnám - felelte a királyfi elhaló hangon -, adja az ég, hogy sokáig éljen, s én legyek a leghívebb, legodaadóbb alattvalója! Ami a királykisasszonyokat illeti, megvallom, még nem gondoltam rá, hogy megházasodjam; ha arra kerül a sor: engedelmes fiatok vagyok, s mindig úgy fogok cselekedni, ahogyan ti kívánjátok, bármilyen nehezemre essék is!

- Ah, édes gyermekem! - kiáltotta a királyné - nincs a világon semmi, amit oda nem adnánk, csak hogy megmentsük az életedet! Kérünk, mentsd meg te is a mienket, édesapádét meg az enyémet: áruld el, mit kívánsz; biztos lehetsz benne, hogy azonnal teljesítjük!

- Jól van hát, királyasszony anyám - szólt a királyfi -, ha mindenáron óhajtod, kívánságod parancs, engedelmeskedem; halálos véték volna tőlem, ha kockára tenném azoknak az életét, akik a legdrágábbak számomra a világon. Egy kívánságom van, édesanyám, süssön nekem süteményt Szamárbőr; és mihelyt a sütemény kész, hozzák ide nekem.

A királynét meglepte ez a furcsa név.

- Ki az a Szamárbőr? - kérdezte.

- Annál csak a farkas lehet hitványabb lény ezen a földön, úrnőm - felelte az egyik udvari tiszt, aki történetesen már látta a lányt -, egy mihaszna szutyokfészek, odabent lakik a felséged majorjában, és a felséged pulykáit őrzi.

- Mindegy - mondta a királyné -, vadászatról hazatérőben talán megkóstolta a fiam a süteményét; beteges szeszély az egész, de akárhogy is: azt akarom, hogy Szamárbőr (mert úgy látszik, mégiscsak van a világon ilyen teremtés) azonnal süssön neki süteményt!

Nyomban futár ment a majorba; előszólították Szamárbőrt, és megparancsolták neki, süssön a királyfinak olyan jó süteményt, amilyent csak tud.

Én ugyan nem tudom biztosan, de lehet, hogy igaz, amit itt-ott beszélnek: hogy tudniillik amikor a királyfi belesett a kulcslyukon, Szamárőr észrevette őt, aztán utánanézett a kamrácskájá ablakából, s olyan szépnek találta, úgy megtetszett neki, hogy többé el sem felejtette, vissza-visszagondolt rá, sőt, néha még sóhajtott is egyet-kettőt utána. Akárhogyan történt is a dolog, akár a tulajdon szemével látta, akárcsak a híret hallotta, annyi bizonyos: Szamárőr igen megörült neki, hogy valamilyen módon végre hírt adhat magáról. Bezárkózott hát szobácskájába, ledobta magáról a rút számárgúnyát, megmosta a kezét meg az arcát, megfésülte szép szőke haját, ezüstös pruszkot, ezüstös szoknyát vett magára, s nekilátott, hogy megsüsse a süteményt, melyre úgy vágyódott a királyfi. Friss tojást, friss vaját kevert a hófehér lisztbe, és gyúrni kezdte a tésztát. Ahogy gyúrta, talán szórakozottságból, talán szántszándékkal, leesett az ujjáról a gyűrűje, és belekeveredett a lepénybe. Mikor a sütemény megsült, ismét belebújt a rút számárőrbe, kivitte a süteményt a tisztnek, és megkérdezte tőle, hogy van a királyfi. Hanem a tiszt még feleletre sem méltatta, fogta a süteményt, és futott vele a beteghez.

A királyfi nyomban kiragadta a tiszt kezéből a süteményt, és olyan mohón nekiesett, hogy az orvosok a fejüket csóválták, és megállapították: ez a hevesség semmiképpen sem jelent jót. Valóban, a királyfi majdnem megfulladt, mert a gyűrű egy falat süteménnyel a torkán akadt. De végül is szerencsésen kiszedték a torkából a gyűrűt. Attól fogva azonban az étvágya szemlátomást megcsappant, egyre csak azt a smaragdköves aranykarikát szemlélgette. Nézte, nézte, s azt gondolta magában: akinek az ujjára ez a keskeny kicsi karika fölmeleg, annak olyan parányi, karcsú kacsója lehet, hogy annál szebb talán nincs is a világon.

Megcsókolta százszor is a gyűrűt; eldugta a párnája alá, s amikor azt hitte, hogy nem látja senki, minduntalan elővette. Közben pedig egyre töprengett, egyre tépelődött. Hogyan láthatná szemtől szembe azt, akinek az ujjára ez a gyűrű ráillik? Ha azt kérné, vezessék ide hozzá Szamárőrt, aki a süteményt sütötte, vajon teljesítenék-e a kívánságát? S hogyan árulhatná el, mit látott a kulcslyukon át? - Nyilván azt mondanák, rémeket lát! Ettől a sok aggodalomtól ismét felszökött a láza, mégpedig olyan hevesen, hogy most már igazán kevés volt az orvosok minden tudománya. Közölték hát a királynéval, hogy a királyfi szerelemtől esett ágynak.

Szülei nyomban felkeresték.

- Fiam, édesegy fiam! - kiáltotta kétségbeesetten a király - mondd meg, ki a szíved választottja; esküszünk rá, hogy hozzád adjuk, még ha a leghitványabb cseléd lány is!

A királyné megcsókolta, és csatlakozott a férje esküjéhez.

A királyfit mélységesen meghatotta szüleinek a gyöngédsége.

- Édes jó anyám, édes jó apám - mondta -, a világért sem akarnék olyan házasságot kötni, amely nincsen kedvetekre. Ennek bizonyosságul kijelentem - és elővette párnája alól a gyűrűt -, senki mást nem veszek feleségül, csak azt, akinek az ujjára ez a gyűrű ráillik, akárki legyen is az. Egyébként egy csepp sem valószínű, hogy akinek ilyen finom kis ujjá van, holmi otromba tuskó volna.

A király meg a királyné kíváncsian szemügyre vették a gyűrűt, és mind a ketten igazat adtak a királyfinak: aligha illik másnak, mint valami királykisasszonynak az ujjára.

Akkor aztán a király megölelte, megcsókolta a fiát, lelkére kötötte, hogy gyógyuljon meg, és kisietett a beteg szobájából. Városszerte megfűvatta a sípokat, és hírnökök útján közhírré tétette: jöjjön, aki akar, a palotába, próbáljon fel egy gyűrűt, s az lesz a trónörökös felesége, aki fel tudja húzni az ujjára.

Jöttek sorjában a hercegisasszonyok, grófkisasszonyok, bárókisasszonyok, de bizony a gyűrű mindegyiknek az ujjára szűk volt. Jöttek utánuk a polgárkisasszonyok meg a masamódlányok, egyik csinosabb, mint a másik, de a gyűrűt egyikük sem tudta az ujjára húzni. A királyfi most már jobban érezte magát, s a tulajdon kezével végezte a próbát. Végül a szobalányokra került a sor, de azok se jártak nagyobb szerencsével. Alig akadt már leány a városban, aki meg ne próbálkozott és kudarcot ne vallott volna.

A királyfi erre megidézttette a szakácsnőket, konyhalányokat, birkapásztorlánykákat; sorra elébe vezették őket, de hogy is illett volna a parányi gyűrű ezekre a kidolgozott, kimart, tömpe ujjakra! A legtöbbnek már a körme tövéénél megakadt.

- Hát Szamárbórt, aki a süteményt sütötte nekem, elhívtátok-e már? - kérdezte a királyfi.

Nagy nevetés támadt erre. - Dehogyan hívtuk! - felelték neki. - Nem való emberek közé az a szutyokfészek.

- Azonnal menjetek érte! - parancsolta a király. - Ne mondhasa senki, hogy őt mellőzték!

A királykisasszony hallotta a dobpergést, trombitaharsogást, és sejtette, hogy az ő gyűrűje okozta ezt a nagy zenebonát. Szerette a királyfit, és mert az igazi szerelem félénk, és még csak hírből sem ismeri a kevélységet, Szamárbőr egyre attól tartott, hátha akad egy kisasszony a pályázók közt, akinek éppen olyan parányi ujjacskája van, mint neki. Nagyon megörült hát, amikor érte jöttek, és bezörgettek az ajtaján.

Mióta tudta, hogy tűvé teszik az országot egy olyan lány után, akinek az ujjára ráillik az ő gyűrűje, valami édes reménység arra készítette, hogy gondosabban fésülködjék, és fölvegye szép ezüstös pruszlikját az ezüstös, ezüstcsipkés, ezüsthímes, smaragddíszes szoknyával.

Ahogy megzörgették az ajtaját, és bekiáltottak, hogy készüljön, mert viszik a királyfi elébe, gyorsan magára kapta a számárbórt, és ajtót nyitott. Akik érte jöttek, gúnyolódva mondták: a király hívatja, mert össze akarja esketni a fiával. Harsány hahotázással vezették a királyfihoz, az meg, amikor megpillantotta siralmas öltözkéiben, el sem tudta képzelni, hogy ezt a lányt láthatta olyan szépnek, olyan gyönyörűnek a kulcslyukon át. Leverte, elszomorította a keserves csalódás.

- Te laksz odalent a majorudvarban, a sikátor végén? - kérdezte.

- Igen, uram - felelte Szamárbőr.

- Mutasd az ujjad! - szólt a királyfi remegve, és nagyot sóhajtott.

De hogy elámult! S hogy elámult vele együtt a király meg a királyné s mind az egész udvari nép kamarásaival és testőreivel, amikor a szutykos irha alól kibújt egy törékeny, fehér és rózsaszínű kicsi kéz, s a gyűrű simán rásiklott a világ legformásabb ujjacskájára.

Amint a királykisasszony megmozdult, hogy kinyújtsa a kezét, a számárbőr lecsúszott róla, s ő ott állt előttük olyan tündöklően, olyan elragadóan, hogy a királyfi, akármilyen gyenge volt is még a nagy betegségtől, térdre ereszkedett előtte; a király meg a királyné pedig boldogan a keblükre ölelték, és megkérdezték tőle, hajlandó volna-e hozzámenni a fiukhoz.

A királykisasszony azt sem tudta, hová legyen zavarában, annyira meghatotta a királyfi szerelme meg a király és a királyné kedvessége. Éppen köszönetet akart mondani nekik, amikor egyszerre csak szétvált a trónterem mennyezete, és megjelent zöld ágak és friss virágok koszorújában a királykisasszony keresztanyja, a Kertek Tündére, leereszkedett közéjük, és végtelen kedvesen, elbűvölő nyájassággal elmesélte nekik a keresztlánya történetét.

A királyt meg a királynét nagy örömmel töltötte el a tündér elbeszélése. Boldogok voltak, hogy Szamárbozról kiderült, milyen nemes, tiszta lélek, s ettől fogva kettőzött szeretettel vették körül. A királyfi oly türelmetlenül várta az esküvőt, hogy alig hagyott időt a fényes lakodalom előkészítésére. A királykisasszony azonban kijelentette, hogy előbb ki kell kérnie a házassághoz nevelőapjának a beleegyezését.

Ő volt hát az első, akit meghívtak, azt azonban nem árulták el neki, ki a menyasszony - így kívánta ezt a tündér, aki a készüléteket irányította.

Sorra érkeztek meg a szomszédos királyok, az egyik hordszéken, a másik hintón, a messze lakók elefánt, tigris vagy griffmadár hátán jöttek. De mindegyiknél pompásabb és hatalmasabb volt a menyasszony nevelőapja. Időközben szerencsésen letett balga szándékáról, és feleségül vett egy szépséges és jószágos, hozzáillő özvegy királynét.

A királykisasszony elébe futott; s a király nyomban megismerte, és gyöngéden magához ölelte, mielőtt nevelt lánya a lábához borulhatott volna. A király meg a királyné bemutatott neki a fiukat, s az öreg király örömmel látta, milyen szép, délceg ifjú lesz a veje.

Nagy pompával ülték meg a lakodalmat, de a fiatalokat nem érdekelte a fényűzés és a ragyogás: ők csak egymást látták.

A király az esküvő napján átadta trónját és koronáját a királyfinak. Az váltig szabadkozott, de végül is engedelmeskednie kellett az apai szónak. Az ünnepség három kerek hónapig tartott, de a fiatalok szerelme talán még ma is tart: ma is úgy szeretik egymást, mint amikor egybekeltek, ha ugyan azóta meg nem haltak.

NODIER ARANYBORSÓ ÉS BORSÓVIRÁG

Élt egyszer egy szegény asszony meg egy szegény ember. Már öregecskék voltak, gyermekük meg sohasem született, és bizony nagyon bántódtak, ha arra gondoltak, hogy mi lesz velük pár év múlva, mikor már nem tudják megművelni borsóföldjüket, és nem járhatnak a piacra, hogy eladják a termést.

Egy szép napon aztán, amikor kettecskén gyomlálgattak a borsóföldön, öreganyó az árokmentén, ott, ahol legsűrűbb, legselymesebb a fű, fehér pólyába kötött, aranyos kisfiút talált. Szemre legfeljebb nyolc-tíz hónaposnak látszott, valójában megvolt már két éves, és régen elválaszthatták, mert jóízűen kortyolgatta a borsólevest, amivel az öregasszony rögtön megkínálta. Felesége kiáltozására odasietett öregapó is, és gyönyörködve nézte a szép kis gyermeket, akit a jó sors rendelt nekik. Örömben könnyezve ölelkeztek össze, s hazasiettek házikójukba, nehogy az esti harmat megártson a kisfiúnak.

Amikor letelepedtek a tűzhely mellé, új öröm érte őket: a kisfiú gügyögni kezdett, boldogan rájuk nevetett, papának, mamának szólította apót és anyót, mintha édes szülei volnának. Öregapó térdére ültette, s a kicsi oly ügyesen, oly szépen lovagolt, mint egy kisasszony a pejparipáján. Öreganyó tüzet rakott egy csomó borsószárból, s a vidáman pattogó lángok mellett jól felmelegedett, kipirult a játszadozó gyermek. Közben megfőtt a finom borsóleves, öreganyó még egy kanálka mézet is tett hozzá, hogy jó édes legyen, és megetette a kisfiút. Ezek a szegény emberek soha életükben még csak nem is hallottak tollpárnáról, pehelypaplanról, így aztán öreganyó csak puha fehér vászonlepedőt terített a borsószalmával tömött, rugalmas fekhelyre, s a kicsi ott szépen elszenderedett.

Öregapó ekkor így szólt feleségéhez:

- No, én most már csak azt szeretném tudni, hogy is nevezzük ezt a kedves gyermeket, akit jó szerencsénk rendelt nekünk.

A felesége meg, aki akármilyen egyszerű falusi teremtés, mégis gyors eszű, talpraesett asszony volt, rögtön megfelelt neki:

- Aranyborsó lesz a neve, mert ugye a borsóföldön találtuk, és öreg napjaink aranya, drága kincse lesz.

Öregapó elképzelni sem tudott volna jobb nevet.

Nem akarom hosszúra nyújtani mesémet, nem beszélek a következő napokról, a gyorsan futó évekről. Elég, ha annyit mondok, hogy az öregek tovább öregedtek, Aranyborsó pedig egyre erősödött, egyre szépült.

Nőni nem nagyon nőtt, tizenkét éves korára mindössze két és fél láb volt, s mikor a borsóföldön dolgozott, a dűlőútról meg sem lehetett látni, hogy valaki mozog a karók között. Piros öves kék zubbonyában, meg borsóvirág bokkrétával díszített ünneplő kalapkájában mégis oly csinos legényke volt, hogy a környékbeli megcsodálták, s egyre mondogatták, hogy olyan, akár egy kis varázsló vagy tündérfiú.

Ami igaz, az igaz. Jó okuk volt a falubelieknek arra, hogy ezt gondolják, mondogassák. A házikó körül, a borsóföldön pár esztendővel ezelőtt még egy legelésző tehén sem lakhatott volna jól, most meg a környék legszebb, legtermékenyebb birtoka virágzott itt. Abban még nem lett volna semmi csodálatos, hogy a borsó szépen virágzik, növekszik és terem, de hát azt

már semmiképpen sem értette senki emberfia, hogyan lehetséges, hogy a borsóföld egyre nő, növekszik anélkül, hogy öregapó meg öreganyó egy talpalatnyit vásárolt, vagy egy talpalatnyit is elszántott volna más földjéből. A szomszédok közben egyre méregették a saját földjüket, és látták, hogy egy-két barázdával az is gyarapodott, úgyhogy már nem gondolhattak egyebet: növekszik az egész vidék. A borsó meg olyan bőven termett, hogy a házikóba már nem tudták volna behordani, ha nem növekedett volna a házikó is. Pedig különben öt-hat mérföld jársnyira kiveszett a borsó, így aztán nagyon felment az ára, mert királyok, nagyurak versengtek azért, hogy asztalukra kerüljön.

Aranyborsó maga művelte meg a dúsan termő földet, ő válogatta a vetőmagot, ő ápolgatta a palántákat, ásott, kapált, kikarózta a borsót; s mikor beérett, kifejtette, betakarította. Ő tárgyalt a vevőkkel is, ő intézte az eladást, mert anélkül, hogy valaha is tanulta volna, tudott írni, olvasni és számolni, egyszóval valóságos istenáldás volt a háznál.

Egy éjszaka, mikor Aranyborsó már mélyen aludt, így szólt öregapó öreganyóhoz:

- Ez a kedves Aranyborsó valóban bearanyozta öreg napjainkat. Ha rátestáljuk minden vagyónunkat, azzal még nem jutalmaztuk meg, hiszen úgyis minden őt illeti. Igazán hálátlanok lennénk e kedves gyermek iránt, ha nem törekednénk arra, hogy magasabb rangot szerezhessen e világban. Mégsem nézhetjük tétlenül, hogy mindörökre a borsó mellett maradjon! Valóban kár, hogy olyan szerény, és nem akar az egyetemek nagy tudósa lenni, meg hogy túlságosan apró termetű, és nem lehet belőle híres generális.

- Tudod, öregapó, a legjobb lenne, ha feleségül venné Borsóvirágot, mikor már házasulandó korba ért.

- Ugyan, ugyan, édes lelkem - csóválta fejét öregapó. - Borsóvirág nagyon is fényes rangú hercegnő, semhogy feleségül menne egy szegény talált gyermekhez, akinek nem is lesz egyebe, mint a házikója, meg a darab földcskéje. A hercegnőt talán majd a király udvarmestere, vagy éppen maga a király veszi feleségül, ha esetleg megözvegyül. Látod, látod, okosan akartam beszélni veled, te meg tréfára fordítod a szót!

- Aranyborsó okosabb, mint mi ketten együtt - jelentette ki öreganyó rövid gondolkodás után.
- Ez igazán az ő ügye, s nem lenne szép, ha nélküle határoznánk.

Ezzel öregapó és öreganyó mély álomba merült.

Még alig pirkadt, mikor Aranyborsó kiugrott ágyából, hogy szokása szerint a borsóföldre siessen. Alaposan elcsodálkozott, mikor meglátta, hogy a lán, ahova este szép rendesen lerakta a munkaruháját, most az ünneplő zekéje, vasárnapi kalapja van kikészítve.

- Hiszen hétköznapi van, hacsak a kalendárium nem téved! - mondta magában. - Vagy talán anyám akarja megünnepelni valamelyik szent neve napját, azért készítette elő az ünneplő ruhám? No, sebj, legyen az akarata szerint, igazán nem szeretnék vele ellenkezni, legfeljebb holnap is, holnapután is korábban kelek, és tovább dolgozom a földön, hogy behozzam az időt, amit ma elveszíték az ünnepléssel.

Ezzel Aranyborsó szépen felöltözködött ünneplő ruhájába.

Mikor kifelé indult, hogy pár pillantást vessen kedves borsóföldjére, a küszöbön összetalálkozott öreganyóval, aki reggelit hozott neki: párolgó levest egy csészében, mellette a fakanál.

- Egyél, kedvesem, egyél - mondotta -, ne vedd meg ezt a zöld ánizzsal ízesített, mézes borsólevest, amit kiskorodban úgy szeretted. Egyél csak, mert ma nagy út áll előtted, gyermekem.

Aranyborsó meg ámuldozott.

- Hova kell ma mennem? - kérdezte.

Öreganyó leült a zsámolyra, két kezét a térdére fektette, s mosolyogva mondta:

- El, a nagyvilágba, Aranyom! Hiszen már nagyocska vagy, s rajtunk meg néhány borsó-kereskedőn kívül senkit sem ismersz! Márpedig, ha a borsó ára így tartja magát, belőled egyszer még nagy-nagy uraság lesz, tehát jó, ha máris megismerkedsz előkelő népekkel! Tőlünk háromnegyed mérföldnyire van egy nagy város, ott minden lépésre aranyruhas urakkal, ezüstruhas hölgyekkel találkozhatsz. Te meg oly kedves vagy, oly ügyes, hogy egész biztosan megakad rajtad a szemük. Előbb vagy utóbb olyan uras foglalkozáshoz jutsz, hogy munka nélkül keresed a sok pénzt - mondjuk a királyi udvarnál vagy valami hivatalban. Egyél kedvesem, egyél, ne vesd meg ezt a zöld ánizzsal ízesített finom borsólevest!

- Az útra meg kapsz hat icce borsót, a szép nagyszeműből - folytatta öreganyó. - Azért nem adok többet, nehogy nehéz legyen cipelned. Hiszen tudod, hogy a borsónak most milyen jó ára van, ha eladod a piacon, s mindet aranyban fizetik, hát haza sem bírnád hozni a sok pénzt! Ezért úgy beszéltük meg öregapóval, hogy felét elköltöd valami tisztességes szórakozásra, ahogy a te korodban illik, vagy pedig vásárolsz rajta valami szép játékot, amivel vásárnaponként elszórakozhatsz, mondjuk rubinnal meg smaragddal kirakott ezüstórát, elefántcsont golyókat vagy nürnbergi bűgőcsigát. A pénz másik felét meg szépen hazahozod.

- Indulj hát, Aranyom, s ne töltsd az időt azzal, hogy pillangókat kergetsz, mert ha estére nem érsz haza, szívünk megszakad a bánattól. Kerüld a járatlan utakat, óvakodj a farkasoktól.

- Úgy lesz, ahogy akarod - mondta Aranyborsó, s búcsúzóul megcsókolta öreganyót. - Én ugyan szívesebben töltöttem volna a napot kint a földön. A farkasoktól meg cseppet sem félek, míg nálam van derék kis gyomlálókésem.

Ezzel övébe tűzte gyomlálókését, s nagy bátran útnak indult.

- Időben gyere haza! - kiáltott utána öreganyó, s máris megbánta, hogy útnak eresztette.

Aranyborsó meg ment, csak ment, akkorákat lépkedett, mint egy öt láb hosszú ember: jobbra-balra nézegetett, sok újat látott, sohasem képzelte volna, hogy a világ ilyen nagy, ilyen érdekes. Mikor a nap állásából látta, hogy jó órája gyalogol már, elcsodálkozott, vajon miért nem érte még el a város határát. Ekkor mintha rákiáltott volna valaki:

- Huhuhu, huhuhu, huhuhu, kuvikk! Kérem, álljon meg, Aranyborsó uraság!

- Ki szólít engem? - húzta ki magát Aranyborsó, s kezét vitézül a gyomlálókés nyelére tette.

- Nagyon kérem, álljon meg uraságod! Huhuhu, huhuhu, huhuhu! Én vagyok az!

Aranyborsó felnézett egy öreg, odvas fenyő csúcsára, mely ide-oda hajladozott a szélben. A legfelső ágon nagy bagoly hintázott.

- No lám, maga az? Mi dolgunk egymással, kedves madár?

- Igazán boldog vagyok, hogy rám ismert uraságod - mondta a bagoly -, hiszen én csak tudtán kívül tettem önnek jó szolgálatokat, mint ahogy az egy finom, szerény, jobb körökből való bagolyhoz illik. Saját veszélyemre, saját kockázatomra faltam fel a gyalázatos egereket, akik akár jó volt a termés, akár rossz, felét mindig elpusztították. Mégiscsak az én áldásos munkám eredménye, ha ma már úgy terem uraságod földje, hogy jövedelméből akár egy szép királyságot is vásárolhat magának, ha éppen erre vágyik a szíve. De én! én boldogtalan, önzetlen áldozat vagyok! Szemeim úgy meggyöngültek, míg uraságodat szolgáltam, hogy egyetlen hitvány egér sem akad a csőrömre. Még éjszaka is alig tudok tájékozódni. Uraságod

nagylelkűségéhez folyamodom, adjon nekem egy icce borsót, látom, hatot is akasztott a botja végére. Egy icceből megélek, míg nagykorú lesz a legidősebb fiam, akire uraságod mindig biztos számíthat.

- Készséggel segítek önnek, bagoly uram, hiszen ezzel tartozom is! - mondta Aranyborsó, és leakasztott egy iccét a botjáról.

A bagoly lecsapott rá, az iccét csőrébe fogta, s visszarepült a fára.

- No, kegyed gyorsan elszelelt! - kiáltott Aranyborsó. - Legalább annyit áruljon el, bagoly uram, messze vagyok-e még a nagyvilágtól, ahová anyám küldött?

- Rögtön odaér, barátom! - mondta leereszkedően a bagoly, s továbbröppent.

Aranyborsó ismét elindult, de alig ment pár lépést, megint szólította valaki.

- Mekmekmek, mekmekmek bé... Kérem, álljon meg, Aranyborsó uraság!

- Ismerem ezt a hangot - jegyezte meg Aranyborsó. - De ismerem ám! Az orcátlan hegyi-kecske mekegése: a kicsinyeivel együtt folytonosan a földem körül ólálkodik, hogy jót faljon a terméséből! Maga az, ugye, tolvajasszonyság!

- Ah... ah... Mit nem mond uraságod! Nem lopjuk mi uraságod termését! Legfeljebb lecsipegetünk egy-két felesleges hajtást, ami kikandikál a kerítésen! És ezzel voltaképpen hasznot hajtunk, higgyen nekem, mert a többi annál dúsabban virágzik, és dúsabban terem.

- Elnézést kérek meggondolatlan szavaimért - mondta Aranyborsó. - De miért szólított meg, mit tehetek magáért, kecskeasszonyság?

Kecskemama sűrű könnyhullatás közben válaszolt:

- Egy gonosz farkas megette a férjemet, s a kis árvám és jómagam a legnagyobb nyomorba kerültünk. Éhen halunk, ha uraságod nem segít rajtunk! Nagylelkűségéhez folyamodom: adjon nekünk egy icce borsót, látom, őt is lóg a botja végén. Egy icceből megélünk, míg rokonaink segítségünkre jönnek!

- Készséggel segítek magán, asszonyság, hiszen ezzel jót cselekszem - mondta Aranyborsó, s leakasztott egy iccét a botjáról.

A kecske gyorsan foga közé kapta, s egy ugrással eltűnt a sűrűben.

- No, kegyed gyorsan elszelelt! - kiáltott Aranyborsó. - Legalább annyit áruljon el, asszonyság, messze vagyok-e még a nagyvilágtól, ahová anyám küldött?

- Máris ott van! - kiáltott vissza hányavetin a kecske, s továbbsietett a bozótban.

Aranyborsó ismét útnak indult, s egyre nézte, vajon nem látja-e már a város falait; mikor arra lett figyelmes, hogy az erdő szélén követi valaki. Gyomlálókését kirántotta övéből, s odaugrott, ahonnan a léptek neszét hallotta. Egy öreg farkas settenkedett ott, a fák mögött lopakodva követte Aranyborsót.

- Hát kelmed az, gonosz pára! Talán bizony megenne vacsorára! Ide hallgasson! Valamennyi fogával felér az én késem, s vegye tudomásul, hogy belőlem nem eszik! Még örülhet, ha nem állok bosszút kelmeden kecskeasszonyság férjéért, a kis gida apjáért! Talán jól is tenném, ha megölném magát, de iszonyodom a vértől, még a farkasok véréből is!

A farkas lehorgasztott fejjel hallgatta, de most hirtelen panaszosan feljajdult, majd tekintetét az égre emelve, mintha azt hívná tanújául, beszélni kezdett:

- Ó, égi hatalom, te vagy csak tudója, hogy valaha is éreztem a szívemben gonosz hajlamokat!
- mondta zokogva, majd fejét tisztelettudóan meghajtva folytatta: - Uraságod kezében az életem, rendelkezék velem, amint jónak látja, félelem és lelkiismeret-furdalás nélkül állok sorsom elé. Ha úgy véli, hogy fajtám bűnei miatt el kell pusztulnom, örömmel fogadom a halált uraságod kezéből, mert szeretem és becsülöm azóta, hogy először megpillantottam és megsimogattam bölcsőjében, mikor édesanyja nem tartózkodott a közelben. Milyen szépen megnőtt! De hiszen már akkor is látszott, hogy hatalmas, nemes lelkű uraság lesz a bölcsőbeli gyermekből! De mielőtt dönt sorsom felett, kérem, higgye el: az én mancsomhoz nem tapad a szerencsétlen kis gida atyjának vére! Mérsékletre és önmegtartóztatásra neveltek, és soha életemben nem vétettem e két erény ellen. Mikoriban a gida atyja meghalt, én éppen térítőúton jártam a csordámhoz tartozó farkastörzsek között, hogy ékesszólással és jó példával fokozatosan rábírjam őket a mértékletes táplálkozásra, ami a farkasok tökéletesedésének legeslegfőbb célja. Sőt, uram, a gida atyja jó barátom volt, szerettem őt vidám kedélyéért, és gyakran jártuk kettesben a vidéket; ilyenkor hosszan elbeszélgettem e jófejű, tanulni vágyó kecskebakkal. Szerencsétlenül belekeveredett valami vetélkedésbe - uraságod úgyis tudja, hogy az ő fajtája mily hiú némelykor -, s ez okozta halálát. Még ma is vigasztalhatatlan vagyok miatta.

A farkas keservesen felzokogott, s bánata éppoly őszintének tűnt, mint a kecskemama bánata.

- Maga mégis utánam lopakodott - jegyezte meg Aranyborsó, s tovább szorongatta gyomlálókése markolatát.

- Igaz, uram, ön után lopakodtam, de csak azért, mert azt reméltem, hogy útközben nyugodtabb helyre érünk, s ott elbeszélgetünk kicsit, és felkelthetem érdeklődését kegyes elveim iránt. Magamban ugyanis így gondolkoztam: ha Aranyborsó uraság, akit ismernek és becsülnék az egész vidéken, kegyesen támogatná terveimet, most kitűnő alkalma lenne, hogy segítsen. Mindössze egy icce borsójába kerülne, abból már ünnepi lakomát lehetne rendezni a farkasok apraja-nagyja részére, meg lehetne velük szerettetni a növényi eledelt, s a kecskék meg kecskegidák ezrei ezentúl biztonságban élhetnének.

„Ez az utolsó icce, aminek az árát játékszerekre költhettem volna - gondolta magában Aranyborsó. - De mit nekem rubintos óra, nürnbergi bűgőcsiga, ha egyszer jót tehetek a pénzem árán!”

- Tessék, itt az icce borsó, ez volt minden vagyonom, de cseppet sem sajnálom, ha arra a hasznos célra fordítja, amiről beszélt.

A farkas nagy fogaival elkapta az iccét, s rohant a tanyája felé.

- Ó, de gyorsan elszelelt kelmed! Legalább annyit áruljon el, messze vagyok-e még a nagyvilágtól, ahova anyám küldött?

- Már rég ott vagy! - válaszolt a farkas sanda vigyorral. - S ha még ezer évig benne jársz, akkor sem láthatsz sokkal több újat, mint eddig láttál.

Aranyborsó ismét útnak indult, most már három iccével kevesebb nyomta a vállát, s egyre nézte, vajon nem látja-e még a város falait. A fáradtság már-már erőt vett rajta, mikor egy kanyargós ösvény felől segélykiáltást hallott.

- Ki az? - kérdezte, s jól megmarkolta gyomlálókését. - Ki kiáltozik segítségért? Szóljon már, mert nem látom!

- Én vagyok az, én, Borsóvirág! - felelt egy édes hang. - Kérem, segítsen rajtam, igazán nem kerül nagy fáradságába!

- Ha segíthetek, soha nem nézem, hogy mekkora fáradságomba kerül! Rendelkezzék felettem és vagyonom felett, kivéve ezt a három icce borsót itt a botom végén, az apámé, anyámé, a magamét az elébb odaadtam egy derék bagolynak, egy szent életű farkasnak, meg egy sorsüldözte kecskének. Sajnos, nem adhatok önnek egyetlen icce borsót sem.

- Maga tréfál! - hangzott a kissé sértődött válasz. - Ki beszél itt borsóról? Én csak azt kérem öntől, hogy tegye ujját a hintóm ajtajának rugójára, és nyissa ki, mert már majd megfulladok.

- Boldogan, de hát nem látok sehol egy árva hintót! Pedig a hangot közelről hallok!

- Még hogy nem látja a hintómat!?! - nevetett Borsóvirág. - Hiszen az elébb nagy szelesen csaknem rálépett! Itt van a hintóm a szeme előtt, kedves Aranyborsó, igazán ráismerhetne a csicseriborsós eleganciájáról!

- Hát olyannyira csicseriborsós, hogy akasszanak fel, ha csicseriborsón kívül egyebet is látok itt - dűnnyögött Aranyborsó és lehajolt.

Elég volt egy szempillantás, és máris meglátta a jókora csicseriborsót, mely kerek volt, mint a narancs, sárga, mint a citrom, négy kis aranykeréken gördült, ajtaja frissen csillogó borsó-hüvelyből készült, rajta parányi üveglak.

Aranyborsó óvatosan megnyomta a rugót, s a hintó ajtaja máris felnyílt.

Borsóvirág úgy pattant ki belőle, mint a nebáncsvirág magja, ha ráfúj a szél; majd fürgén talpra ugrott. Aranyborsó meg káprázó tekintettel állt fel; ilyen szépet, mint Borsóvirág, még elképzelni sem tudott. Szebb arcocskát még festő sem festhetett volna: mandulavágású sötétkék szem, finom metszésű piros ajak, mögüle mint igazgyöngy villogott ki a szép fogsor. Kurta, kerek szoknyácskáján tűzpiros borsóvirág minta, a lábán fehér selyemharisnya, atlaszcipőcske.

- Min csodálkozik annyira? - kérdezte Borsóvirág.

Aranyborsó elpirult:

- Azon csodálkozom - válaszolta szerényen -, hogy egy ilyen szépséges hercegnő, aki nem sokkal kisebb, mint én vagyok, elfér egy csicseriborsóban.

- A hintóm nagyságát illetően téved, kedves Aranyborsó. Nagyon kényelmes kocsi ez, ha a teteje nyitva van, s csak pusztá véletlenség, hogy nem ült benne a főlovászom, a kincstárnokom, a jószágkormányzóm, a titkárom meg két-három udvarhölgyem. Szeretek ugyanis egyedül kocsizni, ezért történt velem ez a kellemetlenség is. Nem tudom, találkozott-e már valaha Tücsökország királyával? Talán tudja, kiről beszélek, hiszen oly jellegzetes a külseje: a fején két egyenes, mozgékony szarvacskát visel, s legjelentéktelenebb szavait is valami ízléstelen muzsikával kíséri. Szerény személyem megnyerte Tücsökország királyának kegyes tetszését. A király tudja, hogy a mai nappal nagykorú lettem, s hogy az én házamból való hercegnők tízéves korukban férjet választanak maguknak. Úgy intézte hát, hogy útközben találkozzék velem, s szokása szerint megint lármás, zenés vallomásaival zaklatott, én meg most is úgy válaszoltam neki, mint mindig: bedugtam a fületem.

- Ó, micsoda öröm! - jelentette ki Aranyborsó elbűvölten. - Milyen jó, hogy nem megy feleségül Tücsökország királyához!

- Nem, nem megyek hozzá feleségül, van már választottam. Alighogy ezt közöltem Cirippel, mert ez a király neve - úgy nekiugrott a hintómnak, mintha fel akarná falni, s durván lerántotta a kocsi fedelét, becsapta az ajtaját. - No, menj csak férjhez, te kényeskedő jószág, menj

férjhez, ha tudsz, ha a választottad valaha is megtalál ebben a kocsiban! - így perlekedett velem.

- Ó, ha meg tudná nekem mondani, hogy melyik lyukban rejtőzködik Tücsökország királya, rögtön kikotornám a gyomlálókésemmel, gúzsba kötném kezét-lábát, úgy hoznám ide, hadd büntesse meg, ahogy akarja! - kiáltotta haragosan Aranyborsó. - Talán jobb lenne, ha hazáig kísérném fenségedet, nehogy Cirip zaklassa útközben.

- Ha messze lagnék, akkor bizony jó lenne a kíséret. De nézze csak ott, azt az illatos borsóföldet, az már az én országom, hűséges alattvalóim őrzik. Cirip még csak meg sem közelítheti!

Ezzel a hercegnő toppantott, belekapaszkodott két borsóindába, vidáman hintázott, s az ide-oda ingadozó borsótövek tűzpiros, illatos sziromesőt hullattak szép hajára.

Aranyborsó gyönyörködve nézte, s talán még most is nézné, de Borsóvirág abbahagyta a hintázást, s így szólt hozzá:

- Nem akarom tovább tartóztatni, tudom, hogy a borsókereskedés manapság roppant sok munkával jár. A hintóval azonban könnyen behozhatja az elvesztett időt. Mert remélem, elfogadja tőlem ezt a jelentéktelen kis ajándékot. Kastélyom magtárában millió meg millió ilyen kocsim van, s ha újat akarok magamnak, egy maroknyit a rostába dobok, a legszebbet kiválasztom, a többit meg az egereknek adom.

- Fenséged legcsekélyebb ajándéka is boldogság, dicsőség számomra, de nyilván megfeledezett arról, hogy három icce borsó van nálam, s így bajosan férnék el a hintóban.

- Próbálja csak meg! - kacagott Borsóvirág! - Próbálja csak meg, és ne bámészkodjék, mint egy ma született gyermek!

Valóban, a három icce könnyűszerrel belefért a hintóba, de még harmincat is belerakhatott volna az ámuldozó Aranyborsó. Jómaga is letelepedett az ülés kényelmes, puha párnájára.

- Indulnék is, hercegnő - mondta Borsóvirágnak. - Apám, anyám hazavár, most váltunk el egymástól először, s nem szeretném, ha nyugtalankodnának miattam. Most már csak fenséged kocsisát várom, aki bizonyára elmenekült Cirip támadása elől. Elmegyek, de szívemben végtelen a bánat, mert még csak nem is remélhetem, hogy valaha viszontlátom fenségedet.

- Rendben van - válaszolt Borsóvirág, mintha nem is hallotta volna az utolsó mondatot. - Rendben van, az én hintómhoz azonban nem kell sem kocsis, sem ló, gőz hajtja, s óránként ötven mérföld sebességgel halad. Akkor repíti haza, amikor akarja. Csak jól jegyezze meg a szót, mellyel elindíthatja. Az útikosárban mindent megtalál, amire közben szüksége lehet. Úgy kell felnyitni, mint egy borsóhüvelyt; talál benne három zöld gyöngyöt, alakra, nagyságra mindhárom pontosan olyan, mint egy-egy borsószem, mindhármát vékony szálacska köti a kosárhoz, szép szorosan fekszenek benne, mint a borsó a hüvelyben. Majd meglátja, milyen csodálatosan szép, gondos munkával készült a kosárka! Ha bármire szüksége van, a gyomlálókésével vájjon lyukat a földben, ültesse el az egyik gyöngyszemet, s rögtön kicsírázik, kihajt a földből az, amit kíván. Ugye, csodálatos? Csak ne felejtse, hogy ha a harmadik gyöngyszemet is elülteti, az útikosár kiürül, s nem várhat több csodára. Ugye, most már indulhat? Aranyborsó csak biccentett. Borsóvirág csettintett két ujjával, s elkiáltotta magát:

- Indulás, csicsriborsó!

A hintó már vagy százötven mérföldnyire járt, mikor Aranyborsó tekintete még mindig Borsóvirágot kereste, de hasztalan.

A csicseriborsó puskagolyónál gyorsabban szelte a levegőt. Szemvillanás alatt tűntek el mellőle az erdők, hegyek, tengerek, városok. A messzi látóhatár éppen csak kirajzolódott Aranyborsó előtt, a csicseriborsó máris odaért, s úgy száguldott tova, hogy a fiú ugyan hiába nézte, mit hagyott maga mögött, máris a messzeségbe tűnt.

Háromszor is megelőzte a napot, s az éjszakák és nappalok gyors váltakozása közben Aranyborsó sejteni kezdte, hogy alighanem elkerülte a várost, ahova indult, ahol el akarta adni borsóját.

„Kicsit túl fürge ez a kocsi! - gondolta magában Aranyborsó. - Nagy szelesen elindult, még mielőtt Borsóvirág mindent elmagyarázhatott volna. Vagy talán eszébe sem jutott, hogy azt is megmondja nekem, mit kell mondanom, hogy megálljon a hintó. Márpedig így száguldozhatok, amíg csak a világ világ!”

Aranyborsó ugyanis hiába próbálkozott bármivel, hiába ismételte el mindazt, amit csúf beszédű kocsisoktól, öszvérhajcsároktól hallott. Az ördögös hintó csak vágatott tovább. Aranyborsó meg egyre kutatott az emlékezetében, mit is mondhatna még, de hiába volt minden. Végül tehetetlenül fakadt ki.

- Az ördög vinne el!

No, ennek a kitörésnek volt is foganatja! Vágatott a hintó a trópusokig, a trópusoktól a sarkvidékig meg vissza, mit sem törődve az éghajlat gyors változásaival. Aranyborsó megsülhetett vagy megdermedhetett volna, ha nem lett volna oly okos.

- Lássuk csak - morfondírozott magában. - Borsóvirág azt mondta, hogy „Indulás, csicseriborsó!” Talán megáll, ha én az ellenkezőjét mondom.

- Megállás, csicseriborsó! - kiáltotta el magát, s két ujjával csettintett, mint Borsóvirág.

Az Akadémia minden tudósa sem csinálhatta volna jobban! A csicseriborsó úgy megállt, mintha egyszeriben odacövekelték volna. Meg sem moccant.

Aranyborsó kiszállt a hintóból, kiemelte belőle az útikosarat, s ezt is, azt is szép gondosan beletette az övéen lógó kis tarisnyába, amiben egyébként borsómintát szokott tartani.

A nagy földrajztudósok sem tudják, hogy a világ mely részén lehetett az a hely, ahol Aranyborsó kocsija oly hirtelen megállt. Van, aki azt állítja, hogy Timbuktaban, mások meg azt erősítették, hogy éppen a Kongóban. Mindenesetre barátságtalan vidék volt, terméketlen, sziklás sivatag, s ameddig csak a szem ellátott, sehol egy árnyat adó fa, sehol egy tenyérnyi moha, mire Aranyborsó lehajthatta volna fáradt fejét. De azért nem jött zavarba. Ügyesen kinyitotta az útikosarat, kiemelte belőle az egyik gyöngyszemet, gyomlálókésével apró lyukat vágott a földbe, s elültette benne. „Lesz, ami lesz - gondolta magában -, mindenesetre valami fedél kellene fejem fölé az éjszakára, ha nem más, hát legalább egy borsóvirág sátor; meg valami kis ennivaló, ha nem más, hát egy kis mézes borsópüré; no meg ágy, ha nem is nagyobb, mint egy kolibrihely. Ma már úgysem indulhatok haza, olyan éhes, olyan fáradt vagyok.”

Aranyborsó jóformán végig sem gondolta mindezt, a földből máris szép nagy borsótő bújt elő, s egyre nőtt, terebélyesedett, végül akkora volt, hogy tíz aranyoszlop tartotta a pompás virág-sátrat. Az oszlopok közötti ívekben egy-egy csodálatos kristály gyertyatartó, benne hófehér gyertya. Mindegyik gyertyatartó mögött velencei tükör, mely százszorosan verte vissza a fényt.

A sátor közepén állt Aranyborsó, s amint ámuldozva nézett maga köré, lába elé hullott egy borsóvirág-szirom, az is nagy hirtelen nőni kezdett, ezerszínű, szépséges szőnyeg lett belőle. Egy másik virágszirom meg pompás szantálfa asztallá növekedett; az asztalon dúsan

aranyozott porcelán tálakban ananással, mazsolával, ezerféle cukrozott gyümölccsel körített borsópüré illatozott.

Az óhajtott kolibripehely is ott volt az egyik sarokban; csillogott, mint a nagymogul koronájában a karbunkulus, csak hogy oly aprócska volt, mint egy rizsszem. No, ez nem ígérkezik túl kényelmes fekhelynek - gondolta magában Aranyborsó. Igen ám, de amint nézte a pelyhet, az egyszerre csak elkezdett növekedni, egyre magasodott, szélesedett, puha topázból, lágy zafírból, rugalmas opálból vetett fekhely lett belőle.

Ugye, felesleges mondanom, hogy Aranyborsó igyekezett mielőbb a pompásan terített asztalhoz telepedni? Vacsora után nyomban lefeküdt, de nem aludt el. Borsóvirág hercegnő járt a fejében; maga előtt látta, amint hajára záporozott a milliónyi tűzpiros szírom. Aranyborsó azonban okos fiú volt, nem engedte, hogy álomba ringassa e bűvös kép, nem akart elaludni, míg meg nem győződött arról, hogy pompás hajlékát nem fenyegeti semmi veszély. Tudta, hogy mint a világ minden táján, itt is akadhatnak rablók, tolvajok, királyi martalócok, kiknek kapzsiságát könnyen felébresztheti az aranyoszlopos, villogó sátor. Fogta derék kis gyomlálókését, s elindult, hogy körbejárja a sátrat.

Alighogy kilépett az egyik aranyoszlop mellett, döbbszerűen torpant meg. Elfogta a bátor szívűek rettegése, mert az igazi bátor is ismeri szegény emberiségünk közös félelmeit, s csak a gondolatból merít erőt, szilárdságot. No, ami a gondolatot illeti, az Aranyborsó szeme elé táruló látvány éppen eléggé elgondolkoztató volt!

A csillagtalan sötét éjszakában vagy kétszáz mozdulatlan szempár parázslott, s a csatasorban álló villogó pontok előtt - mint generális a seregszemlén - szüntelenül fel-alá futkosott egy égő, szűrős szempár, melynek kifejezése semmi jót nem ígért. Aranyborsó egy pillanat alatt rájött, hogy kiéhezett farkascorda sorakozott fel a sátra előtt, vezetőjük pedig az a mézes szavú, álnok farkas, aki oly ügyesen csalta el tőle utolsó icce borsóját.

- Farkas uraság ugyancsak gyorsan összeszedte falkáját, hogy üldözésemre induljanak - állapította meg magában Aranyborsó. S minthogy ha tettekre került a sor, cseppet sem volt tétovázó, most is gyorsan elővette apró tarisznyájából az útikosarat, kiemelte belőle a második gyöngyszemet, s nagy sietve elültette. „Lesz, ami lesz - gondolta magában -, mindenesetre erős fal kellene a sátram köré ma éjszakára, akár ne is legyen vastagabb, mint a házikónk fala, csak védelmezzon meg e gonosz falkától.”

A sátor körül máris erős fal emelkedett, de nem holmi kunyhóhoz illő vályogfal, hanem csodaszép kövekből rakott, palotához illő fal, a tetején kékes fényű, aranyozott acélrács, melyen sem farkas, sem róka, sem borz át nem juthatott. A farkascorda dühösen neki-rugaszkodott ugyan, de aztán vérző orral elkullogott mind, az utolsó szálig.

Aranyborsó megnyugodva fordult vissza, hogy lepihenjen, de nem a sátrába, hanem hófehér márványcsarnokba jutott, onnan tündöklő fényben úszó oszlopcsarnokon át ezernyi virágtól illatozó kertbe ért. A kert közepén nagy örömmel talált rá sátrára, s benne a kolibripehelyből vetett ágyra. Elhihetitek, hogy pompásabban aludt, szebbet álmodott, mint a földkerekség akármelyik királya.

Másnap reggel első dolga az volt, hogy bejárja fényes palotájának minden zegét-zugát. Elbűvölten nézte a mesébe illő bútorokat, a virágos rétnél pompásabb szőnyeget; hosszan gyönyörködött a képtár ritkaságaiban meg a kagylógyűjteményben és a gazdag könyvtárban, melynek kincsei mind-mind újak voltak számára.

Amint számba vette roppant gazdagságát, véletlenül belepillantott egy tükörbe. Ó, csodák csodája! Ha a tükör nem hazudik: háromlábnyit nőtt az éjszaka, és ajka felett már bajusz

pelyhedzik! Aranyborsó egyre tűnődött, ugyan hogy eshetett ez a csoda? E kérdésre azonban hamarosan elszomorító választ kapott. A falon hatalmas ingaóra függött, melynek egyik mutatója az éveket mérte. Aranyborsó ránézett, s döbbenten látta, hogy valójában hat év telt el az előző este óta.

- Hat esztendő? Ó, én boldogtalan! Szegény szüleim azóta már talán meg is haltak, s ki tudja, nem láttak-e szükséget, nem ölte-e meg őket a bánat? S ó, jaj, talán azt hitték, hogy öregségükre gyalázatosan elhagytam őket! Átkozott hintó! Éveket faltál percek alatt! Menj, menj, csicseriborsó, indulás! - kiáltotta haragosan, s kivette tarisznyájából s az ablakon át kihajította a csicseriborsót. - Menj, menj, ne is lássalak többé!

Aranyborsó szomorúan ballagott le palotája fényes lépcsőjén. Vissza sem nézett, úgy indult neki a kopár síkságnak, még azzal sem törődött, hogy valamelyik szikla mögül esetleg farkasok leselkednek rá. Még a könny is kihullt a szeméből, ha arra gondolt, hogy mi mindent vesztett ezzel a hat évvel. Kezébe vette az útikosarat, de csak forgatta ujjai között.

- Ugyan mit is kívánhatnék magamnak most, hogy szüleimet nem láthatom többé?... Borsóvirág már biztosan férjhez ment, hiszen a hercegnők nagykorúak lesznek, s férjhez mennek tízéves korukban. Meg különben is! Hat évvel ezelőtt volt már választottja. Mit számít nekem, ha az egész világot megkapom tőled, zöld gyöngyszem! Az én világom az a kis házikó volt, meg körülötte a virágzó borsóföld, s azt nem adhatod vissza, a gyermekkor édes napjai mindörökké elszálltak! Menj, gyöngyszem, menj, engem már nem vár a házikó, a borsóföld, sem öreg szüleim, sem Borsóvirág! Menj, gyöngyszem, menj! Szolgáld úrnődet!

S olyan erővel hajította el, hogy a zöld gyöngyszem könnyen utolérhette, maga mögött hagyhatta volna a csicseriborsót, de hát nem volt versengő természetű.

Aranyborsó meg csüggedten, szomorúan roskadt a földre.

Mikor felállt, döbbenten látta, hogy minden megváltozott körülötte. A messze látóhatárig hullámozó virágtenger közepén állt, a szellő jobbra-balra hajtogatta a borsó halványlila és tűzpiros pillangóit, a virágfejek összeborultak, a két szín elvegyült, s mondhatatlanul édes illattal telt meg a levegő.

Aranyborsó úgy rohant, mintha szárnya nőtt volna, mert távolabb megpillantott mindent, amit szeretett: látta a palotává szépült házikót, öreg szüleit, akik mosolyogva siettek feléje, hogy mielőbb elmondhassák, mennyire várták, mily boldogok voltak, hogy mindennap kedves üzenetet kaptak tőle, hogy egy percre sem aludt ki szívükben a reménység, hisz minden este megjött Aranyborsó biztató híradása.

Aranyborsó átkarolta öregapót, öreganyót, hogy palotájába vezesse őket. Amint a hajdani házikóhoz közeledtek, a két öreg egyre jobban ámuldozott. Aranyborsó meg alig mert szólni hozzájuk, nehogy megzavarja csöndes örömeiket. Egyszer azonban mégis felsóhajtott:

- Hej, ha Borsóvirágot láttátok volna! De hát ő már hat évvel ezelőtt eljegyezte magát.

- Bizony! Mégpedig veled! - csendült fel Borsóvirág édes hangja a kapuból. - Hiszen már akkor volt választottam, emlékszel? Kerüljetek beljebb! - szólt öregapóhoz, öreganyóhoz, s gyengéden megcsókolta őket. - Lépjetek be, hiszen ez fiatok otthona: a szeretet és a képzelet birodalma, ahol nincs öregség, nincs halál...

Hamarosan megülték Aranyborsó és Borsóvirág menyegzőjét, s örök fiatalon, örök boldogságban teltek napjaik.

Mert így végződnek a tündérmesék...

GRIMM A CSODÁLATOS HEGEDŰS

Volt egyszer réges-régen egy csodálatos hegedűs. Szertebolyongott a világban, és mindig egyes-egyedül járt. Hol erre gondolt, hol meg arra; vagy a felhők játékát nézte az égen, vagy a napsugarak táncát a folyó tükrén; sosem unatkozott, mindig volt látnivalója.

Vándorlása során egyszer egy rengeteg nagy erdőbe tévedt. Ki tudja, mióta bolyongott már magányosan a fák közt. A levelek közt csak nagy néha kéklett át az ég, a lomb olyan sűrű volt, hogy csak ritkán tűzött át rajta a napsugár. A hegedűsnek ide-oda kószáltak a gondolatai, hanem aztán végül mégiscsak elunta magát.

- Ideje, hogy pajtást kerítsek magamnak - mondta. Fogta a hegedűjét, húzott egyet-kettőt a vonóval, s a húrokról egyszeriben olyan szép, csengő dallam szállt a magasba, hogy nincs az a fülemüle, amelyik gyönyörűsegebben tudna énekelni. A hang csapongva szárnyalt a rengetegben; édesen, ezüstösen szólt, majd epekedve, majd pedig vidáman.

Egyszer csak megrebbent a bozót; egy farkas ügetett elő a sűrűből.

- Igazán nem ilyen pajtás után kíváncsoztam! - gondolta magában a hegedűs.

A farkas odament hozzá, és megszólította:

- De szépen húzod, kedves mester! Szívesen eltanulnám tőled!

- Ha csak ez a kívánságod! - felelte a hegedűs. - Ha szót fogadsz, egykettőre ellesheted a titkát. De figyelmeztetek rá: amit mondok neked, azt azonnal meg kell tenned, különben semmire sem mégy!

- Meglátod; nem lesz engedelmesebb tanítványod nálam! - fogadkozott a farkas, és a hegedűs nyomába szegődött.

Mentek, mendégéltek, és a farkas már alig várta, hogy megkezdődjék a zenetanítás. A hegedűs azonban ügyet sem vetett rá, amíg egy terebélyes tölgyfához nem értek; akkor hirtelen visszafordult hozzá:

- Látod azt a repedést ennek a tölgynek a törzsén, farkas koma?

- Látom.

- No, ha meg akarsz tanulni hegedülni, dugd a két elülső lábadat a résbe!

A farkas egy kicsit furcsállotta ugyan a dolgot, de nem mert ellenkezni, nehogy füstbe menjen a hegedűtanulás terve. Felágaskodott, és beledugta két mancsát a repedésbe. A hegedűs fölkapott a földről egy követ, s úgy beékelte vele az ordas lábát, hogy az moccanni sem tudott többé.

- Most aztán, várj itt szépen, amíg visszajövök érted - mondta neki a hegedűs, és faképnél hagyta.

Ment egy darabig, de megint csak nagyon egyedül érezte magát; azt gondolta:

- Nem jól van ez így; pajtást kell kerítenem magamnak.

Álla alá szorította a hangszerét, és elkezdett hegedülni. Soha senki nem hallott még olyan gyönyörű muzsikát. Talán egy perc sem telt belé, elő is jött rá a fák közül egy róka.

- Igazán nem ilyen pajtás után kíváncsoztam! - mondta magában a hegedűs, és kedvetlenül leengedte a vonóját. A róka azonban odaóvakodott hozzá, leült, félrefordította kissé a fejét, és esengve bámult rá a vörös képével.

- De szépen húzod, kedves mester! Szívesen eltanulnám tőled!

- Ha csak ez a kívánságod! De előre figyelmeztetek rá: szót kell fogadnod, s amit mondok, azonnal meg kell tenned, különben semmire nem mégy!

A róka elvigyorodott örömében.

- Meglátod, nem lesz engedelmesebb tanítványod nálam - ígérte.

Elindultak, elől a hegedűs, nyomában a róka. Mentek, mendegéltek, míg egy gyalogösvényhez nem értek. Kétoldalt nyurga mogyorósövény szegélyezte az utat. A hegedűs jobbról is, balról is földig hajtott egy-egy cserjét, s rájuk lépett, egyik lábával az egyikre, másikkal a másikra.

- No, róka koma, kezdődik a lecke - mondta a hegedűs. - Add csak ide a bal mancsodat!

A róka már nyújtotta is készségesen: hogyan nyújtotta volna: előre örült neki, hamarosan milyen nagy művész lesz belőle, mennyi jéréct tud majd terítékre csalni a muzsikájával!

A hegedűs hozzákötötte róka koma bal lábát a bal oldali bokorhoz.

- Most add ide a jobbikat! - mondta.

Adta a róka azt is, igaz ugyan, hogy már egy kicsit kevésbé szívesen; a hegedűs pedig odakötözte a jobb oldali mogyorófa legerősebb vesszejéhez. Megvizsgálta, elég szorosak-e a csomók, aztán elengedte a két bokrot. Az ágak suhogva csapódtak a magasba, és felrántották a rókát: ott lebegett, ott rugdalózkodt égi és földi közt kifeszítve.

- Most aztán várj itt szépen, amíg visszajövök érted - mondta a hegedűs, és otthagyta.

Ment megint egy darabig, de mintha nagy súllyal nehezedett volna szívére a magányosság.

- Hiába - gondolta -, pajtást kell kerítenem magamnak.

És megint elkezdett hegedülni. Abban a pillanatban, hogy az erdő némaságába belecsendült a zene, előugrott a csalitból egy nyúl.

- Nézd csak, egy nyuszi! - mondta a hegedűs. - Ilyen pajtást sem kívántam!

A tapsifüles odaügetett elé.

- De szépen húzod, kedves mester! - szólt. - Szívesen eltanulnám tőled!

- Nem olyan ördögös mesterség - felelte a hegedűs -, szófogadás dolga az egész. Mindent meg kell tenned, amit mondok neked, akkor viszed valamire.

- Meglátod, nem lesz nálam engedelmesebb tanítványod - bólogatott a nyúl, és a nyomába szegődött.

Csakhamar kiértek egy tisztásra; sudár nyárfa állt a közepén. A hegedűs jó hosszú pányvát vett elő a zsebéből, egyik végét a nyúl nyakába hurkolta, a másikat a fa tövére kötötte.

- Kezdődik a lecke, nyulacska - mondta -, lássuk, mit tudsz! Először is szaladd körül hússzor ezt a nyárfát.

A nyúl boldogan loholni kezdett a fa körül; örült neki, hogy ilyen könnyű dolog a hegedűtanulás. Körülfutotta hússzor a fát, hanem a pányva is rátekeredett hússzor a fa derekára. A szerencsétlen flótás fogva maradt; hiába húzta, hiába ráncigálta a kötelet, csak a nyaka fájduult belé.

- Most aztán várj itt szépen, amíg visszajövök érted - mondta a hegedűs, és ment tovább az erdőben.

Közben a pórul járt farkas addig kapálódzott, addig rágta-marta a követ, míg végül is kirántotta a mancsát, és nagy nehezen kiszabadult a résből. Dűhtől tajtékozva vetette magát a hegedűs után: megfogadta magában, hogy ha utoléri, irgalmatlanul széttépi.

A róka még mindig ott rúgkapált a gyalogösvény fölött. Meglátta a farkast, elkezdett torkaszakadtából ordítani:

- Farkas testvér, gyere, segíts rajtam, rászedett a hegedűs!

A farkas lehajlította a bokrokat, elrágta a kötelet, és megszabadította a rókát. Most már ketten loholtak a hegedűs után. Ahogy a nyomát szimatolva ügettek, ráakadtak a kikötött nyúlra.

- Hát teveled mi történt? - kérdezte a farkas.

- Jaj, farkas gazda, könyörgök, szabadíts meg, rászedett a hegedűs! - siránkozott a nyúl.

Most az egyszer sem a farkasnak, sem a rókának nem jutott eszébe, hogy nyúlpecsenyét egyék. Eloldozták az ijedt tapsifülest, és most már hármasan vetették magukat a közös ellenség után.

A hegedűs pedig, ahogy ment, mendegélt az erdőben, megint nagyon magányosnak érezte magát; megállt egy terebélyes bükkfa alatt, állá alá szorította a hangszerét, és muzsikálni kezdett. Soha még ilyen szép hangokat nem csalt elő a húrokból a vonója; benne volt ebben a hegedűszóban a szíve minden szomorúsága.

Egy szegény favágó dolgozott nem messze az erdőben. Meghallotta a muzsikát; s abban a pillanatban, ahogy meghallotta, akár tetszett neki, akár nem, abba kellett hagynia a munkáját, és el kellett indulnia arrafelé, ahonnan a csodálatos zeneszó hívogatta. Vállára vette a fejszét, s ment, ment a fák és bokrok közt, hajlítgatta sorra az ágakat, hárítgatta maga elől a vesszőket, alig várta, hogy odaérjen a hegedűshöz, és közvetlen közelből hallgathassa a muzsikálását.

A hegedűs, amint meglátta, nagyon megörült, s azt gondolta:

- Végre igazi jó pajtást találtam! Embert kerestem én, nem állatokat!

Eddig is szépen játszott, de most örömeiben olyan kedvesen, olyan gyönyörűségesen zendített rá, hogy a szegény favágó csak hallgatta ámulva, mintha elvarázsolták volna.

- Sosem hittem volna, hogy ilyen tündéri zeneszó is lehet a földön! - gondolta.

Éppen ekkor ért oda a farkas, a róka meg a nyúl. A favágó nyomban látta rajtuk, hogy valami rosszban törik a fejüket. Fölemelte villogó fejszéjét, s odaállt hatalmasan, elszántan a hegedűs elé, mintha azt mondaná:

- Vigyázzatok, mert aki hozzá mer nyúl, annak velem gyúlik meg a baja!

Az állatoknak egyszeriben inukba szállt a bátorságuk, és hanyatt-homlok bemenekültek a sűrűbe.

A hegedűs pedig csak játszott, játszott, gyönyörködtette a szegény favágót varázslatos dallamaival.

Aztán búcsút intett neki, és eltűnt az erdőben.

POGORELSZKIJ A FEKETE TYÚK

Hajdanában élt, éldegélt Péterváron egy fiúinternátus igazgatója, bizonyára még ma is sokan emlékeznek reá, noha a házat, amelyben az internátus volt, már réges-régen lebontották, és helyébe újat emeltek, amely egyáltalában nem hasonlít az előbbihez. Abban az időben Pétervár már Európa-szerte híres volt szépségéről, pedig még korántsem volt az, ami ma. A Vasziljevszkij-sziget széles utcáin még nem voltak meg a mostani vidám, árnyas fasorok. A mai kényelmes járda helyét ócska, gyakran korhadt deszkából összerótt palló foglalta el. Az Iszákij-híd is egészen más volt még akkor, keskeny, szűk és egyenetlen - egyszerűen, az akkori Pétervár meg sem közelítette a mostanit. A városoknak többek között az az előnyük is megvan az emberek fölött, hogy a korral némelykor megszépülnek... Egyébként most nem is erről van szó. Más alkalommal talán majd részletesebben is elbeszélgethetek veletek azokról a változásokról, amelyek Péterváron az én időmben végbementek. Most pedig térjünk vissza a fiúinternátushoz, amely negyven évvel ezelőtt a Vasziljevszkij-szigeten, az Első Soron működött.

A ház, amelynek ma már híre-hamva sincs, emeletes, hollandi cseréppel fedett épület volt. Tornáca, melyből a bejárat is nyílt, kiugrott az utcára, és fából épült. Az előszobából meredek lépcső vezetett fel az emeletre, ahol nyolc vagy kilenc szoba volt: az egyik oldalon az internátus igazgatója és tulajdonosa lakott, a másik oldalon a tanulószobák helyezkedtek el.

A fiúk hálótermei a földszinten voltak, az előszobától jobbra, a bal oldalon pedig két öreg-öreg hollandi asszonyság lakott, mind a kettő rég elmúlt már százesztendős, és a saját szemével látta Nagy Pétert, sőt, még beszélt is vele.

A harminc-negyven gyerek között, aki az intézetben tanult, volt egy Aljosa nevezetű fiúcska, aki akkor úgy kilenc-tíz éves forma lehetett. Szülei nagyon-nagyon messze laktak Pétervártól: két évvel azelőtt hozták fel a gyereket a fővárosba, beadták az internátusba, majd hazautaztak, miután az igazgatónak néhány évre előre kifizették a megállapított tandíjat.

Aljosa okos, kedves gyermek volt, jól tanult, és mindenki szerette. Mégis gyakran unatkozott az intézetben, sőt, néha még búszult is. Különösen eleinte nem tudott hozzászokni a gondolathoz, hogy távol kell élnie édes szüleitől. Azután lassan-lassan beleszokott új helyzetébe, és néha, amikor pajtásaival játszott, már szinte úgy tetszett neki, az intézetben sokkal vidámabb az élet, mint szülei házában.

Hétköznapi tanulás közben általában gyorsan és kellemesen teltek, csak amikor elérkezett a szombat délután, és pajtásai valamennyien hazasiettek családjukhoz, olyankor érezte Aljosa keservesnek egyedüllétét. Vasárnap és ünnepeken egész nap egyes-egyedül maradt, s egyetlen vigasza az olvasás volt. Az igazgató megengedte neki, hogy kicsiny könyvtára könyveit használhassa. Abban az időben az irodalomban lovagregények, csodálatos történetek divatoztak, és az a könyvtár is, amelyből Aljosánk olvasmányait merítette, javarészt efféle könyvekből állt.

Így hát Aljosa tízéves korára már betéve tudta a leghíresebb lovagok hőstetteit - már úgy, amint azok le vannak írva a regényekben. Hosszú téli estéken, magános ünnepnapokon Aljosa kedvenc szórakozása az volt, hogy régmúlt századok világába képzelje magát... Különösen vakáció alatt, amikor hosszú időre el kellett válnia pajtásaitól, s gyakran egész napjai magányban teltek, ifjonti képzelete lovagi kastélyokon, félelmetes romokon, rengeteg erdőkön borongott.

Elfelejtettem mondani, hogy a házhoz tágas udvar is tartozott, s ezt az udvart a szűk kis mellékutcától, amelyre nyílt, régi bárkák deszkáiból készült palánk választotta el. A mellékutca vezető kapu állandóan zárva volt, s így Aljosának sohasem sikerült kiszöknie az utcára, pedig erősen izgatta kíváncsiságát. Valahányszor megengedték neki, hogy szabad óráiban az udvaron játsszék, első mozdulata az volt, hogy a deszkapalánkhöz szaladt, ott lábujjhegyre ágaskodott, és sokáig kandikált kifelé a kerek lyukacsákakon, amelyekkel teli volt a palánk. Aljosa nem tudta, hogy ezek az apró kerek lyukak a faszegektől erednek, amelyek valamikor a bárkát összetartották; úgy gondolta, hogy ezeket a lyukacsákat valami jóságos tündér egyenesen az ő számára fúrta a kerítésbe. Mindig azt várta, hogy az a tündér egyszer csak megjelenik a kis utcában, és a palánk lyukain át csodálatos játékot vagy talizánt nyújt be neki - vagy esetleg egy levelet apjától, anyjától, akiről már olyan régen nem hallott. Azonban mélységes csalódására a kicsi utcácskában soha senki nem jelent meg, aki csak távolról is tündérhez hasonlított volna.

Aljosa másik kedvenc szórakozása a tyúkok etetése volt; ezek a palánk tövében külön számukra épített házikóban laktak, és naphosszat az udvaron szaladgáltak, kapirgáltak. Aljosa szoros barátságot kötött a tyúkokkal, valamennyit név szerint ismerte, békítette őket, ha összekaptak, és a verekedőket azzal büntette, hogy néhány napig nem részesítette őket a morzsákban, amelyeket ebéd meg vacsora után az abroszról összesepert. A tyúkok közül a legjobban egy fekete bóbítást szeretett, akit színéről Cernuskának vagy Csernikének neveztek el. Cernuska barátságosabb volt Aljosához, mint a többi jószág, néha még azt is megengedte, hogy a fiú megsimogassa, s Aljosa ezért hálából neki tartogatta a legjobb falatokat. Csendes, jó magaviseletű tyúkocská volt, ritkán verekedett, és Aljosa úgy érezte, hogy a többieknél jobban ragaszkodik hozzá.

Egyszer, vakáció idején történt, egy verőfényes és szokatlanul meleg napon Aljosának megengedték, hogy az udvaron játsszék. Az igazgató és felesége aznap roppant izgalomban voltak: a tankerületi főigazgatót várták ebédre, s ezért már előző nap reggeltől késő estig takarítottak, a ház padlóit felsúrolták, viasszal fényesre dörzsölték a diófa bútorokat. Maga az igazgató vásárolta be az ebédet: hófehér borjúhúst, egy hatalmas sonkát, gyümölcsöt. Tehetségéhez képest Aljosa is kivette részét az előkészületekből: fehér papirosból szép csipkét vágott ki a sonka díszítésére, és ugyancsak papírfodorral ékesítette a külön erre az alkalomra vásárolt hat darab viaszgyertyát.

A kitűzött nap reggelén megjelent a fodrász, és teljes művészetének latba vetésével csodálatos csigákba bodorította az igazgató úr divatos frizuráját. Azután az igazgatónének látott neki, gondosan bepúderezte, hosszú „loknijait” hátul kontyba tűzte, majd egy egész melegházra való virágot tornyozott fejére; a virágok között pompásan mutatott a művészien elhelyezett két briliánsgyűrű, amelyet valamikor férje kapott ajándékba tanítványai szüleitől. Amikor fejének ékessége immár teljes pompájában virított, az igazgatóné régi, kopott háziköntöst kanyarított magára, és megkezdte háztartási tevékenységét, miközben, persze, gondosan ügyelt rá, nehogy frizuráján a legkisebb csorba is essék. Éppen ezért nem is ment ki a konyhába, hanem csak az ajtóban állva osztogatta parancsait szakácsnőjének. Végszükség esetén pedig férjét küldte ki, akinek a frizurája nem volt olyan tornyos.

E sokféle gond között Aljosáról tökéletesen megfeledkeztek, és a gyerek kihasználta az alkalmat, hogy kedve szerint játsszék az udvaron. Szokása szerint legelőször a deszkakerítéshez szaladt, és sokáig bámult kifelé a lyukon, de az utcán aznap úgyszólván senki sem járt, és Aljosa nagyot sóhajtva visszatért kedves tyúkjaihoz. Alig ült le az egyik fatuskóra, s kezdte az állatkákat magához csalogatni, amikor meglátta a szakácsnőt, hatalmas késsel kezében. Aljosa sohasem szívelhette ezt a szakácsnőt, aki örökké haragudott és veszekedett; de amióta

észrevette, hogy kedves tyúkocskái száma őmiatta fogyatkozik meg időről időre, azóta még kevésbé szerette. Amióta pedig nemrégiben egyszer véletlenül megpillantotta a konyhában egyik kedvenc kis kakasát, amint fejfelé lógott átvágott torokkal - azóta egyenesen irtózott a szakácsnőtől. Most is, amikor meglátta a nagy késsel kezében, azonnal kitalálta, hogy ez mit jelent, s mivel érezte, hogy nem áll módjában segíteni barátain, nagy bánatában felugrott, és messzire elszaladt.

- Aljosa, Aljosa, gyere, segíts nekem megfogni egy tyúkot! - kiáltotta a szakácsnő.

De Aljosa még gyorsabban szaladt, elbújt a palánk tövében a tyúktól mögé, miközben észrevétlenül egyik könnycsepp a másik után buggyant ki szeméből, és gördült végig arcocskáján.

Meglehetősen hosszú ideig állt a tyúktól mögött, s szíve hevesen dobogott, miközben a szakácsnő ide-oda szaladgált az udvaron, s hol hangos „pipipi!” kiáltással csalogatta magához a tyúkokat, hol meg szidta őket.

Aljosa szíve egyszerre csak megdobbant: hirtelen meghallotta kedvencének, Csernuskának hangját, aki kétségbeesetten kotkodácsolt, és Aljosának úgy tetszett, mintha ezt kiáltaná:

*Kotkotkotkotkodács!
Aljosa, mentsd meg Csernuskát!
Kodács, kodács, Csernuskát!*

Aljosa most már semmiképpen nem tudott megmaradni búvóhelyén. Hangos zokogással a szakácsnőhöz rohant, és elébe vetette magát, éppen abban a pillanatban, amikor az asszony szárnyon ragadta Csernuskát.

- Édes, kedves Trinuskám! - kiáltott fel Aljosa könnyörgő hangon, zokogva - kérlek szépen, ne bántsd az én Csernuskámat!

Aljosa támadása olyan váratlanul érte a szakácsnőt, hogy nagy hirtelen kiengedte keze közül Csernuskát, aki kihasználta a helyzetet, és ijedtében egyenesen a fészer tetejére röppent, onnan kotkodácsolt lefelé. De Aljosának úgy rémlett, mintha csúfolná a szakácsnőt, és azt kotyogná:

*Kotkotkotkotkodács!
Nem fogtad meg Csernuskát!
Kodács, kodács, Csernuskát!*

A szakácsnő magánkívül volt bosszúságában, és már az igazgatóhoz akart szaladni panaszra, de Aljosa nem engedte el. Szoknyája ráncaiba kapaszkodva olyan szívet tépően kezdett könnyörögni, hogy a szakácsnő megállt.

- Édes, drága egyetlen Trinuskám, lelkecském - kérlelte a kisfiú -, te olyan szép vagy, olyan jó vagy, olyan kedves vagy... Kérlek szépen, hagyd életben az én Csernuskámat! Nézz csak ide, mit adok neked, ha jó leszel.

Ezzel Aljosa elővett a zsebéből egy arany tízrubelest, egész vagyonát; jobban vigyázott rá, mint a szeme fényére, mert drága nagyanyuskájától kapta ajándékba. A szakácsnő rásandított az aranypénzre, majd gyors pillantása bejárta a ház összes ablakait, hogy megbizonyosodjék felőle, hogy senki se látja, és kinyújtotta kezét az arany után. Aljosa nagyon, nagyon sajnálta odaadni a tízrubelest, de azután Csernuskára gondolt, és kemény elhatározással átnyújtotta a szakácsnőnek az értékes ajándékot.

Így menekült meg Csernuska a fenyegető, borzalmas haláltól.

Alighogy a szakácsnő eltűnt a házban, Csernuska leröpült a pajta tetejéről, és odaszaladt Aljosához. Mintha csak tudta volna, hogy a fiú mentette meg az életét, folyvást körülötte forgolódott, szárnyával verdesett, és vidáman kárált. Egész délelőtt úgy követte a fiú minden lépését, mint a kiskutya: úgy tetszett, mindenáron mondani akar valamit. De a gyerek sehogy sem értette kotkodácsolását.

Két órával az ebéd ideje előtt gyülekezni kezdtek a vendégek. Aljosát felhívták, szépen felöltöztették kerek galléros, batisztmanzssettás, fodros ingecskébe, fehér bugyogóba, széles kék selyem övet adtak rá. Hosszú, gesztenyeszín fűtjeit szépen megfésülték, két egyenlő részre osztották, s két vállán át előrefektették, így öltöztették akkor a gyerekeket.

Azután kioktatták, hogyan kell meghajolnia, amikor a főigazgató belép a szobába, s mit kell válaszolnia, ha kérdést intéz hozzá.

Más alkalommal Aljosa nagyon örült volna a főigazgató érkezésének; már régen szerette volna látni, mert a mélységes tiszteletből ítélve, amellyel az igazgató és felesége róla beszélt, Aljosa úgy képzelte, hogy a főigazgató bizonyára valami híres, nevezetes lovag, fényes páncélban, tollas sisakban. Ezúttal azonban kíváncsisága háttérbe szorult azzal a másik gondolattal szemben, amelytől egy pillanatra sem tudott szabadulni: mindegyre a fekete tyúkocskára gondolt, maga előtt látta a szakácsnőt, amint üldözte a nagy késsel, és hallotta Csernuska kétségbeesett kotkodácsolását. Amellett nagyon bosszantotta, hogy nem értette, mit akar Csernuska, és folyvást csak ki szeretett volna szaladni a tyúkólba.

De mit volt mit tennie! Várnia kellett, amíg az ebéd befejeződik.

Végre megérkezett a főigazgató. Érkezését az igazgatóné jelezte, aki már régóta leste az ablaknál. Mindenki óriási sürgésbe-forgásba kezdett: az igazgató hanyatt-homlok rohant elő a szobából, hogy lenn fogadja vendégét a bejáratnál; a többi vendég is felugrott helyéről. Még Aljosa is megfélemedezett egy pillanatra fekete tyúkjáról, és az ablakhoz lépett, hogy megnézzé, miképpen ugrik le a lovag tüzes paripájáról. De nem sikerült meglátnia: már bement a házba. A kapu előtt azonban tüzes paripa helyett egészen közönséges szán vesztegelt. Aljosa roppantul elcsodálkozott ezen. „Ha én lovag volnék - gondolta -, sose ülnék szánba, hanem mindig csak lóháton utaznék!” Eközben az ajtó mindkét szárnya kinyílt, s az igazgatóné már előre hajbókolt a magas vendég előtt, aki csakugyan meg is jelent az ajtóban.

Előbb nem látszott belőle semmi, mert a kövér igazgatóné alakja eltakarta az egész ajtónyílást: de amikor az igazgatóné elrebegte hosszú üdvözlő mondókáját, és a szokottnál mélyebben pukedlizett, Aljosa legnagyobb megdöbbenésére megpillantotta mögötte... nem a tollas sisakot, amelyet várt, hanem egy apró, kopasz fejet, amelynek egyetlen dísz - amint Aljosa később észlelte - a szegényes, fehérre rizsporozott hajbóbita volt! Amikor a főigazgató belépett a szalonba, Aljosa még jobban elcsodálkozott, milyen hódolattal veszik körül az emberkét, noha ragyogó páncél helyett csupán egyszerű szürke frakkot visel.

Akármilyen különösnek találta is Aljosa mindezt, akármennyire megörült volna máskor a szokatlanul díszesen megterített ebédlőasztalnak - aznap nem tudott különösebb figyelmet szentelni az eseményeknek. Egyre Csernuskával való délelőtti kalandja járt az eszében. Már az utolsó fogást szolgálták fel; volt ott mindenféle befőtt, alma, bergamottkörte, datolya, füge, dió; de még ezek az ínycsafalatok sem tudták egy pillanatra sem elterelni figyelmét tyúkocskájáról. Alig keltek fel az asztaltól, amikor félelemtől és reménytől repeső szívvel odaszaladt igazgatójához, és megkérdezte, szabad-e lemennie az udvarba játszani.

- Menj csak le - bölintott kegyesen az igazgató -, csak ne maradj lenn sokáig, mert rövidesen besötétedik.

Aljosa sietve felvette piros, mókusprémes bekecsét, cobolyszegélyes zöld bársonysapkáját, és leszaladt az udvarba, egyenesen a kerítéshez. Amikor leért, a tyúkok már alváshoz készülődtek, álmosak voltak, és nem is nagyon örültek a morzsáknak. Csak az egy Csernuska nem érzett még - úgy látszott - nagy kedvet az alváshoz, vidáman odaszaladt a fiúhoz, csapkodott szárnyával, és hangosan kárált. Aljosa sokáig játszadozott vele, végül, amikor besötétedett, és haza kellett mennie, bezárta az ólat, miután meggyőződött róla, hogy kis barátja már a helyén ül. Amikor kiment a tyúkólból, úgy tetszett neki, Csernuska szeme ragyog a sötétben, akár a csillag, és halk hangon szólítja őt:

- Aljosa, Aljosa, maradj velem!

Aljosa felment az emeletre, és egész este egyes-egyedül üldögélt a tanulószobában, miközben a tulsó szárnyon éjjeli tizenegyig mulatoztak a vendégek. Még mielőtt széjjeloszlottak volna, Aljosa lement a földszintre, levetkőzött, bebújt az ágyba, és eloltotta a lámpát. Sokáig nem tudott elaludni. Végül mégis elnyomta az álom, de épp csak annyi ideje volt, hogy álmában elbeszélgesse Csernuskával, amikor a búcsúzkodó vendégek zaja felköltötte.

Nem sokkal később az igazgató, aki gyertyával kezében kísért ki a kapuhoz a főigazgatót, benézett Aljosa szobájába, hogy minden rendben van-e, majd megnyugodva távozott, és az ajtót kulccsal bezárta maga mögött.

Odakinn sütött a hold, s a zsalu hasadékan át halovány sugár hullott a szobába. Aljosa nyitott szemmel feküdt, és sokáig hallgatta, amint feje fölött az emeleten ide-oda járkálnak a szobákban, és helyükre huzigálják a székeket, asztalokat.

Végre minden elcsendesedett. Aljosa a szomszédos ágyra pillantott, amely halványan fehérlett a holdsugárban, és úgy rémlett neki, mintha a fehér takaró, amely majdnem a földig lecsüngött, megmozdulna... Figyelmesebben odanézett, és akkor úgy hallotta, mintha az ágy alatt valaki kapirgálna, majd egy idő múlva halk hangon szólítaná:

- Aljosa, Aljosa!

Aljosa megijedt. Egyedül volt a szobában, és első gondolata az volt, hogy az ágy alatt tolvaj rejtőzik. De némi gondolkodás után úgy döntött, hogy tolvaj nem szólítaná nevén, és egy kissé nekibátorodott, noha szíve azért hevesen dobogott. Felült ágyában, most még tisztábban látta, hogy a takaró mozog, tisztábban hallotta, hogy valaki nevén szólítja:

- Aljosa, Aljosa!

Majd a fehér takaró hirtelen felemelkedett, és alóla előbújt - a fekete tyúk!

- Jaj, te vagy az, Csernuska! - kiáltott fel Aljosa meglepetten. - Hogyan jöttél be?

Csernuska meglebbentette szárnyát, felszállt a fiú ágyára, és emberi hangon válaszolt:

- Én vagyok az, Aljosa. Ugye, nem félsz tőlem?

- Már miért félnék? Hiszen szeretlek! Csak azon csodálkozom, hogy ilyen jól beszélsz; fogalmam se volt róla, hogy tudsz beszélni!

- No, ha nem félsz tőlem - folytatta a tyúk -, akkor gyere velem. Öltözz fel hamar!

- Bolondokat beszélsz te, Csernuska - nevetett a fiú. - Hogyan öltöznék fel a sötétben! Sehogy sem tudnám összeszedni a ruhámat, hiszen téged is alig-alig látalak.

- Ezen majd segítünk - mondta a tyúkocská.

Azzal különös hangon kotkodácsolt, és egyszerre csak, honnét, honnét nem, apró gyertya termett előtte ezüst gyertyatartóban, az egész nem volt nagyobb, mint Aljosa kisujja. Ugyanilyen gyertya termett a padlón, a székeken, az ablakban, sőt, még a mosdón is, és az egész szobában olyan világos lett, de olyan világos, mintha fényes nappal volna. Aljosa öltözni kezdett. Csernuska adogatta a ruháját, így hamarosan el is készült. Amikor Aljosa felöltözött, Csernuska ismét kotkodácsolt, és a gyertyácskák eltűntek.

- Kövess! - mondta azután.

Aljosa bátran megindult a tyúkocska után. Csernuska szeméből mintha sugarak lövelltek volna, amelyek körös-körül mindent megvilágítottak, ha nem is olyan fényesen, mint a kicsi gyertyák. Áthaladtak az előtéren.

- Az ajtó kulccsal van bezárva - figyelmeztette Aljosa barátját.

De a tyúkocska nem felelt; meglebbentette szárnyát, és az ajtó magától kinyílt. Áthaladtak az előszobán, majd megindultak arrafelé, ahol a százéves hollandus nénikék laktak. Aljosa ott még sohasem járt, de hallotta, hogy szobáik régi divat szerint vannak berendezve, s az egyik néninek van egy óriási szürke papagája, a másiknak egy igen okos szürke macskája, amelyik abroncsra tud átugrani, és pacsit is tud adni. Már régen szerette volna mindezt látni, és nagyon megörült, amikor a tyúkocska ismét meglebbentette szárnyát, és az öregasszonyok lakosztálya felé vezető ajtó is megnyílt előttük.

Az első szobában Aljosa mindenféle ósdi bútordarabot pillantott meg, faragott széket, karosszéket, asztalt, sublótot. Az egyik sarokban óriási hollandi cserépkályha állt, körülötte padka, amelynek csempéit kék mázas festékekkel odapingált ember- és állatalakok díszítették. Aljosa szeretett volna megállni, hogy jobban szemügyre vegye a bútort és különösen a kályhafigurákat, de Csernuska nem engedte.

Bementek a második szobába, és - hogy megörült ott Aljosa! Csodaszép arany kalitkában hatalmas szürke, piros farkú papagáj üldögélt. Aljosa mindjárt oda akart szaladni hozzá, de Csernuska megint nem engedte.

- Ne nyúlj itt semmihez - intette. - Vigyázz, nehogy felébreszd az öregasszonyokat.

Ekkor vette csak észre Aljosa, hogy a papagáj mellett fehér függönyös ágy áll, s a függönyön át megláthatta az öreg nénit, aki lehunytt szemmel feküdt: olyan volt, mintha viaszból volna. A szoba túlsó sarkában ugyanolyan ágy állt, abban a másik öregasszony aludt; mellette óriási szürke macska ült, és mellső lábával mosakodott. Amint elhaladt mellette, Aljosa nem állta meg, hogy pacsit ne kérjen tőle... A cica hirtelen hangosan felnyávogott, a papagáj berzenkedni kezdett, és hangosan elrikkantotta magát: „Ostoba! Ostoba!” Ugyanakkor a vékony muszlinfüggönyökön át látni lehetett, hogy a két vénasszony felült ágyában. Csernuska sietve szedte a lábát, Aljosa szaladt utána, az ajtó nagy robajjal becsapódott mögöttük, és még sokáig hallatszott, amint a papagáj nagy hangon kiabál utánuk: „Ostoba! Ostoba!”

- Nem szégyelled magad? - kérdezte szemrehányóan Csernuska, amikor kiértek a lakosztályból. - Most bizonyára felébresztetted a lovagokat.

- Miféle lovagokat? - érdeklődött Aljosa.

- Majd meglátod - válaszolta a tyúkocska. - No, azért ne félj, gyere csak bátran utánam.

Lementek a lépcsőn, mintha a pincébe akarnának lejutni, és soká-soká vándoroltak mindenféle folyosókon, átjárókon, amelyeket Aljosa azelőtt soha életében nem látott. Néhol a folyosó olyan keskeny és alacsony volt, hogy Aljosának le kellett hajolnia. Egyszer csak nagy terembe értek, amelyet három óriási kristálycsillár világított meg. A teremnek nem volt ablaka, és

mind a két oldalán véges-végig lovagok függtek a falon, ragyogó páncélban, sisakjukon hatalmas tollbokréta, kezükben kopja, pajzs.

Csernuska lábujjhegyen előreosont, s Aljosának is intett, hogy kövesse minél nesztelenebbül.

A terem végében óriási, csillogó sárgarézből készült ajtót találtak. Alig értek az ajtóhoz, amikor a falról leugrott két lovag, lándzsájával pajzsára ütött, és a fekete tyúkra vetette magát. Csernuska felborzolta bóbitáját, kitárta szárnyát... egyszerre csak óriásira nőtt, nagyobb volt a lovagoknál, és megütkezött velük! A lovagok hevesen támadták. Csernuska szárnyával, csőrével védekezett. Aljosa erősen megijedt, szíve megremegett - aztán minden elsötétedett előtte.

Amikor ismét magához tért, a zsalu hasadékán át már a napocska sütött be a szobába, és ő ágyában feküdt. Nyoma sem volt sem Csernuskának, sem a két harcias lovagnak. Aljosa sokáig nem tért magához. Sehogy sem értette, mi történt vele éjszaka: álmában látta-e mindezt, vagy pedig csakugyan megtörtént? Felöltözött, és felment az emeletre, de nem ment ki a fejből, amit éjszaka látott. Türelmetlenül várta a percet, amikor kimehet az udvarba játszani, de egész nap esett a hó - mintha csak egyenesen az ő bosszantására történt volna! -, és még gondolni sem lehetett rá, hogy kimenjen a szabadba.

Ebédnél az igazgatóné beszélgetés közben közölte férjével, hogy a fekete bóbitás tyúk elbújt valahová, sehol sem találják. - Egyébként - tette hozzá - nem nagy baj az se, ha végleg elveszett; úgymint már régen a konyhára szántuk. Képzeld csak, amióta itt van a háznál, még egyetlen tojást se tojt!

Aljosa csaknem sírva fakadt, amikor ezt meghallotta, de eszébe jutott, hogy jobb, ha sohasem találják meg Csernuska, mint hogyha a konyhára kerül.

Ebéd után Aljosa megint egyedül maradt a tanulószobában. Szüntelenül az elmúlt éjszaka élményeit forgatta eszében, és semmiképpen se tudott beletörődni szeretett Csernuska elvesztésébe. Néha úgy tetszett neki, éjjel okvetlenül találkozniuk kell, ha az ólból el is veszett. Azután megint úgy gondolta, hogy ez lehetetlen, és mélységes bűnös bűnös merült.

Amikor elérkezett a lefekvés ideje, Aljosa türelmetlen várakozással vetkőzött le, és bújt be ágyába. Mindjárt a szomszédos ágyra pillantott, amelyre most is rásütött a holdfény, és hamarosan meglebbent a fehér ágytakaró - éppen úgy, mint tegnap! Megint meghallotta a halk hangot, amely nevére szólította:

- Aljosa! Aljosa! - és pár pillanat múlva az ágy alól kibújt Csernuska, és felröppent az ágyára.
- Isten hozott, Csernuska! - kiáltott fel Aljosa, magánkívül a boldogságtól. - Már attól féltem, soha többé nem látalak. Nincs semmi bajod?
- Nincsen - válaszolta a tyúkocskára -, de majdnem nagy bajom lett miattad!
- Hogyhogy, Csernuska? - kérdezte rémülten Aljosa.
- Te jó gyerek vagy - magyarázta a tyúk -, de szeleburdi; azonkívül sohasem engedelmeskedel első szóra, és ez nagyon helytelen. Látod, tegnap is figyelmeztettelek, hogy ne nyúlj semmihez, mégse bírtad ki, és pacsit kértél a cicától. A cica felköltötte a papagájt, a papagáj a vénasszonyokat, a vénasszonyok a lovagokat, én pedig alig-alig bírtam velük!
- Bocsáss meg nekem, drága Csernuska, soha többé nem teszem! Kérlek, vezess ma megint oda. Majd meglátod, milyen engedelmes leszek.
- No, jól van - felelte a tyúk -, majd meglátjuk!

Azzal kotkodácsolt, éppen úgy, mint előző este, a kicsi ezüst gyertyatartók megint megjelentek mindenfelé, Aljosa ismét felöltözött, és megindult a tyúkocska után. Ismét áthaladtak az öregasszonyok lakosztályán, de ezúttal Aljosa már nem nyúlt semmihez.

Amikor az első szobán haladtak át, Aljosának úgy rémlett, hogy a kályhacsempékre festett állatok és emberek mindenféle nevetséges fintort vágnak, és magukhoz csalogatják őt, de Aljosa nagy erőfeszítéssel elfordult tőlük. A második szobában az öreg hollandus nénik most is úgy feküdtek ágyukban, mintha viaszból lennének. A papagáj ránézett Aljosára, és pislogott, a macska megint mosakodott mellső lábával. Az asztalon, a tükör előtt, Aljosa két kínai porcelán babát pillantott meg, amelyet tegnap nem vett észre. Fejükkal bólogattak feléje; de a gyerekek eszébe jutott Csernuska intelme, és megállás nélkül ment el a bábuk előtt; azt azért mégsem állta meg, hogy elhaladtában meg ne hajoljon feléjük. A babák abban a szempillantásban leugrottak az asztalról, és folyvást bólogatva fejcskéjükkel, utána szaladtak. Aljosa már-már megállt, annyira mulatságosaknak találta a bábukat; de Csernuska haragos arccal fordult hátra, és Aljosa észbe kapott. A bábuk az ajtóig kísérték őket, de amikor látták, hogy Aljosa rájuk se néz, visszatértek helyükre.

Ismét lementek a lépcsőn, végighaladtak a folyosókon és átjárókon, és elérkeztek a terembe, amelyet a három kristálycsillár világított be. A lovagok most is ott lógtak a falakon, s amikor a sárgaréz ajtóhoz értek, a legközelebbi két lovag ismét leugrott a falról, és elállta útjukat. Mindazonáltal úgy látszott, mintha nem lennének annyira dühösek, mint előző este; alig vonszolták lábukat, úgy mozogtak, mint az őszi légy, és látszott rajtuk, hogy nehezen emelik kopójukat.

Csernuska megint óriásira nőtt, és felborzolta taraját. Alig legyintette meg szárnyával a lovagokat, amikor azok darabokra hullottak, és Aljosa meglátta, hogy a két lovag nem is lovag - csak üres páncél! A rézajtó magától megnyílt előttük, és továbbmentek.

Kis idő múlva egy másik terembe értek, amely igen tágas volt, de olyan alacsony, hogy Aljosa kezével elérte a mennyezetet. Ezt a termet ugyanolyan kicsi gyertyák világították meg, amilyeneket Aljosa a maga szobájában látott, csakhogy a gyertyatartók itt nem ezüstből voltak, hanem aranyból.

Csernuska megállította Aljosát.

- Várj egy kicsit - mondta -, mindjárt visszajövök. Ma rendesen viselkedtél, noha kicsit szeleburdi voltál, amikor meghajoltál a bábuk előtt. Ha nem hajoltál volna meg, a lovagok a falon maradtak volna. Egyébként ma nem ébresztetted fel az öregasszonyokat, és így a lovagoknak nem volt semmi erejük.

Ezzel Csernuska eltávozott.

Amikor egyedül maradt, Aljosa figyelmesen körülnézett a teremben, amelynek fényűző díszítése ámulatba ejtette. Amennyire meg tudta ítélni, a falak olyan márványból voltak, amilyent az intézet ásványtani szertárában látott. Az ajtók tiszta színaranyból készültek. A terem végében emelvényen, zöld baldachin alatt színarany karosszékek álltak. Aljosa sokáig gyönyörködött a berendezésben, csak azt furcsállta, hogy minden ajtó, bútor egészen kis méretű, mintha babáknak készült volna.

Miközben kíváncsian nézelődött, kinyílt egy oldalajtó, amelyet Aljosa nem is vett észre, és egész sereg kicsi emberke vonult be a terembe; egy se volt nagyobb fél arasznál, s valamennyi díszes, tarka ruhába öltözve. Igen méltóságteljesen, előkelően lépkedtek; ruházatuk szerint ítélve egyesek katonáknak, mások pedig magas rangú tisztviselőknek látszottak. Valamennyien kerek, tollas, spanyol divatú kalpagot viseltek fejükön. Aljosát nem vették észre,

előkelően sétálgattak fel s alá a teremben, és hangosan beszélgettek, de Aljosa nem értette meg, hogy mit mondanak.

Sokáig szemlélte őket némán, és éppen oda akart lépni az egyikhez, hogy megtudakolja kilétüket, amikor kinyílt a terem végében levő nagy ajtó. Az emberkék elhallgattak, kettős sorban a fal mellé sorakoztak, és levették kalpagjukat. A szoba még világosabb lett, a kicsi gyertyák még fényesebben égtek, és Aljosa húsz kicsi lovagot pillantott meg, akik arany fegyverzetben, vérvörös tollbóbitával sisakjukon, lassú menetben, párosával vonultak fel. Majd némán felsorakoztak a karosszékek két oldalán. Kis idő múlva méltóságteljes tartású emberke lépett a terembe, fején ékkövekkel kirakott koronát viselt, vállán világoszöld, egérprémmel szegélyezett hosszú, uszályos palástot, amelyet húsz vörös ruhás apród vitt utána.

Aljosa mindjárt kitalálta, hogy ez a király. Mélyen meghajolt előtte. A király igen barátságosan fogadta meghajlását, majd leült aranyos trónszékére. Utasítást adott egyik lovagjának, aki Aljosához lépett, és felszólította, lépjen közelebb a trónushoz. Aljosa engedelmeskedett.

- Már régen ismeretes volt előttem - mondta a király -, hogy jó gyerek vagy; de tegnap igen nagy szolgálatot tettél népemnek, s ezért jutalmat érdemelsz. Főminiszterem jelentette nekem, hogy megmentetted a fenyegető és kegyetlen haláltól.

- Mikor? - kérdezte Aljosa ámuldozva.

- Tegnap az udvaron - válaszolta a király. - Íme, itt áll az, aki neked köszönheti életét.

Aljosa arra nézett, amerre a király mutatott, s akkor vette csak észre, hogy az udvaroncok között egy kis emberke álldogál, tetőtől talpig feketében. A fején különleges, felső részén csipkézett, málnaszín sapkát viselt, kissé félrecsapva, nyakában hófehér, erősen kikeményített kendőt, amely kissé kékesbe játszik. Kedvesen rámosolygott Aljosára, aki ismerősnek találta az emberke arcát, noha nem emlékezett rá, hogy hol is látta.

Akármennyire hízelgő volt is Aljosára nézve, hogy a király olyan nemes lelkű cselekedetet tulajdonít neki, igazságszeretete mégsem tűrhette ezt, így hát ismét mélyen meghajolt, és így szólt:

- Király uram! Nem vállalhatom magamra azt, amit sohasem cselekedtem. Tegnap délelőtt nem az ön miniszterét sikerült megmentenem a biztos haláltól, hanem a mi fekete tyúunkat, akit a szakácsnő azért nem szeretett, mert sohasem tojt...

- Miket beszélsz? - szakította félbe haragosan a király. - Az én miniszterem nem tyúk, hanem érdemdús hivatalnok.

A miniszter ekkor közelebb lépett Aljosához, és a fiú felismerte, hogy az csakugyan az ő szeretett Csernuskája! Nagyon megörült, és bocsánatot kért a királytól, noha sehogyan sem értette, hogy mit jelent ez az egész.

- Mondd meg, mit kívánsz! - szólította fel a király. - Ha módomban áll, okvetlenül teljesítem kívánságodat.

- Szólj bátran, Aljosa! - súgta fülébe a miniszter.

Aljosa elgondolkozott, és nem tudta, mit is kívánjon. Ha hosszabb időt adtak volna gondolkodásra, talán kitalált volna valami okosat; de mivel udvariatlanságnak tartotta, hogy sokáig megvárakoztassa a királyt, sietett a válasszal.

- Azt kívánom - mondta gyorsan -, hogy mindig tudjam a leckémet, anélkül, hogy tanulnom kellene.

- Sose hittem volna, hogy ilyen lusta vagy - mondotta a király fejcsóválva. - De hát nincs más hátra, teljesítenem kell ígéretemet.

Intett kezével, s az egyik apród aranytálacskát hozott, amelyben egy szem kendermag feküdt.

- Fogd ezt a magot - mondta a király. - Amíg ez nálad lesz, mindig tudni fogod a leckédet, akármit adjanak is fel neked, azzal az egy feltétellel, hogy soha semmilyen körülmények között egyetlen szóval sem árulod el, amit itt láttál vagy látni fogsz. A legkisebb óvatlansággal örökre megfosztod magad jóindulatunktól, nekünk pedig temérdek kellemetlenséget és bajt okozol.

Aljosa kivette a kendermagot, papirosba csomagolta, és a zsebébe süllyesztette; megígérte, hogy hallgatni fog. A király azután felállt, és ugyanolyan rendben, mint ahogyan bejött, kíséretével együtt kivonult a teremből, miután előbb meghagyta miniszterének, hogy a lehető legjobban vendégelje meg Aljosát.

Alig hagyta el a király a termet, Aljosát máris körülvették az udvaroncok, s mindenképpen kedveskedtek neki hálájuk, elismerésük jeléül, amiért megmentette a miniszter életét. Valamennyien felajánlották szolgálataikat: az egyik megkérdezte, nem akar-e kimenni sétálni a kertbe, nem akarja-e megtekinteni a király állatseregletét, a másik vadászatra hívta. Aljosa nem tudta, mit tegyen. Végül is a főminiszter kijelentette, hogy maga fogja megmutatni kedves vendégének a föld alatti birodalom ritkaságait.

Előbb kivezette a kertbe. A csodaszép, tarka kövekkel telehintett ösvények visszaverték a fákra felaggatott számtalan kicsi lámpa fényét. A tarka csillogás módfelett tetszett Aljosának.

- Ezeket a kavicsokat - magyarázta a miniszter - tífélétek drágaköveknek hívják. Mind csupa briliáns, rubin, smaragd, ametiszt.

- Hej, ha nálunk is ilyenekkel lennének teleszórva az ösvények! - kiáltott fel Aljosa.

- Akkor nálatok is éppen olyan értéktelen kavicsok lennének, mint amilyenek itt - válaszolta a miniszter.

A fák is módfelett tetszettek Aljosának, de amellet furcsáknak is találta őket. Különféle színűek voltak: pirosak, zöldek, barnák, fehérek, égszínkékek, violaszínűek. Amikor közelebből szemügyre vette őket, meglepetten látta, hogy különféle fajtájú mohák ezek, csupán magasabbak, karcsúbbak a szokottnál. A miniszter elmagyarázta, hogy a király ezeket drága pénzért hozatta távoli országokból és a földgolyó legmélyéből.

A kert után az állatseregletet nézték meg. Különféle vadállatokat látott ott Aljosa aranyláncsal megláncolva. Amikor közelebből megnézte őket, csodálkozva látta, hogy a vadállatok nem egyebek, mint óriási patkányok, vakondok, görények, s ehhez hasonló állatkák, amelyek a föld alatt meg a pincékben élnek. Aljosa ezt roppantul nevetségesnek találta, de udvariasságból nem szólt egy szót sem.

Amikor séta után visszatértek a nagyterembe, Aljosa terített asztalt pillantott meg, amelyen mindenféle édesség, pástétom, sütemény, gyümölcs kínálta magát. A tálak színaranyból voltak, az üvegek meg a poharak pedig gyémántból, rubinból, smaragdból faragva.

- Egyél, amit szemed, szád megkíván - mondta a miniszter -, de magaddal vinned semmit sem szabad.

Aljosa aznap alaposan bevacsorázott, és így egyáltalában nem vágyott ételre.

- Megígérted, hogy elviszel a vadászatra - emlékeztette a minisztert.

- Rendben van - mondta a miniszter. - Azt hiszem, a lovakat már meg is nyergelték.

Ezzel fütttyentett; lovászok jöttek be a terembe, kantárszáron kicsi pálcákat vezettek, amelyeknek faragott felső része lófejet ábrázolt. A miniszter fürgén felpattant a lovára. Aljosának a többinél jóval nagyobb vesszőparipát adtak.

- Vigyázz! - intette a fiút a miniszter - nehogy ledobjon a ló: nagyon tüzes.

Aljosa magában jót nevetett ezen, de amikor lába közé kapta a pálcát, belátta, hogy a miniszter intelme nem volt hiábavaló. A vesszőparipa ficánkolni, ugrándozni kezdett, mint az igazi hátszló, és Aljosa csak nagy erőfeszítéssel tudott megmaradni a nyeregben.

Kürtjel szólalt meg, s a vadászok nagy vágatással nekiiramodtak a folyosóknak és átjáróknak. Sokáig vágattak, és Aljosa nem maradt el a többiektől, noha csak nagy nehezen ülte meg nekivadult pálcáját.

Az egyik oldalfolyosóból egyszerre csak néhány patkány iramodott elő, de olyan nagy, amekkorát Aljosa még soha életében nem látott. A patkányok el akartak szaladni mellettük, de amikor a miniszter parancsot adott, hogy kerítsék be őket, a vadállatok megálltak és bátor védekezésbe fogtak. Ellenállásuk azonban megtört a vadászok ügyességén és bátorságán. Nyolc patkány a küzdőtérén maradt, - három megfutamodott, egy pedig súlyosan megsebesült; a miniszter úgy rendelkezett, hogy gyógyítsák ki, és azután vigyék az állatseregletbe.

A vadászat végére Aljosa úgy elfáradt, hogy a szeme mindegyre leragadt. De még sok mindenről szeretett volna beszélgetni Csernuskával, és azért engedélyt kért, hogy visszamehessen a terembe, ahonnan elindultak a vadászatra. A miniszter beleegyezett.

Visszavágtattak hát, átadták vesszőparipájukat a lovászoknak, elköszöntek a vadászoktól meg az udvari emberektől, és leültek egymással szemben a számukra odakészített székekre.

- Mondd meg, kérlek - kezdte Aljosa -, miért öltétek meg a szegény patkányokat, akik nem bántottak benneteket, és olyan messze laknak tőletek?

- Ha nem irtanók őket - válaszolta a miniszter -, hamarosan kiszorítanának bennünket termeinkből, és felfalnák minden készletünket. Azonkívül az egér- meg patkányprém nálunk igen nagy becsben áll könnyűsége és puhasága miatt. Csak előkelő embereknek szabad felhasználniuk ezeket a prémeket.

- Mondd el hát, kik is vagytok ti tulajdonképpen? - folytatta Aljosa a kérdezősködést.

- Hát igazán még sose hallottad, hogy a föld alatt él a mi népünk? - csodálkozott a miniszter. - Igaz, nem sok embernek adatik meg, hogy lásson bennünket, de előfordult már, különösen a régi időkben, hogy felmentünk a föld felszínére, és megmutatkoztunk az embereknek. Most ez már csak nagy ritkán esik meg, mert az emberek nagyon kíváncsiakká és tolakodókká váltak. Márpedig minálunk törvény, hogy ha az, akinek megmutatkoztunk, nem őrzi meg a titkot, akkor kénytelenek vagyunk haladéktalanul elhagyni lakhelyünket, és messze-messze elvándorolni, idegen országokba. Könnyen elképzelheted, királyunknak mennyire kellemetlen lenne itthagynia országát, és egész népével együtt áttelepednie ismeretlen vidékekre. Ezért még egyszer nyomatékosan megkérlek, légy titoktartó. Ellenkező esetben valamennyiünket szerencsétlenné teszel, de különösen engem. Hálából kértem meg királyunkat, engedjen téged ide; de sohasem fog megbocsátani nekem, ha a te szószátyárkodásod miatt leszünk kénytelenek elhagyni ezt a vidéket...

- Becsületszavamat adom neked, hogy sohasem fogok senkivel rólatok beszélni - szakította félbe Aljosa. - Most jutott eszembe, hogy valahol egy könyvben olvastam már a manókról, törpékről, akik a föld alatt laknak. Azt is megírták, hogy egy bizonyos városban egy cipész-mester feltűnően meggazdagodott nagyon rövid idő alatt, és senki sem értette, honnan ered a

gazdagsága. Végül megtudták, hogy csizmát, cipellőt varrt a törpéknek, akik ezért igen jól megfizették.

- Könnyen lehetséges, hogy igaz történet - mondta rá a miniszter.

- De most azt is magyarázd meg nekem, kedves Csernuskám - kérdezte tovább Aljosa -, hogy miniszter létedre miért jelensz meg tyúk alakjában a földön; és milyen kapcsolatban álltok a hollandus vénasszonyokkal?

Csernuska igyekezett kielégíteni a fiú kíváncsiságát, és beható magyarázatba fogott; de alig kezdett bele elbeszélésébe, amikor a gyerek szeme lecsukódott, és Aljosa mélyen elaludt. Amikor másnap reggel felébredt, ágyában feküdt.

Sokáig nem tudott felocsúdni, és maga se tudta, mit gondoljon éjszakai élményei felől. Csernuska és a miniszter, a király és a lovagok, a hollandi nénik meg a patkányok - mindez összezavarodott benne, és csak nagy nehezen tudott némi rendet teremteni emlékei között. Azután eszébe jutott a kendermagocska, amelyet a királytól kapott ajándékba; odaszaladt ruhájához, és csakugyan: zsebében megtalálta a papirosba becsavart szemet. „Meglátjuk - gondolta -, hogy megtartja-e szavát a király! Holnap kezdődik a tanítás, és én bizony még nem tanultam meg minden leckémet, amit a szünetben kellett volna.”

Különösen a történelemlecke okozott komoly gondot Aljosának: könyv nélkül kellett volna megtanulnia néhány oldal világtörténelmet, és még egyetlen szót sem tudott belőle.

Eljött a hétfő, visszaérkeztek a bentlakók az intézetbe, és megkezdődött a tanítás. Tíz órától tizenkettőig maga az intézeti igazgató adta elő a történelmet.

Aljosa szíve erősen vert izgalomban. Mielőtt rákerült a sor, néhányszor megtapogatta zsebében a papírdarabkát, amelybe a kendermagot takargatta. Végre kihívták felelni. Izgatottan lépett a tanár elé, kinyitotta a száját, holott még fogalma sem volt róla, hogy mit fog mondani - és a következő pillanatban hibátlanul, fennakadás nélkül szavalta el a feladott szöveget.

Tanára nagyon megdicsérte, de Aljosa ezt az elismerést nem fogadta olyan örömmel, mint amilyent azelőtt érzett hasonló esetben. Egy benső hang azt súgta neki, hogy nem érdemli meg a dicséretet, mert jó felelete semmiféle munkájába, megerőltetésébe nem került.

A következő hetekben tanárai nem győztek csodálkozni Aljosán. Minden leckéjét kivétel nélkül hibátlanul fújta, valamennyi fordítása tökéletesen sikerült, tanárai odavoltak a gyerek hihetetlen előmenetelétől. Aljosa lélekben szégyenkezett magasztalásuk miatt; szégyellte, hogy példaképül állítják társai elé, holott ezt a legkevesbé sem érdemli meg.

Csernuska ebben az időben nem jelent meg nála, pedig úgyszólván nem volt nap - különösen a kendermag-kaland utáni első hetekben -, hogy Aljosa ne hívta volna, amikor lefeküdt aludni. Eleinte nagyon búsult emiatt, de azután megnyugodott, mert azt gondolta, hogy Csernuska valószínűleg hivatásával összefüggő fontos ügyekkel van elfoglalva. Később azután annyira lekötötte a sok dicséret, amellyel elhalmozták, hogy nem is igen gondolt már kis barátjára.

Eközben Aljosa rendkívüli képességeinek híre bejárta az egész várost. Maga a tankerületi főigazgató is több ízben ellátogatott az intézetbe, és gyönyörködött Aljosa pompás feleleteiben. Az igazgató a tenyerén hordozta, mert intézete kitűnő hírnévre tett szert Aljosa révén; a város minden részéből érkeztek szülők, akik ragaszkodtak hozzá, hogy fiuk ugyanabba az intézetbe kerüljön, mivel azt remélték, hogy ezáltal valamennyi olyan kiváló tudós lesz, mint Aljosa.

Az intézet nemsokára úgy megtelt, hogy már nem volt hely további növendékek számára, s az igazgatóék már azt tervezték, hogy az ediginél sokkalta tágasabb házat fognak kibérelni.

Aljosa - amint már mondtam - eleinte szégyenkezett a dicséretetek miatt, mivel érezte, hogy tulajdonképpen nem érdemli meg; de lassanként hozzászokott a dicsőítéshez, és önhittsége végül is olyan méreteket öltött, hogy pirulás nélkül fogadta el a magasztalást, amellyel elhalmozták. Nagy véleménnyel volt önmagáról, fontoskodott társai előtt, és azt képzelte, hogy sokkal kiválóbb és okosabb valamennyiüknél. Természete egészen megváltozott; a kedves, szerény, tisztességtudó gyerekből öntelt, engedetlen fiú lett. Lelkiismerete gyakran háborgott, és az a bizonyos benső hang gyakran ismételte szemrehányóan: „Aljosa, ne bízd el magad! Ne légy büszke arra, ami nem is a te érdemed, adj hálát a sorsnak, amiért előnyösebb helyzetbe hozott téged a többi fiúval szemben, de ne hidd, hogy jobb vagy társaidnál. Ha nem javulsz meg, senki sem fog szeretni, és akkor minden nagy tudományod mellett te leszel a legszerencsétlenebb gyerek a világon!”

Néha elhatározta, hogy megjavul; de elbizakodottsága már olyan erőre kapott, hogy elfojtotta lelkiismerete szavát; napról napra gögösebb lett, és társai napról napra kevésbé szerették.

Amellett Aljosából nagyon csintalan, rossz fiú lett. Mivel nem volt szüksége rá, hogy leckéjét megtanulja, mialatt a többiek a másnapi óráikra készültek, pajkos csínyeken törte a fejét, s magaviselete ezáltal még jobban elromlott.

Végül már annyira bosszantott mindenkit rossz magaviseletével, kellemetlen jellemével, hogy az igazgatónak a legkomolyabb gondokat okozta; mindegyre azon gondolkozott, milyen módon terelhetné jobb útra a gyereket. Kétszer-háromszor annyi leckét adott fel neki, mint a többieknek; de még ez sem használt. Aljosa nem tanult, mégis tudta a leckét, hibátlanul fújta elejétől végig.

Egyszer azután az igazgató, amikor már végképpen nem tudta, mit kezdjen vele, húsz oldalt adott fel neki kívülről másnap reggelre, és abban reménykedett, hogy most legalább aznap egy kicsit csöndesebben fog viselkedni.

Hogyisne! Aljosánk még csak nem is törődött a leckével! Aznap még a szokottnál is rosszabbul viselkedett, s tanára több ízben megfenyegette, hogy megbünteti, ha másnap reggelre nem tudja a feladatát. Aljosa csak nevetett magában a fenyegetésen, hiszen meg volt győződve róla, hogy a kendermagocska megteszi kötelességét.

Másnap a kijelölt órában, az igazgató kezébe vette a könyvet, amelyből feladta volt a leckét, maga elé citálta Aljosát, és ráparancsolt, mondja el a szöveget. Valamennyi gyerek kíváncsian leste Aljosát, s maga a tanár se tudta mire vélni a dolgot, amikor Aljosa - akiről mindenki tudta, hogy előző nap egy percig se tanult - felállt helyéről, és bátor léptekkel, szinte hetykén jött ki a dobogóra. Látszott rajta, egy cseppet sem kételkedik benne, hogy ezúttal is sikerül majd bebizonyítania rendkívüli képességeit.

Kiállt a dobogóra, kinyitotta a száját... és egyetlen szót sem tudott kinyögni!

- Nos, miért hallgatsz? - sürgette az igazgató. - Mondd fel a leckét.

Aljosa elpirult, majd elsápadt, kezeit tördelte, szeme is könnybe lábadt ijedtében - hiába! Egyetlen szót sem tudott kinyögni, hiszen a kendermagban bízva, még csak bele se nézett a könyvbe.

- Mit jelentsen ez, Aljosa? - kiáltott rá a tanár. - Miért nem szólsz egy szót se?

Aljosa maga se tudta, minek tulajdonítsa ezt az érthetetlen tünetényt. Zsebébe nyúlt, hogy megtapogassa a magocskát... De ki írhatná le kétségbeesését, amikor nem lelte zsebében a kendermagot! A könny csak úgy patakzott szeméből, keservesen sírt, de mégse tudott egy szót se kinyögni.

Eközben a tanár elvesztette türelmét. Mivel megszokta, hogy Aljosa mindig hibátlanul és akadozás nélkül felelt, nem tudta elképzelni, hogy Aljosa ne tudja legalábbis a feladat első sorait; ezért hallgatását makacsságnak vélte.

- Menj a hálósobába, és maradj ott, míg meg nem tanultad, amit feladtam.

Aljosát elvezették a földszintre, kezébe nyomták a könyvet, azután rázárták az ajtót.

Amint egyedül maradt, lázasan keresni kezdte a kendermagocskát. Sokáig kotorászott zsebeiben, ide-oda csúszkált a padlón, az ágy alá nézett, felforgatta a takarót, a párnát, a lepedőt - hiába! Sehol semmi nyoma a bűvös kendermagnak. Megpróbált visszaemlékezni, hol vesztette el, s végül arra a meggyőződésre jutott, hogy előző nap ejthette ki zsebéből, amikor az udvaron játszott.

De miképpen találja meg? Hiszen be van zárva a szobájába; de még ha megengednék is, hogy kimenjen az udvarra, nyilván az sem segítene, mert hiszen jól tudta, mennyire szeretik a tyúkok a kendermagot, s valamelyik bizonyára már régen bekapta az ő bűvös szemecskéjét is! Amikor végképp meggyőződött róla, hogy hiába keresi kincsét, elhatározta, hogy megpróbálja segítségül hívni Csernuskát.

- Kedves jó Csernuska! - szólította. - Drága miniszter! Kérlek, jelenj meg előttem, és adj egy másik kendermagot, ígérem, hogy ezután óvatosabb leszek!

De hívására senki sem felelt; Aljosa végül is leroskadott egy székre, és ismét keserves könnyekre fakadt.

Eközben érkezett az ebéd ideje; az ajtó kinyílt, és az igazgató lépett be rajta.

- Nos, tudod-e már a leckét? - érdeklődött.

Aljosa hangos szipogással kénytelen volt bevallani, hogy nem tudja.

- No, akkor csak maradj itt, amíg meg nem tanulod! - jelentette ki az igazgató; azután pohár vizet és egy darabka fekete rozskenyeret küldetett fel neki, és ismét egyedül hagyta.

Aljosa magolni kezdte a leckét, de semmi se ment a fejébe. Rég elszokott már a tanulástól, meg aztán hogyan vágjon be az ember húsz nyomtatott oldalt egyszerre! Akárhogyan igyekezett is, akármennyire erőltette emlékezetét, mire beesteledett, még mindig nem tudott többet, mint két vagy három oldalt, és még azt is hibásan.

Amikor érkezett a lefekvés ideje, valamennyi szobatársa egyszerre rontott be a hálóterembe, s velük együtt az igazgató is megjelent újra.

- Nos, Aljosa, tudod-e már a leckét? - kérdezte. És a szerencsétlen Aljosa könnyek között felelt:

- Csak két oldalt tudok belőle.

- Hát akkor, úgy látszik, még a holnapi napot is itt fogod tölteni kenyéren és vízen - jelentette ki az igazgató, azzal nyugodalmas jó éjszakát kívánt a többieknek és kiment.

Aljosa egyedül maradt társaival. Amikor még kedves és szerény fiúcska volt, társai szerették, s ha olykor megbüntették, valamennyien sajnálták és vigasztalták. De volt pajtásai most ügyet sem vetettek rája, megvetéssel nézték, és egy árva szót sem szóltak hozzá.

Aljosa elhatározta, hogy maga kezd beszélgetést az egyik fiúval, akivel azelőtt jó barátságban volt: de a fiú elfordult tőle, és nem válaszolt. Aljosa akkor egy másikhoz fordult, de az sem volt hajlandó szóba állni vele, sőt még el is taszította magától, amikor másodszor is szólt

hozzá. A szerencsétlen Aljosa ekkor belátta, hogy megérdemli társaitól ezt a bánásmódot. Keserves zokogással feküdt le ágyába, és sehogy sem tudott elaludni.

Sokáig feküdt ébren, sírdogálva, és bánatosan gondolt vissza régmúlt boldog napjaira. Társai már valamennyien édes álomba merültek, csak neki nem jött álom a szemére. „Még Csernuska is elhagyott” - gondolta; és erre a gondolatra a könnyek még bővebben ömlöttek szeméből.

És most egyszerre meglebbent a szomszéd ágy takarója, éppen úgy, mint akkor este, amikor először jelent meg szobájában a fekete tyúkocska.

Aljosa szíve megdobbant; remélte, hogy az ágy alól Csernuska fog előbújni, de mégsem mert bízni benne, hogy óhajta teljesül.

- Csernuska, Csernuska - szólította végre halkán.

A takaró fölemelkedett, és a fekete tyúk Aljosa ágyára szállt.

- Jaj, Csernuska - lehelte Aljosa magánkívül a boldogságtól -, már nem is mertem remélni, hogy még valaha viszontlátlak! Hát mégsem felejtettél el egészen?

- Nem - válaszolta Csernuska -, nem tudom elfelejteni a szolgálatot, amelyet nekem tettél, noha az az Aljosa, aki akkor életemet megmentette, egyáltalában nem hasonlít ahhoz, akit most magam előtt látok. Akkor jó gyerek voltál, szerény, udvarias, szolgálatkész, mindenki szeretett, most pedig... meg sem ismerlek már!

Aljosa megint sírva fakadt, Csernuska pedig tovább korholta. Sokáig beszélt hozzá, és könnyes szemmel kérlelte, javuljon meg. Végre, amikor az ablak előtt már szürkült a hajnal, így szólt a tyúkocska:

- Most el kell válnunk, Aljosa! Nesze, itt a kendermagod, amelyet az udvaron elejtettél. Tévedtél, amikor azt hitted, örökre elveszítetted. Királyunk nagylelkűsége nem engedi meg, hogy gondatlanságod megfosszon téged ettől az adománytól. De ne felejtsd el, becsület-szavadat adtad rá, hogy megőrzöd titkunkat... Vigyázz, Aljosa, többi rossz tulajdonságodat ne tetézd még a legrosszabbal - hálátlansággal!

Aljosa boldogan vette át drága kendermagocskáját a tyúk karmai közül, és megígérte, minden erejével azon lesz, hogy megjavuljon.

- Majd meglátod, édes Csernuskám - fogadkozott -, hogy mától fogva egészen más ember leszek.

- Ne hidd - intette Csernuska - hogy olyan könnyű levetközni a hibákat, amelyek már egyszer úrrá lettek rajtunk. A rossz az ajtón sétál be, de a kulcslyukon kell kikergetni, és ha igazán meg akarsz javulni, akkor szüntelenül és szigorúan kézből kell tartanod magadat! De most isten veled, el kell válnunk.

Egyedül maradván, Aljosa nézegetni kezdte a bűvös kendermagot, és nem győzött gyönyörködni benne. Most már egészen nyugodt volt a másnapi feladat felől, és tegnapi kétségbeesése semmiféle nyomot nem hagyott benne. Örömmel gondolt rá, hogy fog mindenki csodálkozni rajta, amikor hiba nélkül felmondja a húszoldalas szöveget; hízelgett hiúságának a gondolat, hogy ismét felülkerekedik társain, akik nem akartak vele szóba állni. Nem feledkezett meg egészen arról, hogy javulást fogadott, de úgy gondolta, hogy azért az nem lehet olyan nehéz, ahogyan Csernuska mondta. „Mintha nem rajtam állna, hogy megjavuljak! - gondolta fölényesen. - Csak akarnom kell, és valamennyien megint szeretni fognak.”

Szegény Aljosa nem tudta, a javulás első feltétele, hogy az ember elvesse magától az önhiúságot és a túlságos önbizalmat.

Amikor reggel a fiúk összegyűltek az osztályban, Aljosát is felcítálták az emeletre. Vidám, sőt, diadalmas arccal vonult fel.

- Nos, tudod a leckét? - kérdezte az igazgató szigorú pillantással.

- Tudom - felelte Aljosa.

Belekezdett, és felmondta mind a húsz oldalt a legkisebb hiba vagy megakadás nélkül. Az igazgató magánkívül volt az ámulattól, és Aljosa büszkén mérte végig osztálytársait.

Az igazgató észrevette Aljosa büszke pillantását.

- A leckét tudod, ez igaz - mondta -, de hát akkor tegnap miért nem akartad felmondani?

- Tegnap még nem tudtam - felelte Aljosa.

- Az lehetetlen! - szakította félbe az igazgató. - Tegnap este azt mondtad nekem, hogy még csak két oldalt tudsz belőle, és azt is rosszul, most pedig hibátlanul felmondtad mind a húszat! Mikor tanultad meg?

Aljosa hallgatott.

- Ma reggel tanultam meg! - rebegte végre reszkető hangon.

De a többiek, akiket bántott Aljosa dölyfös magatartása, közbekiabáltak:

- Hazudik! Kezébe se vette a könyvet ma reggel!

Aljosa összeresztette, a földre sötötte szemét, és egy szót sem szólt.

- Felelj hát! - unszolta az igazgató. - Mikor tanultad meg a leckét?

De Aljosa nem felelt; annyira megdöbbenett a váratlan kérdés és osztálytársai nyílt rosszakarata, hogy nem tudott mit válaszolni.

Az igazgató, aki úgy vélte, hogy Aljosa tegnap is tudta a leckét, és csak makacsságból nem volt hajlandó felmondani, szükségesnek tartotta, hogy szigorúan megbüntesse a gyereket.

- Minél nagyobb tehetséggel áldott meg a természet - fordult tehát Aljosához -, annál szerényebbnek és engedelmesebbnek kell lenned. Nem azért adatott neked az ész, hogy visszaélj vele, és rosszra használjad. Tegnap makacsságodért büntetést érdemelsz, ma pedig még tetéztél vétkeiddel azzal, hogy hazudtál. Fiúk - fordult az igazgató többi növendékéhez -, megtiltom, hogy Aljosával szót váltsatok mindaddig, amíg tökéletesen meg nem javul. Mivel pedig ez az ő számára nyilván nem nagy büntetés, kérem a nádpálcát.

Behozták a nádpálcát. Aljosa kétségbeesett! Az intézet fennállása óta még senkit sem vesszőztek meg, s most éppen ő legyen az első, ő, Aljosa, aki olyan nagy véleményrel volt önmagáról, aki annyival kiválóbbnak, okosabbnak tartotta magát társainál! Micsoda szégyen!...

Zokogva vetette magát az igazgató elé, és fogadkozott, hogy megjavul.

- Előbb kellett volna meggondolni - volt a válasz.

Aljosa bűnbánata, könnyei meghiúsították osztálytársait, s most már ők kezdtek könyörögni érte. Aljosa pedig, aki érezte, hogy nem érdemi meg szánalmukat, még keservesebben zokogott.

- Nem bánom! - mondta végre az igazgató. - Társaid kedvéért még most az egyszer megbocsátok, de azzal a kikötéssel, hogy mindannyiunk előtt bevallod bűnödöt, és megmagyarázod, hogyan és mikor tanultad meg a feladott leckét.

Aljosa tökéletesen elvesztette a fejét; elfelejtette, mit ígért a föld alatti királynak és miniszterének; mesélni kezdett a fekete tyúkról, a kicsiny emberekről...

De az igazgató félbeszakította.

- Hogyan? - ordította magából kikelve. - Ahelyett, hogy megbánnád rossz viselkedésedet, most még bolonddá akarsz tartani, és mindenféle mesét adsz elő holmi fekete tyúkokról?... Ez már több a soknál! Nem, gyerekek, láthatjátok, példásan meg kell büntetni ezt a fiút!

És szegény Aljosát alaposan megvesszőzték.

Lehorgasztott fejével osont le a földszintre, a hálóterembe. Szégyen, megbánás töltötte el a lelkét. Amikor néhány órával később valamennyire megnyugodott, és zsebébe nyúlt - a kendermagot nem találta benne! Sírva fakadt, mert érezte, hogy most már visszavonhatatlanul elvesztette.

Este, amikor társai aludni tértek, ő is ágyba feküdt, de aludni most sem tudott. Mennyire megbánta már viselkedését! Végleges javulást fogadott, noha érezte, hogy a becses kendermagot soha többé vissza nem nyerheti.

Éjfél tájban ismét meglibbent a szomszéd ágy takarója... Aljosa aki tegnap olyan kimondhatatlanul megörült ennek a jelnek, most lehunyta szemét: félt a Csernuskával való viszontlátástól! Gyötörte a lelkiismeret. Tegnap még olyan meggyőzően hangoztatta Csernuska előtt, hogy megjavul, és ahelyett... Mit mondjon neki most?

Jó ideig feküdt így, behunyt szemmel. Hallotta a fölemelkedő lepedő suhogását... Valaki ágyához lépett, és egy hang, ismerős hang, nevén szólította:

- Aljosa, Aljosa!

De a gyerek szégyenében még most sem merte kinyitni a szemét, lezárt szemhéja alól könnyek ömlöttek, és végigcsorogtak arcán.

Hirtelen valaki megrántotta paplanát. Aljosa önkéntelenül felnyitotta szemét: Csernuska állt előtte, de nem tyúk alakjában, hanem fekete ruhájában, málnaszínű csipkézett sapkájában, keményített ingmellével, éppen úgy, mint ahogyan Aljosa a föld alatti trónteremben látta.

- Aljosa - szólt a miniszter -, látom, hogy nem alszol... Isten veled! Búcsúzni jöttem hozzád, többé nem találkozunk az életben.

Aljosa hangosan felzokogott.

- Isten veled! - kiáltott fel. - Éljen boldogul! És ha lehetséges, bocsáss meg nekem! Tudom, hogy nagyot vétkeztem ellened.

- Aljosa! - mondta a miniszter könnybe fúló hangon. - Én megbocsátok neked; nem tudom elfelejteni, hogy megmentetted az életemet, és még mindig szeretlek, holott szerencsétlenné tétted, úgy lehet, örökre szerencsétlenné! Isten veled! Csak rövid időre látogathattalak meg. Királyunknak egész népével egyetemben még ma éjjel át kell települnie messzi-messzi vidékre. Mindenki kétségbe van esve, mindenki könnyezik. Sok-sok évszázadon át éltünk itt boldogan, nyugodtan...

Aljosa a kicsi miniszter apró kezére borult, és csókolgatni kezdte. Amikor megfogta kezét, valami csillogót látott rajta, és ugyanakkor különös zörejt ütött meg fülét.

- Mi ez? - kérdezte csodálkozva.

A miniszter fölemelte mindkét karját, és Aljosa meglátta, hogy aranyláncból vert bilincs csörren meg rajta. Megrémült.

- A te fecsegésed az oka, hogy ezt a bilincset kell viselnem - sóhajtott fel a miniszter. - De azért ne sírj, Aljosa! Könnyeid mit sem segítenek rajtam. Egyetlenegy módon tudsz csak megvigasztalni szerencsétlenségemben: igyekezzél megjavulni, légy ismét olyan jó gyerek, mint amilyen azelőtt voltál! És most utoljára: isten veled!

A miniszter kezét szorította Aljosával, és eltűnt a szomszéd ágy takarója alatt.

- Csernuska! Csernuska! - kiáltott utána Aljosa, de Csernuska nem válaszolt.

Aljosa egész éjjel nem hunyta le a szemét. Egy órával hajnal előtt úgy rémlett neki, mintha a padló alatt valami zörögne. Felkelt ágyából, fülét a padlóhoz illesztette, és sokáig hallgatta az apró kerek zörgését, apró lábak sokaságának dobogását.

E zörejen át is hallotta az asszonyok, gyermekek sírását és Csernuska miniszter kiáltását:

- Isten veled, Aljosa! Isten veled - örökre!

Másnap reggel, amikor a gyerekek felébredtek, Aljosát a padlón fekvé találták eszméletlenül. Fölemelték, ágyba fektették, és orvosért küldtek. Az orvos megállapította, hogy Aljosának magas láza van.

Amikor hat hét múlva Aljosa felépült súlyos betegségéből, mindaz, ami betegsége előtt történt, rossz álomnak tetszett. Sem az igazgató, sem társai egyetlen szóval sem említették előtte sem a fekete tyúkot, sem súlyos büntetését. Aljosa maga is szégyellt erről beszélni; igyekezett minél engedelmesebb, szerényebb, szorgalmasabb és jobb magaviseletű lenni. Valamennyien újra megszerették, kedvesek voltak hozzá, Aljosa pedig most már igazán példaképe lett iskolatársainak, noha nem tudott máról holnapra bevágni húsz nyomtatott oldalt - amit egyébként most már fel sem adtak neki.

AKSZAKOV A BÍBORSZÍNŰ VIRÁG

Egyszer volt, hol nem volt, nekeresd országban, seholsincs királyságban élt egyszer egy gazdag kereskedő, híres-nevezetes ember.

Temérdek kincse volt ennek a kereskedőnek, tengerentúli drága áruja, igazgyöngye, drágaköve, aranya, ezüstje. Volt ezenkívül a kereskedőnek három lánya, mind a három olyan szép, mint a festett kép, de a legkisebb lánya volt a legszebb a három közül. Jobban szerette a kereskedő a három lányát, mint minden kincsét, igazgyöngyét, drágakövét, aranyát, ezüstjét, mégpedig azért, mert a kereskedő özvegyember volt, és nem volt senkije ezen a világon a három lányán kívül, akit szerethetett volna. Szerette a két nagyobbikat is, de a legkisebbet a legjobban szerette, mert a legszebb volt a három közül, és a legkedvesebb is.

Egy szép napon a kereskedő messzi, messzi útra készült, át kellett kelnie az Óperenciás-tengeren, hetedhét országban. Elindulása előtt magához hívatta három szerelmetes lányát, és így szólt hozzájuk:

- Én édes lányaim, én kedves lányaim, én szépséges lányaim, el kell utaznom az Óperenciás-tengeren is túl, hetedhét országban is túl, sok ideig leszek-e távol vagy kevés ideig - nem tudom, de meghagyom nektek, hogy távollétem idején éljetekek becsületben és békességben, és ha becsületben és békességben éltek nélkülem, akkor hozok mindhármótoknak olyan ajándékot, amilyent kívántok. Adok nektek három nap gondolkodási időt, azután mondjátok meg nekem, mi a kívánságotok.

Három nap három éjjel gondolkoztak a leányok, azután apjuk elé álltak, és az megkérdezte tőlük, milyen ajándékot kívánnak. A legidősebb leány földig hajolt apja előtt, és így szólt:

- Édes jó apámuram! Ne hozz nekem arannyal, ezüsttel hímzett szövetet, se fekete coboly-prémet, se igazgyöngyöt; hanem hozz te nekem aranyos, ékköves koszorút, amelyik úgy világít, mint a telihold, mint a tűző nap, s az éjszakát úgy megvilágosítja, mintha fényes nappal lenne.

A derék kereskedő egy kicsi ideig gondolkozott, majd így válaszolt a legidősebbiknek:

- Jól van, én édes lányom, én kedves lányom, én szépséges lányom, hozok én neked olyan koszorút, amilyent kívánsz; tudok a tengerentúl egy embert, aki megszerzi nekem azt a koszorút. Mert el vagyon az rejtve a tengerentúli királynő kincseskamrájában, és a kincseskamra el vagyon rejtve a nagy kőhegy gyomrában, három mérföld mélyen, három vasajtó mögött, három német lakat alatt. Nehéz munka lesz; de az én nagy gazdagságom minden akadályt legyőz.

A középső leány is földig hajolt édesapja előtt, és így szólt:

- Édes jó apámuram! Ne hozz nekem arannyal, ezüsttel hímzett szövetet, se szibériai coboly fekete prémjét, se igazgyöngy nyakéket, se aranyos, ékköves koszorút, hanem hozz te nekem kelet kristályából készült tükröt, épet, hibátlant, amelybe, ha belenézek, meglássam az egész föld minden szépségét, és amelybe, ha belenézek, sose öregedjem, hanem egyre csak növekedjék szűzi szépségem.

Erősen elgondolkozott erre a derék kereskedő, majd ekképpen válaszolt középső lányának:

- Jól van, édes lányom, én kedves lányom, én szépséges lányom, megszerzem neked a kristálytükört. Mert tudom, hogy az a tükör a perzsa király leányaé, az ifjú királyleányé, akinek szépsége kimondhatatlan, leírhatatlan, elképzelhetetlen; és azt a tükört magas kővárban őrzik, hét vasajtó mögött, hét német lakat alatt, és a vár egy sziklás hegyen épült, amelynek magassága háromszáz mérföld, háromezer lépcső vezet fel hozzája, és mindegyik lépcsőfokon éjjel-nappal egy perzsa katona áll őrt kivont szablyával, és a vasajtók kulcsát a királylány az övéen hordja. De tudok én a tengerentúl egy embert, aki majd megszerzi nekem azt a tükört. Nagyobbat kértél, mint a nénéd, de az én nagy gazdagságom minden akadályt legyőz.

A legkisebbik leány is földig hajolt az apja előtt, és így szólt:

- Édes jó apámuram! Ne hozz nekem arannyal, ezüsttel hímzett szövetet, se szibériai coboly-prémet, se drága igazgyöngyöt, se aranyos, ékköves koszorút, se kristálytükört, hanem hozd el nekem a bíborszínű virágot, amelynél szebb az egész földön nincsen.

Igen-igen erősen gondolkozott erre a derék kereskedő; hogy mennyi ideig gondolkozott, azt már nem tudnám megmondani, elég az hozzá, hogy amikor már bevégezte a gondolkozást, megölelte, megcsókolta legkisebbik, legkedvesebb lányát, és így szólt hozzá:

- Nehezebb munkát bízál rám, mint a nénéid; mert aki tudja, mit keres, hogyan találja meg, de hogyan találjam meg azt, amit magam sem ismerek? Bíborszín virágot nem nehéz találni; de honnan tudjam, hogy melyik a legszebb az egész kerek világon? Rajta leszek, hogy megtaláljam, de azért ne számíts az ajándékra.

Ezzel elbocsátotta a derék kereskedő édes leányait, kedves leányait, szépséges leányait, és visszamentek azok ágyasházukba. Maga meg nekiállt készülődni hosszú útjára, nehéz útjára, távoli tengerentúli országokba. Hogy mennyi ideig készülődött? Azt én nem tudom megmondani: könnyű a mesét mesélni, más a munkát elvégezni. Elég az hozzá, hogy végtére is elindult hosszú útjára.

Soká utazott a derék kereskedő, beutazott rengeteg idegen földet, tengerentúli országot, soha nem látott királyságot; eladta áruját háromszoros áron, újat vásárolt helyette harmadáron, árut árura cserélt, s egyre több ezüst- meg aranypénze halmozódott össze: megrakott egy hajót aranypénzzel, és azt hazaküldte. Megtalálta a megígért ajándékot legidősebb lánya számára: a drágaköves koszorút, amely úgy világított a sötét éjszakában, mintha fényes nappal lenne. Megtalálta középső lánya részére is a megígért ajándékot: a kristálytükört, amelyben megláthatta az egész világ minden szépségét, és aki belenéz, sohasem öregszik meg, hanem szüzi szépsége mindegyre gyarapszik. Csak legkisebb és legkedvesebb lánya részére nem találta meg a megígért ajándékot - a bíborszínű virágot, amelynél szebb a kerek földön nincsen.

Cárok, királyok, szultánok kertjében látott a kereskedő temérdek bíborszínű virágot, olyan szépet, hogy száj nem tudná elmondani, toll nem tudná leírni szépségüket; de senki sem vállalt kezességet érte, hogy szebb az egész kerek világon nincsen, és ő maga sem hitte. Ment, mendegélt hát hűséges szolgálóival, sivatag homokján, erdő sűrűjében; és amint mendegélt, egyszerre csak gonosz rablók támadták meg, pogány törökök, indusok. Amikor a derék kereskedő látta, hogy a veszélyt el nem kerülheti, otthagya karavánját, minden kincseit és hűséges szolgálóit, és bemenekült a sűrű erdő kellős közepébe.

„Tépjenek szét inkább a vadállatok - gondolta magában -, mintsem pogány rablók kezére jussak, s életemet rabságban tengessem.”

Sokáig bolyongott a rengeteg erdőben, és minél tovább ment, annál szélesebb lett az út, mintha a fák kitérnének előle, és a bokrok széjjelválának léptei előtt. Hátrapillant: olyan sűrű az erdő, hogy karját se tudná bedugni a lomb közé; jobbra pillant - csupa tönk meg fatörzs, még a nyúl se bírná átugrani; balra pillant - arra még sűrűbb a rengeteg. Elámul a derék kereskedő, sehogyan sem érti, miféle csoda történik vele, de csak megy, mendegél tovább, s az út egyre simább, egyre szélesebb a lába alatt. Teljes napig vándorolt, reggeltől estig, nem hallja vadállat bőgését, sem kígyó sziszegését, se bagoly huhogását, se madár csicsergését; mintha minden kihalt volna körülötte. Leszállt az éj, körös-körül olyan sűrű a sötétség, hogy az ember az orráig se lát, lába alatt az út mégis mintha világítana, így ment, mendegélt legalább éjfélig, és akkor maga előtt vörös fényt pillant meg, mintha tűzvész volna:

- Ég az erdő - gondolja magában -, minek menjek arra tovább a biztos halálba?

Hátrafordul - hát az erdő olyan sűrű, hogy egyet se tud lépni; jobbra fordul, balra térül - de hiába. Megint előre indul: sima, széles az út.

Megállok itt egy helyben - gondolja magában -, hátha a tűz másfelé terjed, kikerül engem, vagy talán egészen kialszik.

Megállt, várt; de nem úgy történt; a tűzvész mintha egyenest felé jönne, s mintha körös-körül is világosodnék. Addig-addig gondolkozott, amíg elhatározta, mégiscsak továbbmegy. Kétszer senki sem hal meg, egyszeri halálát meg amúgy se kerüli el senki. Keresztet vetett hát a kereskedő és megindult. Minél tovább ment, annál világosabb lett körülötte, amíg végül olyan világos volt, mint fényes nappal; de tűzvész ropogása, pattogása nem hallatszott. Végül a kereskedő széles tisztásra ért; a tisztás közepén házat pillantott meg, de nem is ház volt az, hanem inkább kastély, de nem is kastély, hanem legalábbis királyi palota, és az a palota csupa tűz, csupa ezüst, arany meg drágakő, ég és világít, de lángja nem látszik sehol; mégis olyan, mint a fényes nap, az ember szeme fáj, ha belenéz. A palota valamennyi ablaka tárva-nyitva, s bentről olyan csudaszép muzsika szól, amelyhez hasonlót még sohasem hallott a kereskedő.

A szélesre tárt kapun át belép a nagy udvarba; az út fehér márvánnyal kövezve, kétoldalt szökőkutak lövellik a vizet, kisebbek, nagyobbak, mindenfélék. Bemegy a kereskedő a palotába, felmegy a karmazsinposztóval borított lépcsőn, az aranyos korlátba kapaszkodva; belép az első szobába - nem talál senkit; bemegy a másodikba, a harmadikba - senki; az ötödikbe, a tizedikbe - sehol senki, s mindenütt hihetetlen, soha nem látott királyi pompa, csupa arany, ezüst, keleti kristály, mammut- meg elefántcsont.

Elálmélkodik a derék kereskedő ekkora gazdagság láttán, s még kétszeresen azon, hogy a gazdát sehol sem leli. De nemcsak gazda, szolga sincsen sehol, a zene pedig szünet nélkül szól. A kereskedő pedig azt gondolja magában:

„Minden szép, csak ennivaló nincs sehol” - és abban a pillanatban étellel-itallal roskadásig megrakott asztal terem előtte: aranyos, ezüstös edényben finom, édes étel, tengerentúli bor, mézes ital, miegymás. A kereskedő gondolkodás nélkül leült az asztalhoz, evett-ivott kedve szerint, mivelhogy teljes huszonnégy óráig nem evett előtte; az étel olyan finom, amilyent még soha életében nem ízlelt, s a sivatagon, erdőben jártában-keltében bizony erősen megéhezett. Felállt az asztal mellől, s hát nincs kinek egészségére kívánja, nincs kinek megköszönje a szíves vendéglátást.

Alighogy feláll, s egyet pislant - az asztal az étellel együtt úgy eltűnik, mintha ott se lett volna; a muzsika meg csak szól tovább.

Elálmélkodik a derék kereskedő ezen a soha nem látott csodán, járkal a pompásan díszített termekben, gyönyörködik mindenben, s közben azt gondolja magában:

„De jó lenne most egy jót aludni” - s hát egyszercsak faragott ágy terem előtte, színaranyból, a lába kristály, kárpítja ezüst, rojtja igazgyöngy, s rajta akkora dunna, mint a hegy, finom, puha hattyútollból.

Elálmélkodik a kereskedő ezen az újabb csodán, belefekszik a magas ágyba, összehúzza az ezüsfüggönyt, s látja, hogy az lágy és finom, akár a selyem. A teremben sötét lett, mintha alkonyodnék, a muzsika meg mintha nagyon messziről szólna. Azt gondolja magában a kereskedő:

„Hej, bár láthatnám a leányaimat legalább álmomban” - és abban a pillanatban mélyen elaludt.

Amikor felébredt, a nap már magasan állt a fák fölött. Felébred, s hirtelen mégse tud magához térni: egész éjjel álmában leányait látta, kedves leányait, édes leányait, szépséges leányait; s a két nagyobbikat, a legidősebbiket meg a középsőt úgy látta, hogy vidámak, jókedvűek, és bánatos csak egy, a legkisebbik és a legkedvesebb; úgy látta álmában, hogy a két nagyobbiknak gazdag vőlegénye van, és férjhez készül menni anélkül, hogy bevárná az ő atyai áldását; de a legkisebbik, aki olyan szép, akár a festett kép, hallani sem akar vőlegényről, amíg édes-atyja haza nem tér. És a derék kereskedő szívét egyszerre töltötte el az öröm és a bánat.

Felkelt a magas ágyról, ruhája már elő volt készítve, kristálymedencébe vízsugár csobogott alá. A kereskedő megmosdott, és már nem is csodálkozott az újabb csodán: tea, kávé már az asztalon állt, hozzá mindenféle sütemény, harapnivaló. A kereskedő imádkozott, utána megreggelizett, majd ismét járkálni kezdett a palota termeiben, hogy fényes nappal is gyönyörködjék szépségükben. Most minden még szebbnek tűnt fel, mint előző este. A nyitott ablakon keresztül meglátta, hogy a palota körül dús és csodálatos kertek terülnek el, s leírhatatlan szépségű virágok virítanak. Kedve támadt a kertben sétálni.

Lement hát a palotából egy másik, zöld márványból, csillogó malahitből való lépcsőn - a korlátja ennek is színaranyból volt -, amely egyenesen levezetett a lombos kertbe. Sétálgat a kereskedő a kertben, és szemét-száját eltátja gyönyörűségében: a fákon érett, pirosuló gyümölcs, az embernek még a nyála is összefut, amikor meglátja; mindenfelé csodálatos, tarka virágok nyílnak, dús szirmúak, illatosak; a fák közt soha nem látott madarak röpködnek, mintha csak zöld meg veres bársonyból lennének, arannyal-ezüsttel kihímezve; szállonganak, és mennyei dallamokat énekelnek; olyan magas szökőkutak játszanak mindenfelé, hogy az ember feje elszédül, ha csak megpróbál felnézni rájuk; kristályos köveken üdítő források vize csörgedezik.

Ide-oda járkál a derék kereskedő, és szemét-száját eltátja ámulatában; azt se tudja, hová nézzen, merre füleljen először. Mennyi ideig sétálgat így a kertben, azt nem tudom; könnyű a mesét mesélni, más a munkát elvégezni. S hirtelen mit lát maga előtt? Zöldellő dombocskán bíborszínű virág virít, de olyan szép, hogy azt nyelv el nem mondhatja, toll le nem írhatja. A derék kereskedőnek még a szívverése is elállt; közelebb lépett a virághoz, illata olyan erős, hogy az egész kertben szétárad. A kereskedőnek keze-lába megremegett, s örömtől elfúló hangon így szólt:

- Íme, a bíborszín virág, amelynél szebb a földkerekségen nincsen, ez az, amelyet tőlem kért legkisebbik, legkedvesebb lányom.

Ezt mondván, a kereskedő odalépett, és leszakította a bíborszínű virágot. Abban a szempillantásban a derült égből villám csapott alá, mennydörgés remegtette meg a földet, és ijesztő tűnemény termett a kereskedő előtt, mintha a föld alól nőtt volna ki: se nem állat, se nem ember, hanem valamiféle rettenetes csodaszörny, lompos és szőrös; és a szörnyeteg rettenetes hangon rivallt rá a kereskedőre:

- Mit tettél? Hogy merészelted leszakítani kertemben az én tiltott, legkedvesebb virágomat? Jobban féltettem, mint a szemem világát, nap nap után gyönyörködtem látásában, te pedig megfosztasz engem életem egyetlen gyönyörűségétől. Én vagyok a palota és a kert ura; úgy fogadtalak téged, mint kedves, meghívott vendégemet, etettelek, itattalak, altattalak, te pedig így fizetsz meg a jószágomért? Tudd meg hát, mi lesz a büntetésed: idő előtt kell meghalnod keserű halállal!

És minden oldalról fenyegető hangok megszámlálhatatlan sokasága visszhangozta:

- Idő előtt kell meghalnod keserű halállal!

A derék kereskedőnek a rémülettől vacogott a foga; körülnézett, és - uramisten, hát látja, hogy mindenfelől, minden fa és bokor mögül, a víz alól, a föld alól iszonyatos szörnyetegek, ördögi lények megszámlálhatatlan serege kúszik-mászik feléje. Térdre hullott a palota hatalmas ura előtt, a lompos, szőrös szörnyeteg előtt, úgy kérlelte panaszos hangon:

- Akárki légy is, kegyelmes uram, erdei szörny, avagy tengeri csoda, minek szólítsalak - nem tudom, nem is tudhatom! Ne pusztítsd el az én keresztény telkemet, amiért akaratlanul is nagyot vétkeztem ellened; ne uszítsd rám rémséges szolgálodat, hogy megbüntessenek és szét-tépjenek, hanem engedd meg, hogy előbb egy szót szóljak hozzád. Három leányom van énnekem, mind a három szépséges és kedves; ajándékot ígértem nekik utamról, a legidősebbiknek drága ékköves koszorút, a középsőnek kristálytükröt, a legkisebbnek pedig bíborszín virágot, amelynél szebb nincs a föld kerekén. A két nagyobbik ajándékát már megelétem, de a legkisebbikét sehogyan se tudtam megtalálni; most megláttam itt a kertedben az ajándékot - a bíborszín virágot, amelynél szebb nincs a föld kerekén. Úgy gondoltam, hogy olyan dúsgazdag, hatalmas nagyúr, mint amilyen te vagy, nem fogja sajnálni tőlem azt a kicsiny bíborszínű virágocskát, amelyet legkisebbik leányom kívánt, a legkedvesebbik. Bevallom, és szánom-bánom bűnömöt, hatalmas úr. Bocsáss meg nékem, ostoba és meggondolatlan embernek, engedj haza édes leányaimhoz, és ajándékozd nekem a bíborszínű virágot, hogy hazavihessem legkisebbik leányomnak, a legkedvesebbnek. Megfizetek érte arannyal, adok, amennyit csak kívánsz.

Akkora hahota rázta meg az erdőt, akár a mennydörgés, és ekként válaszolt a kereskedőnek az erdei szörnyeteg:

- Nem kell nekem a te aranyad: magamnak is annyi van, hogy nem tudom, mit kezdjek vele. Ne remélj tőlem kegyelmet; darabokra szaggatnak hűséges szolgálaim. Mégis van azért a menekvésnek egy módja számodra. Hazaengedlek bántatlanul, meg is jutalmazlak tenger sok kinccsel, és a bíborszínű virágot is neked adom ajándékba, ha kereskedői becsületszavadat adod, és kezéd aláírásával megerősíted, hogy magad helyett elküldöd hozzám szépséges és kedves leányaid egyikét. Nem lesz semmi bántódása, becsületben és kényelemben fog itt élni, éppen úgy, mint ahogy te éltél palotámban. Csak éppen hogy meguntam már az egyedüllétet, és társat kívánok magányomban.

A kereskedő a földre vetette magát, keserű könnyeivel áztatta a talajt, kétségbeesetten pillantott az erdei szörnyre; azután meg eszébe jutottak szépséges, kedves leányai, és csak annál jobban kesergett, jajveszékelt, mivel igen-igen rémséges volt az erdei szörnyeteg. Sokáig zokogott, siránkozott így a derék kereskedő, majd végre megszólalt panaszos hangon:

- Kegyelmes uram, erdei szörnyeteg vagy tengeri csoda! Mitévő legyek, ha szépséges és kedves leányaim önakaratukból nem kíváncsoznak hozzád eljönni! Nem köthetem meg lábukat, kezüket, nem küldhetem el őket hozzád erőnek erejével! Meg azután milyen úton utazzanak hozzád? Én pontosan két évig jöttem idáig, de hogy merrefelé, milyen utakon, bizony nem emlékszem!

Az erdei szörnyeteg így felelt erre:

- Rabszolganőt nem kívánok; úgy akarom, hogy leányod önként, irántad való szeretetből és a maga akaratából jöjjön ide. Ha pedig egyik lányod sem hajlandó erre a maga akaratából, akkor magad gyere vissza, és halálnak halálával lakolsz. Arra pedig semmi gondod ne legyen, hogy miképpen találod meg az utat hozzám: íme, adok neked egy gyűrűt az ujjamról, aki ezt jobb kezének kisujjára húzza, egy szempillantás alatt ott van, ahol lenni kíván. Három napot, három éjjelt adok neked, hogy otthon légy.

Gondolkodóba esett a kereskedő azon, amit az erdei szörnyeteg mondott neki; sokáig gondolkozott, és végül így szólt magában: „Jobb lesz, ha előbb viszontlátom leányaimat, rájuk adom atyai áldásomat, és ha nem akarnak megváltani engem a haláltól, legalább előkészülök reá, amint jó keresztényhez illik, és azután jövök vissza az erdei szörnyeteghez, a tengeri csodához.” Mivel hamisságot nem forgatott eszébe, mindjárt el is mondta az erdei szörnyetegnek, hogy miképpen gondolja a dolgot. A szörnyeteg amúgy is ismerte titkos gondolatait; s mivel látta, hogy becsületes emberrel van dolga, írást sem vett tőle, hanem csak lehúzta ujjáról aranygyűrűjét, és átnyújtotta a derék kereskedőnek.

Alig húzta fel a kereskedő a gyűrűt a jobb keze kisujjára, amikor máris tágas udvarának kapujában állt. Ugyanakkor érkezett haza gazdag karavánja is hűséges szolgálival, akik háromszor annyi aranyat meg mindenféle árut hoztak magukkal, mint amennyivel elhagyta őket. Nagy lármá, szaladgálás támadt az egész házban, felugrált a három leány hímzörámája mellől, ahol éppen selyemkendőt varrtak ki arannyal, ezüsttel - ölelték, csókolták apjukat, gyengéd szóval becézgették, s a két nagyobbik jobban hízelgett neki, mint a legkisebbik. Látták azért mind a hárman, hogy édesapjuk nem vidám, hanem valami titkos bánat emészti szívét. A két idősebb leány kérdezgetni kezdte, nem veszítette-e el hatalmas vagyonát: de a legkisebbik nem gondolt a vagyonra, s így szólt édesapjához:

- Nem kell énnekem a te gazdagságod; a vagyont meg lehet szerezni és el lehet veszteni; de arra kérlek, tárd fel előttem szíved bánatát.

A derék kereskedő így felelt leányainak:

- Nem vesztettem én el nagy vagyonomat, sőt, inkább háromszor-négyszer annyit szereztem. Más az én bánatom, de azt majd holnap beszélem el nektek, ma pedig vigadjunk.

Eléhozatta azután vasveretes útiládáit, és elővette belőlük legidősebb leánya részére az aranykoszorút arábiai aranyból, amely tűzben meg nem ég, vízben meg nem rozsdál, köröskörül drágakövekkel kiverve; elővette azután középső leánya ajándékát, a legszebb keleti kristályból készült tükröt; végül elővette a legkisebbiknek szánt ajándékát - aranykancsóban a bíborszínű virágot. A két nagyobbik leány az örömtől majd megtébolyult, beszaladt termeibe a maga ajándékával, és ott mulatozott, nem tudott betelni vele. De a legkisebbik, legkedvesebb leány, amikor meglátta a bíborszín virágot, egész testében megremegett, és zokogni kezdett, mintha szívét valami összeszorítaná. Amikor pedig édesapja így szólt hozzá:

- Édes lányom, legkedvesebb lányom, miért nem fogadod el tőlem a virágot, amelyet kívántál? Hiszen ennél szebb nincs a föld kerekén! - akkor szinte vonakodva fogadta el a bíborszínű virágot, megcsókolta édesapja kezét, maga meg keservesen sírt, zokogott tovább.

Nemsokára odaszaladtak az idősebb leányok is: kipróbálták ajándékaikat, és nem győztek hálálkodni apjuknak. Eközben a szolgák hímzett abrosszal terítették meg a nehéz tölgyfa asztalt, édes ételt, mézes italt tálaltak fel; leültek, ettek-ittak, kedves beszélgetéssel szórakoztak.

Estére vendégek érkeztek, a ház megtelt kedves rokonokkal, ismerősökkel, hízelgőkkel, tányérnyalókkal. Éjfélig tartott a vigasság, és olyan lakoma volt, amilyent a derék kereskedő a maga házában még sohasem látott; még csak elképzelni sem tudta, mi honnan került, és a vendégek se győztek csodálkozni az arany- meg ezüstedényen meg a sok csodálatos ételen, amilyenhez foghatót még soha életükben nem ettek.

Másnap reggel a kereskedő magához hívatta legidősebb lányát, töviről hegyire mindent elmondott neki, ami vele történt, s megkérdezte, hajlandó-e megváltani apját a keserű haláltól, és elmenni az erdei szörnyeteghez a palotába. De a legidősebb leány kereken megtagadta, és kijelentette:

- Az a leány váltsa meg apját, akié a bíborszínű virág.

A becsületes kereskedő ekkor magához hívatta második lányát, a középsőt, töviről hegyire mindent elbeszélte neki, ami vele történt, s megkérdezte, hajlandó-e megváltani apját a keserű haláltól, és elmenni az erdei szörnyeteghez a palotába. De a középső leány is kereken megtagadta apja kérését, és kijelentette:

- Az a leány váltsa meg apját, akié a bíborszínű virág.

A tisztességes kereskedő ekkor magához hívatta harmadik, legkisebbik leányát, töviről hegyire elbeszélte neki mindent, ami vele történt, de még be sem tudta fejezni, amikor legkisebbik, legkedvesebb leánya térdre borult előtte, és úgy könyörgött neki:

- Édes jó apámuram, kérlek szépen, add reám áldásodat, megyek az erdei szörnyeteghez, a tengeri csodához, és nála fogok élni. Nekem hoztad a bíborszínű virágot, az én kötelességem, hogy kiváltsalak.

Könnyezni kezdett ekkor a derék kereskedő, megölelte legkisebbik, legkedvesebb lányát, és így szólt hozzá:

- Én édes lányom, én kedves lányom, én szépséges lányom, atyai áldásomat adom reád, amiért megváltod apádat a keserű haláltól, és önként, a magad akaratából elmegy a rémséges erdei szörnyeteghez vagy tengeri csodához. Palotában fogsz élni nála, nagy gazdagságban és kényelemben; de hogy hol van az a palota - azt senki sem tudja, nem vezet oda járható út, se lóháton, se gyalog el nem jut oda ember fia, de még gyors lábú vad vagy a szárnyas madár sem. Nem fogjuk hallani híredet, sem te a mienket. És hogyan fogom leélni keserves életemet, ha nem látom arcodat, nem hallok kedves hangodat? Örökre el kell válnom tőled, mintha elevenen a föld alá temetnélek.

Így válaszolt erre a legkisebbik, legkedvesebb leány:

- Ne sírj, ne búslakodj, édes jó apámuram. Gazdagságban, kényelemben telik majd életem; az erdei szörnytől vagy tengeri csodától én meg nem ijedek, hűséggel, becsülettel fogom szolgálni, teljesíteni fogom minden parancsát, úgy lehet, a végén még megkönyörül rajtam. Ne sirass el elevenen, mintha meghaltam volna; ha Isten is úgy akarja, visszatérek hozzád.

De a derék kereskedő csak sírt, zokogott; nem vigasztalta meg őt leánya beszéde. Oda-szaladtak a leány nénei, a legidősebbik meg a középső; sírásuktól visszhangzott az egész ház, annyira sajnálták szeretett hűgukat. De a legkisebbik leány arcán nyoma sem volt bánatnak, nem sírt, nem jajongott, hanem készült a nagy útra, a messzi ismeretlenbe. Magával vitte a bíborszínű virágot is aranyos kancsójában.

Eltelt a harmadik nap is, meg a harmadik éjszaka, elérkezett az óra, amelyben a derék kereskedőnek el kell búcsúznia legkisebbik, legkedvesebb leányától. Megöleli, megcsókolja, forró könnyeivel megöntözi, atyai áldásának keresztjelét veti reá. Azután kis vasszekrényéből

előveszi az erdei szörnyeteg gyűrűjét, ráhúzza a legkisebbik leány jobb kezének kisujjára - és abban a szempillantásban a leány el is tűnt onnan minden holmijával egyetemben.

Amikor felocsúdott a leány, az erdei szörnyeteg palotájában találta magát, magas, kőből épült teremben, a kristálylábú cifra aranyágyban, a hattyútoll dunna alatt; mintha onnan soha ki nem mozdult volna, s egész életét ott élte le; mintha éppen csak lefeküdt volna ágyába éjszaka, nyugalomra, s most felébredt. Majd csodálatos muzsika hangzott fel, amelyhez hasonlót még soha életében nem hallott.

Felkelt a puha ágyból, s hát látja, hogy minden holmija ott van mellette, szépen elrendezve malahit asztalokon, ott áll a bíborszínű virág is aranyos kancsójában; s van még abban a teremben sokféle jószág, bútor, miegymás, van mire ülni, feküdni, van mibe öltözni, van mit csodálni. A szoba egyik fala tiszta tükör, a másik aranyozott, a harmadik ezüst, a negyedik elefántcsont, rubinkövel ékes. „Ez alighanem az én hálószobám”, gondolta a leány.

Azután eszébe jutott, hogy megnézi az egész palotát; végigsétált az óriási termeken, hosszú ideig járkált, és megcsodált minden csodát; egyik terem szebb volt, mint a másik, és valamennyi szebb volt, mint ahogyan a derék kereskedő, édes jó atyjaura elmesélte neki. Kivette az aranyozott kancsóból a bíborszín virágot, azzal kiment a kertbe; a madarak mennyei dalukat énekelték neki, a fák, bokrok, virágok ágaikkal integettek feléje, s mintegy meghajoltak előtte, amerre járt. Feljebb szöktek a szökőkutak, hangosabban csörgedeztek a források; végül megtalálta azt a tarkálló halmocskát is, ahonnan a derék kereskedő a bíborszínű virágot leszakította. Akkor a leány elővette a bíborszínű virágot, és vissza akarta ültetni a régi helyére; de a virág magától kiröppent kezéből, és egyszeriben visszanyűtt a szárára: szebben virított, mint bármikor azelőtt.

Elcsodálkozott a leány ezen a nagy csudán, és örvendezett az ő kedves bíborszínű virágocskájának. Azután visszament palotabeli termeibe, hát az egyikben terített asztal várja telve minden jóval. „Úgy látszik, az erdei szörnyeteg nem haragszik reám, hanem kegyelmes uram lesz”, gondolta magában a leány, de alig gondolta végig, amikor a fehér márványfalon lángbetűk jelentek meg:

„Nem urad vagyok, hanem engedelmes rabszolgád. Úrnőm vagy, mindent teljesítek, amit csak megkívánsz, vagy ami eszedbe jut.”

A leány elolvasta a lángbetűket, s mire végigolvasta, úgy eltűntek a fehér márványfalról, mintha soha ott sem lettek volna. Akkor eszébe jutott, milyen jó lenne, ha levelet írhatna édes jó atyjaurának, s hírt adhatna magáról. Alighogy ezt végiggondolta, már előtte feküdt a papiros, mellette aranytoll. És a leány ezt a levelet írta édes jó atyjaurának és szeretett testvéreinek:

„Ne sírjatok, ne búslakodjatok miattam, úgy élek az erdei szörnyeteg palotájában, mintha királylány lennék; őt magát nem látom, hangját nem hallom, fehér márványfalon lángbetűkkel ír nekem; tud mindent, ami a gondolatomban van, és abban a szempillantásban teljesíti minden kívánságomat; és nem akarja, hogy uramnak nevezzem, hanem ő nevez engem úrnőjének.”

Alig ért rá aláírni és lepecsételni levelét, amikor már el is tűnt kezéből és szeme elől, mintha soha ott nem lett volna. A muzsika hangosabban szólt, az asztalon finom étel, mézes ital jelent meg, az edény mind színaranyból való. A leány egészen vidáman ült az asztalhoz, noha még soha életében nem ebédelt egyedül; evett, ivott, megpihent, hallgatta a muzsikát. Amikor jóllakott, lefeküdt aludni; a muzsika most halkabban, messzebből szólt, nehogy álmát megzavarja.

Pihenés után vidáman ébredt, és ismét kiment a kertbe sétálni, mivel ebéd előtt még a felét sem járta be. Fák, bokrok, virágok mind meghajoltak előtte, az érett gyümölcs, körte, barack, zamatos alma szinte magától kéredzkodott a szájába. Hosszú ideig járkált ide-oda a kertben, amíg be nem esteledett, akkor visszament termeibe, és látja: az asztal megint terítve, megrakva finom étellel, mézes itallal, s mindegyik más, mint ami délben volt.

Vacsora után bement abba a fehér márványterembe, ahol a lángbetűket olvasta a falon, s hát ugyanazon a falon most is lángbetűs felirat várja:

„Meg van-e elégedve úrnőm kertjével és palotájával, a vendéglátással és a szolgálattevő személyzettel?”

Örömteli hangon válaszolt erre a kereskedő szépséges fiatal lánya:

„Ne szólíts engem úrnőnek, hanem légy te mindig az én jószágos uram, aki kegyelmes és irgalmas hozzám. Sohasem teszek a te akaratod ellen. Köszönöm vendégszeretetedet: magas termeidnél, lombos kertjeidnél szebbet az egész nagy világon nem találni, hogyan lennék hát megelégedve? Soha életemben nem láttam még ilyen csodákat. Még magamhoz sem tértem az ámulatból. Csak egy a baj: félek én egyedül aludni, magas termeidben nincs egyetlen teremtet lélek rajtam kívüli!”

Ismét lángoló szavak jelentek meg a falon:

„Ne félj, szépséges úrnőm, nem fogsz egyedül nyugovóra térni, már vár téged hűséges és kedves szobalányod. De rajta kívül is vannak még sokan az én termeimben, csak te nem látod, nem hallod őket; de mind valamennyien velem együtt éjjel és nappal fölötted őrködnek, még a fűvő szélről is óvnak, porszemről is védnek.”

Visszavonult hát ágyasházába a kereskedő szépséges leánya, s íme, amint belép termébe, ott látja állani ágya mellett hűséges és kedves szobalányát, aki se élő, se holt az ijedelemtől. Roppantul megörült úrnőjének, kezét csókolgatta, lábát ölelgette. Úrnője is megörült hűséges szobalányának, mindjárt kérdezgetni kezdte atyjaura, nővérei meg az egész cselédsége felől; azután maga nekiállt elbeszélni rendre, hogy mi történt vele azóta. Hajnalhasadtáig nem is jött álom a leányok szemére.

Így élt, éldegélt a palotában a kereskedő fiatal leánya, aki olyan szép volt, mint a festett kép. Mindennap új, szebbnél szebb ruha várta őt, de olyan drága és pompás, hogy azt száj el nem beszélheti, toll le nem írhatja; minden nap új, válogatott szórakozást eszelt ki számára láthatatlan házigazdája; hajókázást a tavon, sétakocsikázást az erdőben zenekísérettel, olyan kocsiban, amely elé ló nem volt fogva; és a rengeteg erdő széjjelvált előtte, utat engedett, széles, tükörsima sétatut nyitott kocsija előtt. Máskor kézímunkával foglalatostkodott a kereskedő szépséges lánya, amilyenben a fiatal leányok jeleskednek; nyakba való kendőt varrt ki ezüsttel, arannyal, rojtot fűzött belé drága igazgyöngyből, ajándékba küldte jó atyjaurának, a legszebbiket pedig drága gazdájának adta ajándékba, az erdei szörnyetegnek vagy tengeri csudának. És napról napra gyakrabban járt a fehér márványterembe, hogy kedveskedő szavakat váltson jószágos gazdájával, és lángbetűs válaszait olvassa a falon.

Nem tudnám megmondani, mennyi ideje élt már a kereskedő lánya az erdei szörny palotájában; könnyű a mesét mesélni, más a dolgot elvégezni. Elég az hozzá, lassanként hozzászokott a leány új életéhez, már nem csodálkozott semmin, semmitől sem ijedt meg; megszokta, hogy láthatatlan szolgák serege szolgálja ki, eteti-itatja, lesi minden kívánságát, hintóját nem húzza ló, s láthatatlan muzsika játszik hozzá. És megszerette a lány láthatatlan, jószágos gazdáját, látta, hogy nem hiába szólítja őt úrnőjének, csakugyan jobban szereti talán

önmagánál is; és azt kívánta, bár hallaná hangját, bár beszélhetne vele anélkül, hogy a fehér márványterembe bemenjen, lángbetűs feliratait a falon olvassa.

Kérlelni kezdte hát jóságos gazdáját, hogy beszélgesse vele; de az erdei szörnyeteg sokáig nem teljesítette kérését, attól félt, nagyon megrémül majd a lány az ő hangjától. De a lány addig könyörgött jóságos gazdájának, amíg az nem tudott tovább ellenállni kérésének, s utoljára írta fel mondanivalóját lángbetűkkel a fehér márványterem falára:

„Menj le ma délután a lombos kertbe, ülj le kedvenc lugasodban a virágok közé, és mondd ki e szavakat: Szólj hozzám, hűséges rabszolgám!”

Nem sok idővel ezután a kereskedő szépséges leánya leszaladt a lombos kertbe, leült kedvenc lugasába a virágok közé, leült a selyemmel, brokáttal borított lócára; szívecskéje úgy vert, mint az elfogott madárkéé, hangja el-elfulladt, amikor megszólalt:

- Ne félj, én drága, jóságos uram, hogy megijesztesz hangoddal; nagy jószágod után nem ijedek én meg a vadállat bőgésétől sem; beszélj hozzám bátran.

Most úgy hallotta, mintha a lugas mögött valaki mélyen felsóhajtott volna. Azután szörnyű, vad, hörgő és üvöltő hang szólalt meg - pedig még csak halkán, suttogva beszélt! Megremegett a kereskedő szépséges leánya, amikor meghallotta az erdei szörnyeteg hangját; de erőt vett rémületén, és nem mutatta, hogy megijedt; és nemsokára megnyugodott, amikor barátságos és gyengéd szavait, bölcs és okos beszédét meghallotta; s amint hallgatta, öröm töltötte el szívét.

Attól fogva naphosszat folyt köztük a beszélgetés - a lombos kertben séta közben, a rengeteg erdőben kocsikázás közben, meg a palota magas termeiben. Csak megkérdi a kereskedő szépséges leánya:

- Itt vagy-e, drága, jóságos uram?

És az erdei szörnyeteg ráfeleli:

- Itt vagyok, szépséges úrnőm, itt van a te alázatos rabszolgád, a te hűséges barátod.

És a leány már nem ijedt meg szörnyű, vad hangjától; vég nélkül folyt közöttük a gyengéd beszélgetés.

Sok idő telt-e el így vagy kevés, nem tudom - könnyű a mesét mesélni, más a munkát elvégezni -, elég az hozzá, hogy a kereskedő szépséges leánya a végén megkívánta, hogy saját szemével lássa az erdei szörnyeteget; és attól fogva egyre kérte, kérlete gazdáját, mutatkozzék meg előtte. Sokáig nem állt rá az erdei szörnyeteg, igen-igen félt, hogy megrémíti a leányt, hiszen olyan szörnyűséges látvány volt, hogy azt száj el nem beszéli, toll le nem írja; nemcsak az emberek, hanem még az erdei vadállatok is megijedtek láttára, és odújukba bújtak előre. Azért így szólt a leányhoz az erdei szörnyeteg:

- Ne kívánd azt tőlem kérő szavakkal, szépséges úrnőm, aki szebb vagy, mint a festett kép - ne kívánd, hogy megmutatkozzam előtted arcom rúttságában, alakom szörnyűségében. Hangomat megszoktad már, barátságban, egyetértésben élünk, egymástól soha el nem válunk, szeretettel hálálsz meg kimondhatatlan szerelmemet irántad; de ha meglátsz engem olyannak, amilyen vagyok, fertelmes és visszatartó, akkor meggyűlölsz mindörökre, elűzöl magad mellől, márpedig ha el kell válnom tőled, megöl a bűbánat.

De a kereskedő szépséges leánya eleresztette a füle mellett az ilyen beszédeket, és csak még jobban könyörgött, fogadkozott, hogy nem ijed meg a legfertelmesebb szörnyetegtől sem, és soha nem űzi el maga mellől jóságos urát. Ilyen szavakkal kérlete:

- Ha öregember vagy, légy a nagyapám; ha középkorú vagy, légy a bácsikám; ha fiatal vagy, légy választott testvérem, s amíg élek, légy szívbeli barátom.

Soká, soká nem hajlott az erdei szörnyeteg a leány kérő szavára, de végül is nem tudott ellenállni könyörgésének, s azért így szólt hozzá:

- Nem tudom megtagadni kérésedet, mert jobban szeretlek, mint saját magamat. Azért teljesítem kívánságodat, noha tudom, hogy ezzel véget vetek boldogságomnak, és vesztembe rohanok. Menj le az árnyas kertbe esti szürkületkor, amikor a piros nap már lenyugodott az erdő mögött, és mondd e szavakat: „Jelenj meg előttem, hűséges barátom!” Akkor megmutatkozom előtted arcom rütségében, alakom szörnyűségében. Ha pedig akkor már nem bírod ki tovább, hogy velem élj, nem akarom, hogy örök rabságban sínylődj: ágyasházadban, párnád alatt megtalálod aranygyűrűmet, húzd fel a jobb kezéd kisujjára - és abban a szempillantásban otthon leszel jó atyádnál, és soha többé nem is hallasz felőlem.

Nem félt, nem remegett a kereskedő szépséges leánya; erősen bízott önmagában. Egyetlen percig nem késlekedett tovább, hanem leszaladt az árnyas kertbe, hogy ott várja be a sorsdöntő órát. És amikor leszállt az esti szürkület, és a piros nap lenyugodott az erdő mögött, a leány így szólt: „Jelenj meg előttem, hűséges barátom!” És megmutatkozott előtte az erdei szörnyeteg; csak messziről mutatkozott, csak áthaladt az úton, és eltűnt a bokrok között, de a kereskedő szépséges leánya előtt elsötétült a világ, összezsugorodtak a hófehér kezeit, egyet sikoltott, és eszméletlenül terült el a földön. Mert rémséges látvány volt az erdei szörnyeteg, karja hosszú, görbe, kezén vadállati karmok, lába lópatához hasonló, testén elül-hátul óriási púp, akár a tevéé, s tetőtől talpig szőrös, szájából vadkan agyara fehérlik, orra görbe, mint a hegyi sas csőre, a szeme meg bagolyszemhez hasonló.

Hosszú ideig feküdt eszméletlenül a kereskedő szépséges leánya. Amikor magához tért, hallja: sír valaki mellette, keservesen zokog, és panaszos hangon így beszél:

- Végem van, tönkre tettél engem, én szerelmes szépségem, nem láthatom többé gyönyörű orcádat, hangomat se fogod meghallgatni többé, nem marad más hátra, mint korai halállal meghalnom.

A leány elszégyellte magát, és megsajnálta az erdei szörnyeteget; erőt vett rettenetes félelmén, gyenge leányszívén, hangja remegésén:

- Ne félj semmit, drága, jóságos uram, nem ijedek meg többé szörnyű alakodtól, nem válok el tőled, nem felejttem el irántam való jóságodat. Mutatkozz meg előttem ismét előbbi alakodban; csak először ijedtem meg annyira.

Ismét megmutatkozott hát előtte az erdei szörnyeteg rémséges, undok és fertelmes alakjában, csak közeledni nem mert a leányhoz; akármennyire hívta; így sétáltak késő éjszakáig, és beszélgettek, okosan, kedvesen, mint azelőtt; és nem félt már egy szikrát sem a kereskedő szépséges leánya. Másnap reggel napfényben is meglátta az erdei szörnyeteget, és noha először megrettent, amikor végignézett rajta, nem mutatta félelmét, és hamarosan meg is feledkezett róla egészen. Még többet beszélgettek egymással, mint azelőtt; egész nap együtt voltak, soha el nem váltak egymástól, együtt ebédeltek, vacsoráztak; együtt ízlelték a finom ételt, mézes italt, együtt sétáltak a lombos kertben, együtt kocsikáztak a rengeteg erdőn a hintóban, amelyet nem húzott ló.

Hosszú, hosszú idő telt el így: könnyű a mesét mesélni, más a munkát elvégezni. Egyszer azután azt álmodta a kereskedő szépséges leánya, hogy édesapja nagybetegen fekszik; búskomorságba esett a leány, búskomoran, könnyezve találta őt az erdei szörnyeteg, megdöbbsent, és faggatni kezdte, miért könnyezik, miért búsul. Elmondta neki a leány rossz álmát, és kérte,

engedje meg, hogy hazalátogasson édes jó apjához, kedves testvéreihez, így felelt neki az erdei szörny:

- Nem kell ahhoz az én engedélyem! Ott fekszik a párnád alatt az aranygyűrűm, húzd fel jobb kezed kisujjára, és abban a szempillantásban már otthon is vagy apád házában. Maradj nála, ameddig tetszik, csak egyet mondok neked: ha három nap, három éjjel múlva nem jössz vissza hozzám, akkor én már nem élek tovább ezen a világon, hanem abban a percben meghalok, mert jobban szeretlek téged, mint saját magamat, és nem tudok nélküled élni.

A leány erősen fogadkozott, esküdözött, hogy pontosan három nap, három éjjel múltával visszatér a szörnyeteg palotájába. Elbúcsúzott drága, jóságos gazdájától, jobb keze kisujjára húzta az aranygyűrűt, és abban a szempillantásban már a derék kereskedő tágas udvarában találta magát. Odament a magas kőház széles kapujához, addigra már nagy lármával, kiáltózással köréje sereglett az udvari cselédség; nővérei is kiszaladtak a házból, és nem győzték csodálni szépségét, öltözkének királyi pompáját. Kézen fogva vezették édesapjuk elé, aki betegen feküdt, betegeskedve és bánatosan, mert éjjel és nappal csak legkisebbik leányára gondolt forró könnyek között. Magánkívül volt az örömtől a derék kereskedő, amikor megpillantotta szépséges leányát, a legkisebbiket és legkedvesebbiket; nem győzte csodálni szépségét, öltözkének királyi pompáját.

Sokáig ölelgették, csókolgatták egymást, kedves beszélgetéssel mulatoztak. Azután elbeszélte a leány édesapja-urának meg nővéreinek, hogy s mint él az erdei szörnyetegnél, mindent elmondott töviről hegyire, semmit sem hallgatott el. Megörült a derék kereskedő, hallván, milyen gazdagon, királyi módon él az ő leánya, elámult rajta, hogy hozzászokott gazdája látásához, és nem ijed meg többé rémséges alakjától; ő maga még most is remegett, mint a nyárfalevél, ha csak eszébe jutott. Nénjei pedig, amikor meghallották, milyen határtalan gazdagságban él legkisebbik hűguk, s milyen hatalma van gazdája fölött, mintha az nem is ura, hanem rabszolgája lenne, irigykedni kezdtek.

Az első nap úgy telt el, mintha csak egy óra lett volna, a második eltelt, mintha egyetlen perc lett volna; harmadnap a két idősebb elkezdte rábeszélni hűgát, hogy ne menjen vissza az erdei szörnyeteghez. „Gebedjen meg, minek is él az ilyen...” Megharagudott nénjeire a kedves vendég, a legkisebbik leány, és ilyen szavakkal válaszolt nekik:

- Ha én drága, jóságos gazdámnak minden kedvességéért és forró szerelméért rút halállal fizetek, akkor nem érdemlem meg, hogy magam éljek ezen a világon, csak azt érdemlem, hogy a vadállatok elé vessenek, és azok széttépjenek engem.

Édesapja, a derék kereskedő megdicsérte őt helyes beszédéért, és elhatározták, hogy a leány pontosan egy órával a határidő letelte előtt visszatér kedves gazdájához, az erdei szörnyeteghez. De a két idősebb leány erősen bosszankodott ezt hallván, és ezért fortélyos, gonosz tervet eszelt ki; fogták magukat, és a ház valamennyi óráját egy órával hátraigazították. Sem a derék kereskedő, sem hűséges cselédsége nem tudott erről a gonosz cselről.

Amikor elérkezett a búcsú valóságos órája, a kereskedő legfiatalabbik szépséges leányának remegni kezd a szíve, mintha valami hajszozná; folyvást az órára pillant, hol az egyikre, hol a másikra - volt ott angol óra, német óra, mindenféle kitűnő és pontos szerkezet -, de még mindig nem érkezett el az indulás ideje. Nővérei szóval tartják, hol erről, hol amarról kérdezzetik. De a legkisebbik leány szíve mégsem bírta ki tovább; elbúcsúzott a szépséges, kedves leány édesapjától, a derék kereskedőtől, megkapta atyai áldását, elbúcsúzott nénjeitől, a hűséges szolgálótól, az udvari cselédségtől, és egyetlenegy perccel a végzetes óra letelte előtt jobb keze kisujjára húzta az aranygyűrűt. Abban a szempillantásban már a fehér kőpalotában

találta magát, az erdei szörnyeteg termeiben. Nagyon elcsodálkozott, hogy miért nem fogadja őt gazdája, s ezért így kiáltott hangos szóval:

- Hol vagy, drága jó gazdám? hűséges barátom? Miért nem jössz elém? Egy teljes órával és egy perccel a kitűzött idő előtt tértem vissza hozzád!

Se válasz, se üdvözlő köszöntés; továbbra is néma csönd honolt a palotában. A lombos kertben a madarak hallgattak, nem énekelték többé mennyei dalaikat; a szökőkutak nem suhogtak, az üde források vize nem csörgedezett, még a muzsika sem szólt a magas termekben. Megremegett a kereskedő szépséges leányának szíve, mert rosszat sejtett. Végigszaladt a magas termeken, a lombos kerteken; hangos szóval szólította drága jó gazdáját - se hang, se válasz, sehol semmi nesz. Felszaladt a tarkavirágos halmocskára, amelynek tetején kedvence, a csodálatos bíborszínű virágocska nyílt; hát látja, hogy az erdei szörnyeteg ott fekszik a dombocskán, ocsmány mancsában szorongatva a bíborszínű virágot. Előbb azt hitte, hogy a szörny elaludt, miközben várta őt, s most mély álomba merült. Elkezdte óvatosan költögetni - nem ébredt fel; hangosabban szólt rá, végül megrázta szőrös karját -, akkor látta csak, hogy nincs benne élet, holtan terül el a földön...

A szépséges leány tiszta szeme elborult, karcsú lába megremegett, térdre borult, hófehér karjával átfogta jóságos gazdája ocsmány, fertelmesen rút fejét, és keservesen felsírt:

- Ébredj, kelj fel, szívbeli barátom, mert úgy szeretlek téged, mint választott jegyesed!

Alig ejtette ki ezeket a szavakat, amikor minden oldalról villámok cikáztak, mennydörgés rázta meg a földet, a virágos halmocskába szörnyű robajjal belecsapott a mennykő, és a kereskedő szépséges leánya eszméletlenül hullott a földre. Mennyi ideig feküdt ott eszméletlenül - ki tudná azt megmondani; elég az hozzá, hogy amikor felocsúdott, a fehér márványteremben találta magát, aranyos, drágakövekkel kirakott trónuson ült, mellette pedig egy fiatal királyfi, olyan szép, mint a festett kép, fején korona, és karjával átölelve tartja a leányt. Előttük áll édesapja, két nővérével, körös-körül térdel az udvari nép, mind arany- meg ezüstszőttes ruhákban. És a csodaszép fiatal, koronás királyfi így szól hozzája:

- Szépséges úrnőm, megszeretted engem hatalmas szörnyetegalakomban, hálából jóságomért és szerelmemért irántad; szeress most meg emberi alakban, légy az én választott jegyesem. Tudd meg: egy gonosz boszorkány megharagudott egykor boldogult atyámra, aki híres, hatalmas, nagy király volt; elrabolt engem, aki akkor még kicsiny gyermek voltam, és ördögi varázslattal, tisztátalan bűbájjal rémséges szörnyeteggé változtatott, és megátkozott, mondván, hogy addig kell élnem ebben az ocsmány és minden ember, minden istenteremténye előtt utálatos alakban, amíg akad egy szép fiatal leány, akármilyen rendű és rangú legyen is, aki szörnyeteg alakomban megszeret engem, és hites feleségem kíván lenni. Akkor a boszorkány varázslata megtörik, és visszakapom régi emberalakomat. Pontosan harminc esztendeig éltem szörnyeteg alakjában, elvarázsolt palotámba tizenegy szép leányt csalogattam be; te voltál a tizenkettedik. Egyik se szeretett meg engem gyengédségemért és szívességemért, jó lelkemért. Te voltál az első, aki megszeretted az utálatos és hatalmas szörnyeteget gyöngédségéért és szívességéért, gondosságáért és jó lelkéért; megszeretted engem hálából kimondhatatlan szerelmemért teirántad, s ezért most király felesége leszel, hatalmas birodalom királynéja.

Mindenki elámult a hallottakon, az udvaroncok a földig hajoltak. A derék kereskedő áldását adta legkisebbik, legkedvesebbik leányára és a fiatal királyra. Sorra járultak eléjük szerencsét kívánni irigykedő nénei, hűséges szolgálói, bojárok és lovagok meg az egész udvartartás. Azután hamarosan megtartották a lakodalmat, folyt a sör meg a bor; magam is ott voltam, hajnalig táncoltam. És még ma is élnek, ha meg nem haltak.

HAUFF AZ IFJÚ ANGOL

Van Németország déli részében egy Grünwiesel nevű városka. Ott születtem és nevelkedtem. Olyan városka ez, mint a többi. Közepén kicsi piactér, kút, oldalán kicsi városháza, s köröskörül a békebíró meg a legtekintélyesebb kereskedők házai; néhány keskeny utcában lakik a többi polgár. Az emberek ismerik egymást, mindenki tudja, mi történik itt vagy ott, s ha a polgármesternek, a lelkésznek vagy az orvosnak egy fogással több kerül az asztalára, még azon délben az egész város értesül róla. Délután aztán elindulnak egymáshoz az asszonyok vizitbe - ahogyan nevezik -, és sütemény meg erős kávé mellett eszmecserét folytatnak a nagy eseményről. Megállapítják, hogy a lelkész alkalmasint a lutrin játszott, és megütötte a főnyereményt; hogy a polgármestert megvesztegették; hogy az orvos a patikustól néhány aranyat kapott, s ennek ellenében méregdrága recepteket ír.

Elképzelhetitek, milyen kellemetlen lehetett egy ilyen jól értesült városnak, midőn egy napon olyan valaki költözött oda, kiről senki se tudta, honnan jött, mit akar, miből él.

A polgármester megvizsgálta útilevelét, s egy kávézó társaságban kijelentette az orvosnak, hogy ámbátor az útilevelet annak rendje s módja szerint láttamozták Berlinton Grünwieselig, valamit mégis szimatol, mert a férfi külseje valahogy gyanút keltő. A polgármesternek igen nagy tekintélye volt a városban; nem csoda hát, ha ettől fogva az idegenre gyanakodva néztek. Magatartása pedig éppenséggel nem változtatta meg földijeim ebbéli vélekedését.

Az idegen néhány aranyért egy egész házat bérelt ki magának, mely eladdig lakatlanul állott, tele szekrényre való furcsa holmit, kályhát, olvasztókemencét, hatalmas tégeleket rakott bele, s attól kezdve teljesen elvonultan élt. Bizony még a főzést is maga végezte, csak a kenyeret, a húst és a zöldséget szerezte be számára egy városbeli vénember, de ez is csak a ház folyosójáig mehetett, az idegen ott vette át tőle a holmikat.

Jómagam tízesztendős fiúcska voltam, midőn e férfiú szülővárosunkba költözött, de a városka nyugtalanságára úgy emlékszem, mintha tegnap lett volna. Az idegen délutánonként nem járt el a tekepályára, sem este a vendéglőbe, hogy pipaszó mellett tereferéljen. Hiába hívták meg sorra a polgármester, a békebíró, az orvos és a lelkész ebédre vagy kávéra: mindig kimentette magát. Ezért egyesek örültek tartották, mások pedig szilárd meggyőződéssel állították, hogy varázsló vagy boszorkánymester. Tizenennyolc, majd húszéves lettem, s a férfiút még mindig úgy hívták a városban: *az idegen úr*.

Történt azonban egy napon, hogy valami állatidomító népség érkezett a városba. Jöttment társaság, egyetlen tevével, mely térdepelni tud, egy táncoló medvével, egy-két kutyával; különösen sokat nevettem a majmaikon, amint embernek öltöztetve mindenféle mutatványokat végeztek. Máskor is járt nálunk efféle népség: rendszerint átvonultak a városon, megállapodtak a keresztutcáknál meg a piacokon, kicsiny dobbal és síppal fülhasogató zenebonát csaptak, állataikat táncoltatták meg ugrándoztatták, aztán a házakban pénzt gyűjtögettek.

Ez az állatsereglet azonban, mely most Grünwieselben felbukkant, egy irtózatossá orangutánnal dicsekedhetett: majdnem ember nagyságú volt, két lábon járt, s mindenféle ügyes mutatványhoz értett. A kutya- és majomparádé az idegen úr háza előtt is megállt. A dob és a sípszavára az úr meg is jelent ódon ablakai mögött. Kezdetben bosszús képet vágott, csakhamar azonban derűsebb lett, mindenki nagy csodálatára kinézett az ablakon, s szívből kacagott az orangután mutatványain. Sőt, a multságért akkora ezüstpénzt adott, hogy az egész város arról beszélt.

Másnap reggel az állatsereglet továbbvonult. A tevének sok-sok kosarat kellett cipelnie: kutya, majmok üldögéltek bennük kényelmesen. A hajtó és a nagy majom pedig a tevé után mendegélt. Alig jutottak azonban néhány óra járásnyira a városkaputól, hát az idegen úr a postára küld valakit, s a polgármester nagy ámulatára kocsit kér, még hozzá különjáratot, s ugyanazon a kapun kihajtat a városból. Az egész városka mérgeződött, hogy nem lehet megtudni, hová utazott.

Már éjszaka volt, midőn az idegen úr kocsijával ismét a városkapu elé ért. Akkor azonban egy másik személy is ült a kocsiban, kalapja mélyen az arcába húzva, s szája, füle selyemkendőbe bugyolálva. A kapuőrző kötelességének tartotta, hogy a másik idegen felől érdeklődjék, s útilevelét kérje; az azonban igen nyersen válaszolt, ismeretlen nyelven mormogott valamit.

- Az unokaöcsém - mondta az idegen úr barátságosan a kapuőrzőnek, s néhány ezüstpénzt nyomott a markába. - Egyelőre még nem tud németül. Most éppen káromkodott egyet az anyanyelvén, amiért itt meg kellett állanunk.

- Ejnye, ha uraságod unokaöccse - felelt a kapuőrző -, úgy hát útilevél nélkül is bemehet. Nemde, uraságodnál fog lakni minden bizonnyal?

- Természetesen - mondta az idegen -, s alkalmasint hosszabb ideig tartózkodik itt.

A kapuőrzőnek nem volt több észrevétele, s az idegen úr meg az unokaöccse bekocsizott a városba. Szó, ami szó, sem a polgármester, sem a lakosság nem volt valami elégedett a kapuőrzővel. Legalább az unokaöcs néhány szavát jegyezte volna meg! Ebből aztán könnyen megtudhatták volna, miféle nemzetbeli ő meg a bácsikája. A kapuőrző azonban azt bizonygatta, hogy sem francia, sem olasz nem lehetett a beszéde, inkább olyan szélesen ejtette a szót, mint az angolok, s ha nem téved, az ifjú úr ezt mondta: „Goddam”. Így segített magán a kapuőrző szorult helyzetében, s így juttatta névhez az ifjú urat. Mert most már csak az *Ifjú Angolról* beszéltek a városban.

Azonban az Ifjú Angol sem mutatkozott sehol: nem látták sem a tekepályán, sem a sörpincében. Egy idő múlva azonban mégis hallatott magáról.

Történt ugyanis, hogy az idegen úrnak egyébként csendes házában oly félelmetes ordítózás és láрма támadt, hogy az emberek seregestül álltak meg az ablaka alatt, s felbámultak. Nem mindennapi látványban volt részük. Az Ifjú Angol vörös frakkban s zöld pantallóban, kócos hajjal s iszonyú ábrázattal hihetetlen gyorsan nyargalászott ide-oda a szobákban. Az öreg pedig vörös hálóköntösben szaladt utána, korbáccsal a kezében. Az ácsorgó tömeg látta, hogy néhányszor elhibázta az ütést, de jó párszor alaposan el is találta, mert fájdalmas jajveszékelés és csattogó korbácsütések hallatszottak. A városka asszonyai oly sajgó részvétet éreztek az idegen fiatalember iránt, hogy végül is a polgármestert kérték meg, tenne lépést ebben az ügyben. Az írt is az idegen úrnak: levelében eléggé kemény szemrehányásokkal illette, hogy oly durva módszerekkel neveli unokaöccsét, s megfenyegette, hogy ha ezentúl is előfordulnak hasonló jelenetek, a fiatalembert saját védelmébe veszi. Ki volt azonban jobban meglepődve, mint a polgármester, midőn is az idegen urat tíz esztendő óta először, hivatalába belépni látta.

- Amikor unokaöcsém szülei rám bízta fiuk nevelését, külön megkértek rá, hogy így bánjak vele - magyarázta az öregúr. - Egyébként okos, értelmes ifjú, csak a nyelvet tanulja igen nehezen. Forrón kívánnám, hogy unokaöcsém mielőbb folyékonyan beszéljen németül, hiszen addig nem vezethetem be a városi társaságba, pedig ez leghőbb óhajom. Viszont a német nyelv tanulása oly keservesen megy, hogy jobb híján gyakran vagyok kénytelen alaposan megkorbácsolni.

A polgármestert e nyilatkozat tökéletesen kielégítette, az öreget mérsékletre intette, és este elmesélte a sörpincében, hogy ritkán találkozott oly művelt úriemberrel, mint az idegen. - Csak az a kár - tette hozzá -, hogy keveset jár társaságba; de remélem, ha unokaöccse csak egy kissé is megtanul németül, gyakrabban mutatkozik majd körünkben.

Ez az egyetlen eset elég volt ahhoz, hogy a városka véleménye tökéletesen megváltozzék. Az idegent most már művelt úriembernek tartották, közelebbi ismeretségére vágytak, teljesen rendjén valónak találták, ha hébe-hóba borzalmas ordítózás támadt a kietlen házban.

- Német nyelvleckét ad az öcsikéjének - mondták a grünwieseliek, és már nem is álltak meg az ablak alatt.

Alig egy negyed év múlva úgy látszott, hogy a nyelvoktatás véget ért, mert az öreg most másba kezdett bele. Élt a városban egy agg francia, ki a fiatalokat táncolni tanította. Az idegen ezt hívatta magához, s megkérte, tanítaná az unokaöccsét. Értésére adta, hogy bár igen tanulékony ifjú, a tánc körül valami még sincs rendjén. Ugyanis korábban már beíratta egy másik mesterhez, s az olyan táncokra tanította, amelyek semmiképpen sem illendők jó társaságban. Mindazonáltal unokaöccsét egészen ügyes táncosnak tartja, ámbár táncmodora a legtávolabbról sem emlékeztet a keringőre vagy a galoppra, sőt, egyetlen olyan táncra sem, melyet ebben az országban járnak. Egy tallért ígért óránként, s a táncmester készségesen vállalta az ifjút növendékéül.

Amint a francia suttyomban híresztelte, nem volt a világon furcsább dolog, mint ezek a táncórák.

Az unokaöcs meglehetősen nagy darab, nyurga ifjú, csak a lábai rövidek egy kissé - mesélgette a tánctanár -, vörös frakkban, jól fésülten, zöld, bő pantallóban és hosszú fehér kesztyűben szokott az órákon megjelenni. Keveset beszél és idegen kiejtéssel; kezdetben meglehetősen jó modorú és illedelmes volt, később azonban hirtelen olyan furcsa bakugrásokba kezdett, hogy a táncmesternek szemeszája elállt... Ha rendre akarta utasítani, csak lekapta díszes tánccipőjét a lábáról, a francia fejéhez vágta, s most már négykézláb nyargalt körül a szobában. A lármára aztán kirohant szobájából az öregúr, vörös, bő hálóköntösben, aranypapír sipkával a fején, s a korbáccsal alaposan végigvágott unokaöccse hátán. Erre az unokaöcs elkezdett félelmetesen üvöltözni, asztalokra, szekrényekre szökött fel, sőt, még az ablakok kerestzfáira is felugrott, s közben igen furcsa idegen nyelven kiabált. Az öreg azonban nem zavartatta magát, lábánál fogva megragadta, lerángatta, végigvert rajta, s nyakkendőjét jó szorosra húzta. Ettől aztán a fiatalember ismét jó modorú és illedelmes lett, s az óra zavartalanul folyt tovább.

Midőn azonban a táncmester olyan sokra vitte növendékével, hogy a táncórához már zenekíséret is kellett, az ifjút mintha kicserélték volna. Egy városi muzsikust fogadtak fel; az asztalon ülve kellett muzsikálnia az ódon teremben. Itt volt az ideje, hogy hölgyről is gondoskodjanak. Az öregúr kérésére maga a táncmester játszotta a hölgy szerepét, selyemruhába öltözött, s kelet-indiai kendőt terített a vállára. Az unokaöcs felkérte, s elkezdett táncolni, keringőzni vele; igen ám, de fáradhatatlanul, tombolva ropta, ki sem engedte a táncmestert hosszú karjai közül, akár nyögött, akár kiáltott, táncolnia kellett, míg kimerülten össze nem rogyott, vagy míg a városi muzsikusnak görcsöt nem kapott a keze a hegedűn. A táncmestert ezek a leckeórák majdnem sírba juttatták, de a tallér, melyet minden alkalommal megkapott, a jó bor, mellyel az öregúr kínálta, megtette hatását. Mindig visszajött, még ha előtte való napon erősen el is határozta, hogy többet be nem teszi a lábát az ódon házba.

Grünwiesel lakosai azonban egészen más szemmel nézték a dolgot, mint az öreg tánctanár. Úgy találták, az ifjú igen alkalmas a társasági életre, s a városka hölgyei előre örvendeztek, hogy ilyen fürge táncost kapnak majd a következő télre.

Egy reggel a piacról hazatérő cselédek csodálatos eseményt adtak hírül gazdájuknak. Az ódon ház előtt pompás üveghintó állott, elébe szép lovak fogva, s a gyeplőt libériás inas tartotta. Egyszer csak megnyílt a ház kapuja, és két szép öltözetű úr lépett ki rajta. Egyikük az öregúr volt, másik pedig alkalmasint az unokaöccse, ki oly nehezen tanult meg németül, s oly féktelenül táncolt. Mindketten beszálltak a hintóba, az inas hátul felugrott a bakra, s a kocsit, lássanak csodát! egyenest a polgármester háza elé hajtott.

Mihelyt az asszonyok cselédjeiktől ezt a történetet meghallották, sebtiben ledobták kötényüket, főkötőjüket, s parádéba öltöztek.

- Holtbizonyos - mondták családjuknak -, hogy az idegen most már bevezeti unokaöccsét a társaságba. A vén bolondnak már tíz esztendeje nem jutott eszébe, hogy házukba betegye a lábát; de bocsássuk meg neki az unokaöccse kedvéért, mert az bizonyosan igen *charmant* fiatalember.

Így beszéltek, és sietve rendbe hozták a fogadószobát, a lányukat pedig figyelmeztették, hogy csinosítsák ki magukat a vendégek fogadására; mozogjanak kecsesen, és igyekezzenek választékosan beszélni. A város bölcs asszonyai nem adtak rossz tanácsot, mert az öregúr csakugyan körüljárt az ifjúval, s magát meg unokaöccsét a családok jóindulatába ajánlotta.

Mindenütt el voltak telve a két idegennel, s a városka lakói csak azon sajnálkoztak, miért is nem kezdhették előbb ezt a kellemes barátságot. Az öregúr érdemes és igen bölcs férfiúnak mutatkozott, ámbátor minden mondása közben mosolygott egy kissé, úgyhogy az ember nem tudhatta, komolyan gondolja-e vagy sem. De az időjárásról, a tájról, a nyári szórakozásokról a sörpincében oly bölcsen és meggondoltan beszélt, hogy mindenkit lenyűgözött. Hát még az unokaöccse! Az bővölt csak el mindenkit igazán: minden szívet meghódított. Ami külsejét illeti: igaz, arcát nem lehetett szépnek mondani, az állkapcsa feltűnően előreugrott, és bőre túlságosan barnás volt; azonkívül minduntalan furcsa fintorokat vágott, szemét behunyta, s csikorgatta a fogát - mindamellett arcvonásait rendkívül eredetinek találták. Hát még a természetét! Mozgékonyabbat, fürgébbet el sem tudtak volna képzelni. Igaz ugyan, hogy ruhái egy kicsit furcsán lógtak rajta, de milyen jól állott neki! Nagy elevenséggel járt fel és alá a szobában, itt egy kerevetre, amott egy karosszékbe vetette magát, s lábát maga elé nyújtotta; de amit más fiatalembernél rendkívül közönségesnek és illetlennek találtak volna, az az unokaöcsnél eredetiségnek számított.

- Angol - mondták -, ilyenek ezek mind; egy angol akár le is fekszik a kanapéra, nem bánja, hogy a hölgyeknek nem jut hely, s a falnál kell állniuk: egy angoltól igazán nem lehet ilyesmit rossz néven venni!

Bácsikájának azonban ugyancsak engedelmeskedett a fiatalember; ha elkezdett a szobában körbe szökdösni, vagy amint ez gyakran megesett, kedve kerekedett a lábát feltenni a székre, elég volt egy szigorú tekintet, s máris illedelmesen ült a helyén. Hogy is vették volna rossz néven tőle az ilyesmit, hiszen a nagybácsi mindenütt megmondta a ház asszonyának:

- Az unokaöcsém kissé még nyers és bárdolatlan; de én sokat remélek a társaságtól, ez majd megfelelőképpen formálja és pallérozza. Éppen ezért engedje meg, asszonyom, hogy önnek személy szerint is a kegyeibe ajánljam...

Így vezették hát be az unokaöcsöt a társaságba, és e napon s a következőkön másról sem beszélt az egész Grünwiesel, mint erről az eseményről. Az öregúr azonban nem érte be ennyivel; úgy látszott, mintha egész életmódját tökéletesen megváltoztatta volna.

Délutánonként kiment az unokaöccsével a hegyi sörpincébe, ahol együtt sörözgettek a városka előkelőbb uraival, s közben tekehajigálással szórakoztak. Az unokaöcs mestere volt a játéknak, ötnél vagy hatnál sohasem ütött kevesebbet. Hébe-hóba azután különös hangulat szállta meg: előfordult, hogy nyílsebesen kirohant a golyóval a tekebábok közé, s ott éktelenül handabandázott, hirtelen szépen fésült fejére állt, s lábát a levegőbe meresztette, máskor meg egy szempillantás alatt fent termett egy arra robogó kocsni tetején, onnan fintorgott lefelé, egy darabig utazott, s aztán ugrálva ismét visszatért a társaságba.

Az öregúr az ilyen jeleneteknél bocsánatot szokott kérni a polgármestertől s a többi férfiútól unokaöccse nevetlensége miatt. Azok azonban csak kacagtak, s fiatalsága rovására írták, kijelentették, hogy ebben az életkorban ők maguk is ilyen szertelenek voltak. Egyszóval rendkívül szerették az ifjú Keljfel Jancsit - mert így nevezték.

Előfordult azonban olyan eset is, amikor a fiatalember nem kis bosszúságot okozott nekik, de ezt még önmaguknak sem vallották be, mert általában úgy tekintettek az ifjú angolra, mint a műveltség és a józanság mintaképére. Az öregúr ugyanis unokaöccsével esténként el szokott járni az Aranyszarvasba, a város vendéglőjébe. Ámbár az unokaöcs még egészen fiatal ember volt, mégis úgy viselkedett, mint valami öreg, leült a pohara mögé, hatalmas pápaszemet tett fel, óriási pipát rántott elő, meggyújtotta, s mindenkinél irgalmatlanabban füstölt. Újságokról, háborúról és békéről folyt a szó, az orvos *így* vélekedett, a polgármester *amúgy*, az unokaöcsnek pedig egyszer csak kedve szottyant homlokegyenest ellenkező véleményt mondani: kezével, melyről a kesztyűt sohasem vetette le, rávágott az asztalra, így adta értésére a polgármesternek és az orvosnak, hogy bizony tájékozatlanok a szóban forgó kérdésben - ő maga egészen másképpen ítéli meg a dolgot. Aztán valami sajátságos, tört németiséggel nyilvánította véleményét, s ezt mindenki, azonnal tökéletesen helytállóan találta, mert mint angolnak, természetesen mindent jobban kellett tudnia.

Ha pedig aztán a polgármester meg az orvos fojtott dühében nekiült egy sakkpartinak, az unokaöcs is odaruccant, s hatalmas pápaszemével az orrán hol a polgármester egyik húzását kifogásolta, hol az orvosnak mutogatta, hogy így meg úgy kell lépnie. Azokat meg majd felvetette a méreg. Ha aztán már nagyon nekivadult, az öregúr gyors mozdulattal szorosabbra húzta a nyakkendőt unokaöccse nyakán - s az ifjú rögvest illedelmesen és megfontoltan kezdett viselkedni.

Eleddig Grünwieselben szinte minden este kártyajáték folyt, partiként egy-egy félkrajcárban. Ezt azonban az unokaöcs szánszalmasan kicsi tétnek találta, koronásokat meg aranyakat tett fel, s azt állította, hogy rajta kívül senki sem ért a kártyához. A megbántott urakat rendszerint azzal engesztelte meg, hogy roppant összegeket vesztett. Ezek pedig a legkisebb lelkifurdalás nélkül jó sok pénzt csaltak ki belőle. - Hiszen angol, vagyis otthonról gazdag - mondták, s az aranyakat zsebre separték.

Így tett szert az idegen úr unokaöccse a városban és a környéken rövid idő alatt különleges tekintélyre. Emberemlékezet óta nem láttak ilyen szabású ifjút Grünwieselben; a legfurcsább tünemény volt, mely valaha felbukkant. Senki sem állíthatta, hogy az unokaöcs a táncoláson kívül bármit is megtanult volna. Ha társasjáték közben valamit írnia kellett, hát kiderült, hogy még a nevét se tudja leírni. A földrajzban is a legfeltűnőbb botlásokat követte el: mibe sem került neki egy német várost Franciaországba, vagy egy dán várost Lengyelországba helyezni. Nem olvasott, nem tanult, s a lelkész gyakorta csóválta is a fejét a fiatalember tudatlansága felett. Mégis, igen helyesnek találtak mindent, amit tett vagy mondott: mert szemérmetlen-

ségében mindig azt akarta, hogy neki legyen igaza, s minden mondókájának ez volt a vége: „Jobban tudom én azt!”

Így jött meg a tél, s vele az unokaöcs igazi diadala. Minden társaságot unalmasnak találtak, ahol nem jelent meg, ásitottak minden értelmesebb szóra; viszont, ha az unokaöcs rossz németiséggel a lehető legnagyobb badarságot adta is elő, mindenki csupa fül volt. Most derült csak ki, hogy a derék ifjú még költő is a tetejében! Mert alig telt el úgy egy-egy este, hogy ne húzott volna elő holmi papirosokat a zsebéből, s a társaságnak néhány szonettet fel ne olvasott volna. Igaz ugyan, hogy akadt néha vendég, aki egyik-másik költeményről megállapította, hogy rossz és értelmetlen, némelyikről meg rémlett nekik, mintha valahol már látták volna nyomtatásban; de az unokaöcs nem zavartatta magát: olvasott és olvasott, verseinek szépségére külön is felhívta a figyelmet, s mindenkor tomboló tetszést aratott.

Legnagyobb dicsőségét azonban a grünwieseli bálokon érte el. Senki sem ropta nála kitaróbban, gyorsabban a táncot; senki sem csinált oly vakmerő és szokatlanul kecses ugrásokat, mint ő. Emellett bácsikája mindig pazarul öltöztette a legújabb divat szerint, és ámbár a ruhák kissé különösen lógtak rajta, mégis úgy találták, hogy minden a legbájosabban illik neki. Igaz, hogy a férfiak e bálokon némileg zokon vették az angol ifjú hányaveti modorát. Azelőtt ugyanis a polgármester mindig személyesen nyitotta meg a bált, s a legelőkelőbb ifjaknak joguk volt a következő táncok rendjét meghatározni. De mióta az ifjú idegen felbukkant, mindez egészen másként volt. Se szó, se beszéd, kézen fogta a legszebb hölgyet, táncra perdült vele, mindent úgy csinált, ahogy jólesett neki, s úr volt, mintakép volt és bálkirály. Mivel pedig a hölgyek ezt a viselkedést tökéletesen rendjén valónak és kellemesnek találták, a férfiaknak nem volt szabad kifogást emelni ellene, s az unokaöcs maga választotta rangja továbbra is megmaradt.

Az öregúrnak egy-egy ilyen bál szemmel láthatóan a legnagyobb gyönyörűséget okozta; le nem vette szemét az unokaöccséről, s folyton mosolygott magában. Midőn mindenki hozzá tódult, hogy az ifjú jólneveltségéről dicshimnuszokat zengjen, nem is tudta leplezni jókedvét: féktelen kacagásban tört ki, hogy már-már örültnek hatott. A grünwieseliek az öreg furcsa örömkítőzéseit unokaöccse iránti szeretetével magyarázták, s egészen természetesnek találták. Azonban hébe-hóba latba kellett vetnie atyai tekintélyét unokaöccsével szemben. Ennek olykor a legkecsesebb táncok közben is kedve szottyant egy merész ugrással a muzsikások emelvényére pattanni, a bőgős kezéből kiragadni a nagybőgőt, s húrjain irtózatosan végigkarmolászni; vagy egyszerre csak fejére állt, és a kezén táncolt, miközben lábával a magasban kalimpált. Ilyenkor bácsikája félre szokta vonni, komoly szemrehányásokkal illette, nyakra- valóját szorosabbra húzta - s ettől ismét egészen csiszolt lett a modora.

Így viselkedett hát az unokaöcs a társaságban és a bálokon. Azonban a szokással már csak úgy van, hogy a rossz mindig könnyebben elterjed, mint a jó. Egy új, feltűnő mód, ha mégoly nevetséges is, egykettőre ráragad a fiatalokra - hiszen ők még nem sokat gondolkoztak magukról és a világról. Így volt ez Grünwieselben is az unokaöccsel meg furcsa szokásaival.

Midőn ugyanis az ifjúság látta, hogy amazt, ügyefogyott létére, durva vihogásáért és locsogásáért, idősebbeknek adott nyers válaszaiért inkább dicsérik, mintsem gáncsolnák, sőt, hogy mindezt még igen szellemdúsnak is találják, hamarosan ezt gondolták magukban: „Mi sem könnyebb, mint hogy magam is ilyen fickóvá váljak.” Különben szorgalmas, talpraesett ifjak voltak; de most így vélekedtek: „Mit ér a tanultság, ha az ember tudatlansággal jobban érvényesül?” Könyveiket félredobták, s naphosszat csavarogtak a tereken meg az utcákon. Eddig pallérozottak voltak s udvariasak mindenkire, megvárták, míg kérdezik őket, s értelmesen, szerényen válaszolgattak. Most meglett férfiak társaságában fennen nyilvánították

véleményüket, még a polgármesternek is a szavába vágta, s kacagva hetvenkedtek, hogy ők mindent sokkalta jobban tudnak.

Ezelőtt az ifjú grünwieseliek utálattal viseltettek minden durvaság és közönségeség iránt. Most mindenféle silány dalokat énekeltek, óriási pipákból pöfékeltek, s közönséges kocsmákban lődörögtek. Sőt, ámbár egészen jó volt a szemük, nagy pápaszemet tettek orrukra, s máris azt hitték, kész emberek: mert hisz úgy festettek, mint a híres unokaöcs. Odahaza vagy látogatóban sarkantyús csizmában heveredtek a kanapéra, himbálták magukat a széken, arcukat öklükre, könyököket pedig az asztalra támasztották. Nem volt éppen elragadó látvány! Hasztalan mondogatták nekik szüleik meg barátaik, mily balgaság, mily bárdolatlanság mindez; ők csak az unokaöcs ragyogó példájára hivatkoztak. Hasztalan bizonygatták nekik, hogy az unokaöcsnek, mint angolnak, meg kell bocsátani egy bizonyos nemzeti nyersséget; az ifjú grünwieseliek erősködtek, hogy legalább annyi joguk van szellemes módon neveletlennek lenni, mint a legkiválóbb angolnak... Röviden, kétségbeejtő volt, miként halt ki, az unokaöcs rossz példájára, Grünwieselben az erkölcs meg a jó módor.

Ámde az ifjak durva, rakoncátlan életmódjának egy csapásra véget vetett a következő eset:

A téli szórakozásokat nagy hangversennyel akarták lezárni, melyen részint városi zenészeknek, részint pedig műkedvelő muzsikuskoknak kellett volna szerepelniük. A polgármester kiválóan csellózott, az orvos fagottozott, a patikus flótán játszott, néhány helybeli hajadon áriákat tanult meg erre az alkalomra, s mindent derekasán előkészítettek.

Az idegen öregúr egyszerre csak kijelentette, hogy ámbátor a hangverseny ily módon is remeknek ígérkezik, mégis feltűnően hiányzik műsorából a duett, márpedig duett nélkül rendes hangverseny el sem képzelhető. Ez a megállapítás kissé meghökkentette az embereket. Igaz, hogy a polgármester lánya úgy énekelt, mint egy csalogány, de honnan szerezzenek a kettőshöz egy férfiút? Már-már az öreg orgonistára fanyalodtak, akinek valaha igen szép hangja volt; akkor azonban az idegen kijelentette, hogy mindez szükségtelen, mivelhogy unokaöccse egészen kitűnően énekel. Ámuldoztak is alaposan az emberek az ifjú emez új kiváló képességén. Páran meg is hallgatták, s az volt a véleményük, hogy némely furcsa modorosságtól eltekintve, amit azonban angoloknak véltek, úgy énekel, mint egy angyal. A polgármester lánya sebtiben megtanulta hát a kettőst, s a jó öreg grünwieseliek izgatottan várták a hangversenyt, amely majdan felüdíti zenére szomszjas fülüket.

Az öreg idegen, sajnos, nem lehetett unokaöccse diadalán jelen, mert megbetegedett. Azonban a polgármesternek, aki egy órával a hangverseny kezdete előtt meglátogatta, néhány utasítást adott unokaöccsét illetően.

- Jóra való fickó az unokaöcsém - mondta -, csak hébe-hóba kissé hóbortos, s mindenféle bolondságot csinál. Éppen ezért nagyon fáj nekem, hogy a hangversenyen nem lehetek ott, mert a jelenlétemben mindig jól viselkedik, tudja ő, miért! Azonkívül, becsületére legyen mondván, nem holmi szeszély ez nála, születése óta ilyen a természete. Éppen ezért, polgármester úr, ha öcsém netán ilyesfajta hangulatba esik, és például felül a kottatartóra, vagy mindenáron bele szeretne karmolászni a nagybögőbe, volna szíves nyakravalóját kissé meghúzni, vagy ha ettől sem javul meg, egészen megszorítani?! Meglátja, milyen illedelmes és tisztelettudó lesz azután!

A polgármester megköszönte a beteg bizalmát, s megígérte, hogy szükség esetén úgy tesz, ahogyan tanácsolta.

A hangversenyterem zsúfolásig megtelt; egész Grünwiesel és környéke ott tolongott. Háromórányi járóföldről odasereglettek a vadászok, papok, hivatalnokok, vendéglősök, népes családokkal, hogy a ritka élvezetben a grünwieseliekkel osztozhassanak. A városi muzsikuskok

kivágták a rezet; utánuk a polgármester csellózott, a patikus pedig flótán kísért. Ezután az orgonista énekelt egy áriát, s általános tetszést aratott, s végül az orvos sem kapott kisebb tapsot, ki is fagottozásban csillogtatta művészetét.

A hangverseny első része véget ért, s mindenki a másodikra volt már kíváncsi, melyen majd az ifjú idegen ad elő duettet a polgármester leányával. Az unokaöcs pazar ruhában jelent meg, s kezdettől fogva magára vonta minden jelenlevő figyelmét. Ugyanis se szó, se beszéd, beledőlt a pompás karosszékebe, melyet egy környékbeli grófné kedvéért tettek oda; lábát messzire kinyújtotta, nagy pápaszeme elé hatalmas távcsövet illesztett, s így méregette végig a közönséget. Közben egy jól megtermett vérebbel játszadozott; tilos volt ugyan kutyát bevinni a hangversenyterembe, de hát ő szépen bevezette. Kisvártatva megjött a grófnő; de aki füle botját sem moccintotta, hogy felkeljen, s a karosszéket átadja, az az ifjú volt. Sőt, kényelmesen elterpeszkedett benne, és senkinek se volt mersze ez ellen tiltakozni. Az előkelő dámának pedig közönséges széken kellett üldögnie a városka többi asszonya között, és szótlanul nyelhetette bosszúságát.

Mialatt mindenki lélegzet-visszafojtva figyelte a polgármester pompás játékát, az orgonista kiváló énekét s az orvos fagottfantáziáját, az unokaöcs zsebkendőjét apportírozta a kutyával, fennhangon csevegett a szomszédaival, úgyhogy mindenkit, aki nem ismerte, elképesztettek az ifjú úr sajátságos szokásai.

Nem csuda tehát, ha mindenkit fűrt a kíváncsiság, vajon mint fogja előadni a duettjét. A második rész megkezdődött. A városi muzikusok alig muzsikáltak egy keveset, a polgármester máris odalépett a lányával az ifjú idegenhez, átnyújtotta neki a kottalapot. Az ifjú felkacagott, fogát csikorgatta, egy ugrással a dobogón termett, a lány pedig követte. Csupa várakozás volt az egész társaság. Az orgonista megütötte a taktust, s intett az unokaöcsnek, hogy kezdheti. Ez csak bámulta a kottát nagy pápaszemén át, majd hátborzongató, szörnyűséges üvöltésbe kezdett. Az orgonista azonban figyelmeztette: - Két hanggal lejjebb, nagyra becsült uram. Cét kell énekelnie, Cét!

Ahelyett azonban, hogy Cét énekelt volna, az unokaöcs hirtelen lehúzta az egyik cipőjét, s az orgonista fejéhez vágta. „Hah, ismét megszálta az a bizonyos hangulat” - gondolta a polgármester, s a dobogóra sietett, nyakon ragadta, s nyakravalóját, hogy, hogy nem, meglazította. De ettől az ifjú megbokrosodott. Már nem is németül beszélt, hanem valami egész furcsa, érthetetlen nyelven, s közben nagyokat ugrott. A polgármestert kezdte kétségbeejteni ez a kínos botrány. Úgy vélte, valami egész különös ördög bújhatott az ifjúba. Eltökélte hát, hogy nyakravalóját teljesen kioldja. De alighogy megtette, rémületében szinte kővé meredt: az unokaöcs nyakát sötétbarna szőrzet borította; azon nyomban folytatta ugrándozásait, mind magasabbat és furcsábbakat ugrott, s fehér kesztyűs kezével a hajába túrt. Lássatok csodát! Szép haja csak paróka volt, levetette, és a polgármester arcába csapta, s most már a feje is látható lett: szintúgy sötétbarna szőrzet nőtte be.

Asztalokon meg padokon vetette át magát, a kottatartókat szétdobálta, hegedűket, klarinétokat összetiport, s féktelenül, veszettül tombolt.

- Fogjátok meg, fogjátok meg! - kiáltotta a polgármester magánkívül. - Megbolondult, fogjátok meg!

Ez azonban nehéz dolog volt, mert kesztyűjét is ledobta, s lám, az ujjai éles karmokban végződtek, s szörnyűségesen összekarmolta, aki csak az útjába került.

Végül is egy bátor vadásznak sikerült megfékeznie. Két, hosszú karját hátraszorította, hogy már csak lábával rúgkapált, s rekedt hangon ordított. Az emberek köréje sereglettek, s bámulták a furcsa fiatalurat: most már cseppet sem volt emberi külseje. De egy szomszéd városbeli

tudós, akinek természetrajz gyűjteménye és mindenféle kitömött állata volt, közelebb lépett, tüzetesebben megszemlélte, majd döbbsen kiáltott fel:

- Uramisten, tisztelt hölgyeim és uraim, hogyan került ez az állat a tisztas társaságba? Hiszen ez egy majom, a Homo Troglodytes Linnaei; tüstént hat tallért adok, ha átengedik, s hazavihetem a gyűjteményembe!

A grünwieseliek elképedését, ennek hallatára, ki írhatja le?

- Micsoda? Egy majom, egy orangután a mi társaságunkban? Az ifjú idegen egy közönséges majom! - kiáltották, s bambán bámultak egymásra nagy álmélkodásukban. Nem hittek, nem akartak hinni a fülüknek. A férfiak alaposan szemügyre vették az állatot, de csak az volt s maradt, ami: egy valódi hatalmas majom.

- De hát hogyan lehetséges ez? - kiáltotta a polgármesternő. - Nem olvasta fel nekem sokszor a költeményeit? Nem ebédelt nálam, mint annyi más ember?

- Micsoda? - hüledezett az orvosné. - Micsoda? Nem kávézott gyakran nálam, és nem csevegett-e okosan, s nem füstölt az uram társaságában?

- Micsoda? - kiáltottak a férfiak. - Nem gurította velünk a tekegolyót a sziklapincében, s nem vitatkozott politikáról, mint akármelyikünk?

- Micsoda? - panaszkodott mindenki. - Nem volt éppenséggel előtáncos a báljainkon? Egy majom! Egy majom? Ez nem igaz, ez varázslat!

- Bizony varázslat és a tetejébe: pokoli dolog! - mondta a polgármester, miközben az unokaöcs, vagyis a majom nyakravalóját újra megbogozta. - Látjátok, ebben a kendőben rejlik az egész varázslat, ez tette a mi szemünkben szeretetre méltóvá. Ihol, egy széles, nyújtható pergamen szalag, teleírva mindenféle csudálatos ákombákomokkal. Azt hiszem, latinul van; ki tudná elolvasni?

A lelkész, tudós férfiú, aki gyakran vesztett sakkjátszmát a majom ellen, odalépett, megszemlélte a pergament, s így szólt: Abbiza! Csupa latin betűkkel írták, s így szól:

*„Akkor bohókás csak nagyon,
Ha almát majszol a majom!”*

- Bizony, ördögi csalás, igazi kuruzslás - folytatta a lelkész. - És példás büntetést érdemel!

A polgármester is bizonyosra vette, hogy varázslóval van dolguk, s tüstént indultak is az idegenhez, hogy letartóztassák. A majmot hat katona vitte utánuk.

Roppant embersereggel körülvéve érkeztek az ódon házhoz; mert mindenki látni akarta, hogyan alakul a dolog. Bekopogtak a kapun, megrángatták a csengőt: de hiába, senki sem jelentkezett. Erre a polgármester dühében betörette a kaput, s valamennyien berontottak az idegen szobáiba. De ott semmi különös látnivaló vagy szokatlan nem volt. Az idegent hiába keresték. Dolgozóasztalán azonban nagy pecsétetes levél hevert, a polgármesternek címezve, s ő azonnal felbontotta. Ez állt a levélben:

„Kedves grünwieseliek!

Midőn ezt olvassátok, már nem vagyok a városotokban, s addig már megtudjátok, kicsoda az én kedves unokaöcsém, és merre van hazája. Fogjátok fel a tréfát, melyet veletek elkövettem, jó leckének arra, hogy az idegent, ki magának óhajt élni, ne kívánjátok a társaságotokba. Magamat többre becsültem, semmint hogy örökös fecsegéseitekkel, rossz szokásaitokkal s nevetséges ügyeitekkel törődjem. Ezért felneveltem egy fiatal orangutánt, kit mint helyettesemet, úgy a kebletekre öleltetek. Éljetek boldogul, s váljék e lecke egészségetekre.”

A grünwieseliek nem kevésbé restelkedtek az egész ország előtt. Az volt vigasztalásuk, hogy az egész természetfeletti erők gonosz játéka volt. Legkivált azonban a grünwieseli ifjúság szégyellte magát, amiért a majom rossz szokásait és viselkedését utánozták. Többé nem támaszkodtak a könyökökre, nem hintáztak a széken, hallgattak, amíg nem kérdezték őket, nem hordtak pápaszemet, s illedelmesen, pallérozottan viselkedtek, mint azelőtt. S ha netán valamelyikük visszaesett e rossz és nevetséges szokásokba, azt mondták a grünwieseliek: „Igazi majom!” Az orangutánt pedig, aki fiatalurat játszott, felajánlották a tudós férfiú állatgyűjteményének. Jó ideig élt még a majom a tudós udvarában. Mikor kimúlt, a tudós kitömte, s azóta is mint ritkaságot mutogatja minden idegennek.

ANDERSEN A KIS HABLEÁNY

Messze kinn a tengeren kékséges kék a víz, akár a búzavirág szirma, s átlátszó, mint a legtisztább üveg. És mély, nagyon mély, a leghosszabb horgonykötél se ér le a fenekére; sok-sok templomtornyot kellene egymásra állítani, hogy a tengerfenékről a víz színéig érjenek. Odalenn a mélységes mélyben lakik a tenger népe.

Ne higgye ám senki, hogy odalenn nincs egyéb sós, fehér fõvenynél; különös fák, virágok ringatóznak ott, száraik, indáik olyan hajlékonyak, hogy a legenyhébb hullám is megrezdíti õket, s úgy imbolyognak, hajladoznak, mintha élnének. Ágaik között halak suhannak el, aprók és nagyok, mint idefõnn a madarak a fák koronái közt.

Ahol legmélyebb a tenger, ott áll a vízikirály palotája; piros korallból rakták a falait, csúcsíves, nagy ablakait átlátszó borostyánkõvel üvegezték, tetejét meg kagylóhéjjal fõdtek, s ezek nyitódnak-csukódnak a hullámok érintésére. Csak úgy tündöklük tõlük a palota teteje, mert minden kagyló fényes gyöngyszemeket rejt, olyanokat, amikbõl egy szem is királyi korona ritka ékessége lehetne.

A vízikirály már hosszú esztendõk óta özvegy volt, s öreg édesanyja viselte gondját. Okos asszony volt a vén királyné, bár túlságosan büszke a rangjára, s ezért tizenkét osztrigát hordott halfarkán, ezzel különböztette meg magát mástól, akinek csak hat osztriga járt. De különben csak dicséretet érdemel, kiváltképpen azért, mert olyan nagyon szerette unokáit, a vízikirálykisasszonyokat. Hatan voltak, szépséges szépek valamennyien, de azért mégis a legkisebb volt a legszebb mindnyájuk között. Arca finom és tiszta, mint a gyõnge rózsaszírom, szeme kék, mint a tenger mélye, de lába neki sem volt, akár a többinek: halfarokban végzõdött a teste.

Nénjeivel egész nap a palota tágas termeiben játszadozott, ahol a falakból eleven virágok hajtottak, s ha kinyitották a nagy borostyánkõ ablakokat, besuhantak hozzájuk az aranyos pikkelyû halak, mint hozzánk a fecskék, ha ablakot tárunk. De ezek a halak szelídek voltak, odaúsztak a királykisasszonyokhoz, a tenyerükbõl ettek, és békésen túrték simogatásaikat.

A palota elõtt nagy kert volt, tûzpiros meg sötétkék fák pompáztak benne, aranyos fényû gyümölcsök csillogtak ágaik között; alattuk a sok virág úgy ringott-hajladozott, mint mennyi lobogó láng. A kert földje a legfinomabb tengeri fõvény volt, csak kék, mint a kénegyújtó lángja. Csodálatos kék fényben úszott odalenn minden; aki a kertben megállt, úgy érezte, hogy felemelkedett az égbe, a legkékebb magasba - elfelejtette, hogy a tenger mélységes mélyében van. Szélcsendes idõben még a nap is leragyogott ide: úgy látszott innen, mint egy fényt árasztó, roppant nagy bíborvirág.

A királykisasszonyok kaptak egy-egy virágágyat a kertben, azt kedvükre kapálhatták, gyomlálhatták, s azt ültették bele, amit akartak. Az egyik cethal formájúra egyengette a maga ágyását, a másik hableányalakot próbált formázni belõle, a hatodik meg, a legfiatalabbik, kerekre alakította, mint a nap korongja. Virágokat is olyanokat ültetett bele, amik a nap bíborvirágához hasonlítottak.

Különös gyermek volt ez a legkisebbik, hallgatag és tûnõdõ; amikor nénjei magukra aggatták az elsüllyedt hajókban lelt különös ékességeket, õ nem kívánt egyebet, csak egy kis fehér márványszobrot, ami olyan szépen illett bíborvirágai közé. A szobor egy szépséges ifjút ábrázolt - ott találta a tenger fenekén, egy hajó roncsai között. Rózsapiros szomorúfüzfát

ültetett melléje, s ahogy a fű megnőtt, piros ágai ráborultak a fehér márványszoborra, s violakék árnyékot vetettek rá meg a kék fővényre; az árnyék szünetlen ringott-imbolygott, mint maguk a fűzfaágak. Olyan volt ez, mintha a fa koronája meg gyökere játszadozott, csókolódzott volna egymással.

A legkisebbik vízi-királykisasszonynak az volt a legnagyobb öröme, ha az emberek világáról beszéltek neki. Nagyanyját, az öreg királynét kifaggatta mindenről, amit csak tudott a nagy hajókról, földi városokról, emberekről meg állatokról. A kis kiráylánynak az tetszett a legjobban, hogy odafenn a földön illatosak a virágok és zöldek az erdők, a halak meg, amik az ágak között röpdösnek és szökdelnek, zengő hangon énekelnek - a nagyanyja halaknak nevezte a madarakat, mert az unokái másképp nem értették volna meg, hiszen sohasem láttak még madarat.

- Majd ha tizenöt esztendősek lesztek - mondta az öreg királyné -, fölmerülhettek a tengerből, kiülhettek egy sziklára, és nézhetitek a holdfényben a nagy hajókat, amelyek elvitorláznak előttetek. Majd akkor láttok erdőket is, városokat is.

Közelgett a legidősebb királykisasszony tizenötödik születése napja. Egy-egy esztendő volt a testvérek között, s bizony a legkisebbik királykisasszonyra csak öt év múlva kerülhetett sor, addig kellett várnia, hogy megláthassa a mi világunkat. Hanem azt megfogadták a testvérek, hogy elmondják egymásnak apróra, mit láttak odafönn, és mit tartanak a legszebbnek. Azzal nem érték be, amit a nagyanyjuktól hallottak, hiszen annyi mindent szerettek volna még látni!

De egyikük se vágyott annyira meglátni a földi világot, mint a legkisebbik húguk, akire csak utolsónak kerül sor. A tünődő, álmodozó kis kiráylány éjszakánként megállt a nyitott ablakban, s fölneézett a magasba, föl a sötétkék víztömegre, ahol fürge halak cikáztak. Ablakából láthatta a holdat, még a csillagokat is; elsápadt a fényük, ami ide leért, hanem a tenger mélyéről sokkal nagyobbaknak látszottak, mint a földről. Néha sötét árnyék borult a megszárt fényű holdra, s a királykisasszony ilyenkor tudta, hogy egy nagy cethal úszott el fölötte, vagy hajó, rajta sok-sok ember - biztosan egyiküknek se jutott eszébe, hogy lenn a mélyben egy szépséges kis hableány nyújtogatja feléjük vágyakozva fehér karját.

A legnagyobbik kiráylány betöltötte végre-valahára tizenötödik esztendejét, s fölmerülhetett a tenger színére.

Amikor visszatért, ezerfélét mesélt.

- Azért a legszebb - mondta - mégiscsak az volt, amikor megpihentem egy homokzátonyon a holdfényben, és néztem a nagy parti várost, a lámpákat, amelyek úgy ragyognak, mint az ég csillagai, s hallgattam a muzsikát, kocsik robaját, emberek lármáját meg a karcsú templom-tornyok harangszavát. - A városba vágyódott a legjobban, éppen, mert oda nem juthatott el soha.

Ó, hogy leste-várta a szavát a legkisebbik! Éjszaka megint ott állt kitárt ablakában, nézte a tenger sötétkék vizét, a zajos, lármás parti városra gondolt, és úgy tetszett neki, hogy leszűrődik hozzá a templomok harangszava.

Eltelt egy esztendő, s a második testvér is felúszhatott a tenger színére. Éppen napszálltakor bukkant fel, s neki ez volt a legszebb, a tengeri alkonyat. Elmondta testvéreinek, hogy az égbolt tiszta színarany volt, s a felhők - azoknak a szépségét úgyse tudná hasonlítani semmihez! Tűzpirosak voltak, meg violakékek, kibontották vitorláikat a feje fölött, sebesen úsztak a magasban; de még a felhőknél is gyorsabban suhant az égen a vadhatyúk hófehér csapata. Egyenest a nap felé tartottak; olyan volt a hatyúcsapat, mint egy égre lebbenő, könnyű, fehér

fátyol. Ő utánuk úszott, de egyszer csak lebukott a nap, belemerült a tengerbe, s a vízen meg a felhők vitorláján kilobbant a rózsaszínű fény.

Megint elmúlt egy év, s már a harmadik királykisasszony töltötte be tizenötödik esztendejét. Ő volt a legbátrabb testvérei között, s mindjárt egy tengerbe szakadó, széles folyó torkolatához úszott. Szőlő borította, gyönyörű zöld dombokat látott, sűrű erdőket, amelyeknek lombjai közül régi kastélyok falai derengtek; a madarak énekét is hallotta, s olyan melegen tűzött rá a nap, hogy többször alámerült, lehűteni égő arcát. Egy öbölben nagy sereg apró gyermeket látott, pucéran szaladgáltak a parton, s vígan lubickoltak a vízben. A hableány játszani akart velük, de azok ijedten szétszaladtak; egyszer csak előtte termett egy kis fekete állat - kutya volt, de hát azt ő nem tudta -, s olyan mérgesen csaholt rá, hogy most ő ijedt meg, és visszaúszott a nyílt tengerre. De sohasem felejtí el a gyönyörű zöld halmokat, a sűrű erdőket meg a gyermekeket, akiknek nincs halfarkuk, mégis tudnak úszni.

A negyedik királykisasszony már óvatosabb volt, ő kinn maradt a háborgó tenger közepén, s azt mondta, hogy az volt a legszebb. Körös-körül messzire ellátott, az égbolt úgy borult a tengerre, mint egy roppant, kék üvegharang. Hajók is úsztak arra, de nagyon messze, akkorák voltak csak, mint a sirályok. A delfinek bukfencet vetettek a levegőben, a cethalak meg úgy fecskendezték orrlyukaikból a vizet, mint a szökőkút.

Aztán az ötödik testvérré került a sor - neki télen volt a születésnapja, s olyat látott, amit eddig egyik nővére sem. Odafönn haragoszöld volt a tenger, s jéghegyek úszkáltak rajta, olyan színűek, mint a kagyló rejtette gyöngy, de sokkalta nagyobbak még az emberek templom-tornyainál is. Különös alakúak voltak, s úgy tündöklöttek a napfényben, mint a gyémánt. Fölült a legmagasabb jéghegy tetejére, s a vitorlás hajók ijedten keringtek körülötte - az emberek látták őt, ahogy ott ül, és hosszú haját cibálja a szél. Estefelé aztán felhők vonták be az eget, villámok szántották, mennydörgések rázták; a fekete hullámok megrengették a jéghegyeket, s azok csak úgy szikráztak a villámfényben. A hajók bevonták vitorláikat, a hajósnép borzadva várta a szörnyű vihar végét, de ő nyugodtan ült a gyémántos jéghegyen, s nézte a tengerbe cikkanó, kékes és sustorgó villámokat.

Amikor a királykisasszonyok először látták meg a földi világot, úgy érezték, nem tudnak betelni szépségével és újdonságaival, de most, hogy felnőttek, és akármikor fölmerülhetnek a tenger mélyéből, már nem csábította őket annyira a fenti világ. Alighogy fölbukkantak, már vágyódtak is haza, a mélységes mélybe, s egy hónap múlva azt mondták, hogy mégis a tengerfenék a legszebb, és a vízipalotában a legjobb.

Alkonytájban néha átkarolta egymást az öt nővér, s fölmerült a vízből. Lágyan énekeltek - szép hangjuk volt, szebb minden földi hangnál. Ha vihar tombolt a tengeren, s a hajósnép rettegette várta, mikor süllyed a hajó, ők ott úszkáltak körülöttük, és lágyan énekeltek arról, milyen szép is odalenn a mélyben; bátorították a hajósokat, ne féljenek, merüljenek csak alá a tengerbe. De ezek nem értették a dalukat, a szél zenéjének vélték, s ha a hajó elsüllyedt velük, bizony nem láttak odalenn semmi szépet. Hiszen holtan értek le a tengermélybe, élve nem juthattak a vízikirály palotája elé.

Estetájt, amikor a nővérek egymást átkarolva úszkáltak a felszínen, a legkisebbik királykisasszony maga maradt a tágas teremben, és szívszakadva nézett utánuk. Sírt is volna, de a hableányok nem tudnak sírni, mert a könnyeiket mindjárt elmossa a víz, s ezért még fájóbb a szenvedésük.

- Ó, ha már tizenöt esztendő lehetnék! - sóhajtott sokszor. - Tudom, hogy nagyon megszeretem majd a fönti világot meg az embereket, akik benépesítik és megművelik a földet.

Végre-valahára elérkezett a tizenötödik születésnapja.

- Hát most téged bocsátunk ki szárnyaink alól - mondta a nagyanyja, az öreg királyné. - Gyere, leánykám, vedd magadra ékességeidet, mint a nővéreid. - Azzal fehér liliomkoszorút illesztett a fejére; a liliomok minden szirma egy-egy fél gyöngyszem volt. Aztán megparancsolta nyolc osztrigának, hogy csipeszkedjenek legkisebbik unokája halfarkába, magas rangjához illően.

- De az fáj! - húzódozott a kis hableány.

- A rangért, bizony, meg kell szenvedni néha - oktatta a nagyanyja. Ó, de szívesen lerázta volna fejéről a nehéz gyöngykoszorút! Jobban illettek volna hozzá a tűzpiros virágok. De ezen most nem változtathatott.

- Isten veletek! - intett búcsút, s olyan könnyedén szállt fel a tenger mélyéből, mint egy buborék.

Éppen a tengerbe temetkezett a nap, amikor a kis hableány fölbukott a víz színére, de a felhők még tiszta aranyban és rózsaszínben fénylettek, s a bágyadt vörös égen kigyúlt az első esti csillag; enyhe, üdítő volt a levegő, csöndes és nyugodt a tenger. Háromárbocos, nagy hajó vesztegelt a közelben, vitorlái félárbocra eresztve, mert szellő se mozdult, s a matrózok tétlenül ültek a kötélcsomókon meg párkányokon. A hajón vidám muzsika zengett, s ahogy besötétedett, száz meg száz színes lampiont gyújtottak; mintha a föld valamennyi népének apró lobogói világítottak volna.

A legkisebbik vízi-királykisasszony odaúszott a hajókabin kerek ablaka alá, s ha emelt rajta egyet-egyet a hullám, a tiszta ablakon át meglátta a hajó ünneplő ruhás népét. Egy ifjú királyfi volt köztük a legszebb, szép fehér arcú, nagy, fekete szemű - tizenöt esztendősen lett éppen, most ülték a születése napját, azért vigadt a hajó népe. A matrózok a fedélzeten táncoltak, s amikor a kis királyfi kilépett közülük, rakéták, petárdák százai röppentek a levegőbe. Úgy tündöklöttek, mint a nap, meg is ijedt a kis hableány, s alámerült a vízbe, de nyomban fel is bukkant, s úgy látta, mintha az ég minden csillaga reá záporozna. Sohasem látott még tűzijátékot. Napkorongok keringtek fölötte, tűztestű halak ficáinkoltak a levegőben, s a sima tenger visszaverte, megkettőzte a nagy ragyogást. A hajó maga is olyan fényben úszott, hogy még a verítékcseppet is látni lehetett az emberek homlokán. Ó, milyen szépséges szép volt az ifjú királyfi! Kezet szorított az emberekkel, és nevetett, a muzsika pedig messzire elszállt a csöndes éjszakában.

Késő éj volt már, de a kis hableány még mindig nem tudott betelni a fényben úszó hajóval meg a szépséges királyfival. Kihunytak rég a színes lámpások, petárda se röppent több, az ünnepi ágyúk se dörögtek. Csak a tenger mélyében morajlott, zúgott a közeledő vihar. A hableányt mind magasabbra emelgették a hullámok, s beláthatott a királyfi kabinjába, de a hajó egyre gyorsabban siklott a vízen, röpítették dagadó vitorlái. Körülötte mind magasabb hullámok tornyosodtak, viharfelhők terítették be az eget, s messze már villámok lobbantak. A matrózok bevonták a feszülő vitorlákat, de hiába: a nagy hajó veszettül száguldott a tomboló hullámok taraján, a tenger vize fekete hegyekké magaslott, s már-már rázúdult a hajóra, de az, mint valami kecses hattyú, hullámvölgybe siklott, aztán hullámhegyre szökkent. A kis hableány ezt mulatságos utazásnak gondolta, de bezzeg nem a hajósnép! Recsegett-ropogott a nagy hajó, vastag bordáit behorpasztotta a tenger irtózatossága, a fedélzeten átsöpörtek a hullámok, és derékban kettétörték a főárbocot, mint a gyöngye nádszálat. Megdőlt a hajó, süllyedni kezdett. A kis hableány most látta csak, milyen veszedelemben forog a hajósnép, de ő maga is: vigyáznia kell, nehogy agyonnyomják a vízen hanykolódó vastag gerendák, fadarabok. Hirtelen koromsötét lett, semmit sem látott, de egy fellobbanó villám fényénél megpillantotta a hajót és utasait: mindenki menekülni próbált. Megkereste szemével az ifjú királyfit; abban a pillanatban kettészakadt derékban a hajó, s ő látta, hogy a királyfi a tengerbe

zuhan. Az első pillanatban megörült neki, hogy így most lemerül hozzá a tengermélyi birodalomba, de aztán elszomorodott, mert eszébe jutott, hogy földi ember csak holtan juthat a vízikirály palotája elé. Nem, nem engedi, hogy a királyfi meghaljon! Gyorsan odaúszott hozzá a hullámokon bukdácsoló gerendák között, nem is gondolva vele, hogy kárt tehetnek benne. Le-lebukott, föl-fölemelkedett, végre odaért a királyfihoz, aki már-már elmerült, minden ereje elhagyta, nem bírta tovább a harcot a tomboló tengerrel. Éppen lecsukódott szép fekete szeme, amikor a hableány odaért. Átkarolta a királyfi nyakát, s kiemelte a vízből a fejét, aztán hagyta, hadd vigyék-sodorják őket a hullámok.

Reggelre elült a vihar; a hajóból egy forgács se maradt, kibukott a tengerből a nap pirosan ragyogó arca, s mintha a királyfi arca is élettel telt volna meg. Csak a szeme maradt csukva. A hableány megcsókolta fehér homlokát, hátrasimította csapzott haját, s akkor vette észre, mennyire hasonlít az ő kis fehér márványszobrához. Még egyszer megcsókolta, s szíve mélyéből kívánta, bárcsak életre kelne.

Végre szárazföldet pillantott meg, ködösen kéklő, magas hegyeket; ormaikon a fehér hó, mint hattyúk pihenő csapata. A partot szép zöld erdők szegélyezték, s a fák közül templom vagy kolostor magaslott ki - a hableány nem tudta biztosan, miféle épület lehet. Körülötte citrom- és narancsfák virultak, karcsú pálmák bólogattak a kapuja előtt. Egy kis öblöt formált a tenger, nyugodtan, simán kéklött a víz a fehér, fönnylepte magas szirtek között. A hableány odaúszott a királyfival az egyik szirthez, lefektette a fönnyre, s úgy fordította a fejét, hogy jól érje a meleg sugarú nap.

Egyszer csak megzendültek a nagy, fehér épület tornyában a harangok, s egy csapat fiatal lány sereglett a kertbe. A hableány kijebb úszott a tengerbe, megbújt egy szirt mögött, s fehér tajtékkal borította be haját, keblét, hogy elrejtőzzék az emberi szemek elől. Aztán leste-várta, mi történik a szépséges királyfival.

Nemsokára egy fiatal lány lépett az eszméletlen fekvő királyfi mellé. Látszott rajta, hogy nagyon megijedt, de aztán embereket hívott oda; később látta a kis hableány, hogy a királyfi magához tér, rámosolyog a körülötte állókra, mindenkire, csak éppen a kis hableányra nem, hiszen nem is tudta, hogy ő mentette meg az életét. Elbúsult nagyon szegényke, s amikor a királyfit bevezették a parti fehér épületbe, szívszakadva nézett utána, aztán alámerült a tengerbe, apja birodalmába.

Azelőtt is hallgatag teremtség volt, most még csendesebb lett. El sem beszélte nénjeinek, mit látott odafönn a földi világban.

Estétájt meg kora reggel föl-fölúszott oda, ahol partra tette a királyfit. Látta, hogy a kertben leszedték a megérett gyümölcsöt; látta, hogy a magas ormokon olvadozik a hó. Csak a királyfit nem látta többé. Egyre szomorúbban tért haza a korallpalotába, s egyetlen öröme az volt, ha leülhetett a kertjében, és átölelhette a szép fehér márványszobrot, amely annyira hasonlított a királyfihoz. De a tűzpiros virágait nem gondozta többé, s azok kedvükre nőttek-virultak, felverték az utakat is, hosszú indáikkal fölkapaszkodtak a faágakra, és vörös homályba borították a kertet.

A legkisebbik királykisasszonynak úgy fájt a szíve, hogy nem tudta magában tartani a titkát. Elmondott mindent az egyik nénjének. Megtudta, persze, a többi is, de ők nem mondták senkinek, legfőlegbb egy-két idegen hableánynak, azok meg csak a legbizalmasabb barátnőiknek.

Az egyik hableány ismerte a királyfit: látta az ünnepséget, s azt is tudta, hol van a királyfi birodalma.

- Gyere, húgocskánk! - karolták át a nénjei a legkisebbik királykisasszonyt, s fellibbentek hosszú sorban a tenger színére. A királyfi tengerparti palotája felé tartottak.

Halványsárga, tündöklő kőből épült ez a palota, egyik széles márványlépcsője belenyúlt a tengerbe. Aranyos kupolái messze csillogtak, s a palota körül vonuló oszlopsor között márványszobrok fehérlettek, olyan szépek, mintha csak élnének. Tiszta tükrű, tágas ablakain ragyogó termeibe lehetett látni, ahol drága selyemfüggönyök, szőnyegek pompáztak, s a falakat gyönyörű festmények borították el - öröm volt nézni! A legnagyobbik terem közepén szökőkút szórta gyöngyeit, a vízcseppek felszökelltek a terem üvegkupolájáig, s az üvegen átszűrődő napfény megaranyozta a vizet meg a medencében nyiladozó ritka virágokat.

Megtudta hát a kis hableány, hol lakik a szépséges királyfi. Majd minden este és éjszaka fölbukott a tengerből, elúszott a messze parthoz - egyik nénje se mert volna ilyen nagy útra kelni -, még a keskeny csatornán is fölúszott, amely ott kanyargott a hosszú árnyékot vető márványerkély alatt. Ott üldögélt az árnyékban, és nézte, nézte a királyfit, aki azt hitte, egymaga álmodozik a holdfényes éjszakában.

Voltak olyan esték, amikor lengő zászlajú, szép vitorlás csónakján ringatózott a királyfi; a hableány ott rejtőzött a sűrű sásban, hosszú ezüstös fátylába belekapott a tengeri szellő; ha látta volna valaki, szárnyát emelgető hattyúnak véli.

Máskor halászatot hallgatott ki, akik fáklyák világa mellett vonták a hálót a tengeren. Boldog volt, hogy olyan sok jót hall a királyfiról, s örült, hogy megmentette az életét, amikor el akarta nyelni a tenger mélye. Eltűnődött rajta, hogyan ölelte a királyfi nyakát, s milyen melegen csókolta a homlokát. De hát az nem tudott róla, s nem is sejtette, hogy a kis hableány volt az élete megmentője.

A vízikirály legkisebbik lánya egyre jobban megszerette a földi embereket, s mind erősebben vágyott rá, hogy fölszálljon, és közöttük éljen. A földi világot szebbnek látta, mint a tenger-mélyi birodalmat; s az embereket hatalmasabbnak, mint apja népét: hajókon járhatták a tengert, főlhaghattak a legmagasabb ormokra, felhők fölé, erdeik, rétjeik olyan messzire nyúlottak, hogy a kis hableány nem is látta a határukat. Sokat, nagyon sokat szeretett volna tudni az emberek birodalmáról, de nénjei nem tudtak mindenre felelni, ezért nagyanyjához, az öreg királynéhoz fordult, aki jól ismerte a felsőbb világot, ahogy a tenger fölötti országokat nevezte.

- Ha a földi emberek nem fűlnának a tengerbe, örök időig élnének? - kérdezte a kis hableány.
- Nem halnának meg, mint mi ideleln a tenger mélyén?

- Dehogynem - felelte a nagyanyja. - Akkor is meghalának, méghozzá az ő életüket rövidebbre szabta a természet, mint a mienket. Mi háromszáz esztendeig élhetünk, de ha meghalunk, csak fehér tajték lesz belőlünk, még sírunk sincs a tenger mélyén, kedveseink között. Mert a lelkünk is halandó; olyan a mi életünk, akár a gyenge nádszál: ha egyszer letörik, nem hajt ki többé. De az ember lelke halhatatlan, akkor is él, amikor a test már rég elporladt.

- És miért halandó a mi lelkünk? - kérdezte szomorúan a kis hableány. - Én odaadnám szívesen mind a háromszáz kiszabott esztendőmet, csak emberré lehetnék egy napra!

- Erre gondolnod se szabad! - kiáltotta ijedten a nagyanyja. - Mi sokkal boldogabban élünk, mint odafönn a földi emberek.

- Ha meghalok, fehér tajték lesz belőlem, hullámokon hanykolódom, és soha többet nem hallhatom a tenger moráját, nem láthatom a szépséges virágokat, a bíborszínű napot? Mit tegyek, hogy az én lelkem is örökéig éljen?

- Nem tehetsz semmit - felelte az öreg királyné. - Csak akkor válhatna halhatatlanná a lelked, ha egy földi ember úgy megszeretne, hogy előbbre helyezne apjánál, anyjánál; ha a tied volna egész szíve és minden gondolata; ha megfogná a kezéd, és örök hűséget fogadna neked. Akkor az ő lelke átömlene a tiedbe, s emberré válnál magad is. Csakhogy ez nem történhet meg soha. A halfarkadat, legszebb ékességedet rútnak tartják odafönn, mert nem tudják, mi a szép. A felsőbb világban két esetben dorong kell a szépséghez - lábnak nevezik.

Felsóhajtott a kis habléány, és csüggedten nézte pikkelyes halfarkát.

- De hát azért ne szomorkodjunk! - mondta az öreg királyné. - Táncoljunk, vigadjunk, amíg a háromszáz esztendőből futja. Ez bizony elég hosszú élet, sokáig örülhetünk neki, s utána annál nyugodtabb lesz a pihenésünk. Rendezzünk ma este udvari bált.

Az volt még csak a pompa! Sohasem láthat olyat emberi szem! A nagy terem minden fala kristálytisza, vastag üvegből volt, s a falak mentén tűzpiros meg élénkzöld kagylóhéjak sorakoztak; kékes láng csapott ki a belsejükből, bevilágították az üvegfalú termet, s a kékes fény messze sugárzott a tenger mélyén, megragyogtatta a palota mellett elsuhanó halak aranyosan vagy bíborpirosan csillámló pikkelyét. Széles folyam hömpölygött át a nagy terem közepén, azon táncoltak a vízi ifjak meg a habléányok, s édes, lágy énekszóval kísérték táncukat. Csodálatos ének volt, földi ember nem hallhat hozzá foghatót. A vízikirály legkisebbik leánya énekelt a legszebben mindenki között, meg is tapsolták érte, s a kis habléány szíve felderült egy pillanatra, mert tudta maga is, hogy se a tenger alatt, se a tenger fölött nincs párja a hangjának. De aztán megint csak elfogta a vágy a földi világ után; nem tudta elfeledni a szépséges királyfit, meg bánatát, hogy neki nincs halhatatlan lelke. Nemsokára ki is suhant a palota terméből, s miközben odabenn vigadt s énekelt a tenger népe, ő a kertjében üldögélt tűzpiros virágai között. Hirtelen rézkürtök zengése szűrődött le hozzá.

- Ő vitorlázhat odafönn! - mondta magában a kis habléány. - A királyfi, akit jobban szeretek édes szüleimnél, aki felé minden gondolatom száll, s akinek kezébe akarom helyezni egész életemet. Nem félek semmitől, csak halhatatlan lelket nyerhessek tőle! Nővéreim most benn táncolnak az üvegfalú teremben, nem keresnek: elmegyek a tenger boszorkányához, akitől mindig annyira féltem, de hátha most segíthet rajtam.

Ki is suhant a kertből, s a morajló örvény felé tartott - azon túl lakott a tenger boszorkánya. Nem járt még soha azon az úton, nem nőtt arra se virág, se tengeri fű; kopár, szürke főveny vezetett az örvényhez, amely úgy forgott a vízben, mint a malomkerék, s ami a sodrába került, magával rántotta a feneketlen mélységbe. Ezen a mindent beszippantó forgón kellett átvergődnie a kis habléánynak, hogy eljusson a boszorkány tanyájához a fortyogó, bugyborékoló, forró iszapmezőn keresztül, amit a boszorkány az ő gyógyfürdőjének nevezett. Azon túl állt a háza, egy különös erdő közepén. Fák, bokrok helyett polipok ringatóztak ebben az erdőben, félig állatok, félig növények; földből kinőtt százfejú kígyókhoz hasonlítottak. Hosszú, nyálkás karok voltak az ágaik, nyúlós, puha férgek a gallyaik, s gyökerüktől a csúcsukig külön imbolygott, tekergőzött minden kis ízük. Ami csak a közelükbe került, azt tapadós karjaik közé kapták, és soha többé el nem eresztették. A kis habléány elrémült, amikor meglátta őket, torkában dobogott a szíve, s már vissza akart fordulni, de megint eszébe jutott a királyfi meg az emberi lélek, s ez új reményt öntött belé. Elomló, hosszú haját feltűzte, hogy a szörnyű polipok bele ne kapaszkodhassanak, kezét a mellére kulcsolta, s úgy suhant tovább, mint egy karcsú hal, az utálatos polipok között, amelyek mohón nyúlkáltak utána. A királykisasszony látta, hogy mindegyik zsákmányt szorongat száz meg száz apró karja között: elsüllyedt hajók kincseit, halakat, még egy hatalmas cethalat is.

Aztán egy süppedős tisztásra ért, ahol hatalmas, kövér vízikígyók gyűrűztek, és csúf, sárga hasukat mutogatták. A tisztás közepén állt a boszorkány háza; gazdasszonya éppen kinn ült a küszöbén, s egy varangyos békát etetett, mint az emberek a jószágukat. Az utálatos kövér vízikígyókat kiscsirkéinek becézgette, és tenyeréből adott nekik enni.

- Tudom, hogy mi járatban vagy - mondta a tenger boszorkánya, amikor a kis hableányt meglátta. - Ostobaság, amit kívánsz. De megteszem, amit kérsz tőlem, mert még elemésztet magad, kis királykisasszonyom! Tudom: a halfaroktól szeretnél megszabadulni, s két otromba lábat akarsz helyette, hogy járni tudj a szárazon, mint az emberek, beléd szeressen a szép királyfi, s halhatatlan lelket nyerj tőle. - És visítva, gonoszul nevetett, még a varangyot meg a vízikígyót is elejtette. - Éppen jókor jöttél - folytatta. - Holnap, ha fölkelt a nap, már nem tudtam volna segíteni rajtad, kerek egy esztendeig kellett volna várnod. Most főzök neked egy bűvös italt, azzal napkelte előtt kiúszol a tengerből, leülsz a partra, és megiszod. Eltűnik a halfarkad, két doronggá alakul, amit az emberek szép lábacsának neveznek. Csakhogy ez nagyon fáj ám, olyan, mintha éles kardok hasítanának beléd. De szép leszel, gyönyörű szép, aki csak lát, azt mondja majd, sose látott hozzád foghatót. Megmarad lebegő, könnyű mozgásod, nem akad táncosnő, aki olyan puhán lépkedne, mint te, de valahányat lépsz, mintha kés élére hágnál, s még a véred is kiserked. Ha ezt a sok szenvedést békén eltűröd, akkor segíthetek rajtad.

- Eltűröm - felelte a kis hableány reszkető hangon. A királyfira gondolt, meg a halhatatlan lélekre.

- De tudnod kell - folytatta a tenger boszorkánya -, hogy ha egyszer emberi alakot öltesz, soha többé vissza nem változhatsz hableánnyá. Nem merülhetsz a tenger mélyébe nénéidhez, a vízipalotába, ha pedig nem szeret meg a királyfi úgy, hogy apjánál-anyjánál előbbre helyez szívében, ha nem a tied minden gondolata, és nem fogad neked örök hűséget, sohasem nyersz halhatatlan lelket. Ha meg más hajadont vesz feleségül, a menyegzője reggelén meghasad a szíved, meghalsz, s hullámokon hanyódó maroknyi fehér habbá változol.

- Azt se bánom - felelte a kis hableány, s fehér lett az arca, mint a gyolcs.

- De nekem is fizetség jár ám! - mondta a boszorkány. - S nem is kevés. A tengermélyi birodalomban senkinek sincs olyan szép hangja, mint neked. Talán azt hiszed, hogy azzal bűvölöd meg a királyfi szívét. Csakhogy a hangodat nekem kell adnod. Ez a fizetség, ez az ára az én bűvös italomnak! Nagy ára van, mert a tulajdon véremet csepegtetem belé, hogy metsző legyen az ital, mint a kétélű kard!

- De ha neked adom a hangomat - remegett meg a kis királylány -, mi marad akkor nekem?

- Karcsú, szép termeted, lebegő járásod, beszédes szemed - mondta a boszorkány. - Elég ennyi ahhoz, hogy megbűvölj egy emberi szívet. Nyújtsd ki hát a nyelvecskédet, mert előre kérem az árát. Aztán megkapod a bűvös italt!

- Legyen, ahogy akarod! - felelte a kis hableány, s a boszorkány elvette tőle a fizetséget.

Aztán vette az üstöt, hogy megfőzze a bűvös italt. - Fő a tisztaság! - mondta, miközben nyalábba kötött egy csomó vízikígyót, és kisúrolta velük az üstöt. Aztán megkarcolta a mellét, és belecsepegtette fekete vérét. Különös alakok imbolyogtak a gőzében, reszketett, aki bele-nézett. Hol ezt, hol azt vetett az üstbe, s abban fortogott, sustorgott a bűvös folyadék; amikor aztán elkészült, olyan volt mint a legtisztább forrásvíz.

- No, fogjad - mondta a boszorkány. A kis hableány elvette a varázsitalt, szólni nem szólhatott, mert se beszélni, se énekelni nem tudott többé.

- Ha visszafelé elkapnának a polipok - tanácsolta a tenger boszorkánya -, cseppents rájuk egy parányit ebből az italból, ezer darabra törik tőle minden karjuk.

De a kis hableány most nem forgott veszedelemben, mert amikor a polipok meglátták a messze világító, tüzes italt, rémülten hajoltak felfelé útjából, s ő szerencsésen kijutott a szörnyű erdőtől, átvergődött a fortyogó iszapon meg a morajló örvényen.

Már látta apja palotáját; az üvegfalú bálteremben rég kihunytt a kék fény, nyugovóra tért mindenki. De a kis hableány nem mert belépni a palotába, mert néma volt, s mindörökké el kellett válnia szeretteitől. Csak a kertbe lopózott be; letépett egy-egy virágot öt néne ágyásából, csókot intett a palota felé, aztán fellebbent a sötétkék vízből a tenger színére.

A nap még nem merült ki a tengerből, de a hableány már látta a királyfi palotáját. Odaúszott, s leült a vízbe vezető széles márványlépcsőre. Szelíden, ezüstösen ragyogott a hajnali hold. A kis hableány összeszedte minden erejét, és kiitta a metsző erejű italt. Abban a pillanatban úgy érezte, mintha kétélű kardok hasogatnák gyöngé testét; eszméletét veszítette, s úgy hanyatlott le a lépcsőn, mintha minden élet kiszállt volna belőle. Amikor felpiroslott a nap, lassan magához tért. Éles fájdalom járta át, de ott állt előtte a szépséges királyfi. Bársonyos, fekete szeme a hableány arcát kutatta, s ő szemérmesen sütötte le a szemét. Akkor vette csak észre, hogy eltűnt testéről a pikkelyes halfarok, s szép kis fehér lábak voltak a helyén, mint a legszebb földi lánynak. A kis hableány beleburkolózott hosszú, selymes hajába, mert nem volt egyebe, amivel elfödje testét.

A királyfi a nevét tudakolta, megkérdezte, hogyan került oda, de a hableány csak rávetette tengerkék szemét, gyöngéden és szomorúan nézte, mert szólni nem tudott. A királyfi akkor megfogta a kezét, és palotájába vezette. Minden lépésnél úgy érezte, mintha kések élére hágnak - ahogy a boszorkány megjósolta -, de ő tűrte szívesen, hiszen a királyfi vezette! Olyan könnyedén libbent a karján, mint a buborék, s a királyfi meg az udvari nép ámulva nézte gyönyörű, lebegő járását.

Hímes, szép selyem- meg brokátruhákba öltöztették; ő volt a legszebb lány az egész palotában, de néma volt - nem tudott beszélni, nem tudott énekelni. Aranyba meg selyembe öltözött szép rabszolganők léptek elő, és énekeltek a királyfinak meg az öreg királyi párnak. Egyiküknek különösen szép, lágyan zengő hangja volt, a királyfi tapssal és mosolyával jutalmazta; a kis hableánynak majd megszakadt a szíve: eszébe jutott, mennyivel szebben tudott ő énekelni.

- Ha tudná, hogy magam adtam oda a hangomat, csak hogy mellette maradhassak! - gondolta szomorúan.

A rabszolganők ringó, lassú táncba kezdtek. Egyszer csak a hableány is fölemelte szép fehér karját, lábujjhegyre emelkedett, és lágyan lebegő, csodálatos táncot lej tett, ahogy még nem táncolt földi lány, s minden mozdulata többet mutatott meg szépségéből, szeme pedig ékesszólóbb volt, mint a rabszolganők éneke.

Táncával mindenkit megigézett, kivált a királyfit, aki kicsi talált gyermekének nevezte, s a kis hableány csak táncolt, pedig valahányszor a földet érintette a lába, mintha éles kések élére lépne. A királyfi arra kérte, maradjon nála örökre, s megengedte neki, hogy egy bársonypárnán az ajtaja előtt aludhasson.

Apródruhát is adott neki a királyfi, hogy kísérhesse, ha lovagolni megy. És ketten vágattak a jó szagú erdőkben, ahol zöld ágak simogatták a vállukat, és madarak énekeltek a fák sűrűjében. Fölhágott a királyfival a legmagasabb ormokra; cipellőjén átütött a vér, de ő csak

mosolygott, és követte a királyfit, föl, szédítő magasra, míg csak alattuk nem maradt a felhősereg, amely messzi országokba költöző fehér madárcsapathoz hasonlított.

Éjjelente, míg az udvari nép az igazak álmát aludta a palotában, a kis habléány leosont a vízbe nyúló márványlépcsőre, sajtó lábát a tenger hús vizében fürösztgette, s övéire gondolt, akik lenn élnek a tenger mélységes mélyében.

Egy éjszaka aztán felbukkantak a nővérei; egymást átkarolva lebegtek a vízen, és messze csengett lágy, szomorú énekük. A kis habléány intett nekik, azok ráismertek, odaúsztak hozzá, s elpanaszolták neki, mennyit bánkódnak miatta. Attól fogva minden éjszaka meglátogatták; egy ízben az öreg királyné is felbukott a tengerből, és messziről nézte legkisebbik unokáját, s feljött leánya látására a vízikirály is, megcsillant a holdfényben aranyos koronája. Kezüket nyújtogatták feléje, de nem merészkedtek közel a parthoz, mint az öt királykisasszony.

A kis habléány napról napra kedvesebb lett a királyfi szívének; de úgy szerette, ahogy egy kedves, jó gyermeket szokás, és meg sem fordult a fejében, hogy feleségül vehetné. Pedig a boszorkány megmondta: ha a királyfi mással ül lakodalmat, a menyegző reggelén meghal a kis habléány, hullámokon táncoló, maroknyi fehér habbá változik.

- Nem engem szeretsz-e legjobban a világon? - kérdezte a kis habléány szeme, amikor a királyfi átölelte, és megcsókolta a homlokát.

- Te vagy a legkedvesebb a szívemnek - felelte a királyfi -, mert jólelkű teremtes vagy, hűségesen ragaszkodol hozzám, s emlékeztetsz egy fiatal lányra, akit egyszer láttam életemben, s talán akkor utoljára. Hajótörést szenvedtem, a hullámok partra sodortak, s egy szent templom közelében vetettek ki, ahol fiatal lányok, Isten szolgálói laktak. Az egyik, a legszebbik, rám talált a parton, és megmentette az életemet. Azóta sem láttam, de tudom, hogy ő az egyedüli, akit szeretni tudnék. Te úgy hasonlítasz hozzá, hogy szinte kiszorítod képét a szívemből. Ő Isten szolgálója marad, s úgysem találkozhatunk többé, de a jó sorsom téged küldött ide helyette. Mi ketten sohasem válunk el egymástól!

- Ó, ha tudná, hogy én voltam az élete megmentője! - gondolta szomorúan a kis habléány. - Hogy én vittem ki a viharos tengerből a partra, a templom közelébe, s figyeltem a szirt mögül, megtalálják-e! Láttam azt a szép lányt is, az egyedülit, akit szeretni tudna. - És mélyet sóhajtott, mert sírni nem tudott. - De hiszen az a lány az Isten szolgálója, nem megy ki többé a világba, s nem találkozhatnak soha-soha, én meg itt vagyok mellette, naponta látom, a gondolatát is lesem, egész életemet neki áldozom!

Eljött az ideje, hogy a királyfi megházasodjék, s azt beszélték, hogy a szomszéd király szépséges leányát szemelték ki a számára. Föl is szereltek már egy pompás vitorlás hajót, azon kel útra a királyfi, persze, csak mintha a szomszéd király birodalmára volna kíváncsi, pedig hát a kiszemelt mátkát akarta látni. A kis habléány bele is látott a szívébe, látta a szándékát, tisztábban, mint akárki más, hiszen ő szerette a legjobban a világon.

- Elmegyek - mondta a királyfi -, látnom kell a szép királykisasszonyt, mert a szüleim úgy kívánják. Még szerencse, nem erőltetnek, hogy feleségül vegyem: úgysem tudnám szeretni. Biztosan nem hasonlít ahhoz a templombeli leányhoz úgy, mint te. Bizony, inkább téged választanálak, beszédes szemű, néma kis teremtes! - És megcsókolta a kis habléány piros ajkát, eljátszadozott selymes hajával, fejét a keblére hajtotta; a szegény kis habléányban megint föltámadt a remény, földi boldogságról, halhatatlan lélekről álmodozott.

- Nem félsz a tengertől, néma gyermekem? - kérdezte tőle a királyfi, amikor a pompás hajón útra keltek a szomszéd király birodalmába. És beszélt a kis habléánynak a tomboló tengeri viharokról, a szélcsendről, a tenger mélyén élő különös halakról, mindarról, amit a bűvárok

láttak odalenn. A habléány hallgatta, és mosolygott, hiszen ő tudta legjobban, mit rejtenek a tenger mélyei.

A holdfényes éjszakában, amikor csak a kormányos virrasztott a kormányrúdnál, kiült a kis habléány a hajó orrára, s nézte, nézte a tenger áttetsző vizét - úgy tetszett neki, hogy apja palotáját látja a mélyben. Lépcsőjén ott állt ezüstkoronás nagyanyja, s a kék víztömegén át felnézett a suhanó hajóra. Nővérei a tenger színén úszkáltak, szomorúan nézték legkisebb hűgukat, fehér kezüket tördelték: ő mosolyogva intett feléjük, és el akarta mondani, hogy jól megy a sora, és boldog a földön. De a hajósinas kilépett a fedélzetre, és néneji ijedten merültek le a mélybe. A hajósinas csak örvénylő fehér tajtékot látott a víz színén.

Reggelre kikötőbe ért a hajó, a szomszéd király székvárosának kikötőjébe. A tornyokban megzendültek a harangok, bástyákon kürtjükbe fújtak az apródok, a katonák lengő zászlókkal, villogó szuronyaikkal sorfalat álltak. Egymást követték a fényes ünnepségek. Udvari bálokat, vidám multságokat rendeztek, de a király leánya még nem érkezett meg a városba, azt mondták, messze vidéken egy szent templomban nevelkedik, ott sajátítja el a királyi erényeket.

Egy nap aztán hazaérkezett apja székvárosába.

A kis habléány alig várta már, hogy lássa: szép-e, tetszik-e majd az ő királyfijának. S amikor meglátta, el kellett ismernie, hogy soha nem látott még gyönyörűbb teremtest. Gyöngé, fehér arca, akár a rózsaszirm, hosszú pillái alól kéken ragyogott hűséges tekintetű szeme.

- Te vagy az! - ujjongott fel a királyfi, amikor elébe lépett. - Te mentetted meg az életemet, te hajoltál fölém, amikor élettelen feküdtem a tenger partján. - És karjaiba zárta szépséges mátkáját.

- Boldog vagyok, nagyon boldog - tárta ki szívét a kis habléánynak. - Beteljesült, amiről álmodni sem igen mertem! Tudom, te is örülsz a boldogságomnak, hiszen te vagy hozzám a legjobb szívvel!

A szegény néma kis teremtes megcsókolta a királyfi kezét, s úgy érezte, megszakad a szíve. Tudta, hogy a menyegző reggelén örökre eltűnik ebből a világból, hullámon hánykódó maroknyi habbá változik.

Csengett-bongott valamennyi templom harangja, hírnökök vágattak szerte a városba, s hírül adták a népnek, hogy királykisasszonyuk menyegzőt ül a királyfival. Drága ezüsttartókban illatos olaj égett az oltárokon, a papok füstölőket lóbáltak s a mátkapár meg a kísérete bevonult a templomba. A kis habléány aranyhímes selyemruhában a menyasszony uszályát vitte. De nem hallotta az orgonák zúgását, nem is látta a felékesített templomot - a halált hozó éjszakára gondolt és mindarra, amit itt kell hagynia ezen a világon.

A násznép még aznap este hajóra szállt, ünnepi ágyúk dörögtek, zászlók lobogtak; bíbor- meg aranykelméből sátrat emeltek a hajó közepén, s gyönyörű vánkosokkal ott vetettek fekhelyet a királyi párnak a hűvös éjszakában.

A szél nekifeszült a vitorlának, s a hajó lágyan ringatózva siklott a tiszta tengeren.

Alkonytájban tarka lámpákat gyújtottak, s a matrónép vidáman táncolt a fedélzeten. A kis habléány tünődve gondolt arra az estére, amikor először bukkant fel a tengerből, s meglátta az ünnepi fényben úszó hajót. Táncba kezdett most maga is, ringott, suhant, cikázott, akár a fecske, s a násznép álmélkodva nézte, mert ilyen táncot még sohasem látott. Mintha kések élén lépkedett volna, most is úgy érezte, de nem törődött fájdalmával, mert a szívét még gyötrőbb szenvedés marcangolta. Tudta, hogy ez az utolsó estéje, soha többé nem láthatja a királyfit, akiért odahagyta szeretteit és apja palotáját, akiért odaadta lágyan csengő hangját, s

akiért mindennap a kínok kínját szenvedte el anélkül, hogy az valamit is sejtett volna fájdalomról. Utoljára lehet mellette ezen az éjszakán, utoljára láthatja a végtelen tengert meg a csillagos eget; aztán belevész az örök éjszakába, ahol szétfoszlik minden emlék, minden gondolat.

A hajón még éjfél után is vigadt a násznép, s ő is táncolt és kacagott, pedig szíve tele volt a halál rettegésével. A királyfi megcsókolta ifjú feleségét, simogatta fénylő fekete haját, aztán átkarolta, és bevezette a pompás sátorba.

Csönd és nyugalom borult a hajóra, aludni tért mindenki, csak a kormányos virrasztóit a kormányrúd mellett. A kis hableány nekidőlt a korlátnak, s nézte, nézte a keleti ég alját, mert tudta, hogy a felkelő nap első sugara véget vet életének. Egyszer csak megcsobbant a tenger, s a hajó mellett felbukkantak a nővérei; sápadt volt az arcuk, akár a legkisebb húguké, s hosszú, selymes hajukat nem kapdosta már a szél: tövig levágták.

- A boszorkánynak adtuk a hajunkat, hogy segítsen rajtad, s ne kelljen meghalnod napkeltekor! Fogd ezt a kést, a boszorkány adta! Látod, milyen éles? Mielőtt támad a nap, szúrd a király szívébe; ha meleg vére ráhull a lábadra, az megint halfarokká változik, s te leszállhatsz velünk a mélybe, kitöltheted háromszáz esztendődet, aztán válsz csak fehér tajtékká. Siess hát, mire a nap felkel, egyikőtöknek meg kell hálnia! Öreg nagyanyánk olyan mélyen gyászol, hogy az ősz haja mind kihullott; az övét a bánat vette el, a mienket a tenger boszorkánya, öld meg a királyfit, és jöjj vissza közénk! Siess, siess! Látod azt a bíborszín pásztát az ég alján? Néhány pillanat, és felkel a nap. Akkor pedig meg kell hálnod? - És egy különös, mély sóhajjal leszálltak a tenger mélyébe.

A kis hableány tűnődve nézett utánuk, aztán félrevonta a királyi sátor függönyét, s meglátta az egymás mellett pihenő két fejet; fölébük hajolt, és megcsókolta a királyfi szép homlokát. Fölnézett a halványodó égre, aztán az éles kést nézte, megint a királyfira tekintett, aki ifjú felesége nevét suttogetta álmában is. Megremegett a gyilkos kés a kis hableány kezében, s kihajította a tengerbe, a hajnali fényben csillámló hullámok közé. Megtört tekintetével utoljára végigsimította a királyfit, aztán belevetette magát a tengerbe, s érezte, hogy lassan-lassan maroknyi fehér habba foszlik szét a teste.

Ebben a pillanatban merült fel a tengerből a nap. Nyájas, meleg sugarai ráhullottak a hidegülő habra, s a kis hableány már nem érezte a halál rettegését. Egyszerre meglátta a bíborszín napot, a hajók fehérló vitorláit, a piros szélű felhőket, s a tenger fölött áttetsző, könnyű lényeket látott suhanni. Lágyan zsongó hangjukat is hallotta, olyan halk volt, hogy azt emberi fül föl nem foghatja, mint ahogy emberi szem se veheti észre őket soha. Az áttetsző, könnyű lények szárnyak nélkül suhantak a magasban, mert a levegőnél is könnyebb volt a testük. A kis fehér tajték nőni kezdett, a hableány lassan kiemelkedett belőle, s akkor látta, hogy neki is olyan teste van, mint azoknak.

- Hol vagyok? - kérdezte, s éppen olyan lágyan zsongott a hangja, mint az áttetsző lényeké.

- A levegő leányai között - felelték azok. - A hableányok nem kaptak halhatatlan lelket, csak egy földi ember szerelmével együtt nyerhetik el, s örökké földi hatalomtól függ az életük. A levegő leányainak is halandó a lelkük, de ha sok jót cselekszenek, örökéig él az ő lelkük is. Mi most meleg országba szállunk, ahol pusztító járvány aratja az emberi életet. Enyhítő, hűvös levegőt lehelünk azokra a tájakra, virágok illatát, felüdülést és gyógyulást viszünk. Háromszáz esztendőre szabták ki a mi életünket is, de ha annyi jót teszünk, amennyit csak tehetünk, akkor a mi lelkünk is halhatatlanná válik. Te, szegény kis hableány, te is jót cselekedtél, túrtél és szenvedtél, a szenvedéseid árán feljutottál a levegő leányainak birodalmába.

Ha igyekszel mindig jót tenni, mint mi, a háromszáz esztendő leteltével elnyerheted lelked halhatatlanságát.

A kis hableány boldogan tárta ki fehér karját, s kicsordult szeméből az első könny, a boldogság könnye.

Lenn, a hajón, megbolydult a násznép; a kis hableány látta a magasból, hogy a királyfi meg ifjú felesége őt keresi: szomorúan nézik a tajtékos hullámokat, mintha tudták volna, hogy a tengerbe vetette magát.

A levegő új leánya láthatatlanul csókot lehelt az ifjú asszony homlokára, rámosolygott a királyfira, s társaival együtt rálebbent a hajó fölött úszó rózsaszínű felhőre.

- Így szállunk majd az öröklétbe háromszáz esztendő múlva - mondta a levegő egyik leánya.

- Talán még előbb - suttogta a másik. - Szállunk, lebegünk a világban, láthatatlanul besuhannunk az emberek házába, ahol gyermekek vannak. Valahányszor olyan gyermeket találunk, aki csupa örömet szerez szüleinek, egy esztendőre megrövidül kiszabott próbaidőnk. Nem is veszik észre, amikor a szobába lebbenünk. Ha jó gyermeket látunk, elmosolyodunk örömmünkben, s egy évvel megrövidül a háromszáz esztendő, de ha nevetlen, rossz gyermekre találunk, könnyet ejtünk, s minden könnyünk egy nappal toldja meg kiszabott időnket.

ERBEN

MINDENTUDÓ ÖREGAPÓ HÁROM ARANY HAJSZÁLA

Hol volt, hol nem volt, volt egyszer egy király, aki nagyon szeretett vadászni az erdőben. Egyszer éppen szarvast üzött, messzire utána ment és eltévedt. A király egyes-egyedül volt, leszállt az este, így hát nagyon megörült, amikor egy tisztáson kunyhóra bukkant. Egy szénégető lakott abban a kunyhóban. A király megkérte, hogy vezesse őt ki az erdőből, gazdagon megfizet érte.

Szívesen elvezetném - mondta a szénégető -, de látja, a feleségem éppen gyereket vár, nem hagyhatom magára. Meg aztán hova is menne éjnek idején? Feküdjön le a padláson a szénára, reggel majd elvezetem.

Nem sokkal azután kisfia született a szénégetőnek. A király odafent feküdt a padláson, nem jött álom a szemére. Éjfél tájban észrevette, hogy a lenti szobából fény szűrődik ki. Le is kukucskált a mennyezet egyik hasadékan, és ezt látta: a szénégető aludt, a felesége mintha ájultan feküdt volna, a csecsemő körül pedig három anyóka állt, mindegyiknek egy égő fáklya volt a kezében. Az első így szólt:

- Tőlem azt kapja ez a fiú, hogy nagy veszedelmekbe fog kerülni.

A második így szólt:

- Tőlem meg azt kapja, hogy szerencsésen megbirkózik mindennel, és sokáig fog élni.

A harmadik így szólt:

- Tőlem pedig azt kapja, hogy királylány lesz a felesége, az a kislány, aki ma született, és akinek az apja odafent hever a szénán.

Ezzel az anyókák eloltották a gyertyájukat, és újra csend lett. Tündérek voltak mind a hárman.

A király úgy érezte, mintha tört forgatnának a szívében. Egész éjjel nem bírt aludni; azon törte a fejét, mit s hogyan kéne tennie, hogy ne történjék meg, amit hallott. Virradatkor a gyerek sírni kezdett. A szénégető felkelt, s látja, hogy közben a felesége örökre lehunyta a szemét.

- Ó, te szegény kis árvám! - siránkozott. - Mármost mihez fogok veled?

- Add nekem a gyereket - mondta a király -, én majd gondját viselem, és jó dolga lesz nálam; neked pedig annyi pénzt adok, hogy holtod napjáig nem kell többé szemet égetned.

A szénégetőnek tetszett az ajánlat, és a király megígérte, hogy elküld a gyerekért. Amikor hazaért a kastélyába, nagy örömmel újságolták neki, hogy ekkor és ekkor éjszaka kislánya született. Éppen azt az éjszakát mondták, amikor a három tündért látta. A királynak elborult az arca, odahívta egy szolgáját, és azt mondta neki:

- Elmégy ide meg ide az erdőbe, ott lakik a kunyhóban egy szénégető; odaadod neki ezt a pénzt, kapsz tőle egy kisgyereket. A gyereket magadhoz veszed, útközben aztán vízbe fojtod. Ha pedig nem fojtod vízbe, téged dugunk a víz alá!

A szolga el is ment, kosárba rakta a csecsemőt, és amikor egy mély és széles folyó hídjára ért, kosarastul beledobta a vízbe.

- Jó éjszakát, kéretlen vőmúram! - mondta a király, amikor a szolga elmesélte, hogy mi történt.

A király azt hitte, hogy a csecsemő megfulladt, de az nem fulladt meg: úszott a vízen ringatózva, mintha bölcső volna ez a kosár, s aludt édesdeden, mintha dajkálná a víz; így ért el egy halászember kunyhójához. A halász kint ült a parton, a hálóját foltozgatta. Egyszer csak meglátja, hogy úszik valami a folyón: beugrik a ladikjába, gyorsan odaavez, és ki is húzza a vízből a kosarat a csecsemővel.

Aztán odavitte a feleségéhez, és azt mondta:

- Mindig fiúgyereket akartál, hát most itt van: a víz hozta.

A halász felesége nagyon megörült, és felnevelte a kisfiút, mintha sajátja lett volna. Elnevezték Folyófinak, mert a folyón került hozzájuk.

Teltek-múltak az évek, és a kisfiú szép szál legénnyé serdült, messze földön nem akadt párja. Egy nyáron úgy esett, hogy arra lovagolt a király, egyes-egyedül. Rekkenő hőség volt, a király inni kívánt, és betért a halászhoz, hogy egy kis friss vizet kérjen. Amikor Folyófi odaadta a vizet, a király ránézett és meghökkent.

- Ez aztán a derék legény, te halász! - mondta. - A te fiad?

- Az enyém is, meg nem is - felelte a halász. - Éppen húsz éve úszott ide a folyón egy kosárban, akkor még apróska csecsemő volt, és mi felneveltük.

A királynak elborult a tekintete, ő maga pedig fehér lett, mint a fal; mindjárt tudta, hogy ez az a gyerek, akit vízbe akart fojtatni. De csakhamar összeszedte magát, leugrott a lováról, és azt mondta:

- Futárt kéne küldenem a királyi kastélyba, és nincs velem senki; elvihetné ez a legény az üzenetemet?

- Ha királyi felséged parancsolja, a fiú máris indul - mondta a halász.

A király leült, és ezt a levelet írta a királynénak:

„Ezt a legényt, aki a levelemet viszi, nyomban vágasd le karddal; nagy ellenségem ez énnekem. Mire hazaérek, meglegyen. Ez az én királyi akaratom.”

Azután összehajtogatta az írást, és lepecsételte a gyűrűjével.

Folyófi mindjárt fogta a levelet, és útra kelt. Egy nagy erdőn kellett átvágnia, s mielőtt még észbe kapott volna, letért az útról és eltévedt. Azután csak kóborolt a bozótban, végül ráesteledett. Akkor elébe toppant egy öreg anyóka:

- Hova-merre, Folyófi?

- Levelet viszek a királyi kastélyba és eltévedtem. Nem mondaná meg, anyókám, hogy melyik a jó út?

- Ma már úgysem érsz oda, sötét van - mondta az öregasszony -, maradj nálam éjszakára: nem idegenbe hívlak, hisz keresztanyád vagyok.

A legény nem kérte magát, és alig mentek néhány lépést, szép kis házikó állt előttük, mintha a földből nőtt volna ki hirtelen. Éjszaka, amikor a fiú elaludt, az anyóka kihúzta zsebéből a levelet, és a helyébe másikat tett, amiben ilyen szavak álltak:

„Ezt a legényt, aki a levelemet viszi, nyomban házassítsd össze a lányunkkal: jogos vőm ez énnekem. Mire hazaérek, meglegyen. Ez az én királyi akaratom.”

Mikor a királyné elolvasta ezt a levelet, mindjárt kiadta a parancsot, hogy készüljenek a lakodalomra. Ő is meg a fiatal királykisasszony is nem győzött gyönyörködni a vőlegényben, annyira tetszett nekik, és Folyófi is meg volt elégedve királyi menyasszonyával. Néhány nap múlva hazajött a király, és amikor megtudta, hogy mi történt, borzasztóan megharagudott a feleségére, amiért ilyet tett.

- De hiszen te magad parancsoltad, hogy házasítsam össze a lányunkkal, még mielőtt hazatérnél! - felelte a királyné, és odaadta a levelet.

A király fogta, megnézte az írást, a pecsétet, a papirost - bizony hajszálig olyan volt minden, mint az övé. Aztán odahívatta a vejeurát, és kikérdezte, hogy merre járt.

Folyófi elmesélte, hogy át akart vágni az erdőn, eltévedt, és éjszakára az öreg keresztanyjánál maradt.

- És milyen volt az a vénasszony?

- Ilyen meg ilyen.

Ebből mindjárt tudta a király, hogy ugyanaz a vénasszony volt, aki húsz évvel azelőtt odaítélte a királykisasszonyt a szénégető fiának. Gondolkozott a király, gondolkozott, aztán azt mondta:

- Ami történt, azon már nem lehet segíteni: hanem azért mégse fogadlak ingyen vőmurnak: csakis úgy tarthatod meg a lányomat, ha elhozol neki nászajándékba három arany hajszálat a Mindentudó Öregapó fejéről.

Azt hitte a király, hogy így szabadul meg a legkönnyebben vejeurától, akit nem szívelhetett.

Folyófi elbúcsúzott a feleségétől, és útnak indult - hová, merre? nem tudom; de hát akinek tündér a keresztanyja, az könnyen rátalál a jó útra. Ment, mendegélt, hegyen-völgyön át, árkon-bokron keresztül, mígnem elérkezett a fekete tenger partjára. A vízen meglátott egy csónakot, abban ült egy révész.

- Adjonisten, öreg révész!

- Fogadjisten, vándorlegény! Hová-merre igyekszel?

- Mindentudó Öregapóhoz, három arany hajszálért.

- Hohó, ilyen utasra várok már régóta! Húsz esztendeje vagyok itt révész, és senki sem akar megszabadítani. Ha megígéred, hogy kitudod Mindentudó Öregapótól, mikor lesz vége a kínlódásomnak, akkor átviszlek.

Folyófi megígérte, és a révész átvitte.

Aztán egy nagy városhoz ért, szomorú város volt, omladoztak a falai. A város előtt egy öregemberrel találkozott, bot volt a kezében, alig bírt vánszorogni.

- Adjonisten, öregapám!

- Fogadjisten, szép fiacskám, hová-merre igyekszel?

- Mindentudó Öregapóhoz, három arany hajszáláért.

- Aj, aj, ilyen utast várok itt már régóta; oda is kell, hogy vigyelek egyenest a mi királyunkhoz.

Amikor odaértek, azt mondta a király:

- Hallom, elküldtek Mindentudó Öregapóhoz. Volt nekünk itt egy almafánk, fiatalító almát termett: aki egyet megevett, még ha fél lábbal a sírban volt is, nyomban megfiatalodott tőle, és olyan lett megint, mint ifjúkorában. De most már húsz esztendeje nem terem az a fa semmilyen gyümölcsöt. Ha megígéred, hogy kitudod Mindentudó Öregapótól, mit lehet itt tenni, akkor királyi módon megjutalmazlak.

Folyófi megígérte, és a király nyájasan elbocsátotta.

Aztán megint egy nagy városhoz ért, de az már félig romba dőlt. Nem messze a várostól egy fiú éppen sírt ásott a meghalt apjának, és a két orcáján szakadatlan peregtek a könnyek.

- Adjonisten, bús sírásó! - köszöntötte Folyófi.

- Fogadjisten, derék vándor! Hová-merre igyekszel?

- Mindentudó Öregapóhoz megyek, három arany hajszájáért.

- Mindentudó Öregapóhoz? Kár, hogy nem előbb jöttél! Ilyen utasra vár a mi királyunk már régóta: el kell, hogy vigyelek hozzá.

Amikor odaértek, azt mondta a király:

- Hallom, elküldtek Mindentudó Öregapóhoz. Volt itt nekünk egy kutunk, az élet vize fakadt belőle: ha abból ivott valaki, még ha a halálán volt is, nyomban meggyógyult tőle; aki pedig halott volt már, és meglocsolták azzal a vízzel, nyomban feléledt, és talpra állt. De most már húsz esztendeje elapadt a víz. Ha megígéred, hogy kitudod Mindentudó Öregapótól, mit lehet itt tenni, akkor én királyi ajándékot adok néked.

Folyófi megígérte, és a király nyájasan elbocsátotta.

Aztán sokáig ment-mendegélt egy fekete erdőn át, és az erdő közepén meglátott egy virághímes nagy zöld rétet, a réten egy aranykastélyt; ez volt a Mindentudó Öregapó kastélya, tündökölt, mint a parázs. Folyófi bement a kastélyba, de nem talált ott senkit, csak a sarokban egy öreganyót, üldögélve, fonogatva.

- Isten hozott, Folyófi! - mondta az öregasszony. - Örülök, hogy újra látlak. - A keresztanyja volt, akinél megszállt éjszaka az erdőben, mikor a levelet vitte. - Mi szél fűtt erre?

- A király nem akar ingyen a vejének fogadni, és elküldött a Mindentudó Öregapó három arany hajszájáért.

Az öregasszony elmosolyodott, és azt mondta:

- Mindentudó Öregapó az én fiam, ő a ragyogó Nap; reggel kisfiú, délben meglelt ember, este öregapó. Azt a három hajszálat pedig megszerzem én neked az ő arany fejéről, nemhiába vagyok a keresztanyád. Hanem így, ahogy vagy, fiacskám, nem maradhatsz itt! Mert az én fiam ugyan jótét lélek: de amikor este éhesen hazajön, könnyen megeshetik, hogy megsüt téged, és megesz vacsorára. Van itt egy üres dézsa, rád borítom.

Folyófi megkérte, hogy kérdezze meg Mindentudó öregapótól azt a három dolgot, amire úgy ígérte útközben, hogy választ visz.

- Megkérdezem - mondta az öregasszony -, te meg figyeld, hogy mit mond.

Egyszerre csak odakint nagy szél kerekedett, és a nyugati ablakon berepült a szobába a Nap, egy aranyhajú vénember.

- Ejnye, ejnye, emberszagot érzek! - mondta. - Kit bújtatsz itt, anyám?

- Nappali csillagom, kit is bújthatnék, hogy te meg ne lássad? Az a te bajod, hogy egész nap a világot járod, tele lesz az orrod emberszaggal; nem csoda, ha még este is érzed, amikor hazajössz!

Az öregember nem szólt erre semmit, leült vacsorázni.

Vacsora után az öreganyó ölébe hajtotta aranyhajú fejét és elszenderedett. Amikor az anyóka látta, hogy már alszik, kitépte egy arany hajsálát, és a földre dobta - úgy zengett, mint a megpendített húr.

- Mit akarsz, anyám? - kérdezte az öreg.

- Semmit, fiacskám, semmit; elszunnyadtam, és csuda egy álmot láttam.

- Mit álmodtál?

- Egy várost láttam álmomban, volt ott egy forrás, amiből az élet vize fakadt; ha valaki beteg volt, és ivott belőle, meggyógyult; ha pedig halott volt, és meglocsolták azzal a vízzel, feltámadt. De most már húsz esztendeje elapadt a forrás. Mit lehetne tenni, hogy újra meginduljon?

- Semmi az: egy béka ül a kút mélyén, nem hagyja folyni a vizet; öljék meg a békát, tisztítsák ki a kutat, akkor úgy folyik majd a víz, mint hajdanában.

Mikor az öreg megint elaludt, az anyóka kitépte még egy hajsálát, és ledobta a földre.

- Mi az már megint, anyám?

- Semmi, fiacskám, semmi! Elszunnyadtam, és megint olyan csudást álmodtam. Egy várost láttam álmomban, volt ott egy almafa, fiatalító almát termelt; aki öreg evett belőle, újra megfiatalodott. De most már húsz esztendeje nem terem az a fa semmilyen gyümölcsöt. Mit lehet tenni?

- Semmi az: egy kígyó fekszik a fa alatt, kiszívja az erejét; öljék meg a kígyót, ültessék át az almát, akkor úgy fog teremni, mint hajdanában.

Aztán az öreg gyorsan elaludt megint, és az anyóka kitépte egy harmadik arany hajsálát is.

- Ej, hát miért nem hagysz aludni, anyám? - mondta az öreg mérgesen, és fel akart kelni.

- Feküdj, csak, fiacskám, fekédj, ne haragudjál, nem akartalak én felkelteni. De megint csak elszunnyadtam, és megint olyan csuda álmot láttam. Egy révészről álmodtam, aki a fekete tengeren evez, húsz esztendeje sínylődik ott, és senki se szabadítja meg. Mikor lesz vége a kínlódásának?

- Buta ember, buta volt az anyja is! Nyomja valaki másnak a kezébe az evezőjét, ő meg ugorjon ki a partra, attól fogva az a másik lesz a révész. De most már hagyj nyugodni, korán kell útra kelnem, hogy fölszárítsam a királylány könnyeit, mert minden éjjel csak a férjét siratja, a szénégető fiát, akit a király elküldött három arany hajsáláért.

Reggel felé megint nagy szél kerekedett odakint, és az anyóka ölében nem öregember ébredt, hanem egy szép aranyhajú gyermek, a Napocska; elbúcsúzott édesanyjától, és kiröpült a keleti ablakon. Az anyóka meg levette a dézsát Folyófiról, és így szólt hozzá:

- Itt a három arany hajsál; azt is hallottad, mit mondott Mindentudó Öregapó erről a három hajsálról. Eredj isten hírével, engem többé nem látsz, nem lesz rám szükséged többé.

Folyófi szépen megköszönte az öregasszony jószágát és elment.

Amikor az első városhoz ért, a király megkérdezte, milyen hírt hoz magával.

- Jót! - mondta Folyófi. - Tisztítsák ki a kutat, a forráson ülő békát öljk meg, és megint folyni fog a víz, mint hajdanában.

Ezt a király mindjárt meg is parancsolta, és amikor látta, hogy bőven felbuzog a víz, tizenkét hattyúfehér paripát ajándékozott Folyófinak, meg annyi aranyat, ezüstöt és drágakövet, amennyit a paripák csak elbírtak.

Amikor a második városhoz ért, ott is megkérdezte a király, hogy milyen hírt hoz magával.

- Jót! - mondta Folyófi. - Ássák ki az almafát, találunk a gyökere alatt egy kígyót, azt öljk meg; aztán ültessék el megint a fát, és újra teremni fog, mint hajdanában.

Ezt a király mindjárt meg is parancsolta, és az almafa éjjel virágba borult, mintha rózsákkal hintették volna be. Nagyon megörült ennek a király, és tizenkét hollófekete paripát ajándékozott Folyófinak, meg annyi kincset, amennyit a paripák csak elbírtak.

Folyófi aztán továbbment, és amikor a fekete tengerhez ért, a révész megkérdezte tőle, sikerült-e kitudnia, hogy mikor szabadulhat.

- Sikerült - felelte Folyófi - de előbb csak vigyél át, aztán majd megmondom.

A révész vonakodott; de amikor látta, hogy hiába minden, átvitte a túlsó partra Folyófit meg a huszonnégy paripáját.

- Majd ha megint átviszel valakit - mondta aztán Folyófi -, nyomd a kezébe az evezőt, te meg ugorj ki a partra, és attól fogva ő lesz révész helyetted.

A király nem akart hinni a szemének, amikor Folyófi meghozta Mindentudó öregapó három arany hajszálát. A lánya pedig sírt, de nem keservében, hanem örömeiben, hogy hazajött a férje.

- Hát ezeket a szép paripákat meg ezt a nagy kincset hol szerezted? - kérdezte a király.

- Megszolgáltam érte - mondta Folyófi, és elmesélte, hogyan segítette hozzá azt a királyt a fiatalító almához, amitől az öregemberek megfiatalodnak, a másik királyt pedig az élet vizéhez, amitől a betegek meggyógyulnak, és a halottak feltámadnak.

- Fiatalító almák! Élet vize! - suttogta utána a király. - Ha csak egy almát enném is, megfiatalodnék; s még ha meghalnék is, az a víz feltámasztana!

Nyomban útra kelt, hogy megkeresse a fiatalító almákat meg az élet vizét, és azóta se tért vissza.

Így lett a szénégető fiából a király vejeura, ahogy a tündér megjósolta, a király pedig - talán még ma is ott evez a fekete tengeren!

JÓKAI MÓR A LEAOTUNGI EMBERKÉK

Csia Csingi császár tizenhét esztendő volt, amikor atyja halálával a nagy kínai birodalom trónjára lépett.

Az a szokás Kínában, hogy a koronával együtt mindjárt feleséget is adnak az új császárnak, azt pedig az anyja, az özvegy császárné választja ki számára a birodalom háromszáz legszebb hajadona közül, akiket Pekingben minden tartományból felküldenek.

Csia Csingi azt mondá:

- Sohase fáraszátok azokat a leánykákat, majd választok én magamnak feleséget a magam tetszésére.

Nagy felháborodást keltett az ifjú császárnak ez a nyilatkozata az egész udvarnál. Szokatlan az, hogy a kínai császárnak saját akarata legyen, hogy az a saját szemével akarjon nézni, a saját fejével gondolkozni, s a saját kezével utánanyúlni valaminek: ha mindjárt egy szép leánynak a keze legyen is az a valami.

Az anyakirályné azt mondá a mandarinoknak:

- Rá kell hagyni! Meglássuk, hogyan kezd hozzá, hogy ő maga válasszon magának feleséget.

Csia Csingi pedig életrevaló fiú volt - kínai császár létére.

Azt mondá:

- A hónap huszonharmadik napján van a birodalom második fővárosában, Nankingban, a nagy Nioma-ünnepély, arra én személyesen le fogok menni.

A Nioma a kínai birodalomnak a védőistennője, asszonyi alak, akit minden hajó orrára kifaragnak, s akinek legfényesebb pagodákat építik. A nankingi porcelán torony is az ő tiszteletére lett emelve.

Ennek az ünnepére a kínai birodalom valamennyi szépsége össze szokott seregleni Nankingban.

A császár elhatározásának semmiképp nem lehetett ellentmondani. Neki kötelessége trónra léptekor Nankingot meglátogatni.

A hónap huszonharmadik napján az egész pekingi udvar együtt kísérté Csia Csingi császárt Nankingba. A császár legközvetlenebb kíséretét képezték a három rangosztályba sorozott hölgyek, akik között a legelső rangfokozatot képezik a Csiamkáják, azaz „okosak”, a másodikat a Tatájúnak, vagyis „gondosak”, a harmadikat a Siáták, vagyis „szorgalmasak”. Az első arra való, hogy a császárnak a szavait a közönséggel írásban tudassák, s viszont a császárnak élő szóval elmondják, amit az alattvalók őhöz írásban intéztek; a második osztálybeliek gondoskodnak a császár testi szükségéről, ruházatáról; a harmadik osztálybeliek pedig látnak a konyha után. - Férfinak a császárral közvetlenül beszélni nem szokás.

A Nioma-ünnep kezdődött az istennő pagodájának látogatásával. A Nioma egy bronzból készült óriási termetű hölgyalak, akinek tizenhat karja van; mindenik kezében tart valami jelvényt: kardot, evezőt, horgonyt, könyvet, virágot, kalászt stb. Csak egy keze nem markol semmit.

Ez a tizenhat kar képviseli a kínai birodalom tizenhat tartományát.

Csia Csingi császárnak feltűnt az a dolog, hogy a Nioma-bálványnak az egyik keze nem fog semmit. Azt kérdezte a főpaptól, hogy miért nincs az istennő kezében semmi jelvény?

A főpap arcra vágta magát, mivelhogy neki a császár megszólítására közvetlenül felelni nem szabad. Az első Csiamkája aztán felírta selyempapírra a császár kérdését, azt átadta a főpapnak: ez viszont felírta a választ egy darab halhártyára; arról aztán a Csiamkája leolvasta a császárnak, mit tudni kívánt.

- A Nioma tizenhatodik keze nem markol semmit, mivelhogy az a Leaotung tartományát képviseli.

- Jól van - monda Csia Csingi császár. - Olyan okos vagyok, mint eddig voltam. Gyerünk tovább.

A Nioma nagodájából a császár egész kíséretével átvonult a PaoLin-Xi pagodába, ahol tízezer szobor van kiállítva, melyeknek mindegyike egy-egy népfaj fiát vagy leányát képviseli, amelyek a mennyei Testvérország birodalmat lakják. Valamennyi szobor hű mintaképe volt az élő alakoknak, élethűen kifestve színekkel.

A császár végignézte valamennyit.

Egyszerre megragadta a figyelmét egy női szobor, mely a többiektől feltűnően különbözött azáltal, hogy hosszan leomló, aranyszínű játszó szőke haja volt, nagy kék szemei, karcsú, délceg termete, s amint a feje fölé emelt kezében egy gránátalmaágot tartott, a bő ruhaujj végigomlott a karján, egész vállig engedve azt láttatni.

- Kinek a szobra ez itten? - kérdezte a császár a főpaptól.

Ismét a tolmácsoló Csiamkája útján kapta meg a választ.

- Ez itten a híres Xelenhoa képmása, aki Leaotung tartománybéli asszony volt, ahol a legszebb nők laktanak. Azzal vádolták Xelenhoát, hogy a napát megmérgezte. Erre Xelenhoa letört egy ágat a virágzó gránátalmáról, s azt monda: „Ha én bűnös vagyok, hervadjon el azonnal eme gránátalmának a virága a kezemben; de ha ártatlan vagyok, legyen azonnal gyümölcs ez a virág!” S íme, a gránátalmának az ága a bírák szeme láttára gyümölcsöt termelt Xelenhoa kezében.

- Ez nagyon szép mese - mondá Csia Csingi. - De hol van hát az a Leaotung tartomány, ahol ilyen szép nők teremnek, mint ez a Xelenhoa?

Az ide-oda írás után ezt a választ nyerte a főpaptól a császár:

- Azt én voltaképpen meg nem mondhatom, mert semmineműképpen nem tudom; de a nagy csillagvizsgáló torony igazgatója, a Jeo Hui mandarin mindent tud, talán ezt is tudja.

- No ezt bizony sok irkafírka nélkül is megmondhattad volna. Akkor hát menjünk a nagy csillagvizsgálóba.

A nankingi csillagvizsgáló torony híres volt a legrégibb idők óta: ott állt az a város közepén, egy nagy dombon épülve, a tetején volt négy rézsárkány: azoknak a hátán nyugodott az aranyozott rézből készült kétöles átmérőjű óriási gömb, mely a csillagos eget ábrázolta; azonkívül is tele volt a torony mindenféle csillagvizsgáló eszközökkel; a nagy távcső előtt a napnak és éjszakának minden percében kellett egy tudósnak állnia, akiknek az örökös kukucskálástól a szája szeglete egészen félre volt húzódva. Mind valamennyi felett parancsnokolta fő-fő csillagvizsgáló mandarin: Jeo-Hui.

A csillagtudósok nagy parádéval fogadták a látogatásra jött császárt, s készen tartották a horoszkópot, hogy uralkodásának jövődjét megállapítsák.

- Hagyjátok el - monda Csia Csingi -, nem akarom én azt tudni, hogy mi történik a csillagokban? Hanem inkább azt, hogy mi történik itt a földön? Beszélj nekem arról, hogy mit tudsz az én Leaotung tartományom felől, amelynek a jelvényét nem tartja a kezében Nioma istennő?

A tudós mandarin erre föltette a nagy szemüvegét az orrára, s előhozatta a tudós bojtáraival a könyvesházból azt az összegöngyölített nagy papírtekercset, mely Leaotung tartomány nevezetességeit foglalta magában. - Minden kérdés és válasz a Csiamkáják kezén ment keresztül.

- A Leaotung tartomány óriási hegyektől körülvett vidék, amely hegység neve Kiangzi. Egyik oldalát a tenger mossa, s annak a sziklái köharangoknak nevezik; mikor a viharos tenger hullámai a sziklákat paskolják, azok olyan hangokat adnak, mint a harangszó, s figyelmeztetik a hajósokat a veszélyes helyre.

Egyetlen úton lehet Leaotung tartományába eljutni, egy hosszú sziklahasadékon, mely a Kiangzit kétfelé nyitja. Ennek a szakadéknak a neve Tien-Muen, vagyis „Az ég kapuja”.

Vannak e tartományban olyan hegyek, amelyeknek a csúcsa éjszaka világít. Ez némelyek szerint a sok világító bogaraktól, mások szerint azon kövektől van, melyek a napsugarakat magukba szívják, s éjjel kibocsátják.

Ugyanezen hegyeken láthatók a sziklába nyomott óriási emberlábnyomok, melyek két singnél hosszabbak.

A Jai-Muen hegy alakja hasonlít egy emberi orrhoz, s annak az egyik lyukából jéghideg, a másikból pedig meleg forrásvíz patakzik elő.

Vannak ott tűzforrások, amelyek folyvást lobognak, s azokat a lakosok kohóknak használják.

Van egy másik forrás, amelyből kész olaj buzog fel.

És ismét egy olyan forrás, amelynek jó szaga van, mint a levendulának. Aki abból iszik, egész nap nevet tőle, mintha jó kedve volna.

De legnevezetesebb az a forrás, amelyben akit megfürösztnek, s aki annak vizéből iszik, olyan fiatal marad holtig, amilyen volt, mikor a vizet használta. Azért Ani Lui császár idejében azt a forrást beoltottatták, s a vizét bambuszcsöveken át a tengerbe elvezették, hogy senki se használhassa; mivelhogy a fiatalság és a bolondság egy úton jár, szintúgy az öregség és a bölcsesség is egy úton járnak, s az országnak több szüksége van a bölcsességre, mint a bolondságra.

Még azután sok mindenfélét olvasott fel a göngyölegből a mandarin a madártermő virágról, a repülő majmokról, a Huen-tó halairól, amelyeknek őszre szárnyuk nő, s madárrá változnak, meg a szelíd tigrisekről, amik házörző kutyául szolgálnak, a tehenekről, melyek finom gyapjút adnak s a szarvasokról, amiket lovaglásra használnak, a föld alatt termő gyümölcsökről, fagyútermő fákról, amiknek a lombja vérpiros, meg az ezeréves fűről.

Csia Csingi elveszte a türelmét.

- Ne darálj már nekem annyi minden badarságot össze; hanem beszélj a leaotungi szép leányokról.

Azoknak is volt szentelve egy fejezet.

- A leaotungi leányok szépségre fölülmúlnak minden más nemzetbelieket; különösen azok, akik Jang-Csen-Fui vidékén születnek. Ezeknek olyan csoda hosszú és sűrű hajuk van, hogy a fejüket hátrafelé húzza, ami a járásukat annál kecsesebbé teszi. Termetük karcsú, lábaik, kezeik kicsinyek, arcuk színe fehér és piros, ajkaik gömbölyűek, és szemeik kékek, mint az

azúrkő. Énekelni és táncolni csábítóan tudnak, azért is messze vidékről jönnek értük a kérők, s ezüsttel-arannyal mérik fel őket: a mázsáló egyik serpenyőjébe állítják a leányt, a másikba fele ezüstöt, fele aranyat raknak, amennyit a hajadon súlya nyom. Egy ilyen hölgynek a képmását mutatja a Pao-Lin-Xi pagoda, akinek a neve volt Xelenhoa. Ezek közül választottak a császárok számára feleséget.

Csia Csinginek az arca lángolni kezdett erre a leírásra.

- Hát miért nem látni most ilyen alakot sehol?

A nagy göngyöleg erre is megfelelt, csak a legvégére kellett legombolyítani. Ott állt ez a tudósítás:

- A mennyei birodalom fennállásának hatezer-hétszázötvenkettedik esztendejében, ezelőtt nyolcvan évvel egy nagy földindulás összedönté a Tien-Muen-szakadékot: a mennyei kapu bezáródott, s azóta a leaotungi tartományból se ginzenggyökérben, se sáraranyban, se szép leányokban nem fizetnek adót a császárnak. Ezért tartja a tizenhatodik kezét üresen a Nioma istennő.

Csia Csinginek ez nem volt ínyére.

- De ha az a földindulás ezelőtt nyolcvan esztendővel történt, akkor az apám meg a nagyapám, akik császárok voltak, miért nem törettek utat a hegyen keresztül?

Arra is megfelelt a tudós mandarin.

- A nagyapád, Ani Lui császár, azon időben nagyon el volt foglalva a tatárok elleni háborúval: sok vereséget szenvedett; utoljára úgy elbúsulta magát, hogy kőből faragtatott magának tízezer harcost. Ezzel a kőhadsereggel vette magát körül; azt nem nyilazhatták le a tatárok. Mikor pedig az apád, Xio császár uralkodásra került, ő rögtön elrendelé, hogy keresztül kell fúrni a Kiangzi-hegyet, s utat nyitni az eltemetett Leaotung tartományba; de már akkor az emberek elfeledték, hogy merre volt a Tien-Muen-sziklakapu, s tévedésből a Fang-Muen-hegyet fúrták keresztül: azon áttörve pedig egy olyan elátkozott tartományba lyukadtak ki, ahol szarvas emberek laknak, akik rettenetes emberevők. Siettek is az alagutat betömetni.

- Hát azóta nem történt semmi? - kérde az ifjú császár haraggal. - Hát a mandarinok, a helytartók el hagynak veszni egy egész tartományt a mennyei birodalomból? Hát nincsenek vén emberek, akikről tudakozódhatnának, hogy mire emlékeznek a múlt időkben?

Erre a szemrehányásra Jeo-Hui, a tudós mandarin büszkén fölemelte a fejét a császár előtt, s tenyerét a mellére hímzett kakasra téve így szólt:

- Napnak fia, holdnak öccse, dicsőséges császár! Aki egy szavaddal ölhetsz és eleveníthetsz! Csak egyet nem tehetsz meg: azt, hogy egy tudós az ostoba parasztokkal szóba álljon, és azoktól kérdezősködjék. Az én hivatalom a csillagok járását kíséni, s ami a könyvekben meg van írva, azt kitanulni; de amit nem a tudósok írtak: azt én se meg nem hallhatom, se le nem írhatom. Ha haragod ellenem fordul, holt ember vagyok. Miként nagyapád, Ani Lui császár egy szavára ötszáz tudós végezte ki magát: én is így tehetek. Itt van a koporsóm; nappal rajta ülök, éjjel benne alszom. Ha azonban te magad akarsz beszélni oly halandóval, akinek az egész tudománya az, amit maga látott és hallott: akkor látogasd meg Luzut, a barlangi szentet, az fog neked a kérdéseidre felelni; de kendőt köss az orcára előbb, mert az az ember bűdös.

- No hát meg fogom látogatni Luzut, a barlangi szentet, s ővele fogok beszélni. Teneked pedig az lesz a büntetésed, hogy velem fogsz jönni, s egyikünk sem fogja az arcát betakarni, mikor embertársával beszél.

Szokatlan mondás volt ez egy kínai császár ajkáról; de engedelmeskedni kellett a parancs-
szónak. Az egész császári kíséret vitette magát hordszékekben a Luzu barlangjához.

A Nantos-hegyen van egy nagyszerű kolostor, amelyben száz Buddha-papnak s ezer
búcsújárónak van helye. Ezt a kolostort Luzu építteté. Úgy koldulta össze a hozzá való
költséget. Messze földről jár oda a népség, s kincseket hord össze a Buddha-barátoknak.

Luzu maga pedig, az alapító szent, ott lakik a hegy oldalában tátongó barlangban, s él a
hulladékokból, amiket a barátok konyhájából kidobálnak.

Száz esztendőn túl van már a szent ember, aki arról nevezetes, hogy ékszerei: két vaskékó a
lábán, vaskarikák a karjain s egy vaslánc a derekán. Ezekről sebes a teste. S ez az ő világi
gyönyörűsége.

Mikor ezt az alakot megpillantá a császár kísérete, egyszerre valamennyi hölgy sikoltozva
takarta el a szemét, s aztán futott szerteszéjjel. A lányok elfeledték, hogy ők Csiamkáják, a
császár tolmácsai, s otthagyták Csia Csingit magára a százesztendős szenttel. Csak a
csillagász maradt mellette.

- Jobb is, ha elszaladtok - monda Csia Csingi. - Legalább nem lesz az a sok irkafirka:
beszélhetünk, mint egyik ember a másikkal. Te vagy Luzu, a százéves szent?

- Én vagyok Luzu, a száztíz éves ember, ifjú császár.

- Honnan veszed, hogy én vagyok a császár?

- Annak a veled jött mandarinnak a homlokára van írva.

- Ha te száztíz éves vagy, akkor emlékezned kell arra a nagy földindulásra, amely a Tien-
Muen-sziklaútát összezárta.

- Sőt, láttam is, amint egyik sziklafal a másikkal összeborult.

- Mit gondolsz? Nem temették el a hegyek a tartományban lakó embereket?

- Nem. Azok most is élnek és uralkodnak.

- Nem jöhetnek keresztül az összeomlott úton?

- Sok ideig nem jöhettek keresztül, mert az összezsugorodott sziklafalak között nem maradt
akkora nyílás, amelyen egy ember, habár hasmánt csúsztatva, keresztülhatolhasson. De most már
ki tudnak azon a szűk folyosón jönni.

- Hogyan? Megtágult a sziklanyílás?

- Nem. Az emberek lettek olyan kicsinyek, hogy most már elég nekik ez a szűk csatorna is.

- Kitől tudod te ezt?

- Az aranymenyétektől.

- Szólj világosabban.

- Láthatod, hogy akik az öltözetekben hivalkodnak, azok mindenféle prémet viselnek a
ruháikon. Ezek közt legdrágább az aranymenyét préme. Ennek az állatnak a hazája a Leaotung
tartomány. Régente a császárnak fizették ezt a prémet adóban. Amióta a Tien-Muen
bezáródott, aranymenyétet csak ritkán fognak. De mégis fognak. Ez az állat nem jöhet ide a mi
völgyünkbe másunnan, mint Leaotungból, ahol otthon van. Eszerint olyan széles útnak kellett
az összedült sziklavágány közt maradni, amennyin egy aranymenyét keresztüljöhessen. - De miért
jön az ide egy egész hegyláncon keresztül? Egész hosszú utat téve a föld alatt? - Azért, mert

üldözi valaki. A vadászok, akik egy-egy ilyen aranymenyétet elfognak, többnyire a Vu-völgyben, mikor annak az irháját lerántják, rendszeren találhatnak benne egy vagy két nyilacsskát. A nyíl finom acélvégű, a vesszeje pedig töviszár. Azok az emberek, akik ilyen nyíllal lövöldöznek, nem lehetnek nagyobbak egy bakarasznál. Ezekre nézve az aranymenyét akkora szörnyeteg, mint a tatárvadászra nézve a tigris és párduc, melyet hajtóvadászattal ejtenek meg.

- De hogyan történhetett volna az meg, hogy nyolcvan év alatt egy tartomány lakossága így eltörpüljön?

- Ha óhajtod megtudni, elmondom. Láthattál japáni bűvészeknél apró kertecskéket, amikben a tölgyfák, fenyőszálak nem magasabbak egy könyöknél. Vannak olyan bűvészek is, akik olyan apró kutyácskákat mutogatnak, aminők egy evetkénél nem nagyobbak. Ennek az a mestersége, hogy a fák magvát csirázáskor és a kikelésük után is olyan források vizével öntözik, az újszülött állatokat pedig abba mártogatják, aminő a leotungi csodaforrás, amelyről azt hiszik, hogy örök fiatalságot ad. Nem ad. Csak a növényeknek meg a testnek a kifejlődését akadályozza meg a benne levő nedv. Hát mikor a leotungi tartománynak az útja el lett zárva a világtól, a helytartó így okoskodott: Ha ez a nép ki nem mehet innen, s amellet folyvást szaporodik, ez a föld nem lesz képes annak elég táplálékot adni. Kénytelenek lesznek, mint más körülzárt völgyek lakói, mint a szigeti vademberek, egymást felfalni; emberevőkké lesznek. - Mit gondolt hát ki? Megkisebbiteni az embereket, ivadékról ivadékra, míg olyan aprókká lesznek, hogy elég nagy marad számukra az ország, s még a szűk egérúton keresztül is kijárhatnak a világba.

- No ez bölcs gondolat volt tőle - monda Csia Csingi. A vén szent pedig folytatá:

- Én látom, hogy mit tett a helytartó ezentúl. Minden újszülött gyermeket a csodaforrásban fürösztetett meg, s ezáltal már az új ivadék magassága leszállt öt-hat araszra. Ezek bizonyosan korán is fejlődtek, tízéves korukban már nősülhettek. Ezeknek a gyermekeit ismét a Nanheui-forrás vizében fürösztözték, s ezek ismét apróbbakká lettek; úgyhogy a hetedik ivadéknál már elérték a bakarasnyi mértéket, amikor aztán abba lehetett hagyni a törpítést. Ezeknél az apró embereknél a testi erőnek folyvást tömörülni kellett, úgyhogy az izmaik képessége hasonlíthat a szarvasbogáréhoz, mely magánál hússzorta nehezebb terhet elbír. S amit ezenkívül látok magam előtt, az, hogy a bölcs helytartó nemcsak az emberek ivadékait szállította ilyen módon lejjebb, hanem a tartományban élő állatokét is, hogy azoknak hasznát vehessék; úgyhogy ott most az ökrök nem nagyobbak, mint nálunk a házinyulak, a tigrisek, mint a mi patkányaink; ló, teve, szarvas, elefánt mind együtt törpült le az emberivadékkal, csak a vaderdőket lakó aranymenyét, mely nem hagyja a fiait megfürösztetni a csodálatos vízben, maradt meg a maga nagyságában: s az most már egy óriás szörnyeteg a törpék között, amelyre tigrisekkel és elefántokkal vadásznak.

A kínai sohasem nevet - a mandarin még sohább -, de éppen a császár jelenlétében legeslegsohább! - De azért a bölcs Jeo-Hui mégsem állhatta meg, hogy erre a furcsa beszédre akkorát ne kacagjon, hogy majd kétfelé esett a feje.

- No, te Luzu, ennél bolondabb hazugságokat még soha életedben ki nem találtál. Ugyan hol látsz te ilyen csodákat?

- Te is látnál ilyeneket - monda a szent -, ha azt a sötétséget néznéd évről évre, amit én nézek, s nem bámulnál annyit a könyvekbe meg a csillagokba.

A császár pedig szigorúan monda a mandarinnak:

- Én azonban azt parancsolom neked, hogy mindezeket, amiket te bolondságnak neveztl, felírd és megőrizd. Te pedig, mezítelen szent, akinek én semmit nem adhatok, ajándékozz nekem még egy szót. Ha a leaotungi nép manapság ilyen apró már, miért nem jönnek ők ki ide miközénk az általuk járható alagúton át?

- Arra legjobban megfelelhetsz te magadnak, ifjú császár. Nem rémülnél-e el te magad is, ha egy náladnál nyolcszorta nagyobb emberalakkal találkoznál? Azok onnan többször előjöhettek már, de amint egy vadászt, egy parasztot megpillantottak maguk előtt, elijedve rohantak a bokrok közé, s a vadász azt gondolta, béka volt, amely elugrott előle.

- Igazad van. Tehát tudatni kellene az emberekkel, hogy én, Csia Csingi császár kívánom őket palotámba elfogadni, s mindennemű oltalomról gondoskodom rájuk nézve útjukban és szállásukon.

- De ki fogja ezt az üzenetet megvinni a leaotungi apró nemzetnek a vakondokok számára való folyosón keresztül? - veté közbe gonoszkodó alázattal a mandarin.

- Majd azt is megmondom én magam, a császár, s nem kérem hozzá a te tanácsodat, tudós csillagvizsgáló - monda Csia Csingi. - Fogjanak a vadászok egy aranymenyétet. Annak a nyakára erősítsenek meg egy ércövet, amire apró betűkben legyen felvésve az én parancsolatom a leaotungi előljárókhoz. Akkor azután ennek az aranymenyétnek a farkára kössenek rá egy csörgettyűt, s eresszék vissza a sziklaodúba, ahonnan kijött. A farkán hordott csörgő az aranymenyétet folyvást kergetni fogja, amíg csak a leaotungi vadászok kezére nem kerül. Akkor azok el fogják ejteni. Meglelik a nyakán az én üzenetemet vivő örvöt, s attól okosabbak lesznek. Azontúl folytonosan várjon rájuk a Vu-völgyben az én megbízottaim csapata, s amidőn elő fognak jönni, rakja őket elefánt hátára, s hozza fel a császári palotába, Nankingba. Ennek a végrehajtásával téged bízlak meg, Jeo-Hui mandarin.

A mandarin térdig hajtá meg a fejét. Luzu pedig így szólt:

- Ó, Csia Csingi császár. Bizonyára te vagy az egész mennyei birodalomban a legbölcsebb férfiú.

Amire Jeo-Hui mandarinnak a hosszú, sarkát verő farkocsa: méltó elszörnyedésében magasra meredt fel az ég felé.

Amit a kínai császár megparancsol, annak némán kell engedelmeskedni. Még tartott a Nioma-ünnap Nankingban, ami egy egész hónapot szokott betölteni, amidőn a kormányzó jelenté a császárnak, hogy Jeo-Hui mandarin, a csillagász, útban van a leaotungi tartomány küldöttségével. Vannak harmincheten, akik mindannyian elférnek egy elefánt hátán. Maga a kormányzó három fiával, a lányával, négy táncoló és éneklő bajadérral, négy vadásszal és három kürtfúvóval, egy szövőleánnyal, négy palankinhordóval, két napernyőtartó és két lámpásvivővel s azonkívül tizenkét testőrvitézzel. Hoznak magukkal két tigrist, két szelindeket, egy lovat, egy tehenet, egy tevét, egy szarvast meg egy elefántot; azonkívül egy kalitkába zárt aranymenyétet. És ez mind összevéve nem tesz ki többet egy közönséges, jól kihízott mandarin súlyánál.

Csia Csingi császár azt rendelé, hogy az apró alattvalók küldöttségét a nankingi császári palotába hozzák. Azért nem kívánta azokat a rendes császári rezidenciájában, Pekingben fogadni, mert ott az idegenek is tudomást vettek volna róluk, s ha a világba kimenne a hír, hogy a kínai nép ennyire eltörpült, ez az ellenséges nemzeteket arra buzdítaná, hogy a mennyei birodalmat megtámadják. A nankingi palotában ellenben nem lehet az idegenek szemfülességétől tartani. Ez az egész rengeteg kiterjedésű palota romokban fekszik már. Amióta a császári udvar Pekingbe költözött, a tízezer lakóra épített csarnokok ledüledeztek, csak magát a császár pagodáját tartották épségben cinóbervörösre festett falaival, sárga mázos

tetőjével, mely úgy ragyog, mikor a nap rásüt, mintha aranyból volna. Ennek az udvarán őrzik azt a harangot is, melynek üregében ötven ember elfér.

Ezen palotában volt egy csarnok, mely a látványosságok számára volt régiebb időkben is berendezve. Itt mulattatták a bűvészek, patkányharcoltatók, kakasviaskodások a hajdani császárok udvarát. A színpad kertté volt átalakítva, s a talaja finom fekete homokkal behintve, melybe veres homokkal egy sárkány alakja volt kiformálva.

A mesés emberkéket és csodaállataikat zárt tartályokban szállították a palota belsejébe, s azoknak a bemutatásánál nem volt más hivatalos, mint a nankingi kormányzó, a csillagász mandarin és a tolmácsoló Csiamkáják.

A császár intésére megnyílt a színpad hátulsó ajtaja, s bevonult rajta az első csoport.

Ez állt a három kürtfűvóból, hat testőrvitézből, akik közül az egyik a zászlót hozta.

Az emberkéek nem voltak nagyobbak egy hatalmas férfiarasznál; fejük, kezük, lábuk mind egymással egybetaláló idomú; arcszínük a sárgarézhez hasonló, szakáll és bajusz nélkül; a hajuk, mint egy hosszú patkányfark lógott alá a süvegük tetején keresztülhúzva; a kürtösök ruhája tarkára festett gyapotból volt; a testőröknek páncél volt a derekukon, öltözetük valami bőrféle, de nagyon vékony; a dárda a kezükben, olyan nagy, mint egy plajbász, s annak hegyében fényes alabárd; a hátukon puzdra nyilakkal s a vállukon tegez két összerótt ökör-szarvból. Az a két összetett ökör-szarv sem volt hosszabb egy arasznál. A kürtök szava olyan-forma volt, mint a rigófütty és a szajkóhang összevegyítve. Erős tüdő adta belé a hangot.

A zászlótartó meghajtá némán a zászlaját a császár előtt, s aztán félreállt az egész csapat.

Most következett a vadászok csoportja.

Ezt a vadásztigrisek bömbölése és a kopók ugatása hirdeté előre.

Azokat párjával összecorkázva bocsátá maga előtt egy-egy vadászlegény.

A tigris akkora volt, mint egy kéthetes kis macska, gyönyörű karcsú, nyúlánk testén a fekete sávok narancssárga alapon; a kopók pedig jókora patkánnyal vetekedtek nagyság dolgában, csak a felkunkorodott farkuk mutatta, hogy valóságos kutyák.

A vadászlegények öltözete állt egy pár pillangószárnyból, mely a derekukra volt szorítva övvel, s a vállukról lelógó kacagányból, mely változatosság kedvéért az egyiknél egy veres mókusnak a bőréből volt, másiknál egy darab vakondnak az írhájából, a harmadiknál egy pettyezetett ürge bőréből, mely hasonlított kicsinyben a párdücbőrhöz. Ezeknek is tegzeik voltak, puzdrával kezeikben rövid, hegyes nyilú kelevézek.

A tigris bömbölése nem volt külön, mint a pulykakakas öblögető hangja, a kutyák ellenben adtak olyan erős hangot, mint a lúdágogás.

Ez a csoport is félrevonult a másik mellé, a kutyák szokás szerint leheveredtek, s elkezdtek vakarózni. (Még ezeket is bántja valami? Az már nem lehet bolha, hanem filoxéra.)

Ezután jött elő négy leány, apró szamarakon ülve.

Ezek még a legényeknél fél hüvelykkel kisebbek voltak. Szőke mind a négy, de más-más forma színben; az arcuk is inkább fehér, mint sárga színű, selyemhajuk hosszan leeresztve, s homlokukon aranyabronccsal átszorítva. Öltözetük valami oly finom selyemből volt, mely mindenütt hozzátapadt a testükhöz, gyöngéd halvány színre festve. Legyezőjük egy egész pávatoll, mellyel igen kecsesen tudtak bánni.

A négy lánnal együtt jött be egy picinyke teve, vezetve két csatlós által, a teve púpján ült egy ötödik leány, s a két oldalán volt egy szövőszék.

Amint a leányok leugráltak a szamaraikról, ezek elkezdtek magukat azonnal szamarak módjára viselni. Csakhogy ilyen kicsiny alakban már az mind nem tűnt fel számárságnak. Ha az ember egy kis tengerimalacnak hosszú lábakat és nagy füleket képzel, ahhoz lehettek ezek hasonlók. Olyan kedvesek voltak, mikor elkezdtek egymással szemben ágaskodni, harapdálózni. Volt közöttük egy tiszta fehér, az egyre felrugdalt, hogy a többi magától távol tartsa, míg a másik fekete szamár, ostoba kis pofáját a császár felé fordítva, elkezdett ordítani, csakhogy „iá” helyett azt monda, hogy „ié”. A négy leány elnevette magát, olyan volt az, mint ötven verébcsiripelés.

Maga Csia Csingi elmosolyodott az apró furcsaságon.

Most nagyobb toporzékolás hangzott a színpad külső terében, s bevágatott a nyitott ajtón egyszerre három, nyeregben ülő vitéz; ezek voltak az alkirály fiai.

Az egyik ült egy tehénen, a másik egy szarvason, a harmadik egy paripán.

Ezek az állatok is az emberi alakokkal voltak arányos nagyságban. A tehén harciasabb kinézésű, mint ősei: előreszegzett szarvakkal és hosszú gypjával. A szarvas nyaka bozontos sörénnyel körülvéve, mely büszkén felemelt fejének kihívó tekintet adott, de legbámulatráméltóbb volt maga a szénfekete paripa, melynek minden lába úgy toporzékolat egyre, mintha nyolc lába volna; a fejét felhányta, a két hátulsó lábára ágaskodott, s nagyokat szökött oldalvást. Ámde a lovasa is hozzátermett dalia volt; az alkirály legidősebb fia, ki a szilaj mént erős kézzel tartá zabolán, s odafordítva a császár felé, kényszeríté a paripát üdvözlő térdhajtással bókolni a császár előtt.

Akkor aztán leszökött a lováról, s átadta azt a csatlósoknak.

Ő maga pedig büszkén megállt a császár előtt.

Volt neki oka büszkének lenni! Teljes egy lábnyi magas alak volt; nemzete között valódi óriás. Arcszíne barnább, mint a többié, állán szakáll, ajka fölött bajusz, szemei kerekre felnyitva. Termetét fényes bőrpáncél fedi, mely a fácánfej bőréből készült, fejről egész sarkáig egy egész aranymenyét bundája omlik alá, a fejbőr a dalia fejére húzva, míg a lompos fark messze húzódik utána. De karjai, vállai és lábszárai szabadon vannak, s izmokat engednek láttatni, aminőkről embernek fogalma nincs, s ez izmok játéka minden mozdulatnál kitűnik. Fegyvere egy hosszú dárda, melynek nyele vasfából van, ezt baljában hordja. Azonkívül egy arasznyi kard csügg az oldalán, haránt fekve, a markolatával hátrafelé, ez azért van így, hogy azt hátulról hirtelen kiránthassa a jobbjaival anélkül, hogy a kardhüvelyt a baljával megfogná.

A dalia, dárdáját meghajtva, üdvözlé a császárt, s azután hátrament, az utána jövő csoport elé.

Négy palankinhordó jött, egy remek, filigrán munka, zsöllyeszéket cipelve, mely mellett a két napernyőhordó és lámpavivő járult. A szín közepére érve, a dalia megállítá a palankint, s annak a selyemfüggönyeit szétvonva, kiemelte a benne ülő hölgyet.

Annak se arcát, se termetét nem lehetett a sok drága öltözettől látni. Csak félénk mozdulatai bizonyították fiatal létét, amidőn a császár előtt meghajtá magát. Ez volt a dalia húga.

A színpad háttérében volt felállítva egy mennyezetes trón, annak a szomszédságában volt egy kisebb aranyos karszék. A dalia arra ültette le a hűgát, s azzal ismét eléje ment az érkező csoportnak.

Tizenkét aranypáncélos testőrtől környezve jött maga a leaotungi alkirály, elefántháton.

Az az elefánt akkora volt, mint egy kéthónapos malac. Ámbár hatalmas felgömbülő agyari tanúsították, hogy teljesen ki van fejlődve. A hátán volt egy elefántcsontból faragott remekművű torony, abban ült maga az alkirály.

Ő még egy fejjel (azazhogy egy hüvelykkel) magasabb volt a fiánál. Ő még a hatodik ivadékhöz tartozott a leaotungiak között.

Öregember volt már, túl a huszadik esztendőn, ami a leaotungi embereknél az életkor végső határa. Hanem azért egész erejét bírta.

Fiának a kezére támaszkodva, könnyedén szökött le az elefánt hátáról, s azzal csendes, méltóságteljes léptekkel járult Csia Csingi császár elé, követve a két kisebb fiától, kik egy nagy hártýatekerceset cipeltek utána.

Az alkirály arca nagyban különbözött az alattvalóitól. Ezek már a hetedik ivadékhöz tartoztak. Neki még egyenesen felfelé álló üstöké volt, mely kibújt a korona alól, s szakálla, bajusza hasonlított a macskabajuszhoz, kevés, vastag szálakból álló. Meglehet, hogy vén korukban a fiainak is ilyen lesz. Hasonló szőrszálak meredtek elő a szemöldökeiből is.

Mikor a császárral szemben megállt, megszólalt. - Ez volt az első emberi hang, melyet az emberkéek társasága hallatott.

Olyan hang volt az, mint mikor a szólni tanított seregély beszél. De meg lehetett érteni. Kínai nyelven beszélt. Üdvözölte a császárt, s hódolatát fejezte ki iránta. Elmondta röviden, hogy hét emberöltőn keresztül el volt temetve Leaotung tartomány népe sziklái mögé, míg sikerült olyan kicsinnyé átalakulnia, hogy az alacsony sziklaüregen át ismét megjelenhet az anyaországban. Amit rövid mondatokban előadott, tökéletesen megfelelt annak a találgatásnak, amit Luzu, a furcsa szent barlangja sötétjében kimorfondírozott. A test növéset megállító forrásban fürösztött újszülöttek, az ivadékról ivadéokra törpébbé lett emberalakok és állatok; a férfiaknak tízéves korukban házassodása, a húsz éven túl a halál. E hét ivadék történetét tartalmazza ama tekercs, melyet ezennel a császárnak átnyújt.

Az a tekercs a legvékonyabb halhólyagból volt összetákolva, de a betűk, melyek rá voltak írva, nem voltak olvashatók a legerősebb nagyítóüveg nélkül. Csia Csingi átadta azt Jeo-Hui mandarinnak, hogy a csillagvizsgáló bojtárjai által írassa le olvasható írásban.

Ekkor aztán az alkirály elfoglalta a számára emelt trónust a leánya oldalán, s jelt adott, hogy kezdődjenek meg a népies mutatványok.

Egyik szögletében a nagy színpadnak felállították a selyemszövő osztovátát, amelyhez a leányok egyike leült, s elkezdett egy szövetet vetélni rajta. A fonál, amit ehhez használt, maga volt az a selyem pókszál, amit a selyembogár szokott a szájából eresztetni. Rendes emberkéek azt soha meg nem tudná szőni: e parányi kéz alatt gyorsan támadt abból elő a sávolyos, virágos selyemgyolcs, mely olyan sűrűn van szöve, hogy keresztül nem látni rajta, s azért mégis olyan vékony, hogy mindent keresztülláttni rajta. Azalatt, amíg az ötödik leány szőtt, a másik négy leány tündértáncchoz kezdett. Olyan gyorsan tudtak pörögni lábujjhegyen, mint az orsó: hogy az arcuk alig látszott, s hosszú hajuk körben repült a fejük körül.

Mikor a táncnak vége volt, akkor a csatlósok egy vékony deszkafalat hoztak elő, s azt a színpad egyik szögletében megtámasztották.

Az alkirály legkisebb fia odaállt e fal elé, s a két kezét a feje fölé emelte.

Ekkor a tizenkét testőr s a három vadász elővette a tegzeit, s a színpad másik szögletében állva, ami öszerintük tehetett hatvan lépést, elkezdett egyszerre nyilazni az alkirályfi felé. Az állt mozdulatlanul a fehér deszkafal előtt. Mikor az íjások felét ellőtték a nyilaiknak, akkor

az alkirályfi előlépett a deszkafaltól, s íme, valamennyi kilőtt nyíl mind ott maradt a deszkafalba fúródva, s az ő alakjának a körvonalait tűzködté körül, így tudnak nyíllal löni a leaotungi emberkék.

Csia Csingi tapsolt a derék íjászoknak. A mandarinoknak azonban tiltja az udvari etikett a császár jelenlétében a tetszésnyilvánítást. Nekik mozdulatlanul kell maradniuk, ha a kerék kiesik is.

Pedig Jeo-Hui mandarinnak egy nagy dongó ült az orrára, s az ott nagyon bosszantóan viselte magát. Ámde a dongót elhajtani az orr hegyéről a császár jelenlétében tiltják az udvari szabályok.

Észrevette azonban a kisebbik alkirályfi éles szeme azt a szörnyeteget a mandarin orrán: nem kérdés, szabad-e? Hirtelen kezébe kapta a keziját a nyílvevővel, s egy pillanat alatt lelőtte a dongót a mandarin orráról, s akkor aztán a nyílvevőnél fogva felvéve a lelőtt nagy vérszopót, felmutatá azt a császárnak.

Csia Csinginek úgy megtetszett ez a tréfa, hogy hahotával kacagta el magát, s aztán a környezetének is jelt adott a kacagásra: az udvari etikett szabályai szerint ekkor bizony mindenkinek kötelessége lett tehetsége szerint egyik fülétől a másikig terjedő röhejre buzdulni; amiben magának Jeo-Hui mandarinnak is részt kellett venni.

E tréfás jelenetre azonban ismét egy komolyabb előadás következett.

Az alkirály egy jeladására a pecérek felvonták a kerekeken idetolt kalitkának egy csapórácsát, s abból azonnal előszökött egy óriási fenevad.

Óriási fenevad a leaotungi emberkéknek, a neve aranymenyét, mivelhogy az egy láb és két hüvelyk hosszú, elől négy éles foga van, amivel egy tyúkot egy perc alatt meg tud ölni, s ha a két hátulsó lábára feláll, egy leaotungi emberkén annyira túl magaslik, mint egy jegesmedve a vadászon.

Ez a fő-fő ellenségük a leaotungiaknak. Az egyedül megszelídíthetetlen fenevad. Amint azt a tigrisek és kopók megpillanták, egyszerre elszabadultak a pórásaikról, s nekirohantak a félelmetes szörnyetegnek vakmerően.

Az aranymenyét azonban mancsainak egy-egy legyintésével jobbra-balra dobálta az alkalmatlan állatokat. Az egyik tigrisnek olyan pofont adott, hogy az vonítva kotródott a bokrok közé.

Ekkor aztán szembezállt a fenevaddal a hozzá méltó ellenfél, az alkirály daliás utódja. Egyedül toppant eléje, s dárdáját a dühös vadállat torkába ütve bal kézzel, jobbával kirántá, háta mögött átnyúlva, a kardját s azzal a jó éles pengével egy rendkívül ügyes csapást kanyarítva a szörnyeteg alteste felé, azt a hasán elkezdve a torkáig végighasítá, s azután végképp legyűrve a vadállatot maga alá, a sarkával a nyakára taposott, s úgy ölte meg.

Csia Csingi jelt adott a környezetének a tapsolásra.

Részt vettek a tetszésnyilvánításban maguk a leaotungi népségek is: az íjászok kiabáltak, a táncosnők sikoltoztak, tigris, kutya üvöltött, szamár ordított, ló nyerített, elefánt bömbölt, a kürtösök trombitáltak.

Az alkirály azonban egyet intett a nagy botjával, s arra elhallgatott mindenki.

Hátra volt a koronája az előadásnak.

Az alkirály trónja mellől alászállt a királyleány, s illendőség szerint egész a színpad elejéig lépdelt. Ott a cselédei levették a fejéről a fátyolt s a válláról a palástot, s ekkor ott állt a leaotungi hercegnő egész tündéri bűbájában.

Soha festő ilyen arcot nem álmodott! Melynek zománcát a rózsaszirmok utol nem érik; szemeinél a zafírok tüze elenyészik, szőke, aranycsillogású haja, mint egy palást omlik végig rajta. Termete olyan, mint a tündéréké, akik épp ilyen parányiak, ilyen finomak, éjjel a fűben táncolnak, s karójuk után zöldebb lesz a pázsit, amit a lábuk hegye megérintett.

A kis tündér énekelni kezdett. De az sem emberi dal volt, hanem fülemüleének, pacsirta-csicsergés, eolhárfa zendülése; olyan ábrándos, oly túlvilági, hogy aki azt hallja, a szíve megfájdul bele.

Csia Csingi elfeledkezett császár voltáról, s trónjáról leszökve, odarohant a színpadhoz, s térdre omolt, hogy az énekes tündérnek egyenesen a szemébe nézhessen.

- Ki vagy te? Mi vagy te? Hogy engem így el tudsz bájolni? Álmodtam én már tefelőled sokszor. Mindig ilyen kicsinynek láttalak. Azt hittem, távol vagy. A messzeség tesz kicsinnyé. Hát nem tudsz közel jönni hozzám? Szeress engem! - S e szóval odadobta eléje császári pálcáját.

A parányi tündér pihegve állt a nagy, hatalmas császár előtt, ki térden csúszott eléje; s kezeit arca elé takarta.

A daliás alkirály pedig délcegen lépett oda a húga mellé, s érchangon, minő egy órának az ütése, mondá Csia Csinginek:

- Császár, te legnagyobb vagy a nagyok között; de a leaotungi leányok csak magukhoz hasonlót szeretnek.

- Ettől én megbolondulok - monda Csia Csingi.

Jeo-Hui mandarin, látva, hogy ez a tréfa nagyon megzavarja az ifjú császár kedélyét, sietett a saját maga által kigondolt végjelenetet színre hozni. Hirtelen előhúzott egy eldugva tartott kosárból egy nagy, hatalmas kakast, s azt odadobta a színpadra a leaotungi emberkék csoportja közé.

A harcias természetű szárnyas állat, mely több kakasviadalból pályadíjnyertesül jött már elő, a színpadra dobva, megcsapkodta a szárnyaival az oldalait, egyet rázott a veres taraján, szakállán, s kinyújtva a nyakát, elkiáltá a félelmetes harci riadót: „kukurikú!”

Erre a rémordításra nosza kereket oldott az egész hadsereg, íjászok, vadászok egymás hegyén-hátán szaladtak a színpad közélé. Az elefánt megrökönyödve hátrált a trón felé, s feldönté az öreg alkirályt karosszékestül; a szép királyleány pedig akkorát sikoltva, mint egy feketerigó, egy szökéssel leugrott a színpadról, a császárnak az ölébe, s ott elbújt annak a palástja ujjába.

Jeo-Hui mandarin gonosz mosolygással mutatott a szétriadt hadra, amelyet egy kakas így megfutamított.

Ámde még korán volt az ármánynak diadalhatótát kezdeni.

A dalia nem futott el, miként a többiek. Az ott maradt. S amint a berzenkedő kakast közelíteni látta maga felé, hirtelen felkapta a Csia Csingi eldobott pálcáját két kézzel (olyan az, mintha magunkforma ember egy fenyőszálat emelne kezébe), s ezzel a pálcával olyat húzott a szemtelen kakasnak a fejére, hogy az azt kiáltotta: „ugrik az okosabb!”, s azzal hátat adott.

Erre pedig az elefánt is vérszemet kapott, s felemelt ormánnyal rohant neki a kakasnak, s mielőtt az a színpadról elmenekülhetett volna, megkapta az ormányával a farkát, kitépett belőle egy tollat, s azt hozta vissza nagy diadallal. Gyönyörű egy látvány! Egy elefánt egy kakastollal az ormányában!

A diadalmas hős pedig visszanyújtá a császárnak a pálcáját, mellyel a kakast elkergette.

- Ez felségsértés! - hebegé Jeo-Hui. - Kakast ütni a császári pálcával.

- Ne szólj - mondá Csia Csingi -, bár ilyen katonáim volnának, mint ez a máknyi makk ember!

Az az apró tündér pedig ott ült a császár tenyerében, két karjával a kézcsuklóját átölelve. Érezte a szívét dobogni, ahogy érzi az ember egy elfogott madárnál, amit a kezébe szorít, annak a parányi szívlüktetését. A másik kezével egészen eltakarhatta. Az övé volt egészen. És mégsem volt az övé. Ő egy óriás, az meg egy parány.

Csia Csingi lehúzta az ujjáról a gyűrűjét, azzal a szivárványszóró drágakővel a közepén. Jegygyűrűnek nem húzhatta a szép menyasszony ujjára, de a fejére tehetette - koronának.

Aztán megcsókolta a fejét, ahogy megcsókolunk egy fülemület, mikor szabadon akarjuk eresztetni, s visszatette daliás bátyja karjai közé.

Ekkor a többiek is odasereglettek az öreg alkirályal együtt.

- Mi jót adhatok nektek? - kérdé a császár az alkirálytól.

- Semmit - mondá az öreg. - Ami nekünk van, az neked nem jó; ami neked van, az nekünk nem való. Vitess bennünket a mi szép világunkba vissza. Ott van a mi boldogságunk.

- És így az én Leaotung tartományom számomra örökre elveszett?

- Nem veszett el, mert élni fog nálad abban a tudatban, hogy van a nagy „mennyei birodalomban” egy darab föld, amelyen boldog emberek laknak. S ilyen emberek fognak lakni az egész földön tízezer esztendő múlva.

A császár visszavitette az egész parányi csapatot a Vu völgyébe, ahonnan hegy alatti alagútjukon előjöttek. Mandarinjainak pedig megparancsolá, hogy a leaotungi emberkékről senkinek se szóljanak, a felírt történetet a császáron kívül senkinek meg ne mutassák. Amit láttak és hallottak, mélyen elfelejtsék.

Csak ő maga nem tudta azt elfelejteni soha. Azt a bűbajos tündéralakot, akit megálmodott, akit aztán kezében tartott, s aki, mikor igaz volt, akkor is csak álom volt.

Csia Csingi császár sohasem vett feleséget.

ISPIRESCU A SÓ ÉS A MÉZ

Volt egyszer, hol nem volt, mert ha nem lett volna, nem is mesélhetném, amikor a jegenyén körte s a fűzfán ibolya termett, amikor a medvék farkukkal legyezték magukat, s a farkasok a báránnyokkal ölelkezve barátkoztak, amikor a bolhák egy lábára kilencvenkilenc fontos patkót vertek, s egy-egy meséért a mennyországba mentek,

*mikor a légy verset írt a falra,
s hazudoztak cifrán jobbra-balra -*

volt egy császár s annak három lánya. Özvegyiségre jutva, minden szeretetét leányaira pazarolta.

Amint növekedtek a lányok, s látták apjuknak irántuk való odaadó gondoskodását, ahogy óvja őket minden rossztól, bántalomtól, maguk is megfogadták, hogy minden igyekezetükkel csillapítani fogják anyjuk halála miatt érzett fájdalmát.

Egy napon, mi ütött bele, mi nem, csak megkérdezi a legnagyobb lányát:

- Édes lányom, hogyan szeretsz te engem?

- Hogyan szeretlek, édesapám? Én biz úgy szeretlek, akár a mézet!

Így válaszolt, mert azt gondolta, hogy a világon nincs édesebb dolog a méznél. S azt mondta, amit gondolt.

- Nagyot nőj, leányom; tartson meg nekem az isten!

Aztán a középső lányától kérdezte:

- Hát te, lányom, hogyan szeretsz engem?

- Mint a cukrot, apám.

Annak is úgy forgott az esze kereke, s amit gondolt, azt is mondta.

- Isten tartson meg, s halmozzon el minden áldásával, lányom. Nagy öröm ez az én szívemnek.

A császár odavolt az örömtől, mikor a nagyobb lányai szájából hallotta, mennyire szeretik őt. Úgy vélekedett, hogy nem is lehet a mézédességünél és a cukorédességünél nagyobb szeretet.

Aztán legkisebb lányára pillantott, aki oldalvást, bátortalanul állott, és attól is megkérdezte:

- Hát te hogyan szeretsz engem, kisleányom?

- Mint a sót az ételben, apám! - felelte tiszta arccal, a szeretet mosolyával, szemét lesütve zavarában, hogy ő is szólott.

Zavarban volt, merthogy apja, legkisebb lány létére, őt is számba vette. Válasza hallatára nővérei majd kipukkadtak a kacagástól, s minduntalan feléje fordultak. Apjuk pedig rettentő dühbe gurult, s fölfortyanva mondta:

- Jer csak közelebb, meggondolatlan leány, hadd beszéljek a fejeddel! Nem hallottad, hogy nővéreid minő szeretettel szeretnek engem? Hogyhogy nem követed példájukat irántam való szereteted nyilvánításában? Hát ezért töröm én magam, hogy felneveljelek, s olyan

műveltséget adjak neked, amilyent senkinek a világon? Takarodj el a házamtól, a sóddal együtt! Látni se akarlak többet!

Apja szörnyű szidalmának hallatára a szegény leányka majd hogy a föld alá nem süllyedt szégyenében, hogy a királyt így megbántotta, s könyörögve borult elébe:

- Bocsáss meg, édesapám, hisz nem akartalak én megbántani! Úgy gondoltam, hogy irántad való szeretetem, ha nem is nagyobb a nővéreiménél, de nem is kisebb, mint a méz s a cukor édessége.

- Hallatlan! - szakította félbe az apja - még van merszed nővéreidet sértegetni! Kotródj előlem, elvetemült kölyke, aki vagy, s nevedet se halljam többet!

Ezzel elnémította s otthagya a síró lánykát.

A nénjei vigasztalgatták persze, de olyan sértő módon, hogy még több fájdalmat okoztak neki.

A császár legkisebb lánya, amikor is belátta, hogy nővérei nem szánják meg, reménységét az istenbe vetve, elindult, amerre a gondviselés vezérli.

Magához vett az apai házból egy rend esetén, ócska ruhát, s addig kóborolt faluról falura, míg egy másik császár udvarába nem ért.

Odaérve, megállt a kapuban.

Amikor a kulcsárné megpillantotta, odament hozzá, és megkérdezte, mit akar. Azt felelte, hogy szegény árva leány, s szolgálatba állna, ha helyet találna valahol.

Éppen ez idő tájt ment el a kulcsárné szolgálója; a kulcsárné szúrós szemmel tetőtől talpig végigmérte, s alkalmasnak találta a szolgálatra.

Megkérdezték tőle, mennyi bért akar; a császár lánya azt felelte, hogy nem kér bért, csak engedjék szolgálni egy darabig, s ha majd úgy gondolják, hogy megszolgálta, annyit adjanak, amennyi jár.

A kulcsárnénak tetszett a lány talpraesett felelete, s megfogadta segítségnek. Megmondta, mi a teendője, s rengeteg kulcs közül a kezébe nyomott egy kulcsosomót.

A lány ügyes volt és életrevaló. Tüstént rendezgetni kezdett a szobákban s a szekrényekben, s minden holmit ügyesen a helyére rakott.

S mivelhogy dagasztásban, tésztaneműek és más finomságok sütésében, melyek a császári háztartásban szokásosak, igen jártas volt, hamarosan gondjaira bízta az udvari konyhát és éléskamrát. Hát már hogyne értett volna mindehhez! Vagy talán nem volt-e császárlány?

És nem is zúgolódott ellene senki, mert az ételeket olyan igazságosan mérícskélte s osztotta szét, hogy senki se találhatott benne részrehajlást.

Ki hallotta, hogy az udvarbeli fehércelekkel és béresekkkel vagy idegenekkel locsogó beszédbe elegyedett volna? Soha léha szó ki nem szaladt a száján, s ha valakitől ilyesmit hallott, talált rá elég illendő választ, hogy a legfecsegőbb száját is befogja.

Nem elegyedett szóba az udvari cselédekkel és szolgálakkal, hanem mihelyt egy csepp pihenő ideje akadt, könyvet olvasgatott.

Mindenki tisztelte, és senki sem találhatott volna benne bárminemű fogatkozást.

A lány ügyességének és szerénységének híre hamarosan a császárné fülébe is eljutott. Látni kívánta. S amikor színe előtt megjelent, a császár lánya tudta, hogyan kell viselkedni, s tisztaszívűen, alakoskodás és hengegés nélkül beszélt.

Meg is kedvelte a császárné. Sejtette, hogy a kulcsárné szolgálója nem lehet valami hitvány fajzathból.

Mert látjátok, a jó természet mindenütt kimutatja magát!

S a császárné, ahogy már mondtam, a kulcsárné szolgálóját maga mellé vette.

Ahová a császárné ment, oda ment ő is; amikor a császárné dologhoz látott, dolgozott ő is. S keze minden munkája gyöngy volt. De a császárnénak leginkább, s minden egyébnél jobban, okos beszéde tetszett. Minek szaporítsam a szót? Úgy szerette a császárné, mint saját gyermekét.

Csodálkozott is a császár felesége nagy vonzalmán.

Volt a császárnak egy fia. Anyja, apja úgy nézett rá, mint a napra. Minden szeretetükkel elárasztották.

S mikor egyszer a császár háborúba indult, fiát is magával vitte, hadd szokja meg a háborúzást.

Hogy esett, mint esett ottan, elég az hozzá, hogy a fiút sebesülten hozták haza.

Hallottátok volna az anyja sírását-rívását! Nem tudta, mihez fogjon, hogy hamarabb meggyógyítsa. Éjjeleken át ott virrasztott a beteg mellett. S mikor a császárné a fáradtságtól alig állt már a lábán, bizalmas hívét, belső szolgálóját bízta meg az ápolással, s attól fogva felváltva hol ő, hol a lány őrködött a sebesült ágyánál.

A lány okos szavai, szívből jövő és édességes vigasztalásai, áldozatossága olyan érzést támasztott a beteg szívében, amilyent addig soha nem tapasztalt; az a mód, ahogy nagy gyöngédséggel a sebét ápolta, szeretetet ébresztett benne, mint nővérei iránt, mert amikor kezével a sebéhez ért, mintha fájdalma is enyhült volna.

Egy délután, amikor már jobbacskán volt, anyjával való beszélgetés közben így szólt:

- Édesanyám, meg szeretnék házasodni.

- Jól van, fiam, jól van. Jobb fiatalon, mintsem belépj a világ forgatagába. Majd keres neked anyád egy jóra való császárlányt!

- Már találtam nekem való feleséget, anyám!

- S ki az? Ismerem-e?

- Ne haragudj, anyám, ha megmondom. Szívem a te belső szolgálódnál maradt. Szeretem, anyám, mint a lelkemet! A császárlányok s bojár lányok közül, akiket csak láttam, egy se tetszett úgy, mint ő. Szívemet elrabolta.

Tiltakozott a császárné, ezt-azt vetette ellene; de nem volt képes fiát szándékától eltéríteni.

Amikor belátta, hogy másként nem tehet, hogy a fia-választotta lány okos, szelíd, helyes ítéletű, s kiváltképpen, hogy alázatos, tisztességtudó és talpraesett, ő is hozzájárult. Most hát csak a császár megpuhítása volt hátra, hogy ő is elfogadja fiuk választását.

Ez már könnyebben ment, mert anyja is, fia is esedezve kérték, s úgy dicsérték a lányt, ahogy csak tőlük telt.

Eljegyezték hát fiukat a császárné belső szolgálójával, s a lakodalom napját is kitűzték.

Amikor hozzáláttak a nászi előkészületekhez, a császárfiú mátkája égre-földre könyörögni kezdett, hívják meg a lakodalomba ezt és ezt a császárt (vagyis az apját) is, de hogy ő ennek a lánya, esze ágában sem volt bárkinek megvallani.

Apósa s anyósa megígérték, hogy kérését teljesítik; meg is hívták a lakodalomba azt a császárt.

Az esküvő napján csak úgy tódult mindenfelől a násznép. A vigasság, ahogy ez már császáréknál szokás, egy álló napig tartott. Estére császár módra nagy asztalt terítettek, volt azon mindenféle étel-ital, palacsinta s ezer finomság, hogy még az ujjadat is leszopnád utánuk.

A menyasszony rendelkezett a szakácsokkal, hogy miféle ételeket készítsenek.

S ugyanazokat az ételeket, egy bizonyos vendégnek, ő maga saját kezűleg is elkészítette. Aztán megparancsolta egy bizalmas szolgájának, hogy az általa készített ételeket nagy vigyázattal tegye a kérésére meghívott császár elé. De ügyeljen, nehogy valami más vendég elé tegye, mert abból halálos nagy veszedelem kerekedik.

A bizalmasa úgy cselekedett, ahogy parancsolta.

A vendégek asztalhoz ültek, s elkezdtek lakmározni, s olyan vígan voltak, hogy az el nem mondható.

A meghívott császár, azaz a menyasszony apja is eszegetett, de éppen hogy.

Közben legyen mondva, a szeme, érkezése óta, minduntalan a menyasszonyra esett, s mintha a szíve valamit súgott volna; de nem akart hinni a szemének.

Úgy tetszik, emlékeztette őt valakire; de nem tudván elgondolni, hogyan érdemelhetett magának császárfiú férjet, jobbnak látta, ha nem szól semmit.

Íme, az átélt fáradalmak és szenvedések úgy megváltoztatták a szegény leányzót, hogy a saját apja sem ismert rá!

A vendégek nagy étvágyán felbuzdulva, ő is szeretett volna jóízűen lakmározni, vigadozni, de egyet-kettőt se kóstolt, s abbahagyta. A szolga, aki felszolgált a fogásokat, úgy vitte el, érintetlenül, ahogy hozta.

Csak álmélkodott a meghívott császár, hogyan költhet el a többi vendég jóétvággyal olyan fogásokat, melyeknek az ő szájában se íze, se bűze.

Nekibátorodott, s megkérdezte a jobb szomszédját. Az azt felelte, hogy ilyen finomat nem evett, mióta eszt tudja. Erre a császár belekóstolt a szomszédja tányérjába; hát jó volt, hogy elcsordult a nyála.

Az éhségtől kopogott a szeme; evett volna két pofára; de ki bírja lenyelni azokat a falatokat, amelyeket neki hoztak?

Tűrt, szenvedett; az illem kedvéért csipegetett egyet-egyet az elébe tett ételekből, hogy éppen ki ne nevetesse magát, de azontúl semmit. De a mérték betelt; felemelkedett, s nagy hangon így szólt:

- Hallod-e, császár komám, talán azért hívtál meg a fiad lakodalmára, hogy csúfot üzz velem?

- Isten ments, felséges barátom! Hogy is fordulhatott meg ilyesmi a fejedben? Az egész vendégsereg láthatja, hogy téged is éppen úgy szolgálnak ki, mint a többi császárt, kivétel nélkül!

- Hát már megbocsáss, császár koma, minden vendég étele ehető, csak éppen az enyém nem!

Hej, elöntötte a méreg az örömapa-császárt, hívatott tüstént minden szakácsot, magyarázzák meg a dolgot, s esküdözött, hogy a fejét véteti a bűnösöknek.

Értitek, ugye, mi volt?

A menyasszony só nélkül, csupa mézzel és cukorral készítette el apja ételét. Még a sótartó is porcukorral volt tele előtte, s mind szórhatta késheggyel a szegény császár a sótartóból a sónak vélt cukrot: ahelyett, hogy ízletesebbé tette volna ételét, csak még édesebbé s csömörletesebbé lett.

Végre felemelkedett a menyasszony, s így szólt császári apósához:

- Én készítettem a bosszús császár ételét! Hadd mondjam el, miért cselekedtem! Ez a császár az édesapám!

Azzal előadta szép sorjában a mézes, a cukros nénjei s az ő esetét az apjukkal. Hogy miért kellett neki, szegény árva fejének, világgá menni. Aztán még hozzátette könnybe lábadt szemmel:

- Ítélje meg, felséged, császári elméjével, kinek volt igaza!

A vendégsereg egyhangúlag úgy vélekedett, hogy a lányt igazságtalanul üzték el a szülői háztól.

Erre a császárapa töredelmesen beismerte, hogy nem tudta megbecsülni lánya szeretetét, s ott, mindenki előtt, megkövette.

A lány is kezet csókolt neki, s kérte bocsánatát, ha netán csínyjével megsértette volna.

Ezután akkora vigalom és mulatság kerekedett, hogy híre ment az egész világon.

Hogy a lány apja valójában mennyire volt boldog, vagy mennyire nem, az ő dolga; de hogy az apósa boldog és büszke volt, mert ilyen talpraesett és eszes menyet kapott, annyi szent!

MARK TWAIN A HALHATATLAN FEJ

(Indián mese)

Élt egyszer észak távoli vidékein egy indián a húgával. Sohasem láttak még magukon kívül más emberi lényt. A bátyinak nem nagyon kellett hazulról eljárnia, hiszen ha ennivalót akart szerezni, csak elment néhány lépésre a kunyhójuktól, és ott, egy bizonyos helyen beleszúrta nyílveesszőit a földbe. Aztán megmondta másnap reggel a húgának, hova dugta a nyílveesszőket. A lány kiment, megtalálta, és csodák csodája, mindegyik egy szarvas szívéből állt ki. Szépen behúzkodta a szarvasokat a kunyhóba, és süttött-főzött belőlük bátyjának.

Egyik nap azután a bátyja, akit Iamónak hívtak, így szólt hozzá:

- Húgocskám, nemsokára beteg leszel. Hallgass a tanácsomra, mert ha nem hallgatsz, te leszel halálom okozója. Vidd magaddal tűzgyújtó szerszámainkat, menj el kissé távolabb a kunyhóinktól, és rakj magadnak külön tüzet. Ha majd ennivaló kell, megmondom, hol találsz. Te is külön főzöl magadnak, én is külön főzök magamnak. Ha elért a betegség, ne közelíts a világért sem a kunyhóhoz, még az edényeidet se hozd ide. És ügyelj rá, hogy a tűzgyújtó szerszámaidat mindig jól beletűzd az övedbe, el ne hagyd őket.

A lány meg is ígérte, hogy mindenben követi szavát. Kis idő múlva a bátyjának el kellett mennie hazulról, s ő otthon, a kunyhóban fésülgette a haját. Az övét közben levette, s letette a sarokba. Egyszerre érezte, hogy megszédül, forróság önti el a fejét, elgyengül a lába, és tudta, hogy itt a betegség, amit a bátyja jósolt. Kifutott a kunyhóból, de sietségében benn felejtette az övét. Visszamenni nem mert, csak állt, állt és töprengett. Végül is oda lyukadt ki, hogy vissza kell mennie az övért. A bátyja nincs otthon, éppen csak felkapja az övet, és már ott sem volt. Az a kurta kis pillanat csak nem okozhatja bátyja halálát. Vissza is ment, felkapta az övet, és éppen kilépett, mikor meglátta a bátyját.

Az mindjárt tudta, mi történt:

- Ugye, megmondtam, hogy vigyázz! Látod, most megöltél.

Nem is engedte, hogy húga elmenjen a kunyhóból.

- Most már csak maradj ott, ahol egész életedben voltál. Rajtam már úgysem segíthetsz.

A lány bement a kunyhóba, ő pedig lerakta vadászruháját, íját, nyilait. Nemsokára sorvadni kezdett a lába, és nem tudott járni. Hívta a húgát:

- Nézd, húgom, ott azt a helyet a nyírfa alatt, oda szúrd le a nyílveesszőket, ha vadat akarsz.

A sorvadás egyre terjedt, és már elérte az alsó bordáját. Akkor így szólt:

- Húgom, érzem, hogy közeledik a végem. Tégy mindent úgy, ahogy mondom. Benn megtalálod a varázsszeres tarisznyámat és mellette a harci bárdomat. A tarisznyában vannak a varázsszereim, hadi tollaim és hadi festékeim. A bárdom jó éles. Amint a sorvadás elérte a mellemet, fogd a bárdot, és csapd le vele a fejemet. Azután tedd bele a tarisznyába, nyakkal lefelé, úgy, hogy a fejem kívül maradjon. Azután pedig akaszd fel az előbbi helyére. De még mielőtt felakasztanád, ne feledkezz meg az íjamból és nyilaimról. Egy nyilat tarts meg vadászni, ahogy mondtam. A többi kösd bele a tarisznyába. És úgy akaszd fel, hogy az ajtó felé nézzek. Néha fogok hozzád szólni, de ritkán.

Úgy is lett. A lány nagyon félt, de bátyja addig biztatta, míg végül is mindent úgy tett, ahogy mondta. Belerakta a fejet a tarisznnyába, és felakasztotta a kunyhó falára, s a fej mosolygott. Attól fogva már nem félt tőle annyira.

Így éltek tovább a kunyhóban, s a fej néha-néha megszólalt: tanácsot adott a lánynak, hol keresse vadásznyilával a szarvast, ha húst akar, a medvét, a sarki rókát, ha szőrmét kíván ruhának.

Egyszer aztán így szólt a fej:

- Húgoscám, nincs messze az idő, amikor megszabadulok ebből a helyzetből, de más nagy megpróbáltatásokon kell keresztülmennem. Így akarja a nagy Manitu, és nekem békén tőrnöm kell mindent.

Élt akkoriban azon a vidéken egy harcias indián törzs. Volt köztük tíz fiútestvér is, valamennyi egy anyától és apától való. Azon a tavaszon a legfiatalabb feketére festette arcát, és böjtöt tartott. A böjt végeztével titokban bátyjaihoz ment éjnek idején, amikor senki sem látta, és elmesélte, milyen szerencsét ígérő álmai voltak.

- Azért jöttem hozzátok, hogy megkérdezzem: elindultok-e velem hadi portyázásra?

A kilenc fivér mind azt mondta, hogy elmegy.

Elővették a dobát, és sorra megdönggették, és elénekelték éneküket. Ez nem keltett feltűnést, hiszen a többi kunyhóban is szokás volt néha lakomákon dobolni. Végezetül ők is lakomát tartottak, és a legifjabb szigorúan rájuk parancsolt, hogy el ne árulják szándékukat, még a feleségüknek sem. Mindnyáján megfogadták.

Hamarosan elérkezett az indulás napja.

Egész éjszaka mentek, hogy senki se érje utol őket. Reggel a vezetőjük, a legifjabb, hólabdát gyúrt, feldobta a levegőbe, és így szólt:

- Így láttam álmomban. Most megindul a hóesés, és senki se talál a nyomunkra.

A hó csakugyan esni kezdett, nagy pelyhekben és olyan sűrűn, hogy alig látták egymást. Esett egész nap, egész éjszaka, és teljesen befödte a nyomukat.

Napokig mentek, mentek, míg el nem jutottak egy nagy síksághoz, amelynek a szélén emberi csontok fehéredtek. Akkor így szólt a legifjabb:

- Azoknak a csontjai hevernek itt, akik előttünk jártak. Egy se tért vissza, hogy elmondja történetét.

A fivérek kissé megijedtek, de azért folytatták útjukat. Végül egy kis dombra értek, s onnan megpillantottak egy iszonyatosan nagy medvét, amely egy távoli hegyen aludt.

- Ott van az - mondta a legfiatalabb -, aki ellen vezetlek benneteket; most kezdődik a baj és a veszedelem, mert ez a medve varázsló. Nála van a wampum, a varázsszer, azért áldozták fel életüket a harcosok, akiknek csontjait láttuk. De ne rémüljete meg, legyetek bátrak. Most alszik.

Ezután továbbmentek, s amikor megközelítették a medvét, a legifjabb egészen közel ment hozzá, és megérintette a nyakára kötött övet.

- Ezt kell megszereznünk - mondta. - Ebben van a wampum.

A medve mélyen aludt, meg se moccan, mikor először a legidősebb fiú próbálta lehúzni róla az övet. Utána a második fiú következett, de neki sem sikerült megszereznie az övet. Az öv meg sem mozdult, míg sor nem került az utolsó előtti fiúra. Neki csaknem sikerült áthúznia az övet a medve fején. Akkor a legifjabb, a vezérük próbálta meg, és neki sikerült. Rárakta az övet a legidősebb hátára, és így szólt:

- Most pedig fussunk.

Felváltva vitték az övet, úgy futottak. Már elhagyták a csontokat, mikor a medve felébredt. Nem vette észre mindjárt, hogy hiányzik az öve, de amikor észrevette, akkorát bömbölt, mint a mennydörgés, és így szólt:

- Ki merte ellopni a wampumomat? Akármilyen nagy is a föld, megtalálom.

El is indult a testvérek után. Minden ugrásától megremegett a föld. Hamarosan megközelítette őket, de ők nem dobták el az övet, hol az egyik, hol a másik vitte, s közben bátorították egymást, de a medve egyre jobban közeledett.

- Testvéreim - kérdezte a legifjabb -, nem álmodott soha egyikőtök sem böjtölés közben valami jóindulatú szellemről, aki őrzője lenne?

Senki sem felelt.

- Én álmodtam böjtölés közben - folytatta a legifjabb. - Azt álmodtam, hogy halálos veszedelemben vagyok, s akkor megpillantottam egy kunyhót. Egy öregember lakott benne, ő segített nekem.

Tovább futottak, s egy domb tetejéről egyszerre kis kunyhót pillantottak meg. Ettől mindnyájan új erőre kaptak, odaszaladtak a kunyhóhoz, és beléptek.

A legifjabb megszólította az öregembert, aki a tűz mellett ült:

- Öregapám, segíts rajtunk. Védelmedet kérjük, mert megöl a nagy medve.

- Üljetek le, és egyetek, gyerekeim - mondta az öreg. - Ki volna nálam nagyobb varázsló? De nézzük csak meg azt a medvét.

Kínézett az ajtón, és nem messze a kunyhótól megpillantotta a lassú, de erőteljes ugrásokkal közeledő állatot. Becsukta az ajtót.

- Igen - mondta -, ő nagyobb varázsló, mint én. Gyerekeim, miattatok veszttem el az életemet. Védelmemet kértétek, és én megvédelek, történnék akármí. Mikor a medve az ajtóhoz ér, fussatok ki a másik ajtón a kunyhóból.

Aztán a kunyhó fala mellől elővett egy zsákot, és kinyitotta. Kivett belőle két kicsi kutyát, és maga elé tette.

- Ezek segítenek nekem harcolni - mondta.

Simogatni kezdte az egyik kutya oldalát, s a kutya nőni kezdett. Addig nőtt, hogy végül már betöltötte az egész kunyhót, és vicsorgatta hatalmas fogait. Amint megnőtt, felmordult, kiugrott az ajtón, s rátámadt a medvére, amely már csaknem elérte a kunyhót. Szörnyű harc következett, az ég is zengett az üvöltéstől. Hamarosan a másik kutya is csatlakozott az elsőhöz. A tíz testvér közben, az öreg tanácsa szerint, kimenekült a kunyhó másik ajtaján. Nem jártak még messze, mikor előbb az egyik, majd a másik kutya utolsó vonítását hallották.

- Fussunk - mondta a legifjabb -, mert a medve nemsokára megöli az öregembert is, és megint üldözőbe vesz.

Teljes erőből futottak, de a medve egyre közelebb ért hozzájuk. A legifjabb megint megkérdezte:

- Testvéreim, nem álmodott soha egyikőtök sem valamilyen őrző szellemről? - Azok nem feleltek, s ő folytatta. - Én azt álmodtam, hogy nagy bajban segített rajtam egy öreg varázsló. Hamarosan megpillantjuk a kunyhóját.

Úgy is lett. Nemsokára megpillantották a kunyhót. Azonnal beléptek, és kérték az öreg varázsló védelmét, mert egy varázsló üldözi őket.

Az öregember ennivalót tett elébük, és így szólt:

- Egyetek. Ki volna nagyobb varázsló nálam? Nincs, akitől félnék.

Kinézett az ajtón, aztán becsukta.

- Gyerekeim, bajt hoztatok rám - mondta csendesen.

Elővette a varázsszeres tarisznyáját, kihúzta belőle két, fekete kőből készült harci bunkóját, és azt mondta a testvéreknek, hogy fussanak ki a kunyhó másik ajtaján. Kezében a bunkók egyszerre óriási nagyra nőttek. Az öregember kilépett az ajtó elé, éppen akkor, mikor a medve odaért. Fejbe vágta az egyik bunkóval. A bunkó eltört, de a medve megszédült. Most fejbe vágta a másik bunkóval. Az is eltört, de a medve összeesett. Minden bunkócsapás akkorát csattant, mint a mennydörgés, a medve üvöltése pedig eget-földet megrázott.

A testvérek már jó ideje futottak, mire vissza mertek nézni. A medve akkor kezdett magához térni.

- Fussunk - mondta a legifjabb. - Az öregembernek mindjárt vége, és a medve megint üldözni fog.

Úgy is lett. A medve egyre közelebb ért hozzájuk.

- Testvéreim - mondta a legifjabb. - Ezenkívül már csak egy álmom volt. Ha ez sem segít, akkor végünk. Egyszer azt álmodtam, hogy egy tóhoz értem, s a partjára félig kihúzva egy tízevezős kenu állt. Ne féljetek, hamarosan elérjük.

Oda is értek, és csakugyan ott állt, félig partra húzva a tízevezős kenu. Gyorsan beszálltak és elindultak. Alig jutottak a tó közepére, amikor odaért a medve is. Felállt a két hátsó lábára, és körülnézett, azután belegázolt a vízbe; de amikor kiment lába alól a talaj, visszafordult, és megkerülte a tavat. Amint visszatért az első helyre, lehasalt, és inni kezdte a vizet. A csónakot elragadta a nagy sodrás a medve szája felé. A testvérek sem hagyták azonban magukat, teljes erejükből eveztek a túlsó part felé. Már nem jártak messze tőle, amikor olyan erős lett a sodrás, hogy hiába eveztek, elragadta őket, és vitte egyenest a medve szája felé.

A legifjabb akkor a kenu orrába állt, s amikor a medve közelébe értek, irtózatosan fejbe vágta a harci bunkójával. A medve tüstént összeesett, de mielőtt még rátámadhattak volna, dőlni kezdett belőle a sok víz, és sebesen átsodorta a kenut a túlsó partra. Kiugráltak, és futóra fogták. Futottak, futottak, de egyre fáradtabban, s a föld megint rengett a hátuk mögött a közeledő szörnyeteg ugrásaitól.

A legifjabb megint megkérdezte őket, nem álmodtak-e valami védőszellemről. A többiek nem szóltak.

- Akkor hát ez az utolsó álmom. Ha most sem menekülünk meg, akkor biztosan végünk. Hamarosan odaérünk, ahol az utolsó védőszellemem lakik. Ő talán meg tud menteni. Ne féljetek, mert remegni fog a lábatok. Fussatok.

Ez alatt a fej ott függött a kunyhó falán, és néha megszólalt, tanácsot adott a hűgának. Egyik nap felcsillant a szeme, mintha örülne valaminek. Nagy sokára meg is szólalt:

- Ó, hűgocskám, milyen keserves helyzetbe kerültem miattad. Hamarosan ideér tíz ifjú ember, és segítséget kér tőlem. Hogyan adhatom meg így nekik? Azért te csak tégy ki két nyilat a szokott helyére, és ha megvan a vad, készíts nekik ételt, mire ideérnek. Ha meghallod, hogy jönnek, és engem hívnak, menj ki, és mondd ezt nekik: „Ó, jaj, nagy baj ért már régen. Én voltam az oka.” Ha tovább jönnek, hívd be őket, és tégy ennivalót elébük. És most jól figyelj! Ha a medve már közel van, menj ki eléje. Vidd magaddal a varázsszeres tarisznyát, az íjat, a nyilat és a fejemet. Nyisd ki a tarisznyát, és rakd ki a festékeimet, harci sastollaimat, és mindazt, ami a tarisznyában van. Mikor a medve a közeledbe ér, egyenként kezdedbe veszed a holmikat, és így szólsz: „Ez az én meghalt bátyám festéke”, „Ez az én meghalt bátyám harci sastolla”, és olyan messzire dobod őket, amilyen messzire csak tudod. A medvét megtántorítja a varázsszeres ereje; és hogy végképp elpusztuljon, kezdedbe veszed a fejemet, elhajítod olyan messzire, amilyen messzire csak tudod, és így kiáltasz: „Nézd, ez az én meghalt bátyám feje!” A medve akkor összeesik. Addigra az ifjú emberek már jóllaktak, és te segítségül hívod őket. Akkor vágjátok fel a medvét apró darabokra - igen apró darabokra, és szórjátok szét a négy égtáj felé; mert ha nem így teszten, megint feltámad.

A lány megígérte, hogy mindenben szót fogad. Alig lett kész az étel, már hallotta, hogy a legifjabb testvér segítségül hívja Iamót. Eléjük ment, és azt mondta, amit a bátyja parancsolt neki. A testvérek tovább jöttek. Behívta őket, és eléjük rakta az ételt. Mialatt ettek, meghallották a közeledő medve dűbörgését. A lány kibontotta a varázsszeres tarisznyát, és mindent előkészített. Mikor a medve odaért, úgy tett, ahogy a bátyja parancsolta. Eldobta a festéket, a tollakat, amilyen messze csak tudta, s a medve megtántorodott. Aztán fogta a fejet, és azt is elhajította. A medve szűnyű puffanással összeesett. A lány most segítségért kiáltott, s a testvérek kirohantak. Amilyen gyorsan csak tudták, apró darabokra vágták a medvét, és szétszűrták a négy égtáj felé. Amint hátranéztek, uramfia, mit láttak: kis fekete medvék támadtak a darabokból, és szétszaladtak mindenfelé. Azóta is ilyen medvék élnek az erdőkben mindenfelé.

Dolguk végeztével visszatértek a kunyhóba, de a lány előbb a tarisznyába rakta a varázsszereket és a fejet. A testvérek azután elhatározták, hogy nem térnek vissza a falujukba, ha már ilyen messze kerültek tőle. Hűgukká fogadták a lányt, vadásztak, halásztak.

Így éldegéltek szépen. Egyik nap azt mondja a legifjabb:

- Kérdezzük meg a hűgunkat, ne hozzuk-e vadászatainkra magunkkal a fejet. Hátha örülne neki, hiszen él.

Attól fogva magukkal vitték a fejet vadászataikra. Egyszer azonban váratlanul ismeretlen indiánok támadták meg őket. A harc soká tartott, és elkeseredett volt, sok ellenség odaveszett, de a túlerő végül is győzött, a testvérek elestek. A támadók aztán összeszedték halottaikat, s közben az egyik fiatal harcos megtalálta a fejet. Egy darabig félelemmel nézte, mert látta, hogy a fej él, de végül levette a tarisznyát, és kinyitotta. Nagyon megörűlt a szép tollaknak, és egyet tüstént a hajába tűzött. A tarisznyát pedig odavitte a csapatához a fejjel együtt, és ledobta a földre. A többiek csűfot űztek a fejből, a fiatal harcosok kifestették magukat a festékekkel, s az egyik hajánál fogva felemelte a fejet.

- Nézd, te ocsmány jószág, festékeidet a harcosok arcán.

A gyönyörű tollakat is feltűzdelték, és megint gúnyolódtak a fejjel, de egyszerre mindazok, akik a tollakat elvették, holtan estek össze. Akkor a főnök megparancsolta, hogy mindent dobáljanak el, a fej kivételével.

- Ezt hazavisszük - mondta -, és meglátjuk, sikerül-e lehunyatnunk a szemét.

Otthon aztán felakasztották a tanácskunyhóban a tűz mellé.

A lány közben várta-várta, hogy a testvérek hazaérjenek; végül aggodalmában maga indult utánuk. Meg is találta őket holtan. Tüstént a fej keresésére indult. Sokáig kereste sírva, sehol sem találta, míg végül rábukkant a varázserejű újra és nyilakra. Az ellenséges indiánok nem tudták, milyen hatalom van benne, és otthagyták. Tovább keresgélt, és megtalált néhány tollat és valamennyi festéket is. Összeszedte, és gondosan elrejtette egy fa ágtövésébe, azután útnak indult.

Alkonyatkor egy nagy indián faluhoz ért. Ott varázsigéket mondott, hogy szívesen fogadják, és belépett az első kunyhóba. Egy öregember és egy öregasszony lakott ott. Barátságosan fogadták, és ő elmondta nekik, mi járatban van. Az öregember megígérte, hogy segítségére lesz, de a fejet nem lehet elhozni a tanácskunyhóból, mert a főnök és a harcosok állandóan őrzik.

- Nem baj - mondta a lány -, nekem elég az is, hogy az ajtóból láthatom.

Tudta, hogy erőnek erejével nem viheti el.

Az öreg indián elvezette a kunyhóhoz, és ott megálltak az ajtóban. A kunyhó tele volt harcosokkal, akik azzal szórakoztak, hogy a fejet füstölték. Mikor a lány az ajtóhoz ért, a fej megmozdult.

- No lám - mondta az egyik harcos -, már érzi a füstöt.

A lány felnézett, szeme találkozott a bátyjával, s a fej könnyezni kezdett.

- Gondoltam én - mondta a főnök -, hogy végül csak csinálni fog valamit. Nézzétek, sír!

Nevettek, és tovább csúfolták a fejet. A lány pedig elindult hazafelé. Mikor arra a helyre ért, ahol fogadott testvérei feküdtek, egymás mellé rakta őket, kelet felé fordítva lábukat. Azután fogta a fejszét, a levegőbe hajította, és így kiáltott:

- Testvéreim, ugorjatok félre, mert rátok esik.

Ezt háromszor megismételte, és harmadszorra a testvérek felugrottak. A legifjabb megdörzsölte a szemét, és nyújtózkodott.

- Ej, de soká aludtam - mondta.

- Alhattál volna - felelte a lány -, míg a világ, ha fel nem támasztalak.

Azután rájuk parancsolt, hogy menjenek és építsenek tíz kunyhót a régi kunyhó mellé. Ő maga pedig elment, és mire a tíz kunyhó állt, tíz lánnyal tért vissza. Azokat feleségül adta a tíz testvérehez, és a lakodalom után így szólt:

- Most elmennek az asszonyok, és megpróbálják a tűz mellől leoldozni a bátyám fejét.

Első éjjel elindult a legidősebb. Reggelre ért vissza, de nem hozta a fejet, mert csak egy csomót sikerült leoldania, így járt a többi is, mindegyik csak egy csomót tudott kioldani. A legifjabbnak azután sikerült kioldania az utolsó csomót is, és magával hozta a fejet.

A lány már messziről hallotta, hogy jön a legfiatalabb asszony, és így szólt:

- Készítsétek elő a bátyám testét.

Kimentek abba a kis kunyhóba, ahol az összezsugorodott test feküdt. A lány megkente varázsfüvekkel, ráillesztette a fejet, és Iamo feltámadt, és éppoly erős és hatalmas lett, mint azelőtt volt. Mikor kiörvendezték magukat, Iamo elővette a medve övét, és kiosztotta a *wampumot*. Aztán így szólt:

- Mindnyájan meghaltunk és feltámadtunk. Most már szellemek vagyunk, és munkánk lesz a világban.

És szétküldötte őket a világ minden részébe. A legifjabb fivérére a nyugati szelet bízta, a többiekre a többi szelet, a vizeket, az esőket. És megparancsolta nekik, hogy jót tegyenek a föld lakóival, a wampum pedig legyen szent előttük mindig. A halvány színű wampumdarabkák jelentsék a békét, a sötét színűek a bajt és a háborút.

A szellemek aztán hangos kiáltozással elszálltak kijelölt helyükre, Iamo pedig, hűgával, Iamaguával aláereszkedett a föld mélyébe.

CAPUANA A KÉT ÖREG

Hol volt, hol nem volt, volt egyszer két öreg - férj és feleség -, akik nagy szegénységben éltek. Dolgozni már nem tudtak, és irtózáttal gondoltak arra a napra, amikor felélik azt a keveset is, amit esztendőik fáradozásával, erőfeszítésével sikerült összekuporgatniuk.

Mindig szerették egymást, mindig békességben éltek, megelégedtek annyival, amennyit meg tudtak szerezni maguknak, soha nem irigykedtek másokra, nem kívántak olyasmit, ami kirítt volna szerény életükből. Így öregedtek meg.

Ekkor azonban a nélkülözések, elesettségük közepette fájdalommal gondoltak vissza ifjúságuk szép idejére. Összehasonlították magukban, mik voltak egykoron, és mivé lettek, s alig ismertek magukra. Meggörnyedtek, hajuk őszbe vegyült, arcuk csupa ránc lett, foguk kihullott, alig vonszolták a lábukat. Kiültek a ház elé a napra, és hosszú órákon át nézték a hancúrozó gyerekeket.

- Emlékszel, feleségem?

- Emlékszel, férjem?

És megcsóválták a fejüket.

Téli korán lefeküdtek, az ágyban legalább meleg volt. De ha nem tudtak aludni, ott is minduntalan rákezdtek:

- Emlékszel, feleségem?

- Emlékszel, férjem?

December volt, hullt a hó, nagy hideg lett.

Az ágyban sem tudtak felmelegedni. Egyszerre csak kopogtattak az ajtón, és megszólalt egy síró hang:

- Adjatok szállást ma éjszakára! Ne hagyjatok itt pusztulni az út szélén!

- Beengedjük? - kérdezte a feleség.

- Engedjük be.

Egy öregasszony jött be, egyidős lehetett velük. Csupa hó volt, egészen átázott, a ruhája is egy sár.

- Kicsoda maga? Hova megy?

- Fortuna vagyok, járom a világot.

- Fortuna asszony? Ilyen rongyokban? Ilyen elnyűtt cipőben?

- Hogy ne ismerjenek fel.

A két öreg szívből megörült. Fortuna asszony biztosan szép ajándékot hagy nekik, majd ha elmegy. És helyet szorítottak neki az ágyban, kettejük között, hogy jó melegen legyen.

Reggel még a nap sem kelt fel, de az anyóka már indulni készült.

- Mit kértek tőlem?

A férj és a feleség zavartan tanácskozott.

- Mit kérjünk? Gazdagságot? Nem tudnók élvezni. Dicsőséget? Mit csináljunk vele? Egészséget? Öregek vagyunk, de megvagyunk, nem betegeskedünk. Mit kérjünk?

- A gyermekkort - kiáltott fel a feleség.

- Akkor mindenünk meglenne - duplázott rá a férj.

- Semmi mást? - kérdezte Fortuna anyó.

- Semmi mást!

- Hát legyen.

És egy üvegecskét adott nekik, benne néhány csepp kristálytisza víz.

- Igyátok meg, a többit meglátjátok.

A két öreg ajtót akart nyitni, hogy kikísérjék az anyókat, de ahogy megfordultak, Fortuna asszony eltűnt már, száz mérföldre járt.

- Jó utat!

- És térj vissza szerencsével!

A férj és a feleség meglegedetten dörzsölte a kezét.

- Hát ígyuk meg.

- Pontosan két csepp. Látod? Nekem egy, neked egy.

- Én iszom elsőnek.

- Nem, én iszom elsőnek.

Elkezdték veszekedni.

- Nem bízol bennem, férjem?

- És te?

- Mindig szerettelek, mennyi áldozatot hoztam érted! Egyszerre mindent elfeledtél?

- És én? Elfeledted? Én vagyok a férj, nekem kell először innom.

- Én vagyok az asszony, engem illet az elsőbbség!

- Hát akkor felezzük meg a cseppeket.

- Felezzük meg. Az lesz a legjobb.

Megfelezték, megitták, de továbbra is veszekedtek.

- Nem érzek semmit, biztosan nem adtál eleget!

- Én sem érzek semmit. Talán megtréfált bennünket az öregasszony.

- Álmos vagyok, feküdjünk le.

- Hát feküdjünk le.

És dühösen feküdtek ágyba.

- Eridj arrébb. Egész a szélén vagyok.

- Én is majdnem leesem.

A feleség lökött egyet a férjén, a férj a feleségen; az ágy megremegett. Szokatlanul erősek voltak!

Már érezni a víz hatását. Erre megnyugodtak és vártak.

Reggel, mire felébredtek, gyerekek lettek. De nem ismerték meg egymást.

- Ki vagy? Mit akarsz itt?

- Én itthon vagyok. De te ki vagy?

- Nem fontos. Jössz játszani?

- Jó, játszunk.

És elkezdtek mászkálni az ágyon, ugrándoztak, buk fenceztek.

Később kinyitották az ajtót, és kimentek az utcára.

- Te merre mész?

- Erre.

- Én meg arra.

Hátat fordítottak egymásnak, nem is köszöntek, mindegyik ment a maga útján.

A fiú találkozott egy úrral.

- Szolgám leszel-e, te fiú?

- Mi lesz a dolgom?

- Vakarod a lovakat, és megitatod őket a kútnál.

- Jó, legyen.

Egyik reggel látja ám a fiú, hogy ott megy az istálló előtt a lány, akivel hancúrozott, ugrált, buk fencezett az ágyon.

- Te vagy az?

- Itt szolgállok.

- Jó gazdaasszonyod van?

- Ugyan! Minden semmiségért leszid meg elver.

- A lovászmester engem is leszid; meg elver minden semmiségért. De amikor itatni viszem az állatokat, mégis lovon megyek.

- Én meg hintón megyek az asszonysággal, amikor a kicsit viszem.

- Ha nagy volnék, nem vernének el!

- Engem se, ha nagy volnék!

Az asszonyság az ablakból kiabált, a lovászmester az istállóból:

- Semmirekellő perszóna!

- Semmirekellő gazember!

És nyaklevesek, sivalkodás fent a házban; és nyaklevesek, sivalkodás lent az istállóban.

Néhány nappal később látja ám a fiú, hogy a lány sírva megy az istálló előtt.

- Mi bajod van?
- Elküldött az asszonyosság.
- Én is elmegyek. Velem tartasz?
- Hova?
- Ahova a lábunk visz.

Mentek-mendégéltek, egyszer csak eltévedtek az erdőben. Sötét volt, nem találták az utat. Sívalkodni kezdtek:

- Ó, anyám! Mi lesz velünk?
- Miért sírtok, gyerekek?
- Anyóka, segítsen rajtunk! Eltévesztettük az utat.
- Nem ismertek meg?
- Soha nem láttuk.
- Fortuna vagyok. Mit akartok? Amit kértek, teljesül.

A gyerekek zavartan tanácskoztak.

- Mit kérjünk? Kincseket? Elvonná tőlünk az első erre járó, nem tudnánk védekezni. De ha felnőtté tudna tenni bennünket, és adna egy kis pénzt is, hogy ne kelljen más házában szolgálnunk, az jó volna.
- Semmi mást?
- Semmi mást.
- Itt van két pogácsa, egyétek meg, aztán törjétek fel ezt a két diót. A többit meglátjátok.

És azzal eltűnt.

Megették a pogácsát, aztán elaludtak. Reggel felébredvén látták, hogy legalább húsz évvel idősebbek lettek, de nem ismerték meg egymást.

- Maga kicsoda? Mit akar itt?
- Rőzsegűjtő asszony vagyok. Fát vágok. És maga?
- Erdőkerülő vagyok: szemet égetek.
- Van egy dióm: maga a szerencse.
- Nekem is van egy.

Feltörték a két diót, hát csak úgy dőlt belőlük a frissen vert aranypénz.

- Ez a hozomány.
- Ez meg az enyém.

Összeházasodtak, és látástól vakulásig dolgoztak.

Az asszony rőzsét szedett, a férfi szemet égetett. Nehéz élet volt. De azért valamit csak félretettek.

- Jó lesz, ha megöregszünk.

Sokszor panaszkodtak.

- Milyen nyomorúságos élet!

És megszámozták a félrerakott pénzt. Sok volt, de még nem elég ahhoz, hogy jól élhessenek öregkorukban.

- Majd megpihenünk, ha öregek leszünk.

- Van még időnk, férjem.

Egyik éjjel zajt hallottak a kunyhó körül, fojtott hangok szólaltak meg:

- Én erre megyek, te menj arra; én az ajtón, te a tetőn keresztül!

- Szent isten! Rablók!

A férj és a feleség megdermedt a félelemtől. Egyvalaki betörte az ajtót, a másik a tetőt szedte fel.

- Meg ne moccanjatok, különben a halál fiai vagytok! Hol a pénz?

A férj és a feleség nem volt se élő, se holt, úgy megrémültek a torzonborz alakoktól, akik a torkukra szorították a törst, mondván:

- Hol a pénz?

- Ott van.

A rablók mindent zsebre vágtak, aztán elmentek. Reggel a férjnek és a feleségnek annyi ereje sem volt, hogy munkához lásson. Ott sírdogáltak az erdőben:

- Ó, mi szegények! Mit tegyünk?

- Mi bajotok van, jóemberek? Miért sírtok?

- Ó, anyóka! Éjjel kifosztottak bennünket a rablók!

- Nem ismertek meg? Fortuna vagyok. Amit kértek, teljesül.

A férj és a feleség zavartan tanácskozott:

- Mit kérjünk? Legjobb volna a nyugalmas öregkor, meg annyi hozzá, hogy ne kelljen halálra gyötörnünk magunkat.

- Semmi más?

- Semmi más.

- Itt van két körte: egyétek meg, a többit meglátjátok. Ebben az erszényben mindig lesz pénz. Minél többet vesztek ki belőle, annál több marad benne.

Köszönetet sem tudtak mondani, az anyóka már eltűnt.

A férj és a feleség megette a két körtét, aztán elaludtak. Mire felébredtek, már öregek voltak, a hajuk fehér, az arcuk csupa ránc, a foguk kihullott, nehezen vonszolták a lábukat. És emlékeztek mindenre, ami velük történt.

- Ó, mi ostobák! Ugyanazt az életet éltük át még egyszer! Nem ért semmit. Emlékszel, feleségem?

- Emlékszel, férjem?

Megint abban a házban laktak, amelyik régen is az övék volt. Kiültek a ház elé a napra, és órák hosszat nézték a hancúrozó gyerekeket.

- Emlékszel, feleségem?

- Emlékszel, férjem?

- Milyen ostobák voltunk! Ugyanazt az életet éltük át még egyszer! Nem ért semmit. Igaz, egykutya lett volna, ha más életet élünk. Gyerekek, fiatalok, öregek! Akár szegény, akár gazdag, a végén mind megöregszik, és mindenkinek meg kell halnia!

Költekeztek, csak úgy szórták a pénzt: jókat ettek, nem vontak meg maguktól semmi szórakozást, és soha nem gondoltak a jövőre; erszényük mindig tele volt, és minél több pénzt vettek ki belőle, annál több maradt benne. Még boldogok is lettek volna, ha nem szorongatja őket a halál rögeszméje. Minden elmúló nappal közelebb kerültek a sírhoz. És ez nyugtalanította őket.

Egyik reggel szokás szerint ott ültek a ház előtt, és napoztak.

- Ki tudja, férjem, látjuk-e holnap is a napot?

- Hát igen, feleségem, ki tudja.

Ekkor egy öregasszony jött oda hozzájuk.

- Könyörüljetez rajtam!

- Maga nálunk is öregebb lehet; hány éves?

- Megszámlálhatatlan az én éveim száma. Senki nem tudná megszámolni.

Meghökkenve nézte a két öreg.

- És sokáig fog még élni?

- Amíg világ a világ.

- Kicsoda maga?

- Nem ismertek meg? Én vagyok Fortuna. Amit kértek, teljesül. Ezer év is beletelik, amíg megint erre vezet az utam.

A férj és a feleség zavartan tanácskozott:

- Mit kérjünk? A fiatalság, a sok kincs mind elmúlt, mindennek vége lett. És ha soha nem halnánk meg?!

- Ez lenne az egyetlen boldogság.

- Ha nem kértek mást, ezt megkapjátok.

- Nem kérünk mást.

- Akkor itt van, fogjátok.

És adott nekik egy üvegecskét, abban néhány csepp folyadék volt, olyan vörös, mint a vér.

- Igyátok meg, a többit meglátjátok.

A két öreg azt sem tudta mondani, hogy köszönöm: az anyóka máris eltűnt.

- Én iszom elsőnek.

- Nem, én iszom.

- Én vagyok a férj, engem illet az elsőség.

- Én meg nő vagyok, én iszom elsőnek.

- Tegyük úgy, mint a múltkor: felezzük meg a cseppeket.

- Felezzük meg, így lesz a legjobb.

Megfelezték, megitták. Úgy érezték, szinte megacélosodnak.

- Ó, micsoda boldogság, feleségem!... Soha nem halunk meg!

- Ó, micsoda boldogság, férjem!... Soha nem halunk meg!

Több mint száz esztendő telt el. A férj és a feleség mindig egyforma volt: meggörnyedve jártak, hajuk őszbe vegyült, arcuk csupa ránc volt, foguk kihullt, alig vonszolták a lábukat, és naphosszat kint ültek a ház előtt, és nézték a hancúrozó gyerekeket.

- Emlékszel, feleségem?

- Emlékszel, férjem?

De nem voltak olyan elégedettek, ahogy várták. Minden megváltozott körülöttük, mindenki meghalt körülöttük. Alig szerettek meg valamit vagy valakit, máris elragadta tőlük a halál.

Több mint ezer év múlt el. A férj és a feleség mindig ugyanolyan töpörödött volt, de most, ahogy a ház előtt napoztak, már nem nézték a hancúrozó gyerekeket, és nem ismételték: Emlékszel, férjem? Emlékszel, feleségem? Ásítottak:

- Istenem, micsoda unalom!

- Ez az örök egyhangúság!

Már nem bírták. Annyi mindent láttak, annyi embert, annyi eseményt: háborút, éhínséget, dögvést, mindenféle ünnepet, szép dolgokat, szomorú dolgokat, annyi, de annyi mindent! Hiszen ez az élet: örökös születés, örökös halál, mindig ugyanaz az örökös ismétlődés! Már nem bírták: elégük volt az elmúlt hosszú életből, belefáradtak abba, hogy még mindig élniük kell.

- Mit tegyünk, feleségem? Én szeretnék meghalni.

- Én is. Hívjuk a halált. Ha nem hívjuk, nem jön. És hangosan szölongatni kezdték:

- Ó, halál! Ó, halál!

Sietve jött a csontvázszerű halál, kezében a kasza.

- Mit akartok tőlem?

- Meg akarunk halni.

- Nem vihetlek el benneteket: Fortuna asszony nem akarja.

Összeszorult a szívük.

Újabb száz esztendő telt el. A férj és a feleség még mindig ugyanolyan töpörödött volt; de most már a ház elé sem ültek ki napozni: unták a napot, amely minden reggel ugyanott kel fel, és minden este ugyanott nyugszik le. Bezzeg a nap nem unja, soha nem fárad bele!

- Mi annál inkább, ugye, feleségem?!

- Igazat mondasz, férjem.

- És Fortuna asszony sem mutatkozik sehol!

- Vissza fog jönni. Visszajön.

Újabb száz évig várták. Végre visszajött, de nem úgy, mint eddig, öregasszony képében, hanem mint gyönyörűséges fiatal nő, arannyal, gyönggyel, gyémánttal kirakott hosszú ruhában. Nem ismerték fel.

- Maga kicsoda?

- Fortuna vagyok. Amit kértek, teljesül.

- Ó, Fortuna, Fortuna! Semmit sem kérünk, meg akarunk halni!

- Rendben van: egyiktek meghal ma, ebben a pillanatban, a másik száz év múlva.

- Miért nem együtt?

- Nem lehet; egyiktek meghal ma, ebben a pillanatban, a másik száz év múlva.

- Férjem, úgy szeretlek, inkább én halok meg száz év múlva.

- Feleségem, úgy szeretlek, ma tiéd az elsőbbség.

- Lejárt az idő! Visszontlátásra száz év múlva!

És a férj és a feleség száz esztendeig egyfolytában veszekedett:

- Te vagy a hibás. Most már boldog halottak lehetnénk, és békében aludhatnánk a föld alatt!

- Te vagy a hibás! Ó, miért is nem hagytunk mindent menni a maga útján?

Számolták a napokat, az órákat, a percekét, még a számolás módján is veszekedtek, olyan megszállottan várták Fortuna asszonyt.

- Itt vagyok. Amit kértek, teljesül.

- Ó, Fortuna, Fortuna! Nem akarunk semmit: szeretnénk meghalni, nem bírjuk tovább!

- Hívom a halált!

A két öreg igen boldog lett: pompásan megterítették az asztalt, felvették ünneplő ruhájukat. Az emberek csodálkozva kérdezték:

- Mi ütött belétek, öregek?

- Ma a dolgok ismét a maguk útjára térnek. És ez a helyes út, jól jegyezzétek meg!

És ezzel földre zuhantak, mintha letaglózták volna őket.

Nem is vették észre, úgy érkezett meg a halál.

WILDE A CSILLAGFIÚ

Két szegény favágó hazafelé tartott egyszer egy nagy fenyőerdőn keresztül. Tél volt s kegyetlenül hideg éjszaka. A hó vastagon beleppte a földet s a fák ágait: amerre mentek, letörtek a fagytól az apró gallyak, s amikor a hegyi vízeséshez értek: a víz mozdulatlanul állt a levegőben, mert a jégkirály megcsókolta.

Olyan hideg volt, hogy a vadak s a madarak se tudták mire vélni.

- Vuhu - üvöltötte a farkas, s behúzott farkokkal ténfergett a bozótban -, szörnyű egy idő! Miért nem csinál valamit a kormány?

- Csivit, csivit - csicseregték a zöld kenderikék -, meghalt a vén Föld, és fehér leplében terítették ki.

- A Föld férjhez megy, és ez a menyasszonyi ruhája - súgták egymásnak a vadgalambok. Kis, rózsás lábukat kimarta a fagy, mégis kötelességüknek érezték, hogy romantikus szempontból nézzék helyzetüket.

- Ostobaság! - morogta a farkas. - Mondom nektek, mindez a kormány bűne, és aki nem hiszi, azt megeszem! - A farkas, ugyanis módfelett gyakorlatiasan gondolkozott, és egy jó érvért sosem ment a szomszédba.

- Én a magam részéről - mondta a harkály, a született bölcs -, nem törődöm az aprólékos elméleti magyarázatokkal. Úgy van minden, ahogy van. Most pedig rettenetesen hideg van.

Csakugyan rettenetesen hideg volt. A kis mókusok a hatalmas fenyő odvában összedörzsölték az orrukat, hogy felmelegedjenek, a nyulak meg összegömbölyödtek a lyukban, s még ki sem mertek pillantani. Úgy tetszett, egyedül a nagy fülesbaglyok örülnek a hidegnek. Tolluk elmeredt a dértől, de nem törődtek vele, s nagy, sárga szemüket forgatva átkiabáltak egymásnak a fák közt:

- Csuvit, csuhó! Csuvit, csuhó! Ez aztán a pompás idő!

A két favágó csak ment, ment tovább; szorgalmasan lehelgették a körmüket, s nehéz, vasalt csizmájukkal taposták a kemény havat. Egyszer belesüppedtek a mély hófűvásba, s olyan fehérén kecmeregtek ki belőle, mint a molnárok, ha jár a malom; máskor megcsúsztak a mocsár keményre fagyott, sima jegén, rőzsekötegük széthullott, föl kellett szedegetniük, és összekötniük újra; majd meg azt hitték, hogy elvétették az utat, és rettenetesen megrémültek, mert jól tudták, milyen kegyetlen a hó azokhoz, akik kénytelenek elaludni a karjában. De bíztak az utasok őrizőjében, a jó szent Mártonban, saját nyomukon visszamentek, és azután már olyan óvatosan haladtak, hogy végül is kiérték az erdő szélére, és megpillantották, messze lent a völgyben, falujuk fényeit.

Megmenekedésükön annyira örvendeztek, hogy hangosan felnevettek, s a Földet egyszeriben ezüstvirágnak látták, és aranyvirágnak a Holdat.

Nevettek egyet, de aztán megint elszomorodtak, mert eszükbe jutott, mennyire szegények, és az egyik így szólt a másikhoz:

- Ugyan minek is örvendezünk, mikor tudjuk jól, hogy az élet asztala mindig a gazdagoknak terül, s nem a magunkfajta szegényeknek. Jobb lett volna, ha megfagyunk az erdőn, vagy ha ránk ront valami vadállat, és megöl.

- Bizony - válaszolta a társa -, keveseknek sok adatott, sokaknak nagyon kevés. Igaztalan kéz osztotta fel a világot, semmiből sem jutott egyformán mindenkinek, csak az egy bánatból.

De míg szerencsétlen sorsukat panaszolták, különös dolog történt. Fényes, tündöklő csillag hullott alá az égből. Végigsiklott az ég peremén, elhaladt a többi csillag mellett, és ahogy ámulva figyelték, úgy tetszett, mintha csak éppen amott hullott volna le a sűrű füzes mögött, amely egy kis birkakarámtól alig volt kőhajításnyira.

- Hoho, hiszen aki rálel, aranyat lel! - kiáltották, s nekibuzdulva futásnak eredtek, annyira sóvárogtak az arany után.

Az egyik favágó pedig gyorsabban futott, mint a másik, megelőzte hát társát, keresztülvágott a füzesen, s a túlsó oldalon, íme, csakugyan valami arany holmi feküdt a fehér havon! Odaszaladt, lehajolt érte, s két kézzel kapott utána. Aranyszövésű köpönyeg volt, csillagokkal fursán telehímzett, sokrétre összegöngyölve.

Kiáltott hát társának, hogy meglelte az égből hullott kincset, s amikor az is odaért, leültek a hóba, és bontogatni kezdték az összegöngyölt köpönyeget, hogy megosztozzanak az aranyon. De jaj, nem arany volt a köpenyben, sem ezüst, sem másfajta kincs, hanem egy alvó kisgyerek.

Akkor így szólt az egyik favágó a másikhoz:

- Keserű vége ez a mi reménységünknek, nincsen nekünk szerencsénk, mert mi haszna egy gyereknek? Hagyjuk itt, és menjünk dolgunkra, hiszen szegény emberek vagyunk, és magunknak is vannak gyermekeink, akikről más kedvéért nem vonhatjuk el a falatot.

De társa így felelt:

- Nem, nem, gonosz cselekedet volna, ha itt hagynánk elpusztulni a hóban, és bár szegény ember vagyok, akárcsak te, és egy kis fazékból sok szájat kell jóllakatnom, magammal viszem, és a feleségem majd gondját viseli.

Gyengéden karjába vette hát a gyermeket, bebugyolálta a köpenybe, hogy megvédje a metsző hidegtől.

Megindult vele a falu felé, le a hegyről, míg társa egyre ámuldozott lágy szívéen és balgaságán.

És amikor beértek a faluba, azt mondta neki a cimborája:

- Tied a gyerek, add hát nekem a köpenyt, hogy megosztozzunk.

De ő így felelt:

- Nem adom, mert a köpeny nem az enyém, és nem is a tied, hanem egyes-egyedül a gyereké. - Azzal elbúcsúzott tőle, hazament és bekopogott.

És amikor a felesége kinyitotta az ajtót, és látta, hogy férje épségben hazaérkezett, nyakába borult, megcsókolta, levette hátáról a rőzseköteget, lekefélt a csizmájáról a havat, s hívta, hogy kerüljön beljebb.

De a favágó azt mondta:

- Találtam valamit az erdőben, és elhoztam, hogy viseld gondját - és megállt a küszöbön.

- Mi az? - kiáltotta az asszony. - Mutasd meg, hiszen üres a ház, és sok minden elkelne.

Akkor a favágó félrehajtotta a köpenyt, és megmutatta az alvó gyermeket.

- Aj, jó uram - képedt el az asszony -, hát nincs nekünk elég gyerekünk, nem átalasz egy ilyen kis talált jószágot idehurcolni a házba? Ki tudja, nem hoz-e ránk bajt, szerencsétlenséget? Hogy tartsuk, mivel tápláljuk?

S nagyon megharagudott az urára.

- De hiszen ez csillagfiú - felelte a favágó; és elmesélte, milyen csodálatos módon akadt a gyerekekre.

De az asszony sehogyan sem békélt meg, szidta az urát mérges, haragos szóval.

- A saját gyerekeink éheznek - kiáltotta -, de azért etessük a más porontyát? Mirőlunk ki gondoskodik? Nekünk ki ad ennünk?

- Hallgass; az Úristen még a verebekről is gondoskodik, őket is táplálja - felelte a férfi.

- De télen mégis éhen pusztulnak - mondta az asszony -, márpedig most tél van.

A favágó többet egy szót sem szólt, nem mozdult a küszöbről. A nyitott ajtón az erdő felől befújt a hideg szél; az asszony összeborzongott, s dideregve azt mondta:

- Csukd be az ajtót, bejön a hideg. Fázom.

- A házban, ahol kemény szív lakik, örökös a hideg - felelte a favágó.

Az asszony nem válaszolt erre, csak közelebb húzódott a tűzhöz.

De kisvártatva mégis visszafordult, rátekintett az urára, és a szeme tele volt könnyel. Akkor a férfi gyorsan belépett, a felesége karjába tette a gyereket, az pedig megcsókolta, és odafektette az aprócska ágyba, ahol már legkisebb gyerekük aludt. Másnap a favágó fogta a különös aranyköpenyt, és beletette egy nagy ládába; az asszony meg fogta a borostyán láncot, amely a gyerek nyakában lógott, s a köpeny mellé tette.

Így azután a csillagfiú a favágó gyerekeivel együtt nőtt fel, egy asztalnál evett velük, a pajtásuk volt. De ahogy nőtt, egyre szebb lett, úgyhogy a falu népe nem győzte csodálni, mert míg nekik fekete hajuk volt és barnás arcbőrük, ő fehér volt és törékeny, mint a faragott elefántcsont, fürtjei pedig akár a tűzliliom gyűrűi. Ajka akár valami piros virágszirom, szeme akár az ibolyák a kristálytisza patak partján, teste pedig akár a szűz rétek nárcisza, mit sosem vágott sarló.

De a szépség bajt hozott rá. Mert gögös lett, kegyetlen és önző. A favágó gyerekeit meg a falubeli gyerekeket megvetette, mondván, hogy alacsony a származásuk, míg ő nemes csillagtól született, és uralkodni akart felettük, s úgy bánt velük, mint szolgálival. Nem szánta a szegényeket, a vakokat, bénákat vagy másforma nyomorékokat, sőt, kővel hajigálta őket, s visszaűzve az országútra, rájuk parancsolt, hogy másutt kolduljanak, úgyhogy csavargókon kívül senki sem jött másodszor is alamizsnát kérni a falujukba. A szépségbe pedig szenvedélyesen szerelmes volt, de csúfolta a gyengéket, a formátlanokat, és unos-untalan gúnyt űzött belőlük; ám önmagát annál inkább szerette, s nyáron, amikor elcsendesedtek a szelek, lehasalt a pap kertjében a forrás fölé, és hosszan elnézte saját arcának csodáját, és felnevetett boldog szépségében.

A favágó és a felesége gyakran korholták, s mondták neki:

- Mi nem úgy bántunk ám veled, ahogy te bánsz a magatehetetlen szerencsétlenekkel meg az elhagyatottakkal. Miért vagy olyan kegyetlen az irgalomra szorulókkal?

Az öreg pap pedig elhívta magához, és igyekezett a szívébe cseppenteni az élők szeretetét, mondván:

- A légy is testvéred, ne bánts. Az erdőben repkedő madarak szabadok. Ne ejtsd őket mulatságból törbe. Isten teremtette a világtalan férget s a vakondot, nekik is van helyük a teremtés rendjében. Ki vagy te, hogy szenvedést hozol Isten teremtményeire?! Hiszen még a mezők barmai is dicsérik őt.

De a csillagfiú nem hallgatott a szóra, tüntetően elbámészkodott, rángatta a szemöldökét, s azután visszament a társaihoz, és vezette őket. Társai pedig vakon követték, mert szép volt, gyors, ügyes, tudott táncolni, füttyölni és muzsikálni. Bárhova vezette őket, vele mentek, bármit parancsolt, megtették. Nevettek, amikor hegyes náddal kiszúrta a vakond szemét, s nevettek, amikor a bélpoklosokat kővel hajigálta. Uruk volt, és az ő szívük is megkeményedett, akár a csillagfiúé.

Egy nap aztán egy szegény koldusasszony haladt át a falun. Testét tépett, rongyos ruha fedte, lábát felsebezte a göröngyös út, gyötrött, elkínzott volt egész valója. És mivel nagyon elfáradt, leült egy gesztenyefa alá, hogy megpihenjen.

De a csillagfiú észrevette, és így szólt társaihoz:

- Oda nézzetek! Egy mocskos koldusasszony ül az alatt a szép, virágzó fa alatt. Gyertek, kergessük el, mert csúnya és utálatos.

Azzal közelebb ment hozzá, kövekkel hajigálta, csúfolta; az asszony ugyan megrémült, de egy pillanatra sem vette le róla a tekintetét. Amikor a favágó, aki egy közeli tisztáson éppen tuskót hasogatott, látta, hogy mit csinál a csillagfiú, odaszaladt hozzá, megdorgálta, s azután így szólt: - Bizony, kemény a szíved, és nincs benne irgalom, mert mit ártott neked ez a szegény asszony, hogy így bánsz vele?

De a csillagfiú elvörösödött haragjában, toppantott, és így felelt:

- Ki vagy te, hogy kérdőre vonhatsz engemet? Nem vagyok a fiad, azt teszem, amit akarok.

- Való igaz - felelte favágó -, de én mégis irgalmas voltam hozzád, amikor az erdőben rád találtam.

Az asszony, amikor ezeket a szavakat meghallotta, felsikoltott, és ájultan összeesett. A favágó pedig bevitte a házába, és a felesége gondjára bízta, s amikor az asszony fölébredt az ájulásból, ételt meg italt tettek elébe, és bátorították, hogy érezze otthon magát.

De ő sem enni, sem inni nem akart, hanem így szólt a favágóhoz:

- Azt mondtad-e vajon, hogy a gyereket az erdőben találtad? És vajon nem éppen tíz esztendeje?

- Úgy bizony - válaszolta a favágó -, az erdőben találtam, és éppen tíz esztendeje.

- És nem volt-e rajta valami ismertetőjel? - kiáltotta az asszony. - Nem viselt-e a nyakában borostyánkő láncot? Nem volt-e csillagokkal hímzett, aranyszállal szőtt köpenybe burkolva?

- Úgy volt - felelte a favágó -, úgy volt, ahogy mondod. - Azzal előszedte a ládából a köpenyt meg a borostyánkő láncot, s megmutatta.

Az asszony pedig örökönnyekben tört ki, és így szólt:

- Ő az én kisfiam, akit elvesztettem az erdőben! Kérlek, küldd ide tüstént, mert már az egész világot bebolyongtam érte.

A favágó és a felesége kimentek hát, magukhoz intették a csillagfiút, és így szóltak hozzá:

- Menj be a házba, ott van az édesanyád, téged vár.

A fiú beszaladt, tele csodálkozással és nagy-nagy örömmel. De amikor meglátta, hogy ki vár rá, gúnyosan felnevetett, és így szólt:

- Ej, hol van hát az én édesanyám? Nem látok én itt mást, csak ezt a hitvány koldusasszonyt.

Az asszony pedig így válaszolt neki: - Én vagyok a te édesanyád.

- Mit beszélsz? Elment az eszed! - kiáltotta dühösen a csillagfiú. - Nem vagyok a fiad, mert koldus vagy, csúf és rongyos. Hordd el magad, ne is lássam többé mocskos orcádat!

- De bizony mégis te vagy az én kisfiam, akit az erdőben szültem - kiáltotta az asszony, és térdre borult, s feléje tárta karját. - A rablók elloptak tőlem, és otthagytak, hogy elpusztulj - nyögte -, de én rád ismertem az első pillantásra, és felismertem a jeleket is, az arannyal szőtt köpenyt és a borostyánkő láncot. Kérlek azért, gyere velem, mert végigbolyongtam érted az egész világot. Gyere velem, én fiam, mert nagy szükségem van a szeretetedre!

De a csillagfiú meg se moccant, elzárta szívét anyja elől. A házban nagy némaság lett, és sokáig nem hallatszott más, csak az asszony keserves zokogása.

Végül is megszólalt a fiú, és a szava kemény volt és keserű:

- Ha valóban te vagy az anyám - mondta -, akkor jobban tetted volna, ha elkerülöd ezt a helyet, és nem jössz ide gyalázatomban. Hiszen látod, azt hittem, csillag fia vagyok, nem pedig, ahogy te mondod, egy koldusé. Ezért hát hordd el magad, és ne lássalak többé.

- Jaj, fiam! - kiáltotta az asszony. - Hát meg se csókolsz, mielőtt elmennék? Pedig be sokat szenvedtem, hogy megtaláljalak!

- Dehogy csókollak - mondta a csillagfiú -, sokkal utálatosabb vagy annál, hamarabb megcsókolom a kígyót vagy a varangyot.

Az asszony hát felkelt, és keservesen sírva elindult az erdő felé, a csillagfiú pedig, amikor látta, hogy csakugyan elment, megörült, s futott vissza a pajtásaihoz, hogy folytassák a játékot.

De amikor a pajtásai közeledni látták, csúfolni kezdték, s így kiáltoztak:

- No lám, rút vagy, mint a varangy, és undorító, mint a kígyó. Hordd el magad, nem tűrjük, hogy velünk játsszál! - és kikergették a kertből.

A csillagfiú elkomorodott, és így szólt magában:

- Mit mondanak ezek rólam? Megyek a forráshoz, belenézek, s akkor majd kiderül, hogy milyen szép vagyok.

Ment hát a forráshoz, belenézett és íme! Az arca akár a varangyé, a teste pedig pikkelyes volt, mint a kígyóé. Levetette magát a fűre, zokogott, zokogott, s aztán így szólt magában:

- Bizony, a saját bűnöm hozta ezt rám. Mert megtagadtam az anyámat, elkergettem innét, kevély és kegyetlen voltam hozzá. Ezért hát megyek, és felkutatom érte az egész világot, és nem nyugszom, míg meg nem találom.

Akkor odament hozzá a favágó kislánya, vállára tette a kezét, és így szólt hozzá:

- Hát baj is az, ha elvesztetted a szépségedet? Maradj csak nálunk, nem foglak én sose kicsúfolni.

De ő így válaszolt neki:

- Nem úgy van, kegyetlen voltam az anyámhoz, és ez a büntetésem. El kell hát mennem, és járnom kell a világot, míg rá nem talállok, és ő meg nem bocsát nekem.

Berohant hát az erdőbe, és fennszóval szölongatta anyját, hogy térjen vissza hozzá, de nem kapott feleletet. Egész álló nap hívta, szölongatta, és amikor este lett, ledőlt aludni a levelekből vetett ágyra, de a madarak és az erdei vadak elmenekültek előle, mert nem feledték a kegyetlenségét, s így aztán teljesen magára maradt, csak a varangy vigyázta, és a lábatlan vipera csúszott el mellette.

Reggel fölkel, keserű bogycókat szedett a fákról, és megette, majd fájdalmas zokogással folytatta útját a rengeteg erdőn át. És minden teremtetett lénytől, akivel csak találkozott, megkérdezte, nem látta-e véletlenül az édesanyját.

A vakondoknak azt mondta:

- Te ismered a föld belsejét. Felelj nekem, nincs-e ott az édesanyám?

És a vakondok azt felelte:

- Kiszúrtad a szememet. Honnan tudjam?

A kenderikéhez pedig így szólt:

- Te el tudsz szállni a magas fák csúcsa felett, és látod az egész világot. Mondd meg nekem, látod-e az anyámat?

És a kenderike azt felelte:

- Elnyested a szárnyamat, mulatságból. Hogy repülnék?

És a fenyőfán élő magányos mókushoz így szólt:

- Hol az édesanyám?

A mókus pedig így felelt:

- Az én anyámat megölted. Meg akarod ölni tán a magadét is?

A csillagfiú felsírt, lehajtotta a fejét, úgy kérte Isten teremtményeinek bocsánatát, s a koldusasszonyt keresve csak ment, ment tovább az erdőben. Harmadnap aztán kiért a rengeteg túlsó végére, és leereszkedett a síkságra.

Amikor áthaladt a falvakon, a gyerekek kicsúfolták, és kövel hajigálták, s a parasztok még azt sem tűrték, hogy megháljon a csűrjükben, mert tán ragyát hoz a behordott gabonára, annyira utálkoztak tőle; a béresek is elkergették, és nem akadt senki, aki megszánta volna. Anyjáról, a koldusasszonyról pedig sehol sem tudtak, bár három éve járta már a világot, és gyakran úgy tetszett, hogy ott látja maga előtt az úton, ilyenkor aztán fennhangon szölongatta, és szaladt, szaladt utána, míg az éles kövek fel nem sebeztek a lábát. Utolérni azonban sohasem tudta, és az útszéli lakosok mindig csak azt hajtogatták, hogy ők bizony nem látták az asszonyt, de még valami hasonló szerzetet sem, s tréfálkoztak a fiú bánatán.

Három éve járta már a világot, és nem volt számára se szeretet, se jószág, se könyörület, mert olyan volt a világ, amilyennek ő teremtette kevélysége napjaiban.

Egy este aztán elérkezett egy fallal övezett város alá, amely a folyó partján feküdt, és bár fáradt volt, s a lába sebes, be akart menni a kapuján. De az őrt álló katonák alabárdjukat keresztbe tették az orra előtt, s durván rákiáltottak:

- Mi dolgod a városban?

- Az édesanyámat keresem - felelte -, s kérlek titeket, hagyjatok bemennem, mert meglehet, hogy az édesanyám itt van a városban.

De csak kinevették.

Az egyik katona megrázta fekete szakállát, leeresztette pajzsát, és rákiáltott:

- Szavamra, még az anyád sem fog örülni, ha meglát, mert rondább vagy a mocsári varangynál vagy a lápi kígyónál. Takarodj, takarodj hát innét. Nem lakik az anyád ebben a városban.

Egy másik pedig, aki sárga lobogót tartott kezében, azt mondta neki:

- Kicsoda a te anyád, és miért keresed?

És ő így felelt:

- Akárcsak én, az anyám is koldus, és én rosszul bántam vele, ezért hát kérlek titeket, hagyjatok bemennem, hogy elnyerhessem bocsánatát, ha ugyan itt tartózkodik a városban.

De az örök nem engedték, és megbökdösték lándzsáikkal.

Már éppen sírva tovább akart menni, mikor melljük lépett egy harmadik katona, aranyvirágokkal díszített vértben és szárnyas oroszlánnal a sisakján, és megkérdezte az öröktől, hogy ki az, aki bebocsátást kér. Az örök pedig így feleltek neki:

- Egy koldus szülötte, maga is koldus, és mi elkergettük.

- Dehogyan kergessétek - kiáltotta nevetve -, adjuk el inkább ezt a csúfságot rabszolgának, az árán pedig veszünk egy kupa édes bort.

Arra haladt éppen egy rossz arcú vénember, odaszólt a katonákhoz, s azt mondta:

- Annyit megadok érte. - Aztán lefizette a pénzt, kézen fogta a csillagfiút, és bevezette a városba.

Sok-sok utcán haladtak át, míg végül egy kőfalból nyíló kis ajtóhoz nem értek, amelyet csaknem eltakart egy gránátalmafa. A vénember metszett jaspisgyűrűjével megérintette az ajtót, az felpattant, s ők öt bronzlépcsőn át leereszkedtek egy kertbe, amely telis-tele volt fekete pipaccsal és zöld, égetett agyagkorsókkal. A vénember előhúzott turbánjából egy mintázott selymekendőt, bekötötte vele a fiú szemét, s úgy vezette maga mellett. S amikor végre levette a szeméről a kendőt, a csillagfiú látta, hogy egy föld alatti börtönben van, amelyet szarulámpás világít meg.

A vénember elébe tett fatányéron egy darab penészes kenyeret, s így szólt: - Nesze, egyél! - s egy csészében poshadt vizet, s azt mondta: - Igyál! - és miután evett és ivott, a vénember kiment, s bezárta maga mögött és vaslánccal leláncolta az ajtót.

Másnap azután bejött újra a vénember, aki Líbia legravaszabb varázslója volt, és tudományát olyan mágustól tanulta, aki a Nílus menti sírokban tanyázik; bejött hozzá, sötétén ránézett, és így szólt:

- Egy erdőben, nem messze e gyaur város kapujától, van három aranygöröngy. Az egyik fehér arany, a másik sárga arany, a harmadik pedig vörös. Ma elhozod nekem a fehér aranyat, mert ha nem hozod el, megkorbácsollak száz korbácsütéssel. Hordd el hát magad sebesen, napnyugtával a kertkapuban várlak. Jól vigyázz, hogy elhozod a fehér aranyat, különben pórul jársz, mert rabszolgám vagy, és én megvettelek egy kupa édes bor árán.

Azzal bekötötte a csillagfiú szemét a mintázott selymekendővel, keresztülvezette a házon, a mákvirággal tele kerten, fel az öt bronzlépcsőn. És kinyitva gyűrűjével a kis ajtót, kitette az utcára.

A csillagfiú pedig kiment a város kapuján, s elért az erdőbe, amelyről a varázsló beszélt.

Az erdő pedig kívülről csodálatosnak tetszett, mintha telis-tele volna éneklő madárral, édesen illatozó virágokkal, és a csillagfiú boldogan lépett a fák közé. De az erdő szépségéből nem sok öröme lett, mert bármerre lépett, túskebokrok, tövisek keltek ki a földből, és kerítették körül, vad csalán csípte, tüskéikkel megsebeztek a bogáncsok, úgyhogy csak kínlódott keservesen. A fehér aranyat pedig, amelyről a varázsló beszélt, nem találta sehol, pedig reggeltől délig és déltől napnyugtáig kereste. Napnyugtával aztán hazafelé indult, és kétségbeesetten zokogott, mert tudta, hogy mi sors vár rá.

De mikor az erdő szélére ért, a bozótból kiáltást hallott, mintha valaki fájdalmában kiáltana. Saját bajáról megfélelkezve odafutott, és látta, hogy egy kis nyúl vergődik a vadászok csapdájában.

Megszánta a szegény párát, kiszabadította, és így szólt hozzá:

- Magam is csak rabszolga vagyok, de neked visszaadhatom a szabadságodat.

A kis nyúl pedig válaszul így szólott:

- Valóban, visszaadtad a szabadságomat, de mit adjak én neked cserébe?

Azt mondta akkor a csillagfiú:

- Egy darab fehér aranyat keresek, de sehol sem találom, pedig ha el nem viszem a gazdámnak, megver.

- Gyere velem - mondta a nyúl -, én odavezetlek, mert tudom, hol van elrejtve és miért.

Elindult hát a csillagfiú a nyúlal, és íme! Egy nagy tölgyfa odvában megpillantotta a keresve keresett fehér aranygöngyöt. Boldogan kézbe kapta, s aztán így szólt a nyúlhoz:

- Amit tettem érted, sokszorosan viszonzotad, és ami jóssággal voltam hozzád, százszorosan visszafizetted.

- Bizony nem - felelte a nyúl -, csak azt tettem, amit te - és gyorsan elszaladt, a csillagfiú pedig megindult a város felé.

Ám a város kapujában egy bélpoklos ült. Arcát, fejét szürke vászoncsuklya takarta, szeme izzó parázként világolt szemnyílásaiban. Amikor a csillagfiút közeledni látta, verni kezdte fatányérját, rázta csengettyűjét, magához intette a közeledőt, s azt mondta:

- Adj egy kis pénzt, különben éhen halok. Kikergettek a városból, és nincs senki, aki könyörülne rajtam.

- Jaj - kiáltotta a fiú -, egyetlen arany van csupán a tarisznyámban, és ha azt nem viszem el a gazdámnak, megver, mert a rabszolgája vagyok.

De a bélpoklos addig esedezett, könyörgött, míg a csillagfiú meg nem szánta, és oda nem adta neki a fehér aranyat.

És amikor elért a varázsló házához, a varázsló ajtót nyitott neki, bevezette, és így szólt hozzá:

- Elhoztad a fehér aranyat?

És a csillagfiú ráfelelte:

- Nem hoztam el.

Akkor a varázsló nekiesett, megverte, s elébe tett egy üres fatányért, és azt mondta: - Egyél! - és üres csészét tett elé, mondván: - Igyál - és belökte ismét a föld alatti börtönbe.

Reggel azután bejött hozzá, és azt mondta:

- Ha nem hozod el nekem a sárga aranyat, akkor bizisten úgy bánok majd veled, mint a rabszolgámmal, és háromszáz korbácsütést kapsz.

Így a csillagfiú kiment az erdőbe, és egész álló nap kereste a sárga aranygöröngyöt, de sehol sem találta. És napnyugtakor leült, és sírni kezdett, és amint éppen sírdogál, előtte termett a csapdából szabadított kis nyúl.

És a nyúl így szólt hozzá:

- Miért sírsz? És mit keresel az erdőben?

A csillagfiú pedig így válaszolt:

- Egy sárga aranygöröngyöt keresek, amely itt valahol el van rejtve, és ha nem találom meg, gazdám megver, és úgy bánik majd velem, mint rabszolgájával.

- Gyere csak - kiáltotta a nyúl, és addig futott az erdőben, míg egy tócsához nem ért. És a tócsa közepén ott feküdt a sárga arany.

- Hogy háláljam meg? - kérdezte a csillagfiú. - Mert íme már másodízben segítettél rajtam.

- De előbb te szántál meg engem - mondta a nyúl, és elszaladt.

A csillagfiú pedig fogta a sárga aranyat, betette a tarisznyájába, és elsietett a város felé. De a belpoklos meglátta, hogy közeledik, elébe szaladt, letérdelt, és így kiáltott:

- Adj egy kis pénzt, mert éhen pusztulok.

A csillagfiú pedig azt mondta neki:

- Egyetlen darab sárga arany van a tarisznyámban, és ha azt nem viszem el a gazdámnak, megver, és úgy bánik majd velem, mint rabszolgájával.

De a belpoklos olyan kétségbeesetten könyörgött, hogy a csillagfiú megszánta, és nekiadta a sárga aranyat.

És amikor elért a varázsló házához, a varázsló ajtót nyitott neki, bevezette, és így szólt hozzá:

- Megvan a sárga arany?

És a csillagfiú ráfelelt:

- Nincs meg.

Akkor a varázsló nekiesett, megverte, bilincseket rakott rá, és behajította ismét a föld alatti börtönbe.

Reggel azután bejött hozzá, s azt mondta:

- Ha ma elhozod nekem a vörös aranyat, akkor szabadon engedlek, de ha nem hozod el, irgalom nélkül agyonverlek.

Így aztán a csillagfiú kiment az erdőbe, és egész álló nap kereste a vörös aranyat, de sehol sem találta. És estefelé leült, és sírva fakadt, s amint éppen sírdogált, odajött hozzá a kis nyúl.

És a nyúl így szólt hozzá:

- A vörös arany, amit keresel, a hátad mögött van a barlangban. Ne sírj hát többé, hanem örvendezzél.

- Mit adjak neked jutalmul - kiáltotta a csillagfiú -, hiszen immár harmadízben segítettél rajtam!

- Legelőször te szántál meg engem - mondta a nyúl, és elszaladt.

És a csillagfiú belépett a barlangba, és a legtávolabbi sarokban megtalálta a vörös aranyat. Betette hát a tarisznyájába, és elsietett a város felé. Ám a belpoklos, amikor közeledni látta, kiállt az út közepére, és fennhangon ekként szólott hozzá:

- Add nekem a vörös aranyat, vagy meg kell halnom.

És a csillagfiú ismét megszánta, neki adta az aranyat, s így szólott:

- Nyomorultabb vagy nálamnál.

Pedig a szíve nehéz volt, mert tudta, milyen keserves sors vár rá.

De íme! Ahogy áthaladt a városkapun, az örök meghajoltak előtte, és bókoltak neki, mondván:

- Milyen szép a mi urunk! - Nincs nála szebb a világon! - úgyhogy a csillagfiú sírva fakadt, és azt mondta magában:

- Kicsúfolnak, és örvendeznek nyomorúságomon.

Temérdek nép futott össze, s így aztán a tolongásban elvétette az utat, s egyszerre csak egy nagy tér közepén találta magát, a királyi palota előtt.

Akkor megnyílt a palota kapuja, papok és a város nagyjai siettek elébe, és hódoltak neki, mondván:

- Te vagy a mi urunk, a király fia, akit annyi éve várunk.

És a csillagfiú válaszolt nekik, így szólván:

- Nem vagyok én a király fia, csak egy szegény koldusasszonyé. És hogy mondhatjátok, hogy szép vagyok, mikor tudom, hogy csúf az ábrázatom!

Akkor elébe lépett az a katona, akinek aranyvirágos volt a vértje, és szárnyas oroszlán ült a sisakján, fölemelte pajzsát, és így kiáltott:

- Hogy mondhatja az én uram, hogy nem szép?

És a csillagfiú belenézett a pajzsba, és íme! Arca olyan volt, mint valaha régen, és minden kellemetes csinossága visszatért, de a szemében volt valami, amit még ő sem látott azelőtt.

Azzal a papok és a város nagyjai elébe térdeltek, és azt mondták:

- Írva vagy, hogy a mai napon eljövend, aki uralkodni fog felettünk. Annak okáért vedd, urunk, ezt a koronát meg ezt a jogart, és légy királyunk, kegyelemben és igazságban.

Ő azonban így szólott hozzájuk:

- Nem vagyok méltó, mert megtagadtam a szülőanyámat, és nem nyugodhatom addig, míg rá nem találok, és meg nem bocsát nekem. Annak okáért engedjetelem utamra, mert járnom kell a világot, és nem késlekedhetem itt, még ha koronával és jogarral kínáltok is.

És miközben így beszélt, elfordította róluk arcát, s tekintetével azt az utcát kereste, amely a kapu felé vezetett, és íme! A sokaság közepén, amely a katonák körül tolongott, megpillantotta anyját, a koldusasszonyt, és oldalán a belpoklost, aki az útszélen ült.

És akkor feltört ajkán az örömkialtás, odarohant, letérdelt, s csókkal hintette, könnyel áztatta anyja sebes lábát. Fejét a porba hajtotta, s zokogva, mint akinek a szíve akar megszakadni, azt mondta:

- Anyám, én megtagadtalak téged kevélységem órájában. Fogadj hát vissza engem megalázkodásom órájában. Anyám, én gyűlöletet adtam neked. De te adj nekem szeretet. Anyám, én eltaszítottalak. Fogadd most magadhoz gyermekedet.

De a koldusasszony egy szóval sem válaszolt.

És a csillagfiú kinyújtotta karját, átkarolta a bélpoklos fehér lábát, és így szólott hozzá:

- Három ízben könyörültem meg rajtad, kérd hát az anyámat, hogy csupán egyszer szóljon hozzám.

De a bélpoklos egy szóval sem válaszolt. És a csillagfiú újra zokogni kezdett, és ismét megszólalt:

- Anyám, nagyobb az én szenvedésem, semhogy el tudnám viselni. Oldozz fel bocsánatoddal, és hadd menjek vissza az erdőbe.

Akkor a koldusasszony rátette kezét a fia fejére, és azt mondta:

- Kelj fel!

És a leprás is rátette kezét a fejére, s azt mondta ő is:

- Kelj fel!

Ő pedig felkelt, és rájuk nézett, és íme, ott állt előtte a király és a királyné.

És a királyné így szólott hozzá:

- Ez a te apád, akin segítettél.

A király pedig így szólott:

- Ez a te anyád, akinek lábát könnyeiddel mostad.

Azzal a nyakába borultak, megcsókolták, és bevitték a palotába, s szép ruhába öltöztették, fejére tették a koronát, kezébe adták a jogart, és ura és parancsolója lett a folyóparti városnak. Igazságos és kegyelmes volt mindenkihez, a gonosz varázslót száműzte, a favágónak és feleségének dús ajándékot küldött, a gyermekeiknek pedig magas méltóságokat adott. Nem tűrte soha, hogy bárki is kegyetlenkedjék a madarakkal vagy a háziállatokkal, hanem szeretetre, szerető jóságra és irgalmasságra tanított, kenyeret adott a szegénynek, ruhát a mezítlennek, s béke és bőség hazája volt az ország.

Ám nem uralkodott sokáig, mert annyit szenvedett, és megpróbáltatásának tüze úgy felémésztette erejét, hogy három év múltán meghalt. És bizony gonosz király követte őt a trónon.

BENEDEK ELEK A VÖRÖS TEHÉN

Volt egyszer egy szegény ember, annak a szegény embernek felesége, egy fia s egy vörös tehene. Egyszer csak meghal a szegény ember felesége, s alig telt el egy hónap, kettő, azt mondja a gyermeknek a szomszédasszony:

- Te legényke, mondd meg az édesapádnak, hogy vegyen el engem feleségül, mert én téged tejbe-vajba fürösztgetlek, s hasábfával kenegetlek.

Mondja a gyermek az apjának, hogy mit üzent a szomszédasszony.

Gondolja magában a szegény ember: én bizony el is veszem. Ő is szegény, én is, az igaz, egy koldustarisznyából kettő lesz, de majd csak lesz valahogy.

El is vette feleségül a szomszédasszonyt, de az olyan mostohán bánt a gyermekkel, hogy mindig verte, s még amellett enni sem igen adott neki. A mostohának volt három leánya, de milyen három leánya! A legidősebbnek volt egy szeme, a másodiknak kettő, a harmadiknak három. Ezek meg mindig csúfolódtak a szegény gyermekkel.

Egyszer a legényke elviszi a vörös tehenet éjjelre legeltetni, s mikor estefelé elővette a tarisznyáját, hogy egyék belőle, hát kenyér helyett egy nagy darab tégla volt benne!

Megszomorodik a legényke, még a könnye is kicsordult. Ahogy ezt látja a vörös tehén, odamegy a legénykéhez, s azt mondja neki:

- Ne búsulj, te legényke, hanem mondd: „Aludjál el, egy szem”, mert a mostohád utánad küldte az egyszemű leányát, hogy lesse meg, mit csinálsz. Azután csavard ki az egyik szarvamat, abban elég tejet találsz.

Bezzeg, hogy egyszeribe mondta a legényke: „Aludjál el, egy szem”, s az egyszemű leány elaludt. Azzal kicsavarta a vörös tehén egyik szarvát, s abból a tejet mind kiitta.

Másnap, amikor hazament, csak elcsudálkozott a gonosz mostoha, hogy a gyermek nem halt éhen. Este megint elment legeltetni, s mikor falatozni akart, megint csak téglát talált a tarisznyában. Odamegy a tehén, s azt mondja a megszorodott legénykének:

- Hallod-e, legényke, most a kétszemű leány leskelődik utánad, hát csak mondd: „Aludjál el, két szem”, azután csavarintsd meg az egyik szarvamat, s annyi tejet igyál, amennyi csak beléd fér.

Úgy is tesz a legényke. Azt mondja: „Aludjál el, két szem”, s a kétszemű leány mindjárt el is alszik, azután megcsavarintotta a tehén szarvát, s jóllakott tejjel.

Mikor reggel hazament, még jobban elcsudálkozott a gonosz mostoha, hogy a „macska-béka” gyermek nem halt meg az éhségtől. Kérdi a leányát, mit látott, mit csinált az a gyermek, de a kétszemű leány nem tudott mondani semmit.

Harmadnap a háromszemű leány ment a legényke után leskelődni: de a legényke nem tudta, hogy ennek három szeme van, mert a harmadik a nyaka csigáján volt. Ő hát, amikor enni akart, csak azt mondotta: „Aludjál el, két szem.” A két szem el is aludt, de a harmadik ébren maradt, s a leány jól látta, hogy a legényke a tehén szarvából iszik.

Mindjárt hazafutott, s megmondta az anyjának, hogy mit látott.

Aj, megmérgeződik a gonosz mostoha, hogy az ő eszén így túljártak! Ahogy a legényke hazajött a tehénnel, rávette az urát, hogy üttesse meg azt a dög állatot, mert egy csepp tejet sem ad. Meghallja ezt a legényke, kifut a pajtába, s nagy sírva elmondja, hogy mit hallott.

- Ne búsulj semmit - mondta a vörös tehén -, csak kérd meg az apádat, hogy te üthess le engem. Mikor kezdedben lesz a fejsze, üsd fejbe a gonosz mostohát, azzal szökdél fel a hátamra, s úgy elviszlek, hogy soha utol nem érnek ez árnyékvilágban.

Úgy is tett a legényke. Az apja megengedte, hogy ő üthesse meg a tehenet, ő pedig hirtelen fejbe ütötte a mostohát, a kötelet elvágta, felszökött a tehén hátára, s azzal, uzsgyi neki, vesd el magad! - úgy elnyargalt vele a vörös tehén, hogy meg sem állott a rézréten.

Ezen a réten a rézbika volt a gazda. Amint megérkeztek, a vörös tehén elkezdett legelészni, a legénykének pedig azt mondotta, hogy másszon fel a legmagasabb jegenyefára, s ha jó a rézbika, kiáltson neki.

Egyszer csak jó a rézbika, hogy hét singnyire szakadt ki a száján a láng. Lekialt a legényke:

- Jó a rézbika, vigyázz, vörös tehén!

A vörös tehén behúzódik az árokba, s a rézbika nem találja meg, de közben felpislant a fára, észreveszi a legénykét, s mondja neki:

- No, te vörös tehén fia, János! Mondd meg az anyádnak, hogy holnap megküzdünk életre-halálra! Készüljön rá!

Megijedt szörnyen a legényke, mondja a vörös tehénnek, hogy mit üzent a rézbika.

- Ne félj - vigasztalta a tehén -, csak ma jól ehessen, ihassam, holnap megölöm.

Másnap reggel el is jött a rézbika, bömbölt, hogy a föld is rengett belé.

- Állj ki, vörös tehén, ha az én rétemre mertél jönni!

Ki is állott a vörös tehén, neki a bikának, s egy öklelésibe úgy megdőfte, hogy egyszeribe vége volt.

- No, fiam, most már menjünk innét - mondta a tehén.

A legényke felült a tehén hátára, s másnapra kelve megérkezett az ezüstrétre. Amint odaértek, elkezdett legelészni a tehén, a legényke pedig felmászott a legmagasabb jegenyefára, s onnét nézte, hogy jó-e az ezüsbika, mert ez volt az ezüstrét gazdája.

Hát jött biz az egyszeribe szörnyű bömböléssel, szakadt a láng a szájából vagy tizennégy singre.

Kiáll a vörös tehén, összezsápnak. Küzdenek három teljes óráig, egyik sem tudja legyőzni a másikat. A fejük felett kárognak a varjak, s az ezüsbika felkiáltott nekik:

- Hé, varjak, adjatok egy csepp vizet, mert mindjárt dögöt adok.

Azt mondja a vörös tehén:

- Hozzatok nekem, hé, mert én kettőt adok!

A varjak a vörös tehénnek hoztak vizet, mindjárt erősebb lett, s megölte az ezüsbikát.

Az ezüstrétről indultak az aranyrétre. Hét nap s hét éjjel mind mentek, s akkor értek helybe.

A legényke megint csak felmászott a legmagasabb jegenyefára, a tehén pedig legelészett a réten. Egyszerre csak kiált a legényke.

- Vigyázz, vörös tehén, jó az aranybika!

Jött is, de úgy, hogy hetven singre szakadt a láng a szájából. A tehénnek még nem gyúlt volt elég ereje, behúzódott egy árokba. Az aranybika bömbölt szörnyűségesen, s felszólalt a jegenyefára:

- Hallod-e, te vörös tehén fia, János! Mondd meg az anyádnak, hogy holnap jó hajnalban megint eljövök, s akkor itt találjam, mert én küzdeni akarok vele életre-halálra!

Másnap jó hajnalban el is jött pontosan az aranybika, de most a vörös tehén sem bújt el előle. Összeapsapnak, türkölöznek, vagy hat óráig küzdölődnek, de egyik sem tudta legyőzni a másikat.

Mikor már látták, hogy így semmire sem mennek, az aranybika keresztülbucskázott a fején, s lett belőle egy kerék, a vörös tehén nemkülönben, s abból is lett egy kerék. A két kerék kiment két hegy tetejére, onnét egyszerre megindultak, s összeütköztek, de egyik sem tudott ártani a másiknak.

Azt mondja most az aranybika:

- No, hallod-e, te vörös tehén, még próbáljunk egyet. Én leszek kék láng, s te légy vörös láng, s égessük egymást.

Úgy lett, amint az aranybika mondta, égetik, égetik egymást, de csak nem tudnak egymásnak ártani.

Amíg így kínlódnak, elrepül felettük három varjú. Felkiált a kék láng:

- Hé, varjak, hozzatok vizet, s öntsétek a vörös lángra, mert dögöt kaptok.

Azt kiáltja a vörös láng:

- A kék lángra öntsétek, mert én három dögöt adok.

A varjak hoznak vizet, s kioltják a kék lángot. Most már a vörös tehén egészen szabadon legelészhetett a három réten, János pedig, mikor akkorára cseperedett: ott, az aranyrét túlsó felén, ni, lakott egy király - annak elvette a leányát, s ma is él, ha meg nem halt.

KIPLING A MAGÁNYOSAN SÉTÁLÓ MACSKA

Hallgass, várj és figyelj; ez az eset akkor esett, édes gyermekem, amikor a háziállatok még vadak voltak. Vad volt a kutya, vad a ló, a tehén, a juh, és vad volt a disznó - vadabb már nem is lehetett -, s ott járkáltak a ringó-rengő rengetegben a maguk vad csapásain. De minden vadállatok legvadabbika a macska volt. Magában kószált, s minden hely egyforma volt neki.

Természetesen vad volt az Ember is. Borzasztó vad. Nem is szelidült meg addig, amíg az asszonnyal nem találkozott, s az meg nem mondta neki, hogy semmi kedve vad módjára élni. Kiszemelt egy takaros, száraz barlangot, hogy nyirkos avarvacka helyett abban aludjék; a barlang földjére tiszta homokot hintett, csinos rőzsetüzet gyújtott a barlang zugában, s egy vadló száraz bőrét akasztotta keresztbe - farkával lefelé - a bejárat elé. Aztán így szólt: - Töröld meg a lábad, lelkem, amikor belépsz; mostantól már ez lesz a lakásunk.

És azon az estén, édes gyermekem, tüzes kövön süített vadjuhot ettek, és vadfokhagymával, vadborssal ízesítették; aztán vadrizssal, vadmajoránnával és vadkorianderrel töltött vadrucát, később vadökör velőscsontját, vadcseresznyét és vadgránátalmát. Azután a férfi nagy boldogan lefeküdt aludni a tűz mellé, míg az asszony fennmaradt, s hosszan fésülte a haját. Fogott egy birkavállcsontot - a nagy, sima lapockát -, a rajta levő csodálatos jelekre bámult, még több fát rakott a tűzre, s elkezdett varázsolni, ő üzte az első énekes varázslatot a világon.

Odakint a ringó-rengő rengetegben minden vadállat egy helyre sereglett össze, had láthassák a tüzet messziről, s álmélkodtak, mi fán teremhet.

Aztán a vadló csak dobbantott egyet vad patájával, s így szólt:

- Ó, barátaim és ellenségeim! Az ember s az asszony ugyan mért csapta azt a nagy világosságot ott a nagy barlangban, s vajon miféle kárunk lesz belőle?

A vadkutya felütötte vad orrát, s a sült birka szagát orrontva, így szólt:

- Én odamegyek, megnézem, s majd megmondom; ha szimatom nem csal, valami jó. Macska, jer velem!

- Hogyisne! - mondta a macska. - Én vagyok a magányosan sétáló macska, nekem minden hely egyforma. Nem megyek biz én.

- Akkor hát többé nem lehetünk barátok - mondta a vadkutya, s kullogva indult a barlang felé. De alig tett meg egy darab utat a kutya, a macska így szólt magában:

- Mindenütt egyforma nekem. Miért ne mehetnék hát magam is, hogy bekukkantsak, majd odábbálljak kedvem szerint? - És a vadkutya után surrant halkán, nagyon halkán, s elbújt valahova, ahonnan mindent hallhatott.

A vadkutya pedig szépen megérkezett a barlang szájához, a száraz lóbórt orrával félretolta, s nagyokat szippantott a sült birkahús illatából. Az asszony a lapockát bámulva megérezte, hogy ott van, elmosolyodott, s így szólt:

- Itt jön az első. Mit akarsz, vadon erdő vad jószágá?

A vadkutya így szólt:

- Ó, ellenségem és ellenségem asszonya, mi az, ami oly jól illalatozik a vad erdőben?

Érre az asszony fogott egy sült birkacsontot, s a vadkutya elé dobta, mondván:

- Vadon erdő vad jószágá, nesze, kóstold meg!

A vadkutya beleharapott a csontba: hát jobb ízű volt az minden eddigi falatjánál; mire így szólt:

- Ó, ellenségem és ellenségem asszonya, adj még egyet!

Az asszony így szólt:

- Vadon erdő vad jószágá, segíts az uramnak vadászni napközben, éjjel pedig őrizd ezt a barlangot, s adok én majd neked annyi sült koncot, amennyi beléd fér!

- Tyű! - mondta a macska, amint ott hallgatózott. - Igen bölcs asszony, de nem olyan bölcs, mint én vagyok.

A vadkutya besündörgött a barlangba, fejét az asszony ölébe hajtotta, s mondta:

- Ó, barátom és barátom asszonya, majd segítek én nappal vadászni az uradnak, éjjel pedig őrizni fogom a barlangotokat.

- Tyű! - mondta a leselkedő macska. - Szörnyű ostoba ez a kutya.

Azzal surrant is vissza a ringó-rengő rengetegbe, s vad farkát csóválva, tovább járkált vad csapásain. De sohasem szólt senkinek.

Amikor az ember felébredt, így szólt:

- Mit keres itt a vadkutya?

Mire felelt az asszony:

- A neve többé nem Vadkutya, hanem Első Barátunk, mert barátunk lesz örökös-örökkön-örökké. Vidd magaddal, ha vadászni mész.

Másnap az asszony nagy csomó friss zöld füvet vágott a csermelyes mezőn, megszárogatta a tűznél, hogy úgy illatozott, mint a frissen kaszált széna, aztán leült a barlang ajtajában, a lóbőrből kihásított egy kötőfékre valót, aztán elkezdte nézni-nézni a birkavállcsontot - a nagy birkalapockát -, és varázslatba fogott. A második énekes varázslatba a világon.

Tova a vad erdőkben minden állat csodálkozott, mi ütött a vadkutyaába, s a vadló egyszer csak nagyot dobbantott, s így szólt:

- Odamegyek s megnézem, s majd elmondom, miért nem jött vissza a vadkutya. Macska, jer velem!

- Hogyisne! - szólt a macska. - Én vagyok a magányosan sétáló macska, nekem minden hely egyforma. Nem megyek én!

De azért a vadló után óvakodott halkan, nagyon halkan, s megbújt valahol, hogy mindent hallhasson.

Ahogy az asszony meghallotta a ló dobogását s botladozását hosszú sörényében, így szólt, elmosolyodva:

- Itt jön a második. Vadon erdő vad jószágá, mit kívánsz?

A vadló így szólt:

- Ó, ellenségem és ellenségem asszonya, hol van a vadkutya!

Az asszony nevetett, fogta a lapockacsontot, belenézett, s mondta:

- Vadon erdő vad jószága, nem a vadkutyáért jöttél te ide, hanem a jó fű illatáért!

S a vadló, dobogva és sörényében botladozva, azt mondta:

- Ez igaz. Hadd egyem meg.

Az asszony így szólt:

- Vadon erdő vad jószága, hajtsd le vad fejed, s viseld, amit rád adok, s akkor majd eheted a csodálatos füvet, háromszor napjában.

- Tyű! - szólt a macska, amint ott hallgatózott - okos asszony ez, de nem olyan okos, mint én.

A vadló lehajtotta a fejét, s az asszony rádobta a kötőféket; a vadló fűjt egyet az asszony lábára, s szólt:

- Ó, úrnőm, asszonya az én uramnak! Szolgátok leszek a csodálatos fű kedvéért.

- Tyű - mondta a macska hallgatózván -, szörnyű ostoba ez a ló.

Azzal surrant is vissza a ringó-rengő rengetegbe, s vad farkát csóválva járkált tovább vad csapásain. De nem szólt senkinek soha.

Amikor az ember s a kutya megjött a vadászatról, megszólalt az ember:

- Mit keres itt a vadló?

És felelt az asszony:

- Az ő neve többé már nem Vadló, hanem Első Szolgánk, mert ő fog hordozni bennünket helyről helyre örökös-örökkön-örökké. Kapj a hátára, ha vadászni mész.

Másnap a vadtehén, vad fejét magasra tartva, hogy vad szarvai bele ne akadjanak a vad bozótba, felment a barlanghoz; a macska persze, nyomában, s ismét elbújt, mint azelőtt. És a vadtehén odaigérte mindennapi tejét az asszonynak a csodálatos fűért cserébe; a macska pedig visszasurrant a ringó-rengő rengetegbe, s vad farkát csóválva, járkált tovább vad csapásain, éppen úgy, mint azelőtt. De nem szólt senkinek soha.

S amikor az ember a lóval s a kutyával hazajött a vadászatról, s ugyanazt kérdezte, amit máskor, az asszony így felelt:

- A neve többé már nem Vadtehén, hanem Jó Táplálékadó. Ő adja majd nekünk a meleg tejet örökös-örökkön-örökké, s majd én gondját viselem, mialatt te Első Barátunkkal és Első Szolgánkkal odajársz vadászni.

Másnap a macska lesbe állt; figyelte, hogy vajon megy-e még valami vad a barlang felé, de semmi sem mozdult a ringó-rengő rengetegben. Így hát a macska maga járult oda; és látta, amint az asszony tejet fej, s látta a barlangi tűz világát, és érezte a meleg, fehér tej szagát. S a macska megszólalt:

- Ó, ellenségem s ellenségemnek asszonya, ugyan hová ment a tehén?

Az asszony elmosolyodott, s így szólt:

- Vadon erdő vad jószága, eredj csak vissza a vadonba! Hajamat már befontam, a varázscsontot félretettem, s különben sincs szükségünk több barátira vagy szolgára a barlangunkban.

A macska így szólt:

- Én nem vagyok barát, és nem vagyok szolga. Én a magányosan sétáló macska vagyok, és be akarok kerülni a barlangba.

Az asszony így szólt:

- Akkor miért nem jöttél az Első Baráttal az első este?

A macskát elöntötte a méreg, s mondta:

- Tán mesélt rólam valamit a vadkutya?

Az asszony pedig nevetve mondta:

- Te vagy a magányosan sétáló macska; és minden hely egyforma jó neked. Sem barát, sem szolga nem vagy. Magad mondtad. Most hát eredj, s sétálj tovább magányosan, hisz jó neked mindenütt.

A macska erre szomorúságot színlelt, s azt mondta:

- Hát én sohasem kerülhetek be a barlangba? Sohasem ülhetek le a meleg tűzhöz? Sohasem ihatom meleg, fehér tejet? Te nagyon bölcs és nagyon szép vagy. Nem lehetsz szívtelen még egy macskához sem.

Az asszony így szólt:

- Tudtam, hogy bölcs vagyok, de hogy szép is: nem tudtam. Kössünk hát egyezséget. Mihelyt egyetlen dicsérő szót mondok neked, ám bejöhetsz a barlangba.

- S ha két dicsérő szót mondanál? - kérdezte a macska.

- Soha! - mondta az asszony - de ha netán mégis mondanék, háromszor ihatsz naponta meleg, fehér tejet örökös-örökkön-örökké.

Erre a macska felgömbölyöztette a hátát, s így szólt:

- Most vésse emlékezetébe a lóbőr a barlang bejáratánál, a tűz a barlang zugában, s a tűz mellett a tejes fazék, amit ellenségem és ellenségemnek a felesége mondott! - Azzal eliramodott a ringó-rengő rengetegbe, s vad farkát csóválva, tovább kószált vad csapásain.

Este, amikor az ember a lóval s a kutyával hazajött a vadászatról, az asszony semmit sem szólt nekik a macskával kötött egyezségről, mert attól tartott, hogy nem fog nekik tetszeni.

A macska pedig mind beljebb s beljebb került a ringó-rengő rengetegbe, a maga vad csapásain - s oly hosszú időre, hogy az asszony teljesen megfeledkezett róla. Csupán a denevér, mely a barlang zugában csimpaszkodott, a kicsi lábánál-feje denevér tudta, hova rejtőzött a macska. S a denevér minden este elrepült a macskához, hogy elújságolja, mi történt.

Egy este azt mondta a denevér:

- Kisbaba van a barlangban. Friss, kövér, apró és piros kisbaba, s az asszony odavan érte, úgy szereti.

- Úgy? - szólt a macska fülét hegyezve. - Hát a baba mit szeret?

- Minden puha és csiklandós holmit - mondta a denevér. - Meleg dolgokat szeret a kezébe venni, amikor aludni készül. Szeret játszani velük. Minden effélét szeret.

- Ó - mondta a macska fülét hegyezve -, akkor itt az időm!

Másnap este a macska átszelte a ringó-rengő rengeteget, s reggelig megbújt a barlang táján. Az ember, a kutya s a ló elment vadászni. Ezen a reggelen az asszony buzgón süített-főzött, de a baba kiabálása abba-abbahagyatta vele. Fogta, s kivitte a barlang elé, s kezébe nyomott, játszani, egy marék kavicsot. De a baba csak tovább óbégatott.

A macska pedig kinyújtotta bársonyos talpát, megcirógatta a baba arcát, mire az gügyögni kezdett; aztán kövér térdéhez törleszkedett, s kövér tokáját megcsiklandozta a farkával. A baba pedig kacagott. Az asszony meghallotta, s elmosolyodott.

Aztán a denevér, a kicsi fejénél-lába denevér, aki most a barlang szájában csüngött, megszólalt:

- Ó, asszonykám és gazdámnak asszonya, s gazdám fiának anyja, a vadon erdőnek egy vad jószágá csodálatosan eljátszadozik a kicsinyeddel.

- Áldásom a vad jószágra, akárki az! - szolt az asszony kiegyenesedve. - Rengeteg dolgom volt ma reggel, s ő jó szolgálatot tett nekem.

Nos, ebben a szempillantásban, édes gyermekem, a száraz lóbőr, mely farkával lefelé lógott a barlang nyílásán - supp! -, lezuhant, mert az egyezséget, melyet az asszony a macskával kötött, nem felejtette el; s mire az asszony odament, hogy felrakja - láss csudát! -, a macska bent ült nagy kényelmesen a barlangban.

- Ó, ellenségem, ellenségemnek asszonya és ellenségemnek anyja - mondta a macska -, itt vagyok! Mert egy szót mondtál dicséretemül, most már nyugodtan ülhetek a barlangban örökös-örökkön-örökké. De azért én most is a magányosan sétáló macska vagyok, s nekem minden hely egyforma.

Az asszony nagyon bosszankodott, ajkát összeszorította, aztán rokkájához ült, s elkezdett fonni.

De a baba kiabált, amiért a macska elment, s az asszony hiába csitítgatta, csak hánytorgott, rúgkapált, hogy az arca is belekékült.

- Ó, ellenségem és ellenségemnek asszonya és ellenségemnek anyja - mondta a macska -, húzz ki egy szálát fonott fonalaid közül, közel az orsóhoz, s húzd végig a földön, s én olyan varázslattal szolgállok, hogy kisbabád oly hangosan fog kacagni tőle, ahogy most kiabál.

- Megteszem - mondta az asszony -, mert fonalam lejárt; de ne hidd, hogy meg is köszönöm neked!

Fogott egy szálát, rákötötte a kicsi agyag orsónehezékre, s végighúzta a földön, a macska pedig utánvetette magát, mancsával elkapta, egyet-kettőt bucskázott vele, hol a vállára dobta, hol hátsó lábai közé fogta, majd úgy tett, mintha elvesztette volna, aztán rávetette magát, míg végre a baba csakugyan oly hangosan kacagott, ahogyan azelőtt kiabált, majd a macska után totyogott, s addig hancúroztak a barlangban, míg csak bele nem fáradt, s a macskával a karjai közt, álmra nem hajtotta fejét.

- Most pedig - mondta a macska - olyan nótát énekelek a babának, hogy egy jó óráig aluszik tőle.

Azzal elkezdett dorombolni, hol hangosabban, hol halkabban, hol halkabban, hol hango-sabban, míg a babát el nem nyomta az álom. Az asszony elnézte őket mosolyogva, majd így szolt:

- Ez igazán csodálatos volt! El kell ismerni, roppant ügyes állat vagy, te macska!

Hát abban a szempillantásban, édes gyermekem, a tűz füstje odabent a barlang zugában csak - hu! - elkezd hömpölyögni a mennyezetről, mert jól emlékezett az asszony és a macska egyezségére. És mire eltisztult onnan - láss csodát! -, a macska ott ült a tűz mellett nagy kényelmesen.

- Ó, ellenségem és ellenségemnek asszonya és ellenségemnek anyja - mondta a macska -, ládd, itt vagyok! Mert a második dicsérő szót is kimondtad, s most már nyugodtan ülhetek itt a tűznél a barlang zugában örökös-örökkön-örökké. De azért most is a magányosan sétáló macska vagyok, s nekem minden hely egyforma.

Az asszony erre már nagyon-nagyon megmérgeződött, haját leeresztette, a tűzre még több fát tett, elővette a birkacsontot, a széles lapockát, s varázslatba fogott, ami majd megóvjá attól, hogy a harmadik szót is ki kelljen a macska dicséretére mondania. De ez már nem énekes varázslat volt, édes gyermekem, hanem néma varázslat; s fokról fokra olyan, de olyan csendes lett a barlang, hogy egy icurka-picurka egér előbújt az egyik lyukból, s végigfutott a barlang földjén.

- Ó, ellenségem és ellenségemnek asszonya és ellenségemnek anyja - mondta a macska -, ez az egérke is a varázslathoz tartozik?

- Jaj, dehogy tartozik! - visított az asszony. A lapockacsontot elejtette, felugrott a zsámolyra a tűz mellett, s haját ijedtében - nehogy az egér felszaladjon rajta - villámgyorsan kontyba rakta.

- Úgy - szólt a macska ravaszul -, akkor hát nem fog ártani nekem, ha megeszem?

- Dehogy fog ártani - mondta az asszony, haját fonogatva -, csak edd meg gyorsan, s örökké hálás leszek!

A macska egyet szökött, s az egérkét megfogta; az asszony pedig így szólt:

- Ezer hála! Még az Első Barát sem eléggé fürge ahhoz, hogy az egeret ilyen ügyesen elcsípje. Te roppant okos lehetsz!

Ebben a szempillantásban, édes gyermekem, a tűzön levő tejesfazék - reccs! - kettérepedt, mert emlékezett az asszony és a macska egyezésre. Mire pedig az asszony leszállt a zsámolyról, a macska - láss csodát! - javában lefetyelte a meleg tejet a fazék egyik darabjából.

- Ó, ellenségem és ellenségem asszonya és ellenségem anyja - szólt a macska -, itt vagyok! Mert a harmadik szót is kimondtad dicséretemre, így hát nyugodtan ihatom meleg tejet naponta háromszor is, örökös-örökkön-örökké! De azért most is a magányosan sétáló macska vagyok, s nekem minden hely egyforma.

Erre már az asszony is elkacagta magát, egy fazék meleg tejet tett a macska elé, s így szólt:

- Hej, te macska, bölcsebb vagy, mint az ember! De ne feledd el, hogy az egyezséget nem az emberrel s nem a kutyával kötötted, s nem tudhatom, mit tesznek, ha hazajönnek.

- Törődöm én avval? - mondta a macska. - Ha megvan a helyem a barlangban a tűznél, s meleg tejem naponta háromszor, felőlem tehet az ember s a kutya, amit akar.

Este, mikor az ember s a kutya bement a barlangba, az asszony elmesélte nekik az egyezés egész történetét; a macska somolyogva ült a tűz mellett azalatt. Aztán az ember így szólt:

- Jó, jó, de nem velem s nem az utánam jövő igazi férfiemberekkel csinált egyezséget!

Azzal levetette két bőrbocskorát, letette kis kőfokosát (ez összesen három), aztán fogott egy darab tűzifát meg egy fejszét (ez összesen öt), mindent szép sorjában a keze ügyébe rakott, s így szólt:

- Most pedig mi kötünk egyezséget! Ha nem egerészel, amikor a barlangban vagy örökös-örökkön-örökké, én hozzád vagdosom ezt az öt dolgot, mihelyt meglátlak, s így tesz majd minden utánam jövő igazi férfiember.

- Ó - szólalt meg az asszony figyelmeztetve -, bölcsnek bölcs ez a macska, de nem olyan bölcs, mint az én emberem.

A macska szemügyre vette az öt dolgot (szörnyű bütykösnek látszott valamennyi), s így szólt:

- Fogok ugyan egerészni, amikor a barlangban vagyok, örökös-örökkön-örökké; de azért mégis a magányosan sétáló macska vagyok, s nekem minden hely egyforma.

- De bezzeg nem, ha én itthon vagyok! - mondta az ember. - Ha nem mondtad volna ezt az utolsót, ezeket a vackokat mind félretettem volna örökös-örökkön-örökké; de ezentúl bizony hozzád vágom a két bocskoromat, s a kis kőfokosomat (ez már három), valahol csak meglátlak! S ugyanígy tesz majd minden utánam jövő igazi férfiember!

Erre megszólalt a kutya:

- Álljunk meg egy szóra. Sem velem, sem az utánam jövő igazi kutyákkal nem kötött a macska egyezséget!

Fogát kimutatta, s folytatta:

- Ha nem vagy kedves a babához, amíg én a barlangban vagyok, örökös-örökkön-örökké: addig hajkurászlak, amíg meg nem foglak, s ha megfogtalak, megharaplak. S így tesz majd utánam minden igazi kutya.

- Ó - szólt az asszony -, bölcsnek nagyon bölcs a macska, de mégsem olyan bölcs, mint a kutya.

A macska szemügyre vette a kutya fogait (bizony nagyon élesnek látszottak!), s ezt mondta:

- Én kedves is leszek a babához, amikor csak a barlangban vagyok, örökös-örökkön-örökké, amíg csak túlságosan meg nem cibálja a farkamat! De azért mégis a magányosan sétáló macska vagyok, s nekem minden hely egyforma.

- De nem, amikor én itt vagyok! - acsarkodott a kutya. - Ha nem toldottad volna hozzá ezt az utolsót, örökös-örökkön-örökké becsuktam volna a számat, de ezentúl felkergetlek a fára, valahányszor találkozom veled. S így tesz utánam minden igazi kutya.

Erre az ember két bocskorát s kis kőfokosát (összesen három) egymás után a macskához vágta, a macska pedig uzsgyi, ki a barlangból, a kutya pedig felkergette egy fára; és attól a naptól fogva, édes gyermekem, öt igazi férfiember közül három mindig a macskához vagdossa a keze ügyébe kerülő holmikat, valahányszor találkozik vele, s minden igazi kutya felkergeti a fára. De a macska is állja a maga részét az egyezségben. Egeret öldös, és szórakoztatja a kisdedeket, amikor bent van a házban, mindaddig, amíg meg nem húzzák túlságosan a farkát. De ha ezt meg is tartja, időről időre, különösen, ha a hold felkél, s leszáll az éjszaka, ismét csak az a macska, aki magányosan sétál, s akinek minden hely egyforma. Ilyenkor aztán kiszökik a ringó-rengő rengetegbe vagy a nyirkos, vad fákra, vagy a nyirkos, vad háztetőkre, s vad farkát csóválva, járkál a maga vad csapásain.

GORKIJ JASKA

Volt egyszer egy kisfiú, Jaska. Verést kapott eleget, hanem enni keveset. Túrte tízéves koráig, akkor látta: úgyse lesz jobb, hát ágyának esett s meghalt.

Meghalt, s bár nyomták a lelkét apró-cseprő bűnöcskék, mégis a mennyországba jutott.

Körültekint Jaska - sosem látott még a mennyhez fogható szépet: zöld fűvű rét közepén, aranyos székin Jehova ül, az úristen, ősz szakállát simogatja, körül-körül néz mindenlátó szemével, mennyei virágokat szagol, mennyei éneket hallgat. Mert kerubok meg szeráfok énekelnek hozsannát mindenütt - a virágok között, a fákon, a fényes réten, a vidám virág-szőnyegen pedig szent vértanúk serege sétál, és kínszenvedéseivel dicsekszik.

- Úristen - azt mondják -, nézz ránk, atyuskánk, hogy kínoztak, hogy megnyomorítottak bennünket, s mindezt a te szent nevedért túrtuk! Lenyúzták a bőrünket, szétmarcangolták a testünket, kezünket-lábunkat összetörték, nézd, kimeredeznek a bordáink, s mindezt a te neved dicsőségéért viseltük el!

Hallgatja az úristen, s ráncolja egy kicsit a homlokát.

- Jól van már, no! - azt mondja. - Hallottam már eleget, hiszen csak ezt fűjjátok már majdnem kétezer esztendeje. Szenvedtetek, gyötrődtetek, jól van, alássan köszönöm, de most már nem énekelnétek egyszer valami vidámat is?

De a szent vértanúk csak a magukét hajtogatják:

- Urunk isten - kiabálják -, drága atyuskánk, nézz ránk: kicsavarva a kezecskénk, összetörve a lábacsánk, annyit, de annyit szenvedtünk! Égettek bennünket, fojtogattak, éhen veszejtettek, ezer más módon kínoztak, s mindig éretted viseltük, úristen!

Sóhajt egyet az úristen, bólogat:

- Igaz, igaz, testvérek! Vértanúsággal dicsőítettetek engem. Hanem a vidámságról elfeledkeztetek!

De a szent vértanúk tovább fűjták a magukét.

Szemléli őket Jaska egy mennybeli almafa mögül - zörgőcsontúak valahányan, sötét arcúak, sántít az egyik, hasmánt kúszik a másik, ennek a szeme kiszúrva, annak a feje leütve - hóna alatt fogja a fejét az úristen vértanúja, akár a dinnyét. Nem messze tizenhatezer szent szűz szárad, egymásra fektetve, mint a rakásban az ölfá. Varvara Nagyvértanú vérző sebeivel dicsekszik Gyógyító Pantyelejmonnak, Szent Katalin pedig kínszenvedéseit beszéli Harcos Ioannak. A szeráfok és a kerubok meg egyre éneklük a hozsannát, némelyik, kimerültségében, hamisan fűjja.

Hallja Jaska - az úristen csöndeskén odasúgja Péter apostolnak:

- Igen sok itt nálam, Péter fiam, a szent életű ember. Pedig de unalmas ezekkel! Túlságosan sokat bocsátottál be belőlük...

Azt feleli Péter apostol:

- Te tudod jobban, atyám. Én változtatnék rajta szívesen, de most már hogy változtassak? Pál dolga ez, ő gyűjtötte ide ezt a sokadalmat, a kopasz fejű...

- Hej, Pál, Pál! - sóhajt az úristen. - Nem elég, hogy a fiam evangéliumát elrontotta, még nekem sincs tőle nyugtom!...

Bámul Jaska, fülel, nem érti egészen, de azt érzi pontosan, hogy ugyancsak unalmas a mennyben. Se nem ehetnék, se nem ihatnék, még játszani sincs kedve, s úgy émelyeg, mintha torkig ette volna magát áfonyapéppel.

„Azzal kérkednek ezek, hogy megverték őket? - töpreng Jaska, a szent vértanúkat bámulva. - Engem is vertek eleget, de én hallgatok róla. Nálunk, a földön, úgy verik egymást az emberek, hogy pozdorjává törik a csontjuk, és oda se neki!”

Hirtelen megesett a szíve az úristenen - ugyan micsoda élete lehet! Körülötte mindenki a fájdalmait panaszolja, azt, hogy megverték, senki sem szégyelli, inkább még kérkedik a türelmével, érdemnek, erénynek tartja.

Aztán amikor az angyalok leemelték a napot az égről, és elrejtették az úristen trónusa alá, amikor leszállt az éjszaka, és a vértanúk lefeküdtek aludni, akkor Jaska kilépett az almafák mögül, odaballagott az aranyos trónushoz, s felszólt:

- Úristen, hallod, úristen!

Letekintett rá az úristen, megkérdezte:

- Honnan jöttél?

- Pétervárból.

- Ilyen korán meghaltál?

- Az ám - felelte Jaska -, korán! Más az én helyemben még előbb felfordult volna...

- Hát olyan nehéz volt az életed? - kérdezte nyájasan az úristen.

Meglódult a Jaska szíve, hogy most végre elpanaszolhatja az úristennek keserves életét, de nyomban eszébe jutott, hogy sajnáltatták magukat a szent vértanúk, hát belérekedett a szó. Csak hűmmmentett.

S válasz helyett csak annyit mondott komoly ábrázattal:

- Hallod-e, úristen, visszaengedhetnél engem a földre!

- Minek? - kérdezte az úristen.

- Hát mit csináljak itt? Unalmas nagyon. Magad mondtad az apostolnak, hogy unalmas...

- Ó, te számár! - nevetett az úristen. - De hát ha visszamégy, ott megint vernek majd!

- Nem baj az! - mondta Jaska. - Ha rászolgálók a verésre, nem panaszkodom, ha meg ok nélkül akarnak verni, nem hagyom magam!

- Nagy vitéz vagy te! - mosolygott az úristen.

- Hallgass ide - kezdte Jaska komoly arccal -, megmondom, hogy mit tégy. Engedj vissza a földre. Megtanulok odalenn balalajkázni, aztán majd ha még egyszer meghalok, vidám nótákat énekelek neked, s balalajkát pöngetek hozzá - jól van-e? A te életed is vidámabb lesz, meg én se ögyelgek tétlenül itt a mennyországban.

Bozontos szemöldöke alól rápillantott az úristen. Megsimogatta ősz szakállát, és csöndesen megkérdezte:

- Talán sajnálsz engem, Jaska?

- Sajnálak! - mondta Jaska. - Igen unalmasak ezek a te szent vértanúid!

Jehova akkor rátette könnyű kezét Jaska fejére, s így szólt hozzá:

- Köszönöm, amit mondtál, kedves barátom! Az idők eleje óta te vagy az első, aki megsajnál-tál. Jól gondoltad: akinek ilyen szíve van, mint neked, annak semmi dolga a mennyországban. Térj vissza, kedves, a földre, a föld bajai és örömei közé, eredj, sajnáld a földieket, szolgálj őket hiteddel, mint engem, segítsd őket munkájukban, vigasztald nyomorúságukban, vidítsd meg szomorúságukban - ott kapod meg majd a jutalmadat! Menj, barátom, élj az emberek dicsőségére!

Azzal megparancsolta Péter apostolnak, hogy nyissa meg a menny kapuját, a keruboknak pedig, hogy vigyék vissza Jaskát a földre.

- Minden jól! - köszönt el Jaska az úristentől, és fejet hajtott. - Ne búsulj, nemsokára vissza-jövök!

MÓRA FERENC SZÉPEN SZÓLÓ MUZSIKA

Hol volt, hol nem volt, volt a világon egyszer egy körte-muzsika, amely arról volt nevezetes, hogy csak akkor szólt, ha jó gyerek fújta.

Ezt pedig én onnan tudom, hogy az enyim volt ez a csodálatos körte-muzsika. Ahogy most az életem hajlatáról visszanézek az elejére, egész eddig a körte-muzsikáig látok vissza. Ami előtte volt, az elmosódik előttem, mint hajnali kép a hosszú fásorban.

A szépen szóló muzsikát valami játékaruló tót embertől kaptam, amiért telemerítettem a fakupáját friss vízzel a vásárcút vödréből.

Nagyot húzott a jó ember a kupából, aztán körülnézett a játékosponyván:

- No, kisfiú, hát most már mit adjak én neked, amiért vizet hoztál a Janó bácsinak? No, adok neked egy körte-muzsikát.

Szép volt az a körte-muzsika, szép volt, az egyik fele pirosra volt festve, a másik sárgára, de biz én azért mégiscsak jobban szerettem volna valami fütyülős farkú lovat. Mondtam is a Janó bácsinak, hogy van már nekem körte-muzsikám otthon.

- Jaj, fiúcska, csakhogy ez nem olyan körte-muzsika ám, mint a többi - motoszkált a tót fanyelű bicskájával a körte-muzsika sípján.

- Ez olyan muzsika, hogy csak addig szól, míg jó gyerek fújja. Nézzem, no, jó gyerek vagy-e, meg tudod-e szólaltatni?

Belefűjtam a muzsikába: hát olyan szépen szólt, hogy örömben tátva maradt a szám. Nem tudtam, ma sem tudom, mit csinálhatott a sípjával az az ezermester tót, de egészen úgy tilliózott, mint a sárgarigó.

- Csak aztán mindig ilyen szépen szóljon! - tátogatta utánam a tót bácsi a harcsaszáját.

De bizony szólt ez még szebben is, mert mire hazaértem, akkorra minden fortélyát kitanultam a körte-muzsikának. Ha csak a számhoz érintettem, halkán kacagott, mint a vadgalamb; ha rövideket fűjtam bele, csattogott, mint a fülemüle; tudtam vele süvölteni, mint a pirók, csikorgatni, mint a csíz.

Még édesanyámnak is fölsütött a mosoly az orcáján a muzsikaszóra. Pedig éjjele-nappala csupa szomorúság volt akkoriban, ahogy a beteg húgocskámat virrasztgatta. De még az is felnyitotta a bágyadt szemét, szegényke, és megvillant benne az öröm, ahogy megszólalt:

- Szép mucita! Fúadd méd, bátókám!

De még az öreg Titulász doktor is megbiztatott, amikor délután bekocogott hozzánk. Megcirógatta a beteg sápadt kis arcát, aztán megtörölgette a pápaszemét. Mert akkoriban majd mindig harmatos lett a pápaszeme, ha lehajolt a húgicámhoz.

- Úgy, úgy, öcsikém - borzolta föl a hajamat a homlokomon -, csak hadd szóljon az a világszép muzsika, ha öröme telik benne ennek a lenge nádszálkisasszonynak.

A lenge nádszálkisasszony, szegényke, fáradtan elmosolyodott, én pedig rikoltoztattam a muzsikámat, hogy csak úgy zengett bele a ház.

- Elég lesz már, kis muzsikásom - törülgette le anyám a verejtéket a homlokomról, mikor már bekönyökölt az este az ablakon.

Az ám, csakhogy édesapám meg akkor tért haza a szőlőből, neki is be kellett mutatnom a tudományomat.

Meg is csudálta illendően. Azt mondta, egész erdőre való madár van elbújva ebben a csudadudában. Csakhogy azt is hozzátette, hogy ilyenkor már alszik minden jóra való madár.

Borongós volt a homloka az apámnak, lekaptam a számról a körtemuzsikát. De ebben a percben megszólalt a beteg.

- Enim mucita, én fúok - áradt felém szájacskájából a forró lehelet, s ahogy erőtlen kezeit fölemelte, úgy libegtek azok az alkonyat barnaságában, mint haldokló fehér pillék.

Ijedtemben megállt a szívem verése, és magamhoz szorítottam a körte-muzsikát. A kerek világért se adhatom én azt oda senkinek.

Ki akartam osonni az ajtón, de édesanyám megfogta a kezemet.

- Hát sajnálnád tőle, fiacskám? - kérdezte szomorúan.

- Hiszen úgyse tudja fűjni - nyújtottam oda kelletlenül a muzsikát -, nem értenek ehhez a lányok.

Csakugyan nem tudta. A csöpp szájához vitte, de mindjárt visszabágyadt a kezecskéje.

- No, mondtam, ugye? - kaptam diadalmasan a muzsika után, de szegénykém odább rántotta a kezét.

- Nem adom, enim mucita! - nézett rám haragosan, s bedugta a játékot a vánkoscája alá.

Én pedig kisompolyogtam a szobából, és elkeseredve ültem ki az udvarra a ribizlibokrok alá. Már akkor esti imádságukat végezték a fülemülék, de én úgy éreztem, engem csúfolnak.

- Tudsz-e te így, híres körte-muzsikás? - mintha csak ezt csattogták volna.

Elfakadtam sírva, bementem a házba, s azon ruhástul végigdőltem a vackomon. Ott aztán álomba is rítam magamat.

Nem értek rá velem törődni az éjszakán, amelyiknek olyan szomorú lett a hajnala.

Mert hajnalodott már, mire fölébredtem, és a zsebemhez kaptam.

- A körte-muzsikám! - motyogtam ijedten. Mert azzal álmodtam, és úgy rémlett, mintha a zsebembe tettem volna.

Ahogy kijózanodtam az álomból, áttapogatództam a tisztaszobába, ahol a húgocskámnak a nagy ágyban vetették meg a betegágyat.

Anyámat az asztalra borulva nyomta el a fáradtság, húgocskám lázas arca, mint a rózsza piroslott az éjjeli mécs gyöngé fényében. Odalopódtam az ágyhoz, és benyúltam a vánkoscája alá.

- Megvagy! - dobbant nagyot a szívem, ahogy megéreztem a kezemmel a körte-muzsikát.

Boldogan suhantam vele kifelé. Mikor az ajtóba értem, nagyot lobbant a mécses. Megrettenem, s ahogy visszafordultam, mintha rám szegeztek volna szegény kis testvércém a nagy fekete szemét.

Olyan fényesnek láttam és olyan szomorúnak, hogy ijedtemben kiejtettem a kezemből a játékot. Nagyot koppant a küszöbön, fölriadt rá az édesanyám:

- Te jársz itt, fiam?

Én már akkorra fölmarkoltam a körte-muzsikát, és szó nélkül kotródtam vissza a vackomba. El is aludtam mindjárt, de előbb bedugtam a kincset a vánkosomba, a lágy pihe közé. Ott ugyan meg nem találja a húgicám, akármilyen okos kislány!

Ó, bár megtalálta volna, de nem is kereste soha többet!

Mire fölébredtem a nagy csöndességre, akkorra a koporsóba is tették a lenge nádszálkisszonyt. Bordács keresztanyám imádkozgatott mellette, mert apámék a temetés után jártak.

Keresztanyám nagyon bele volt felejtkezve az imádságoskönyvbe, s nem vette észre, mikor én az asztalra fektetett koporsócska mellé suhantam. Kicsit magas volt nekem a ravatal, lábujjhegyre pipiskedve akartam a testvérkém kezébe lopni a körte-muzsikát, azon pihésen, tollasan, ahogy a vánkosból kihúztam, de vézna ujjacskái már nem tudták megszorítani.

- Vidd el, Marika, neked adom - súgtam neki.

Virágszagú szél libbent be a nyitott ablakon, kicsit meglebegtette, meg is zizegtette a szemfödélkét.

- Nem kell, bátyókám, én még ennél is szebb muzsikát hallgatok ezután - ezt ragyogta vissza testvérkém arca, és nekem hirtelen fájni kezdett a szívem.

Akkor éreztem életemben először fájdalmat úgy, hogy senki se bántott.

Szomorúan csúsztottam a zsebembe a körte-muzsikát, és három napig nem is volt kedvem elővenni. Hanem akkor egyszerre gondoltam egyet, amitől kedvre derültem.

- Muzsikálok a sírja fölött, hátha szebbet álmodik tőle - szaladtam ki a temetőbe.

Az isten kertje csak egy futamodásnyira volt a házunktól, hamar odaértem, és átöleltem a fejfát, amelyen már hervadozott a körömkevirág-koszorú.

- Ide hallgass, testvérkém!

Azzal belefűjtam a körte-muzsikába, és eljajdítottam magam. Akárhogy erőlködtem, a körte-muzsika nem szólalt meg.

Hiszen az csak addig szólt, míg jó gyerek fűjta! Szívszakadva értettem meg, hogy már nem vagyok jó gyerek.

MÓRICZ ZSIGMOND FILLENTŐ

Volt az én kis pajtásomnak, „Fillentő”-nek más neve is, de már arra nem is emlékszem. Csak úgy tudtuk őt, mert sose mondott igazat. Mikor pedig erősen ráripakodtunk egy-egy nagy hazugság után, lesütötte kis konok fejét, és rendesen azt dunnyogta:

- Én nem hazudok.

- Hát?

- Csak *fillentettem*.

A sok füllentés után rászáradt a Fillentő név, s még a tanító úr is így szólította:

- No, Fillentő, tudod-e a leckét?

Amire ő rendesen azt füllentette, hogy:

- Tudom.

Pedig bizony nem tudott ő soha egy leckét sem. Hanem ezért kifüllentette magát a legnehezebb kérdés után is, mert ehhez aztán úgy értett, hogy mindenki bámult rajta. Még a tanfelügyelő is azzal jött iskolát látogatni, hogy:

- Na, hadd lássam, hol az a híres Fillentő.

A mi kis pajtásunk felállott, borzas fején százfelé meredezett a kócos haj, s pisze orrát olyan komikusan rángatta, hogy mi többiek rögtön elkezdtünk vihogni. Még a tanító úr is mosolygott a bajusza alatt, de a tanfelügyelő úr nemhiába volt vaskalapos, komoly maradt.

- Hát te vagy az? Miért nem fésülködtél ma, fiam?

- Fésülködtem én - füllentett ő egész komolyan, mi pedig vígan lestük, mi fog ebből kisülni.

- Ne hazudj! - szólt a tanfelügyelő úr, ki még nem volt hozzászokva, hogy kell a kis Fillentővel beszélni.

- De igen, édesanyám fésült meg, van neki egy aranyfésűje, amit a királytól kapott ajándékba.

A nagy szakállú, komoly úrnak egész elnyúlt a képe bámulatában erre a nyilvánvalóan képtelen hazugságra. A tanító úr odafordult hozzá, s így szólt mosolyogva:

- Nincs is édesanyja, egész kicsi baba volt, mikor meghalt, most a falu tartja sorkoszton, mindenki szereti, mert jó gyerek különben, és igen mulatságosan tud füllenteni.

A tanfelügyelő úr soká komolyan nézett rá, s így szólt:

- De kisfiam, te már elég nagy vagy ahhoz, hogy belásd, senki sem élhet meg hazugságból, sőt, az isten legjobban azt bünteti, aki hazudik. Hát mért nem szoksz le erről a rettenetes rossz szokásról? Látod, pajtásaid sohasem hazudnak, senki sem hazudik, hát te miért teszed. Jobb volna, ha a leckéd megtanulnád, és szorgalmas, okos ember lenne belőled.

- Megtanulok én minden leckét - mondta bűnbánó arccal Fillentő.

- Igazán, nohát akkor mondd meg nekem, hallottad-e hírét az igazságos Mátyás királynak?

- Hogyne.

- Na, beszélj valamit róla.

Az egész iskola Fillentő felé fordult, úgy lestük ragyogó szemmel a gyönyörű feleletet, ő pedig elkezdte:

- Tegnapelőtt kimentem az erdőbe (halk kacagás hallatszott, mert a falunk határában nincs is erdő, sehol sincs, csak arra a mádi hegyeken), és ott minden fára fel volt írva krétával, hogy itt járt Mátyás király, és az utolsó fához oda volt kötve a kolozsvári bíró, és Mátyás király egy vastag nádpálcával fenekelte, amiért édesanyámnak nem engedte, hogy fát szedjen az erdőben.

Dültünk a kacagástól, jobbra-balra. Az iskolai rend teljesen felbomlott, hahotáztunk, visongtunk, a könyveket csapdostuk, a tanító úr is kacagott, a tanfelügyelő úr is kacagott. Csak a kis Fillentő volt komoly, s úgy nézett előre, mintha tiszta színigazságot mondott volna, mikor pedig látta, milyen sikert ért el, szelíden elkezdett mosolyogni.

De hát ha mégoly mulatságos volt is a vizitáció így, a tanfelügyelő úr belátta, hogy Fillentővel szemben nem tudja megőrizni a komolyságát. Ketten nem férnek egy csárdában, hát szépen kiharcolta a gyereket az iskolából. Meghagyta neki, hogy iskola után maradjon benn, mert beszélhivel vele.

Azután elkövetkezett a vizitáció komoly része; de erről nem beszélek, nem volt mulatságos, sőt rám nézve szomorú emlékü, mert ekkor történt velem meg, hogy a *krumpliról* semmit sem tudtam felelni.

De akármilyen komoly is volt ez a délelőtt, mégis arra voltunk legjobban kíváncsiak, hogy vajon mit akar a tanfelügyelő úr Fillentővel iskola után. Szerencsére tanítóné asszony ott fogta Fillentőt vizet merni a kútból, mert most, hogy az egész iskola le volt foglalva, nem volt segítsége; hát így Fillentő uram csakugyan bevárta az iskola végét, s szépen berendeltetett a tanfelügyelő úrhoz. Mi nem bírtunk szétszórni, a kapu előtt csoportosan vártuk, mi lesz, hogy jön ki Fillentő, biztosra vettük, hogy őt fogják „felpeckelni” a mai feleletéért.

Egyszer jön ki. Komoly volt és csendes, mikor a tornáról lejött.

- No - mondogattuk -, jól kikapott - és neveltünk rajta.

De amikor körülfogtuk, s száz kérdéssel támadtuk meg, visszakapta a régi hamis szemű fillentő arcát, s hozzáfogott mesélni:

- Tudjátok, azért hívott be a tanfelügyelő úr, mert meg akart prezentálni, amiért olyan jól megneveltettem.

- Ne fillents - kiabáltuk.

- De bizony, azt mondta, hogy máskor is ilyen jó legyek, adott egy narancsot, a tanítóné asszony egy pohár kávét meg kalácsot, azért voltam olyan soká, mert ezt mind meg kellett enni.

A hallgatóság egy része kacagott, más része hitt neki.

- Bizony, akár hiszitek, akár nem, adott egy hatost is emlékül.

- Hol van, hol van? Mutasd meg!

A kis Fillentő elkezdett a zsebében kotorászni, egyszer csak felderült az arca.

- Nagyszerű, hisz azt már elköltöttem a bótba. Kovács Zsuzsi is evett abból a cukorból, amit vettem.

Ezzel aztán be volt fejezve az ügy. Kovács Zsuzsi éppen betegen feküdt odahaza, nem is volt iskolában.

Így beszélt Fillentő koma mindig, még véletlenül sem mondott igazat soha.

De rossz szándékból nem hazudott, csak tréfából. Örökös tréfa volt egész élete, ezért szerette mindenki. És azért is, mert az is tréfa volt neki, hogy magára vegye akárkinek a hibáját.

Én is hálával és nagy szeretettel emlékszem rá egy jó tetteért.

Nálunk volt egy téli délután. Bent játszottunk a kis szobában. Ott volt a pohárszék is, és hogy, hogy nem, egyszer leütöttem szeleskedésből a nagyanyám legkedvesebb kávéscsészéjét. Úgy szerette azt, hogy sose ivott másból, sőt, azt mondta nekünk, gyerekeknek, hogy beteg lenne, ha eltörnének.

És az bizony eltört, négy-öt darabban hevert a földön. Elsápadtam a nagy ijedtségtől, és síri csend lett a szobában. Odaát nagyanyám meghallotta a csörömpölést s a hirtelen csendet, és bejött vészjósló arccal.

- Mi az?

Meglátta a szegény cserepeket és az én fakó arcomat, s mindent kitalált.

- Mit tettél - mondta hangosan.

Ekkor előállt a kis Fillentő.

- Én tettem - mondta csendesen -, meg akartam mutatni, hogy meg tudom az orromon tartani, mint a szerencsi cirkuszban a komédiás.

Felemelte tömpe kis orrát, s két karjával jelezte, hogy akart egyensúlyozni.

Olyan komikus volt, olyan mulatságos, hogy haragos nagyanyám elkezdett kacagni, és barackot nyomott a fejére.

De azért láttam, hogy mindent tud, s uzsonnakor Fillentő kapott kávé, nem én. Mikor pedig ócska, nagy embertől örökölt ködmönében elment, mint egy kis manó, azt mondta nekem nagyanyám:

- Jobb fiú ez a kis Fillentő nálad!

S olyan mélységes szemrehányás volt a hangjában, hogy egész éjjel sírtam utána. De a kis Fillentőt még jobban szerettem.

Az egész falu szerette. Kézről kézre adták, meséltették, kukoricahántáskor, a fonóban, dörzsölőben ő volt az első személy. Kifogyhatatlan volt a mulatságos ötlete; kivált mikor beletanult a nagy emberek dolgába, s összevissza füllentett legényekről, lányokról mindenféle badarságot. Jutalmul úgy etették, mint a madarat, ami csak szemének, szájának ízlett. Igyekezett is kedvébe jární mindenki, mert ártatlan tréfákkal ugyan, de alaposan ki tudott nevetetni valakit.

Volt a faluban egy szörnyen fősvény asszony, Balogné; ettől ritkán kapott valamit, legfeljebb sült krumplit vagy sült tököt, azt is akkor, ha már senkinek sem kellett. Egy ilyen ebéd után beállít a fonóba Fillentő pajtás. Beszélget, s csak nyalogatja a száját, mint a kiskutya, ha jóízűen evett. Addig, addig, míg valaki észrevette:

- Eh, be jó ebéden voltál ma, Fillentő koma.

- Bizony jón.

- Ugyan kinél?

- Balognénál. Három tál ételt ettem, azért nyalogatom a számat.

- No, beszélj már, mi volt?

- Első tál: leves, jó tiszta, friss kútvízből. Második tál: tegnap sült krumpli. Harmadik: pecsenye, harmadnapos sült tök.

Még ma is emlegetik nálunk, ha nincs jó ebéd, hogy:

- Ez után is nyalogatná Fillentő a száját.

Szegény kis Fillentő, nem tudtuk meg, hogy milyen ember lett volna belőle. Jött egy irtózatoss hideg tél, s a senki gyermekének átjárta ringy-rongy ruháját. Beteg lett, gyulladást kapott, s kilenc napra már az angyalok között keltett nevetést bizonyosan, mikor betoppant füllentésre kész pisze orrocskájával.

Utolsó szava is méltó volt egész életéhez. Nagy lázban, lefogyva, meredező szemmel feküdt, én éppen ott voltam hozzá látogatóba; a bíróné állt mellette, és ápolta a kis beteget.

- Mit érzel, fiacskám? - kérdezte tőle. Rávetette még egyszer hamiskásan a szemét.

- Édesanyám itt volt az elébb, hozott a bíró néninek aranyguzsalyt, aranyorsót, aranyzsösz - ott van a másik szobában...

A bíró néninek könny csordult le az arcán, s kiment a másik szobába, megnézni az aranyguzsalyt, aranyorsót, aranyzsösz.

Mire bejött, a kis Fillentő nem füllentett többet.

Szegény kis pajtásom, mennyit emlegetjük. Mintha csak élne, s olyan maradt volna, mint akkor volt.

Hányszor mondtuk, ha valamelyik öcsém elbódorgott az igazság útjáról:

- Ne *füllents* már.

És ha senkinek sincs mit beszélni a fonóban, hányszor mondják:

- Volna csak itt a kis Fillentő!

BAZSOV ARANYHAJSZÁL

A régi időkben történt, amit most elmondok. Kevés ember élt akkor ezen az erdős vidéken. Sík mezők, rétek közelében telepedtek le, ahol szabadon legelhetett a jószáguk. Errefelé ilyen bizony nem leltek volna. Most is olyan erdők sűrűsödnek itt, hogy csak itt-ott látszik egy tenyérynyi az égből, akkoriban pedig járhatatlan rengeteg volt körös-körül. Csak vadászok járták az erdőt.

Élt itt egy híres vadász, úgy beszélnek. Ajlipnak hívták. Nem volt nála bátrabb ember az egész környéken. Egyetlen nyílvezzővel ejtette el a medvét, fél kézzel agancson ragadta, s maga mögé hajította a szarvast. Farkassal, egyéb vaddal is elbánt könnyűszerrel. Egy se menekülhetett, ha Ajlip szeme elé került.

Ajlip egyszer sík mezőn léptetett lován, amikor egy kis róka iramodott el előtte. Ilyen híres vadásznak sovány zsákmány egy róka. Ajlip mégis azt gondolta: „Eh, hadd mulassak! Agyoncsapom a korbácsom hegyével.” Nekieresztette a lovát, de a rókát nem tudta utolérni. Kiröpített akkor egy nyílvezzőt, de a rókát egyszerre, mintha a föld nyelte volna el. Mit tehetett Ajlip? Ha elhordta a róka az irháját, hát elhordta, köszönje a szerencsésének. Alighogy ezt végiggondolta, újra megpillantotta a rókát - ott üldögélt az egy fatönk tövében, még kaffogott is, mintha rajta nevetne: „Úgysem érsz el!”

Megcélozta Ajlip, kilőtt még egy nyílvezzőt, de megint elhibázta. A harmadik nyílra is csak nevetett a róka: „Úgysem érsz el!”

Megmérgesedett Ajlip: „Megállj csak, vörös!”

A mezőről egyszer csak sűrű rengetegbe ért. De az erdő sem állhatta útját Ajlipnak. Leszállt a lováról, gyalogszerrel üldözte tovább a rókát, de egyre csak hiába. Pedig az nem messze járt tőle, de a sűrűben nem tudta célba venni nyilával. Megháttrálni restellt volna Ajlip. Micsoda vadász az, aki egy rókát sem tud elejteni! Addig üldözte hát a rókát, amíg ismeretlen vidékre ért. Itt aztán eltűnt a róka. Kereste Ajlip, felvert minden bokrot, de hiába.

„Legalább körülnézek - gondolja -, hogy hová kerültem.”

Kiszemelt egy sudaras fát, s felkapaszkodott a csúcsára. Láta onnan, hogy nem messze patak szakad alá a hegyről. Kis patak, vidáman iramló, locsogva beszélt útjában a kövekkel, s egy helyen úgy csillog, hogy csak úgy vakítja a szemet. „Ugyan mi lehet?” - töri a fejét Ajlip. Akkor látja, hogy egy bokor tövében, fehér kövön, gyönyörű szép hajadon üldögél. Olyan szép, hogy azt se leírni, se elmondani nem lehet. Hajfonata átvetve a vállán, vége belecsüng a vízbe. Arany a haja, s lehet vagy hat rőf hosszú. A szépséges lány aranyhajától csillámlik olyan vakítón a patak.

Rajtfelede Ajlip a szemét. A lány egyszer csak fölemelte a fejét, s megszólította:

- Vártalak már, Ajlip! Sokat hallottam rólad rókadajkácskámtól. Azt mondta, mindenkinél hatalmasabb és szebb, erősebb meg bátrabb vagy. Feleségül vennél?
- Szíves örömet! - kiáltotta Ajlip.
- Csakhogy az apám nem ad ám szépszerével! Szöknünk kell, ha ugyan elég bátor és okos vagy.

Megörült Ajlip. Leugrott a fáról, odaszaladt a lányhoz, s azt mondta neki:

- Ha ez a kívánságod, bízd rám a többi. A karomra kaplak, úgy viszlek el, s nem adlak többé senkinek.

Előkerült közben a róka, ott csaholt a kő mellett, aztán hozzákoppantotta az orrát a földhöz, sovány öreganyóvá változott, és megszólalt:

- Hej, Ajlip, Ajlip, ne beszélj a levegőbe! Az erőddel dicsekszel meg a bátorságoddal! S még engem se találtál el a nyiladdal!

- Az bizony igaz - felelte Ajlip. - Először történt meg velem.

- De megtörtént. Ez, amit tervezel, még nehezebb dolog lesz. A Nagy Kígyó lánya ez a hajadon. Aranyhajszál a neve. Színaranyból van minden haja szála. Ez az aranyhaj láncolja egy helyre. Itt üldögél, mosogatja a patakban, de a hajfonata súlyát nem tudja kisebbiteni. Próbáld meg fölemelni a haját, megtudod, könnyű lesz-e elszöktetni.

Ajlip - hiszen tudjuk, hogy erősebb volt mindenkinél - fogta a hajfonatot, s rácsavarta többsorosan a maga testére, aztán azt mondta a szépséges lánynak:

- Most már, édes mátkám, Aranyhajszál, jó erősen egymáshoz kötözött bennünket az aranyhajad. Nem választhat el egymástól senki!

Azzal karjára kapta a lányt, és elindult. Az öreganyóka egy ollót csúsztatott a kezébe.

- Legalább ezt vidd magaddal, te vakmerő!

- Minek az nekem? Van töröm!

Nem fogadta volna el, ha nem biztatja a mátkája, Aranyhajszál.

- Tedd csak el, hasznát vesszük, ha te nem, hát én.

Elindult Ajlip az erdőben. A fa sudaráról már látta az imént, merre kell ténie. Fürgén lépkedett eleinte, de még ő is nehezellte a súlyt, pedig ritka nagy erejű ember volt. Látta a lány, hogy fogyóban van Ajlip ereje, hát azt mondta neki:

- Tégy le, magam megyek tovább, te meg hozd utánam a hajfonatom. Így könnyebb lesz. Siessünk, mert még utolér az apám, és hamarosan magához ránt.

- Hogyan ránt magához? - kérdezte Ajlip.

- Bűvös ereje van - felelte a leány -, le tudja húzni magához a föld mélyébe az aranyat, amit megkíván. Ha az én hajamra támad kedve, leránt bennünket is.

- No, az majd elválík - mondta Ajlip. Aranyhajszál meg csak mosolygott.

Így fűztek szót szóba, s közben csak mentek, mendegéltek. Aranyhajszál egyre sürgette a legényt:

- Minél messzebbre kell jutnunk! Odáig talán nem ér el az apám ereje.

Mentek, mentek. Már-már elhagyta őket minden erejük.

- Pihenjünk egy keveset - mondta végül Ajlip. De alighogy leültek a fűbe, húzni kezdte őket valami erő a földbe. Aranyhajszál előkapta nagy sebesen az ollót, és elvágta a haja fonatát, amelyet Ajlip a testére csavart. Ez mentette meg a legényt. A hajfonatot beszívta a föld, de Ajlip a felszínen maradt. Besüppedt azért ő is, hanem a mátkája eltűnt mellőle. Eltűnt, mintha ott se lett volna. Kikászolódt Ajlip a teste alatt maradt gödörből, s azt gondolta: „Nem járja

ez! A karomból ragadták ki a mátkámat, s azt se tudom, ki! Nagy szégyen ez nekem! De nem száradhat rajtam! Ha az életembe kerül is, megkeresem!”

Azzal nekigyürkőzött, s túrni kezdte a földet azon a helyen, ahol Aranyhajszál ült. Túrta egy napig, túrta kettőig, de nem ment sokra. Fogytán volt már az ereje, szerszáma meg nem volt más, csak a kése meg a sapkája. Nem ért velük sokat.

„Okosabb lesz - gondolta -, ha megjelölöm a helyet, s hazamegyek ásóért meg egyébért.”

Még végig se gondolta, ott termett a róka, amelyik arra a vidékre csalogatta. Odakoppantotta az orrát a földhöz, szikkadt testű öreganyókévé változott, s megszólalt:

- No, te vakmerő? Tán aranyat ásol?

- Nem - felelte a legény -, a mátkámat keresem.

- A mátkád - mondta az - már réges-rég ott ül a régi helyén, hajfonatát áztatja a patakban, s pereg a könnye. Most már húsz rőf hosszú a haja. Felemelni se bírod.

- Mit tegyek hát, öreganyám? - kérdezte Ajlip.

- Előbb kellett volna meggondolnod, előbb kérdezned, s csak aztán cselekedned. De azért hallgass rám. Menj haza, s élj úgy, ahogy eddig éltél. Ha a mátkádat, Aranyhajszálat három év múlva sem felejtet el, megint megkereslek. Ha magad indulsz keresésére, nem találod meg soha többé.

Nem szokott Ajlip a várakozáshoz, sebbel-lobbal végzett mindent, de most kénytelen volt hajlani az öreganyó szavára. Búsan, lógó fejjel hazament.

Ó, de nehezen telik a három esztendő! Elérkezik a tavasz, de ennek se örül Ajlip, kívánja, bár elmúlna már. Észrevették az emberek, hogy a mi Ajlipunkkal történt valami. Igen megváltozott. Faggatta a családja:

- Beteg vagy-e?

Felnyalából Ajlip fél kézzel öt jól megtermett embert, a magasba lendíti, megforgatja, s azt mondja:

- Kérdezzetek még egyet az egészségem felől, azon a hegyen hajítalak át mindnyájatokat!

Egyre a mátkája, Aranyhajszál körül járnak gondolatai. Folyton maga előtt látja. Nézné is szívesen, ha csak messziről is, de eszébe jut az öreganyó tilalma, nem mer a keresésére indulni.

Hanem amikor érkezett a harmadik esztendő, meglátott Ajlip egy lányt. Fiatalka volt a lány, fekete és vidám, mint a cinegemadár. Örökös ugrándozás meg szárnycsattogtatás illett volna hozzá. Hát ez a lány férkőzött Ajlip gondolataiba. Azt forgatta fejében:

„A magamkorúaknak már réges-rég családja van, nekem meg eltűnt a karjaim közül a mátkám, amikor végre megtaláltam. Szerencse, hogy nem tudja senki, mert még kinevetnének. Ne vegyem-e feleségül ezt a kis fekete lányt? A mátkám vagy hozzám jön, vagy nem, de ezt könnyűszerrel feleségül vehetem. A szülei örömet nekem adják, de maga se sírva jönne, minden azt mutatja.”

Ezen töri a fejét, de megint csak eszébe jut Aranyhajszál. Hanem már nem olyan szívvvel gondol rá, mint régen. Már nem sajnálja, inkább keserüli, hogy kitepték a karjai közül. Nem nyugodhat bele!

Amikor letelt a harmadik esztendő, meglátta Ajlip a rókát. Nem vette célba, hanem követte, amerre ment, csak most megjelölte az utat: amerre elhaladt a róka, letördelte az ágakat, megjelölt egy-egy követ, vagy egyéb jelet tett. Elértek a patakhoz. Ott ült a leány, de most már kétszeresre nőtt a hajfonata. Elébe lépett Ajlip, meghajolt, úgy köszöntötte:

- Itt vagyok, édes mátkám, Aranyhajszál!

- Vártalak már, Ajlip! - felelte a leány. - Ne búsulj, amiért még hosszabbra nőtt a hajam. Sokkal könnyebb, mint volt. Úgy látszik, sokat gondoltál rám. Éreztem, hogy minden nappal könnyebbedik a hajam. Csak az utóbbi időben nehezedett megint. Talán feledni kezdtél? Vagy más lány zavarta meg az eszedet?

Ahogy kérdi, elmosolyodik, mintha mindent tudna. Restellte megvallani Ajlip az igazat, de végül is rászánta magát, s elmondta becsülettel, hogy sűrűn gondolt egy fekete hajú lányra, s megfordult a fejében, hogy feleségül veszi.

Azt feleli erre Aranyhajszál:

- Szerencséd, hogy őszintén megvallottál mindent. Hiszek neked, Most pedig gyerünk innen. Talán most sikerül eljutnunk oda, ahol az apám ereje már nem fog rajtunk.

Kihúzta Ajlip a patakból a leány hajfonatát, testére csavarta, elvette az ollót a rókadajkától, aztán elindultak a rengetegben hazafelé. Sietve vágattak az ösvényen, amelyet Ajlip megjelölt. Késő éjszakáig mentek. Amikor koromsötét lett az erdő, azt mondta Ajlip:

- Kapaszkodjunk föl egy fára. Odáig talán nem ér föl apád ereje.

- Jól mondod - felelte Aranyhajszál.

De hogy mászhattak volna ketten fel a fára, amikor mint erős kötél fűzte őket egymáshoz a leány aranyhajfonata. Megszólalt Aranyhajszál:

- Vágjunk le belőle. Minek cipeljük ezt a roppant súlyt? Elég, ha a sarkamig ér.

Hanem Ajlip sajnálta.

- Nem - azt mondja -, ne váljunk meg tőle. Olyan puha, olyan selymes a hajad! Szeretem simogatni.

Lecsavarta a testéről a hajfonatot. Aranyhajszál próbált elsőnek felkapaszkodni. De nem boldogult sehogy sem - leányfélének szokatlan dolog a fáramászás. Segített neki Ajlip így is, úgy is, míg a lány végre meg tudott kapaszkodni az ágakban. Kapta magát Ajlip, gyorsan utánament, s a hajfonatot, egész hosszában, felemelte a földről. Egy-két ággal feljebb kapaszkodtak, aztán megállapodtak ott, ahol a legsűrűbbek a lombok.

- Itt várjuk meg a virradatot - mondta Ajlip, azzal mátkáját a hajfonatánál fogva erősen odakötözte az ágakhoz, nehogy leessék, ha véletlenül elaludna. Odakötözte, olyan alaposan, hogy még el is dicsekedett:

- Ez aztán alapos munka! Aludj most egy keveset, én majd őrködöm. Amint megpirkad, felébresztelek.

Aranyhajszál el is aludt hamarosan, de magát Ajlipot is húzni kezdte az álom. Ott kerengett körülötte, s nem tudta elűzni semmiképpen. Dörzsölgette a szemét, csavargatta a nyakát, viaskodott az álommal így is, úgy is, de csak nem tudta legyőzni. Egyre-másra lecsuklott a feje. Fülesbagoly csapongott a fa körül, nyugtalanul huhogott: - huhu! huhu! - mintha intette volna őket: vigyázzatok! De Ajlip már erre sem neszeit föl, mélyen aludt, még horkolt is, s azt álmodta, hogy lóháton vágat haza, s a felesége, Aranyhajszál lép ki elébe. Szébb az asszony

mindenkinél, nyájas, kedves, a hajfonata pedig úgy tekergőzik utána, mint egy eleven aranykígyó.

Pontban éjfélkor egyszerre megreccsentek és kigyúltak az ágak. Megégette magát Ajlip, és lezuhant a földre. Csak annyit látott, hogy hatalmas tüzes gyűrű csillámlik a földön, s a mátkája, Aranyhajszál, apró szemű aranyszikra-felleggé változott. A szikrák belehulltak a gyűrűbe, és kihamvadtak. Odaszaladt Ajlip, de már nem látott semmit. Olyan sötétség támadt megint körülötte, akárha vak lett volna. Széttapogatott maga körül a földön. Követ tapintott meg avart. Egy helyen mégiscsak hajfonatot érzett a tenyere alatt. Lehetett vagy két rőf hosszú. Megvidámodott egy kicsit Ajlip:

„Emléknek meg jelnek hagyta ezt a mátkám. Talán így üzeni, hogy az apja bűvös ereje mégsem fog a hajfonatán.”

Ahogy így töprenkedett, felcsaholt a lába előtt a róka. Odakoppantotta az orrát a földhöz, aszott öreganyóvá változott, s megszólalt:

- Hallod-e, te vakmerő! Melyiket választod: a hajfonatot vagy a mátkádat?

- Én - feleli Ajlip - a húszrőfös hajfonatú mátkámat.

- Elkéstél - mondja az öreganyó -, az a hajfonat most már harminc rőf hosszú.

- Nem az az első gondom - azt mondja Ajlip. - Először meg akarom keresni az én édes mátkámat.

- Ezt a választ vártam tőled. Most pedig hallgass rám, utoljára adok neked tanácsot. Eredj haza, és várj újabb három esztendőt. Én már nem jövök többé érted, keresd meg magad az utat. Vigyázz, pontosan abban az órában indulj, amikor kell, se előbb, se utóbb. Most pedig keresd meg Fülesbagoly apót, kérd meg szépen, hogy okosítson meg.

Ennyit mondott, s azzal eltűnt. Ajlip, amikor megvirradt, hazaindult, s eltöprengett útközben:

„Ugyan miféle fülesbagolyról beszélhetett? Annyi bagoly van az erdőben! Melyiket kérjem meg?”

Ahogy ezt forgatta a fejében, eszébe jutott, hogy amikor a faágon ült, ott keringett körülötte egy fülesbagoly, s a fülébe huhogott: huhu! huhu! - mintha arra intette volna: vigyázz!

„Biztosan erről beszélt az öreganyó” - vélte Ajlip, s arrafelé vette útját. Ott üldögélt estig, s egész nap azt kiabálta:

- Fülesbagoly apó! Okosíts meg! Mutasd meg az utat!

Kiáltozott, ahogy a torkán kifért, de nem válaszolt senki. Csakhogy Ajlip türelmes természetű lett. Várt még egy napot, szölongatta a fülesbagolyot. Most sem felelt neki senki. Ott maradt Ajlip a harmadik napon is.

Most csak este kiáltott:

- Fülesbagoly apó! - És a fáról nyomban leszólt a bagoly:

- Huhu! Itt vagyok. Ki keres?

Elmondta neki Ajlip nagy baját. Azt mondta a Fülesbagoly:

- Huhu! Nehéz lesz, fiam, nehéz!

- Nem baj az - felelte Ajlip -, ha nehéz lesz. Minden erőmet, türelmemet latba vetem, csak megtalálhassam a mátkámat.

- Huhu! Megmondom az utat! Hallgass rám!

És elmondta a Fülesbagoly rendre, amit tudott:

- Roppant ereje van ezen a vidéken a Kígyónak. Ő a gazdája a föld minden aranyának, attól veszi el, akitől akarja. Gyűrűjébe fonhat minden helyet, ahol aranyat terem a föld. Ha három napig vágtatsz lóháton, akkor sem érsz ki a bűvös gyűrűből. Hanem azért van egy hely a mi vidékünkön, amelyen nem fog a Kígyó ereje. Aki ügyes, az odamentheti az aranyát. De nagy ára van ennek - aki odamegy, nem térhet vissza többé.

Kérlelni kezdte Ajlip szép szóval:

- Essék meg a szíved rajtam, mutasd meg azt a helyet!

- Megmutatni nem mutathatom - feleli a Fülesbagoly -, mert más a szemem, mint a tied: nappal én nem látok, éjjel meg te nem látod, merre repülsz.

- Akkor hát - kérdi Ajlip - mit tegyünk?

Azt mondja a Fülesbagoly apó:

- Megmondom, miről ismered meg azt a helyet. Eredj útnak, fuss el a tavak mellett, s meglátod: az egyik tó közepén nagy kő áll ki a vízből, mint egy kis hegy csúcsa. A kő egyik oldalán fenyőfák nőnek, a többi három oldala kopár, mint a fal. Hát ez az a hely. Aki aranyat visz arra a köre, az előtt megnyílik egy járat, amely a tó tükre alá vezet. Oda nem ér a Kígyó ereje.

Jól meghányta-vetette Ajlip, amit hallott, s már ki is találta, melyik lehet az a tó. Örvendezve kiáltotta:

- Ismerem azt a helyet.

De a Fülesbagoly biztatta:

- Azért csak szaladj el előbb, nézd meg, nehogy aztán eltévedj.

- Jól van - azt mondja Ajlip -, megnézem.

A Fülesbagoly még egyszer figyelmeztette:

- Huhu! Ne feledd a szavamat: ha a Kígyó elől oda menekülsz, többé nem térhetsz vissza.

Megköszönte Ajlip a Fülesbagoly apó tanácsát, és hazafelé vette útját. Ráakadt hamarosan a tóra, amelynek nagy kő meredt a közepéből, s azt gondolta: „Egy nap alatt nem érek ide gyalogszerrel. Utat kell vágnom, hogy lóháton hozhassam el a mátkámat.”

Nekilátott Ajlip, hogy utat vágjon a rengetegben. Nem könnyű dolog egy embernek egyedül száz mérföldnél is több utat vágni a rengeteg erdőben! Néha már-már elhagyta minden ereje. Elővette ilyenkor az aranyhajfonatot - a végét meglelte akkor éjjel -, nézegette, gyönyörködött benne, simogatta, s mintha új erő szállta volna meg, újra munkához látott, így telt el szinte észrevétlenül a három esztendő. Éppen elkészült a nagy munkával.

Pontosan abban az órában, amelyikben kellett, megkereste a mátkáját. Kihúzta hajfonatát a patakból, testére csavarintotta, és szaladt az erdőbe. Elérték az irtott ösvényt, ott már várta őket hat ló. Felült Ajlip az egyikre, a mátkáját egy másikra ültette, szárra fogta a többi négyet, s már vágtattak is, ahogy csak bírta a lovak lába. Ha kidőlt alóluk a ló, másokra pattantak, azt hajszolták tovább. A róka ott loholt előttük. Csak úgy röpült, ingerelte a lovakat: no, érjetelek utol, ha tudtok! Így értek el estére a tóhoz. Ajlip nyomban csónakba ült, és mátkájával meg a

rókával a nagy kőhöz evezett. Alighogy odaértek, megnyílt előttük a kő, beléptek a hasadékba. Ebben a pillanatban gördült a nap a láthatár mögé.

Hanem mi történt akkor! Hallgassátok csak, mi történt!

Alighogy a nap lehanyatlott, a Kígyó háromszoros tüzes gyűrűt font a testéből a tó köré. Csak úgy röpködtek mindenfelé a tó tükre az aranyszikrák. De a lányát mégsem tudta magához vonzani. A Fülesbagoly ártalmatlanná tette. Rátelepedett a kimeredő kőre, s csak egy nótát fűjt:

- Huhu! Huhu! Huhu!

Mire harmadszor kiáltotta, a tüzes gyűrű homályosodni kezdett, mintha hamvadozna. Aztán kigyúlt újra, s csak úgy zúdultak az aranyszikrák a tóra. De a Fülesbagoly megint rákezdt.

Éjszakákön át próbálkozott a Kígyó. De mindhiába. Azon az egy helyen nem hatott az ereje.

Azóta találnak aranyat a tó vízmosásaiban. De nem göröngyökben van ott az arany, nem is morzsákban, hanem pikkelyekben meg vékony fonalakban. Ugyan hogy teremhet arany ebben a földben? Úgy beszélnek, a Kígyó lányának aranyhajszálait szívta itt magába a föld. Hát jó sokat szívott magába. Később, erre már magam is emlékszem, sokat civakodtak ezekért a hajszálakért az ottlakók.

Ajlip ottmaradt a feleségével, Aranyhajszállal a tó tükre alatt. Nagy rétjük van, méneseik, nyájaik. Egyszóval, bú-gond nélkül éldegélnek.

Azt mondják, Aranyhajszál kiül néha a tavi kőre. Nem egy ember látta. Pirkadatkor lép elő, elüldögél a kövön, s a hajfonata úgy tekergőzik mellette, mint egy aranykígyó. Gyönyörű, úgy mondják, gyönyörű szép.

Magam nem láttam egyszer sem. Hazudni pedig nem akarok.

A. TOLSZTOJ
**ALJONUSKA HÚGOCSKA,
IVANUSKA BÁTYUSKA**

Élt egyszer egy öregapó meg egy öreganyó. Volt egy lányuk, Aljonuska, meg egy fiuk, Ivanuska.

Meghalt az apóka, az anyóka is utánament hamarosan. Egyszál-egyedül maradt Aljonuska meg Ivanuska.

Útnak eredt Aljonuska, kézen fogta Ivanuskát, s nekivágtak a világnak, szerencsét próbálni. Mentek, mendegéltek, nagy mezőre értek. Megszomjazott Ivanuska:

- Aljonuska húgocska, igen szomjazom!

- Tűrjed, Ivanuska, amíg kúthoz érünk!

Mennek, mendegélnek - perzsel a nap, messzi a kút, nagy a hőség, megizzadnak. Ökörnyomot vesznek észre, színig tele vízzel.

- Aljonuska húgocska, iszom én belőle!

- Ne igyál, ne igyál, Ivanuska bátyuska, kisborjává változol!

Szót fogadott Ivanuska. Mentek, mendegéltek.

Tűzi a nap őket, nincs kút a közelben, rekkenő a hőség, igen megizzadnak. Patanyomot látnak a földön, friss víz csillog benne.

- Aljonuska húgocska, hadd iszom belőle!

- Ne igyál, ne igyál, Ivanuska bátyuska, kiscsikóvá változol!

Felsőhajtott Ivanuska. Folytatták az utat.

Tűzi a nap őket, nincs kút a közelben, rekkenő a hőség, ugyan melegük van. Kecsenyomot látnak a fűben, színig tele vízzel.

Azt mondja megint csak Ivanuska:

- Aljonuska húgocska, bizony szomján halok, ha ebből nem ihatom!

- Ne igyál, ne igyál, Ivanuska bátyuska, kiskecskévé változol!

Nem fogadott szót Ivanuska, jót ivott a kecskenyomból.

Jót ivott belőle - s kiskecskévé változott!

Hívja, szólogatja Aljonuska húgocska, de Ivanuska helyett csak egy fehér szőrű kiskecske szökdél a nyomában.

Sírva fakadt Aljonuska, leült egy boglya tövébe, ott sírt, ott kesergett, a kecskegida meg ott ugrabugrált körülötte.

Arra ment egy kalmár:

- Mi a bajod-bánatod, szép hajadon?

Elpanaszolta neki Aljonuska minden baját-bánatát.

- Mondanék én egyet: légy a feleségem. Aranyba-ezüstbe öltöztetlek, s velünk lakhat a kiskecske is, Ivanuskád bátyuskád.

Gondolkodott, gondolkodott Aljonuska húgocska, s feleségül ment a kalmárhoz.

Békén éltek, jól megfértek, velük élt a kiskecske is, egy asztalnál evett-ivott Aljonuska húgocskával.

Egy nap a kalmár messzi útra indult. Alig tette ki a lábát, előtermett egy boszorkány. Megállt Aljonuska ablaka alatt, s onnan hívta, hívogatta, mézes szóval szólogatta, menjen vele fürdeni.

Ki is csalta Aljonuskát a házból, s elvezette a folyóhoz. Ott a parton leteperte, követ kötött a nyakába, s a vízbe vetette, a mély vízbe, örvényesbe, hínárosba, iszaposba.

Maga pedig nyomban átváltozott Aljonuska húgocskává, felöltözött a ruhájába, s ment a kalmár házába. Nem ismert rá senki. Hazatért a kalmár - maga is azt hitte, hogy Aljonuska az, a felesége.

Csak a kiskecske tudott mindent. Búsan lógatta a fejét, se nem evett, se nem ivott. Reggeltől estig a folyóparton járkált, hívta, szolongatta húgocskáját, Aljonuskáját:

*Aljonuska, kis húgocska,
szólít, szólít Ivanuska!
Aj, ahová bevetettek,
jöjj ki, jöjj ki a folyóból,
hínárosból, iszaposból!...*

Meghallotta a boszorkány, mit mondogat a kiskecske a parton, s kérni kezdte kalmár urát, hadd vágja le a kiskecskét.

Sajnálta a kalmár, fájt a szíve érte, megszerette a kis gidát. De a boszorkány nem hagyta békén, egyre csak azt fújta, hajtogatta, mit tehetett a kalmár - ráállott: - Hát vágd le, no!...

Rakatott a boszorkány nagy tüzet, lobogót, ropogót, forraltatott vizet egy nagy üstben, zubogót, lobogót, fenette a nagykést, élesre fenette...

Megtudta a kiskecske, mit forral ellene a boszorkány. Rimánkodni kezdett a kalmárnak, nevelő apjának:

*Eressz el a víz partjára,
hadd ihassam utoljára!
Megmosom csak négy patámat,
búcsút mondok a világnak!*

Megengedte a kalmár:

- Eredj, kiskecském!

Elszaladt a kiskecske a folyó partjára, panaszosan így kiáltott:

*Aljonuska, kis húgocska,
szólít, szólít Ivanuska!
Aj, vetettek örvényesbe -
ússz ki onnét mentésemre:
lobog-ropog már a tűz,
zubog-lobog már a víz,
aj, a kést már köszörülik,
nemsokára vérem veszik!*

Aljonuska a folyó mélyéből felkiáltott neki:

*Nem mehetek, Ivanuska,
a nyakamon nehéz kő van,
selymes hinár húzza lábam,
gyöngé mellem iszap nyomja!*

Keresi a boszorkány a kiskecskét, sehol sem találja, szalajtja a szolgáját:

- Kerítsd meg, kerítsd meg, vezesd ide hozzám!

Megy a szolga a folyó partjára, ott futkos a fehér kecske, húgocskáját hívogatja, panaszosan szólogatja:

*Aljonuska, kis húgocska,
szólít, szólít Ivanuska!
Aj, vetettek örvényesbe -
ki onnét mentésemre:
lobog-ropog már a tűz,
zubog-lobog már a víz,
aj, a kést már köszörülik,
nemsokára vérem veszik!*

Aljonuska a folyóból, az örvényes mélyből felfelelte neki:

*Nem mehetek, Ivanuska,
a nyakamon nehéz kő van,
selymes hinár húzza lábam,
gyöngé mellem iszap nyomja!*

Visszafutott a szolga a házba, ott elmondta a kalmárnak rendre, amit látott. Embereket hívtak, mentek a folyóra, selyemhálót bevetettek, kirántották Aljonuskát. A nagy, nehéz követ leoldották a nyakáról, forrásvízben megmerítették gyöngé testét, pompás ruhába öltöztették. Életre kelt Aljonuska húgocska, szebb lett, mint valaha.

A kiskecske meg örömeiben hármat bukfencezett, s visszaváltozott Ivanuska bátyuskává. Volt nagy öröm, vigalom!

A gonosz boszorkányt meg ló farkához kötözték, és világgá kergették.

BALÁZS BÉLA TESTVÉRORSZÁG

Pali meg Mancsi unokatestvérek voltak, és azon a nyáron Mancsi Paliéknál nyaralt. Hanem a Pali szülei éppen akkor Budapestre utaztak, és a két gyerek egyedül maradt Schwarc úrral, a házitánítóval, meg a Néró kutyával. De Mancsi nagyon kényeskedő lány volt, és sokszor csúfolta Palit, pedig az szerette őt, és mondta is sokszor, hogy ha majd nagy lesz, csak a Mancit fogja feleségül venni, senki mást.

Paliék kertjén túl volt egy szép fenyőerdő, és az erdőben volt egy tó. Egyszer délután a két gyerek meg a Néró elmentek a tóhoz békákra dobálni kövel. Mikor a tó partjához értek, azt mondja Pali: - Te, Mancsi, nézz csak bele a tóba. Nézd: a parton van két fenyőfa, és a part alatt, a vízben is van két megfordított fenyőfa. A parton áll a Néró. A tón úsznak igazi kacsák, és a víz alatt velük úsznak megfordított kacsák. Minden van odalent: egy egész igazi ország. Csak éppen hogy meg van fordítva. Biztosan ez a Tündérország.

- Butaság! - kényeskedett Mancsi. - Ez csak tükrözés.

- De én láttam egyszer - felelte Pali -, mikor este sütött a hold, hogy egy ezürtlétra volt a tóban egészen a fenekéig, és azon fehér tündérek jártak fel és le.

- Most is hazudsz - mondta Mancsi.

- Hát fogadjunk! Vacsora után elkéredzkedünk a Schwarc úrtól és idejövünk.

Este együtt vacsoráztak négyen. A Pali meg a Mancsi meg a Schwarc úr meg a Néró. Vacsora után odament Schwarc úrhoz Pali.

- Schwarc úr - kérte Pali -, Mancsi délután a tónál kiejtette a fésűjét, csak azt akarjuk elhozni, és mindjárt visszajövünk.

- Hát nem bánom. De siessetek. - Akkor a két gyerek elindult, és velük ment a Néró. Szépen sütött a hold, és az erdőben sok gyönyörű kis szentjánosbogárka szálldogált. Mikor a tóhoz értek, a kerek telihold éppen a két fenyőfa fölött állt, és a sötét vízben egy hosszú ezürtlétra csillogott.

- Látod az ezürtlétrát? - súgta Pali.

- Az is csak tükrözés - kényeskedett Mancsi.

- De nem látod ott a fehér tündéreket, hogy jönnek fel az ezürtlétrán, és mennek fel a holdba? Egy tükrözésen nem lehet felmenni.

- Hát akkor mutasd meg, hogy le tudsz menni a tóba. Akkor menj le az ezürtlétrán!

- Itten nincs odatámasztva a parthoz - felelte Pali. - Gyerünk a másik oldalra.

Átmentek a másik oldalra. De ott se volt odatámasztva az ezürtlétra a parthoz, hanem volt a tó közepén két fehér vízirózsa, ahhoz volt odakötözve a létra vége. Ezért Pali nem tudott lemenni rajta.

Akkor Mancsi kényeskedett: - Most is hazudtál. Ez nem is létra, és nem is lehet rajta lemenni. Nekem te csak mindig butaságokat hazudsz. Nem is leszek soha a feleséged.

Hát elindultak hazafelé. De a Néró egy mogyoróbokor mellett elkezdett szaglászni a füben.

Hát egyszer csak megszólal a füben egy kis hangocska, mintha cincér cincogott volna.

- Aki hazudik, annak nem támasztjuk oda az ezüstit. Pali még mindig nem látott semmit, de azért felelt:

- Ha megmondtam volna az igazat a Schwarc úrnak, akkor nem eresztett volna ki bennünket a tóhoz.

- Aki hazudik, annak nem támasztjuk oda az ezüstit - ismételte a kis hangocska, de még mindig nem látszott semmi a sötét fűben.

- Istenem! - sóhajtott fel Pali. - Most már sose mehetek le a fordított Tündérországba? Akkor se, ha megígérem, hogy jó leszek, és soha többé nem fogok hazudni?

Akkor éppen egy kis szentjánosbogárka mászott arra a fűben, és annak a fényénél megláttak egy icipici emberkét, csak akkorát, mint egy szúnyog. Egy fűszálnak a végén állt a kis emberke. Felfelé tartotta a fejét, a kezével pedig tölcseért csinált a szája elé, hogy Pali meg Manci jobban hallják, amit mond.

- No, ha megígéred, hogy igazán jó leszel, és soha többé nem hazudsz, akkor eljöhetsz.

- Megígérem, megígérem! - kiáltotta Pali boldogan. - De a Manci is jöjjön, mert ha nagy leszek, ő lesz az én feleségem.

- Én leszek az ő felesége - mondta gyorsan Manci, mert ő is mindent látni akart. Pedig az előbb még azt mondta, hogy nem lesz.

- Hát nem bánom - felelte az icipici emberke.

- Ti csak csináljátok a kezetekkel, amit én, és mondjátok utánam a varázsverset:

*Hókuszpókusz - ezüst lótusz,
Icnam, Ilap eresszen be,
Visszahozom a szívembe,
Hókuszpókusz.*

A gyerekek utánacsinálták a kezükkel a varázsmozdulatot, és elmondták a varázsverset. Hát alighogy végigmondták, abban a szempillantásban elkezdtek süllyedni, mint a liften. De a lábuk nem süllyedt, csak a fejük süllyedt lefelé, mert kisebbedtek. A földről bozontos mohák nőttek felfelé sebesen, és hatalmas törzsekké nőttek, és vastagodtak, és a roppant fűerdő eltakarta előlük az eget és a holdat, mert most már ők is olyan icipicik lettek, mint a szúnyogok.

- Most biztosan Tündérországból vagyunk - mondta Pali.

- Ez még nem Tündérország - szólalt meg egy hatalmas, dörgő hang. - Ez még csak Csudaország.

Pali meg Manci ijedten néztek oda, hogy kinek van olyan nagy, dörgő hangja, hát egy óriási embert láttak, akinek vállig érő, hosszú, fehér haja volt, és a szakála is olyan hosszú, hogy keresztül dugta az övét.

- Az én nevem Igazító - mondta az óriás. - Én vagyok az icipici emberke, akit az előbb a fűszál végén láttatok. De most már ti még kisebbek vagytok nálam, azért láttok engem óriásnak.

- Fúj! - kiáltott fel akkor Manci. - Most én is olyan kicsi vagyok, mint egy szúnyog? Fúj! - és elkezdett keservesen sírni. De Pali nagyon csodálkozva nézett körül.

- Milyen gyönyörű szép villanyvilágítás van itt - mondta.

- Nem villany az - felelte Igazító -, hanem a nagy tüzes Szent János-sárkányok világítanak.
- És nini, milyen óriási vörös teknősbékák jönnek, akkorák, mint az elefántok.
- Azok a katicabogarak.
- Jaj! - kiáltott fel egyszerre Pali, és belekapaszkodott Igazító szakállába. - Jaj, ott valami borzasztó szörnyetegek jönnek.
- Azok a villogó szemű, fekete hangyák. De te ne félj, amíg én itt vagyok, addig nem mernek közelebb jönni.

Akkor Pali valahol fent a magasban valami nagy vonítást hallott.

- Ez a Néró - mondta Igazító. - A Néró most feltartja a fejét a hold felé, és szomorúan vonít, mert ti lesüllyedtetek, és eltűntetek a fű között. Gyerünk lejjebb a liften.
- Hát nem vagyunk még Tündérorszámban?
- Mondtam már egyszer - felelte Igazító -, hogy ez még csak a Csudaország. Nekünk még egy emelettel lejjebb kell menni a liften.
- Manci, gyere gyorsan! - kiáltotta Pali. - Megyünk tovább a liften!
- Jaj, hogy én még kisebb legyek?! - kényeskedett Manci. - Nem elég szegény, hogy már ilyen kicsi vagyok?! Nem megyek.

És Manci elkezdett megint hangosan sírni. Nem mondta Igazító után a verset, hanem oda se hallgatott. De Pali szépen mondta Igazító után.

Hát alighogy végigmondta a verset, abban a szempillantásban elkezdett megint süllyedni. Megint úgy volt, hogy a lába nem süllyedt, hanem csak a feje süllyedt mindig lejjebb és lejjebb. Pali azt hitte, hogy most még sokkal kisebb lesz. De csudálkozva látta, hogy a rengeteg fű meg mohaerdő kicsinyedik mellette. A hangyaszörnyetegek picikék lettek, és a lángot lehelő nagy Szent János-sárkányokból kicsi szentjánosbogarak.

- Milyen furcsa ez, Igazító - mondta Pali. - Megint lefelé süllyedtem, és mégis úgy érzem, hogy újra megnöttem. Mert minden olyan megint, mint azelőtt volt.

Akkor megszólal fent egy kicsi hangocska, mintha cincér cincogna: - Újra megnőtél, fiam, csakhogy lefelé nőtél, és most vagy abban a fordított országban, amit a tóban láttál.

Felnéz Pali, hogy honnan jön ez a kis hangocska, hát ott lát egy kis fűszál végén egy icipici emberkét állni.

- Ejnye, Igazító bácsi - szól fel hozzá Pali. - Hát maga miért maradt kicsikének? Mért nem jött le maga is a liften fordított országba?
- Nekem itt kell maradni a két ország határán - felelte -, mert én vagyok az Igazító. De te most már indulj el, és nézz körül Testvérországban. Mert tudd meg, hogy az a megfordított ország, melyet a tóban láttál, az a Testvérország. Csak aztán arra vigyázz, hogy jó legyél, és sohase hazudj, különben nagy baj lesz. - Az icipici emberke avval leugrott a fűszál végéről és eltűnt. Pali kicsit megijedt, hogy most már merre menjen ő egyedül? Akkor megszólal mellette egy hang. - Ne félj, Pali, csak mindig velem gyere.

Odanézett Pali, hát meglátja a Néró kutyáját, mert az beszélt hozzá.

- Néró, Néró! - kiáltott fel Pali örömeiben.
- Jaj de jó, hogy te is itt vagy. De hogy tanultál meg egyszerre beszélni?

- Én nem a Néró vagyok - felelte a kutya. - A Néró az én testvérem odalent Egyenesországban, aki most sírva kaparja a földet, és keres benneteket. Én az Órén vagyok, Néró fordított testvére. Fordítottországban az, akit a víz alatt láttál, mikor délután benéztél a tóba. Mert ez itt Testvérország. Minden embernek, minden állatnak és minden növénynek van egy testvére ebben az alsóországban, aki egészen olyan, mint a felső, csak hogy jobb és szebb: olyan, amilyen a felső is szeretne lenni.

- Hát gyerünk, kedves Órén, mutasd meg nekem Testvérországot - mondta akkor Pali. Aztán elindultak.

Mentek, mendegéltek, és Pali látta, hogy mindennek, ami fent van, annak lent is van egy testvére, éppen úgy, mint a tóban. De Testvérországban mégis minden sokkal szebb. Amerre ment Pali Órénnal, mindenütt azt látta, hogy a testvérek nagy munkában vannak. Mind azon dolgoztak a testvérek, hogy fent a földön minden szép legyen.

Amint így mentek, mendegéltek, egyszer csak azt mondja Pali:

- Nézd csak, te Órén, miféle nagy tükör van ott, mert látom magam benne.

- Nincs ott tükör - felelte Órén. - Hanem a te fordított testvérkéd, az Ilap jön szembe, aki éppen olyan, mint te. Hallotta, hogy megérkeztél Testvérországba, hát jön, hogy üdvözljön téged.

- Én az Ilap vagyok, a te fordított testvérkéd - szólalt meg a kisfiú kedvesen mosolyogva. - Szervusz, Pali, menjünk haza - mondta akkor Ilap -, Icnam már vár bennünket.

- Icnam? - kérdezte Pali. - Ki az?

- Az a Mancinak fordított testvérkéje, Icnam, aki éppen olyan, mint Mancsi, és itt él lent Testvérországban.

- Jól van, gyerünk haza - mondta Pali, és mentek. De egyszer véletlenül felfelé nézett Pali, és elkezdett nagyon nevetni.

- Mit nevetsz? - kérdezte tőle Ilap.

- Nézd csak, nézd csak! - nevetett Pali. - Nézd, odafent jön a Schwarc úr a felső világban. Nézd, milyen lyukas a talpa. Dugjunk be egy kis botocskát azon a lyukon, és csiklandozzuk meg a talpát. Ő úgyse lát bennünket.

- Ne tedd azt - kérte Ilap a Palit. - Mert Schwarc úrnak azért lyukas a talpa, mert szegény, és arról ő nem tehet. És Schwarc úr olyan jó ember, és annyit vesződik veletek, hogy néha nem is alszik miattatok.

De Pali nem tudott ellenállni, és letről egy kis botocskát dugott a cipőtalplyukba, és úgy csiklandozta Schwarc úr lábát, és nagyot nevetett, mikor Schwarc úr fönt a földön úgy ugrált, mint a bakkecske.

- Rosszul tetted, kedves Pali - mondta Ilap szomorúan. - Ebből baj lesz.

Aztán hazamentek Ilapékhoz. Az a ház éppen olyan volt, mint a Paliék háza a felső világban. Aztán bementek a gyerekszobába. Pali nézegette Ilap szép tiszta füzeteit, és látta, hogy neki már mind megvan a számtanfeladat, amit Schwarc úr feladott, és amit ő nem tud megcsinálni. Akkor az jutott eszébe, hogy neki csak innen le kellene írnia, és akkor megvolna. És amikor Ilap éppen nem nézett oda, hát gyorsan a zsebébe dugta a számtanírkát, hogy majd otthon leírja.

- Mondd csak, Ilap - kérdezte aztán -, te már ismételted Mátyás királyt?

- Igen, már tegnap - felelte Ilap.

Pali éppen meg akarta mondani, hogy ő még nem ismételte, de akkor belépett a szobába Icnam, aki egészen szakasztott olyan volt, mint a Mancsi, még ugyanolyan piros szalag is volt a hajában. Hát akkor - Pali szégyellte Icnam előtt, hogy ő rosszabb tanuló, mint Ilap, és elkezdett hancegni, hogy ő is már rég ismételte Mátyás királyt, és hogy már az egész történelemkönyvet tudja, és hogy tiszta jeles bizonyítványa volt. Pedig ez mind nem volt igaz, hanem csak hancegésből mondta, mert tetszeni akart Icnamnak.

Akkor Ilap nagyon szomorú lett, és azt mondta: - Látod, kedves Pali, most megint nagy bajt csináltál nekünk. Mert ez hazugság, és abból nagy baj lesz.

De akkor Icnam odalépett Palihoz, és megölelte és megcsókolta, és azt mondta kipirult arccal és csillogó szemekkel: - Ez nem hazugság. Ugye, Pali, hogy ez nem hazugság? Mert ha vissza fogsz menni, és megtanulod az egész történelemkönyvet, és jövőre tiszta jeles bizonyítványod lesz, akkor ez nem lesz hazugság. - De egyszer csak lefelé néz Icnam, és elkezd sírni.

- Mi az, kedves Icnam, miért sírsz? - kérdezték a fiúk.

- Jaj, istenem, nézzétek Mancit! Ő olyan icipici maradt mint egy szúnyog, és mikor te lejöttél hozzánk a liften, akkor ő haza akart menni, de eltévedt a rengeteg nagy fűerdőben. Ott megy ni! Látjátok, ott megy fent a fű között, és éppen jönnek a villogó szemű, fekete, nagy hangyaszörnyetegek. Jaj, istenem, hogy segítsék rajta?

- Jaj! - sikoltozott Mancsi. - Segítség! Pali, kedves Pali, segíts!

De már akkor a két villogó szemű, fekete hangyaszörnyeteg vitte is Mancit a nagy Hangyavárba. Mikor Pali ezt látta és hallotta, hogy a Mancsi hogy hívja őt segítségül, úgy érezte, mintha kigyulladt volna az ő kis szíve, és elkezdett szaladni. Szaladt vissza a lift felé, hogy Igazító vigye őt rögtön fel, mert ő a Mancit nem hagyja. Icnam és Ilap pedig szaladtak utána. Hanem a Pali az úgy szaladt, és mindig fölfelé nézett, mert azt nézte, hogy a Mancit hová viszik a hangyák. Ezért aztán nem látta, hogy egy mély gödör van előtte, és beleszaladt, és leesett a mély gödörbe, és úgy megütötte magát, hogy felkelni sem tudott, nemhogy kimászni tudott volna. De nem azért sírt Pali, hanem azért, hogy mármost hogyan fog ő segíteni a Mancin, ha itt fekszik és sír, egyszerre csak kis hangocskát hall: Itt van, itt van, gyertek, gyertek, segítsünk rajta!

Felnéz Pali, hát látja, hogy nagyon sok villogó szemű kis fekete hangya mászik le hozzá a gödörbe. Már azt hitte, hogy bántani akarják, és éppen közéjük akart ütni, mikor az egyik hangya, akinek a fején egy kis aranykorona volt, előrejött, és azt mondta: - Ne félj tőlünk, kedves Pali, nem akarunk téged bántani. Mi a villogó szemű fekete hangyáknak fordított testvérei vagyunk Testvérországban, és ki akarunk húzni ebből a gödörből, hogy felmehess a földre a kis Mancin segíteni, akit a mi felső testvéreink elraboltak, és a Hangyavárba hurcoltak.

Ezt mondta a kis hangyakirály, és parancsot adott a seregének, és ezer kis fekete hangya kapaszkodott bele Paliba, és húzták, húzták, addig, míg kihúzták a gödörből. Mikor Pali kint volt a gödörből, rögtön talpra ugrott.

- Köszönöm szépen, kis fekete hangyák, hogy rajtam segítettetek - kiáltotta -, majd egyszer meghálálom. - Aztán futott, ahogy csak bírta, a lift felé, hogy gyorsan feljusson a földre. Icnam és Ilap már várták a liftnél, és megmondták neki, hogy milyen varázsmozdulatot csináljon a kezével, és hogy micsoda varázsverset mondjon. Pali szépen utána mondta. Abban

a szempillantásban megint elkezdett süllyedni és kicsinyedni, újra olyan icipici lett, mint egy icipici szúnyog.

- Most már itt vagyok Csudaországban - mondta -, de most fel akarok menni a második liften is, hogy újra nagy legyek, mert ha ilyen icipici maradok, nem tudom legyőzni a villogó szemű fekete hangyaszörnyeteget.

Alighogy ezt mondta, Pali meglátta Igazítót, aki olyan nagy volt, mint egy óriás.

- Kedves Igazító bácsi - kérte őt Pali -, vigyél fel gyorsan a második liften, hogy megint nagy legyek, és kimenthessem Mancit a Hangyavárból.

De Igazító borzasztó haragosan nézett Palira, és így szólt:

- Mutasd csak, mi van a bal zsebedben?

Pali szégyenkezve húzta ki Ilap számtanirkáját, amit azért dugott el, hogy leírja belőle a kész leckét.

- Ki hazudta, hogy tiszta jeles bizonyítvány volt? - kérdezte Igazító.

- Én - felelte szégyenkezve Pali.

- Ki csiklandozta Schwarc úr talpát? - kérdezte Igazító.

- Én - felelte szégyenkezve Pali.

- Nem megmondtam neked, hogy Testvérországban jól viselkedj, és sose hazudj, mert nagy baj lesz? - mondta Igazító borzasztó haragosan. - Hát most itt a baj. Nem vislek fel a második liften, és olyan kicsi maradsz, mint egy szúnyog.

Pali nagyon elbúsulta magát. - De én nem bánom, akármilyen is lesz. Egy életem, egy halálom, én a Mancit nem hagyom mégse.

Azzal indult a rengeteg fürdőben megkeresni a Hangyavárat. Egyszer csak olyan nagy fényességet látott, hogy a szemét is be kellett hunynia, hogy meg ne vakuljon. Hát egy gyönyörű nagy gombatemplom tarka kupolája alatt nagyon sok lángoló, fényes Szent János-sárkány volt összegyülekezve. Mikor az első meglátta Palit, így szólt hozzá:

- Hát te, kis emberke, mi járatban vagy itt? - Akkor Pali elpanaszolta baját. Nagyon megsajnálta őt a Szent János-sárkányok, és azt mondták: - Gyerünk, segítsünk ennek az icipici kis fiúnak, hogy az icipici Mancit kiszabadítsa a villogó szemű, gonosz fekete hangyák hatalmából.

És ekkor a legnagyobb és legerősebb Szent János-sárkány, amelyik akkora kék lángot lehelt, mintha egy ház égne, azt mondta Palinak:

- Gyere, ülj a hátamra, akkor gyorsan odarepülünk.

Felült Pali annak a Szent János-sárkánynak hátára, és zúgva elindult a repülőraj a nagy Hangyavár felé. Hanem, miközben mindez történt, sok idő múlt el. Azalatt a kis Mancit a villogó szemű hangyaszörnyetegek behurcolták a nagy Hangyavár fekete kapuján, sötét alagutakon le az aranyterembe. Ott az aranyteremben a hangyakirály felült a trónjára, és maga elé hívatta Mancit. Aztán intett a szolgálóinak, és azok egy nagy kosárban szebbnél szebb hangyaruhákat hoztak.

Azt mondta akkor a hangyakirály:

- Ha a feleségem lesz, akkor ez mind a tied lesz, ha pedig nem lesz a feleségem, akkor nagy baj lesz.

De Mancit azt felelte:

- Egy életem, egy halálom. Nem bánom én, akármilyen nagy baj lesz is. Én nem leszek a te feleséged, mert én ha nagy leszek, a Pali felesége leszek.

Mikor ezt a hangyakirály meghallotta, olyan mérges lett, hogy lekapta a fejéről az aranykoronát, és úgy földhöz vágta, hogy csengve darabokra törött, mint egy pohár. Aztán azt parancsolta: Vigyétek ki a konyhába!

A Mancit ekkor kivitték a konyhába, és neki hangyacselédek kellett lenni. Mezítláb járt, és egész nap takarított, mosott meg főzött a hangyákra, és még éjszaka is felköltötték a kis hangyatojásokat dajkálni. Elhatározta, hogy meg fog szökni. Egy éjszaka felkelt, és ki is lopózott a nagy fekete kapuig, de ott az őrhangya elfogta, és fellármázta mind a hangyát. Visszavitték a király elé. A hangyakirály halálra ítélte Mancit. Már oda is kötözték egy tűhöz, hogy levágják a fejét. Már a hangyahóhér fel is emelte a kardját. Hát akkor egyszerre nagy zúgás hallatszik, és olyan vakító fényesség lett, hogy a hangyák mind behunyták a szemüket. Megérkeztek a lángoló Szent János-sárkányok. A hangyahóhérnak is be kellett hunynia szemét a nagy fényesség miatt, és ezért Mancit elszaladhatott, és odaszaladt Palihoz, és nagy örömeiben megölelte, megcsókolta.

- Gyorsan, Pali, öld meg a fekete hangyaszörnyetegeket! - kiáltotta Mancit.

De Palinak akkor eszébe jutottak a fekete hangyaszörnyetegek testvéreként lent Testvérországban, akik jók voltak, és őt kihúzták a gödörből, és azt felelte Mancinak:

- Kedves Mancit, nem szabad senkit se bántani, akármilyen rossz volt is, mert akkor az ő testvéreje is szenved lent Testvérországban, aki pedig jó és ártatlan.

Avval felültette Mancit a lángoló nagy Szent János-sárkányra, és kirepültek a Hangyavárból.

Akkor egyszerre csak borzasztó nagy ugatást hallottak fent a magasban, mintha az égből jött volna. De Pali mégis mindjárt megismerte.

- Ez a Néró - kiáltotta és felugrott. De a következő szempillantásban szétvált a fű a feje fölött, és egy borzasztó nagy kutyafej (egy elefátnál is százszor nagyobb) dugta le az orrát, és megszaglásztta a két icipici gyereket, aztán elkezdett örömeiben nyiszogni.

- Néró, kedves Néró, vigyél bennünket haza! - kiáltotta Pali.

Akkor Néró megfogta Palit meg Mancit vigyázva, óvatosan a szájával, és feltette a szőrébe, ahol jó meleg volt, és indult hazafelé. Mikor bementek a szobába, éppen vacsoraidő volt. Nyílik az ajtó, belép Ilap és Icnam kézen fogva, és leülnek az asztalhoz vacsorázni. De éppen szakasztott olyanok voltak, mint Pali és Mancit azelőtt, úgyhogy a szüleik se vették észre. Aztán bejött a Pali papája és a Schwarc úr is, és mind az asztalhoz ültek. És a Schwarc úr elkezdte mesélni, hogy a gyerekek milyen jók. És a Pali mamája is elkezdte dicsérni őket.

- Csakugyan - azt mondja -, mintha kicserélték volna ezt a két gyereket. Mancit se kényeskedik. Ezért holnap kap tőlem a Pali egy szép hintalovat, és Mancit egy nagy hajas kisbabát egy szép ágygal, melybe le lehet fektetni.

És ezt hallgatták a gyerekek a Néró szőrében, és nagyon búsultak, hogy nem őket dicsérik így, és nem ők fogják kapni a szép ajándékokat. Mikor vége volt a vacsorának, mindenki kiment a szobából, és a lámpát is eloltották, és ők ott maradtak a sötétben. Egyszerre csak látják, hogy az ablakon egy nagy, fényes Szent János-sárkány repül be, és annak a hátán ül Igazító:

- Azért, mert olyan bátrak voltatok a Hangyavárban, és olyan jók voltatok, hogy a villogó szemű fekete hangyaszörnyeteget nem bántottátok, azért én most megbocsátok nektek, és felviszlek a második liften, és újra akkorák lesztek, mint azelőtt voltatok. Gyertek, üljtek fel ti is a Szent János-sárkány hátára.

Akkor a két gyerek is felült Igazító mögé a nyeregbe, és a fényes Szent János-sárkány mind a hármukkal kirepült, és odarepült éppen ahhoz a mogyoróbokorhoz, amelynél lesüllyedtek Csudaországba. Ott szálltak mind a hárman, és Igazító odaállította a két gyereket éppen ugyanarra a helyre.

- Most csináljátok utánam, amit a kezemmel csinálok, és mondjátok utánam a verset:

*Hókuszpókusz - ezüst lótusz,
Icnam, Ilap hazatérjen,
Tündérvárás véget érjen,
Hókuszpókusz - ezüst lótusz.*

A gyerekek szépen utána csináltak mindent a kezükkel, és elmondták a verset. Hát abban a szempillantásban elkezdtek nőni felfelé.

- Nohát, most már mehettek haza - szólalt meg egy kis hangocska.

Lenéztek, hát egy fűszál végén meglátták az icipici Igazítót, aki csak akkora volt, mint egy szúnyog.

- Isten veled, kedves Igazító - mondták a gyerekek. - Köszönjük szépen.

Azzal elindultak hazafelé. Már akkor reggel volt.

Ügyesen belopóztak a hátsó ajtón a gyerekszobába. Mikor Icnam és Ilap őket meglátta, nagyon megörültek.

Hát egyszer csak hallják a mama hangját, ahogy jön a gyerekszobába.

Pali megijedt: - Jaj, istenem, bújjatok valahová el, hogy észre ne vegye a mama, hogy négyen vagyunk.

- Ne féljetek - mondta Icnam mosolyogva, és megfogta Ilap kezét, és belépett vele a nagy falitükröbe, amelyik a gyerekszobában volt. Mikor Pali mamája bejött, azt hitte, a másik kettő csak tükrözés a szobában.

- Jó reggelt, gyerekek - mondta a Pali mamája. - Elhoztam ám nektek az ajándékokat, amit tegnap ígértem.

És kipakolta a gyönyörű hintalovat meg a gyönyörű hajas alvóbabát meg a kis ágyat. Pali meg Manci szégyelltek magukat, hogy ők kapják ezt az ajándékot, amit Icnam és Ilap érdemeltek meg, és benéztek a tükörbe. De Icnam és Ilap visszamosolygott rájuk a tükörből, mintha azt mondták volna:

- Csak fogadjátok el. Ha olyan jók lesztek, mint mi voltunk, majd megérdemlitek.

És úgy is történt. Pali és Manci attól fogva éppen olyan jók voltak, mint fordított testvércéik. Nagyon boldogan éltek, és mikor nagyok lettek, Pali elvette Mancit feleségül. De még akkor is sokszor mentek ki a tóhoz, hogy legalább ott lássák néha a fordított Testvérországot.

PAUSZTOVSZKIJ HÓSTETT

A kisfiú színes ceruzákkal rajzolt. Nagyon gondterhes volt, feszülten töprengett valamin. Aztán felvetette fejét, rám nézett, és váratlanul könny buggyant ki szeméből. Végigpergett arcán, rácsöpögött a ceruzától maszatos ujjaira, és a sírástól elszorult a lélegzete.

- Pa - kérdezte suttogva -, miért nem találnak ki az emberek valami orvosságot, hogy ne haljanak meg?

Akkor mondtam el neki ezt a történetet.

*

Sebalin pilóta eltévedt a ködben.

A tengerészeti meteorológiai állomások azt jelentették, hogy hatalmas trópusi levegőtömegek közelednek Európa felé.

Tél volt. Hó nem esett, de a száraz falevelek zörrenése a jég törékeny ropogását juttatta a tengerparti város lakóinak eszébe. Ilyen zaj csakis télen szokott lenni.

Az angol Taylor és a német Georgi, a tengeri ködök és füstfátylak szakértői, pontos meghatározást adtak a ködről. „A meleg trópusi levegő, ha télen betör Európába, előbb kékes fátyollá változik, amely sok száz kilométerre elborítja a kontinenst, azután szitáló esővé alakul. Ez a köd nagyon tartós.”

Sebalin pilóta tudta ezt. Lent a Karadag szakadécai és csipkés csúcsai feküdtek, melyeket zuzmó és évezredek rozsdája takart. A hegycsúcsot köd borította. Nagy lendülettel csapódott a gránit hegyoldalnak, s aztán gigászi fehér folyamként szökkent az ég felé. E ködoszlop, mint egyetlen tájékozódási támpont körül keringett csökönyösen, széles körökben, villámgyors gépével Sebalin.

Egykedvűen, tompán zúgott a tenger. A vörös, kora téli nap félhomályban lebegett, s komor bronzszínen csillogott a repülőgép nedves szárnyain.

A repülőgép fülkéjében egy láztól égő kisfiú feküdt. Mellette az anyja ült, és valahányszor Sebalin hátrafordult, mély, szinte férfias redőket látott az asszony ajka körül.

A kisfiú haldokolt.

Sebalin a sztyeppre repült a fiúcskáért, és most a tengerparti város kórházába igyekezett vele. Három órával ezelőtt, amikor a kisfiút a repülőgépbe szállították, felhőtlen volt a száraz ég, és a bogáncson pókháló csillogott - semmi sem jósolt ködöt.

Sebalin tudta: ha két-három óra múlva sikerül is földet érnie, késő lesz, a fiúcska már menthetetlen. A köd sehol sem szakadozott fel.

A gép diadalmas üvöltéssel tépte a nyirkos és fojtó füstöt.

A fiúcska hánykolódott és félrebeszélt.

Sebalin hirtelen egy óriási, szélesebesen száguldó madár árnyékát pillantotta meg odalent. Repülőgép! A pilóta a magasba csapott.

- Lecsapják a ködöt! - kiáltott a repülőgépszerelő. - Mégis felszálltak!

Sebalin bólintott. A szembejövő gép ezüst szárnya megrebbent. Sebalin ráismert Sztavridi gépére.

Sztavridi a ködben szállt, és széles sugárban szórta maga mögött az elektromos port. A por magához vonzotta a köd részecskéit, s nagy szemű esővé változtatta a ködöt. Az első esőcseppek már ferdén verdesték a fülke üvegeit.

A köd leülepedett a mély szakadékokba, a napfényben már ragyogtak a Karadag nedves gerincei. Sebalin megpillantotta odalent az esőáztatta földet, amely csillogott-villogott, vakította a szemét.

Sebalin biztosan szállt le.

A repülőtérről a kisfiút kórházba szállították. Sebalin lassan mászott ki a gépből. Nem csodálkozott azon, hogy a repülőtér tele van pilótákkal, mint ahogy nem csodálkozott azon sem, hogy Sztavridi elébe repült. Tudta, hogy a köd szétoszlata bonyolult és drága dolog, de ezen sem csodálkozott: a kisfiú élete még drágább volt.

„De hát ki ez a kisfiú?” - tűnődött Sebalin. Meg sem kérdezte, amikor parancsot kapott a felszállásra.

Este az újságok különkiadásban számoltak be arról, hogy Sebalin pilóta egy hétéves fiúcskát szállított be agyrázkódással a városba. Az orvosok csaknem reménytelennek tartották a kisfiú állapotát, de kijelentették, hogy teljes csend és nyugalom esetén még van esély a gyógyulásra.

Egy órával az újságok megjelenése után az utcákon kiragasztották a városi tanács rendeletét, amely a város minden polgárát a legnagyobb csendre intette. Rendőrőrszolgálatok szüntették meg a forgalmat a kórház környékén.

De ezek az intézkedések fölöslegesek voltak. A város parancs nélkül is visszafojtotta lélegzetét. S annál tisztábban hallatszott a tenger, a szél és a száraz lomb hangja.

Az autók lopakodva haladtak a külvárosokon át. A sofőrök, akik hozzászoktak a hangos berregéshez és túlköléshez, oly némán ültek a sötét vezetőfülkében, akár az összeesküvők.

A sofőrök bösz haraggal rontottak egy „fazéknak” csúfolt, ütöttkopott taxira. A kocsi váratlanul, fülsértően pufogni kezdett. A sofőrök öklüket rázták utána, és sziszegő suttogással kiáltozták: „Süllyedj el, ördög fazeka!”

A rikkancsok sem kiáltoztak. A hangszórókat kikapcsolták. A pionírok csendfenntartó osztagokat szerveztek, de ezeknek az osztagoknak alig akadt munkájuk.

Csendbontás nem fordult elő, ha eltekintünk egy lámpagyújtogató jelentéktelen esetétől, aki öreg és víg kedélyű ember volt.

Ment, mendegélt, és egy dalt cifrázott, mert a tengerparti város szerette az éneket és a nevetést.

A lámpagyújtogató maga költötte dalait:

*„Ég a lámpa, nem kell csillag,
Nem kell csillag az égen.
Milyen jó és nyugodalmas
Nem kullogni sötétben.”*

A pionírok megállították az öreget. Csendes beszélgetésük rövid ideig tartott, utána pedig a kaptos lámpagyújtogató leült a kocsútra, nyögve lehúzta cipőjét, és lábujjhegyen hazafelé indult, városszéli magányos háza felé. A mellékutcákban megfenyegette ujjával a járókelőket, és rájuk pisszegett. Otthon a macskát bezárta a kamrába, hogy ne nyávogjon, zsebéből kihúzta ódon óráját - egy vastag, hagymaszerű jószágot -, meghallgatta hangos ketyegését, letette az asztalra, párnát borított rá, és megfenyegette az öklével.

A másik esetet, amely a kikötőben játszódott le, sokáig tárgyalták az egész partvidéken.

A tengeren régi időkből való, kiszolgált teherhajók is jártak. Csikorogva és a hullámokon nehézkesen bukdácsolva úsztak el a takaros gőzösök mellett, és barátságatlanul sandítottak feléjük. A motoroshajók csavarjukkal sisteregve szeltek a habokat, és éjjelente úgy suhantak a látóhatár peremén, mint megannyi világító rakéta.

Egy ilyen régi gőzös, a „Tenger napszámosa”, tetőfedőlemez-rakományával ahhoz a városhoz közeledett, amelynek kórházában a kisfiú feküdt.

Tíz mérföldre a parttól rádiógramot kapott a hajó a kikötő parancsnokától. A parancsnok közölte, hogy a rendkívüli körülmények folytán, a lemezek kirakása a kikötőben bizonytalan ideig tilos.

Két mérföldre a kikötőtől egy másik rádiógramot kapott a hajó, amely előírta, hogy a kikötésnél szigorúan tartózkodják a hajókürt használatától - a „Tenger napszámosa”-nak sívító kürtjelét jól ismerte mindenki.

A „Tenger napszámosa”-nak legénysége, amely - mint a tengerészek általában - hajlamos volt a tréfálkozásra, találgatásokba merült. De vidám hangulatuk ellenére, az emberek nyugtalanok voltak: a két parancs közti kideríthetetlen kapcsolat azt sejtette, hogy a kikötővárosban fontos eseményeknek kellett történniük.

Mikor a „Tenger napszámosa” beért a kikötőbe, egy motorcsónak siklott melléje. A kikötő parancsnoka felkapaszkodott a fedélzetre, és a kapitány fülkéjébe ment.

Amikor kilépett a fülkéből, egy titokzatos mondat foszlánya ütötte meg a matrózok fülét:

- ...kórházunk egészen a tengerparton fekszik...

A „Tenger napszámosa”-nak kapitánya felsietett a parancsnoki hídra, és kurtán elrendelte, hogy a hajó menjen ki a révbe, és ott vessenek horgonyt. Nincs vita! Kirakodás nem lesz!

A legénység zúgolódott. Erre a kapitány összehívta a matrózokat a hajó orrába, és felolvasta az újságok közleményeit a kisfiúról.

- Értsétek meg - mondta a kapitány -, a városban nem szabad lármázni. A rakományunkhoz most nem nyúlhatunk.

De a „Tenger napszámosa”-nak ez a várakozása nem hasonlított a megszokott, unalmas, révbeli veszteglésre. Senki sem ismerte a kisfiút, de mindenki megható gyengédséggel beszélt róla.

Ez a várakozás tele volt naiv és szomorú elbeszélésekkel és töprengésekkel. Egymás kezéből tépték ki a partról kapott újságot. Az ismeretlen fiúcska sorsán érzett titkos aggodalom ellenére, melyet húsz évvel ezelőtt még nevetségesnek, sőt, teljesen érthetetlennek tartottak volna a matrózok, mindenkiben büszkeség támadt.

Magukra voltak-e büszkék, vagy a kikötő parancsnokára - a tengerészek maguk sem tudták eldönteni. De amikor a kikötő parancsnokával találkoztak, lekapták sapkájukat, és sokáig nézték kifényesedett kék zubbonyát.

A város visszafojtotta lélegzetét. A város hallgatott. S ez a hallgatás a magányosság és frissesség érzésével töltötte el az embereket. Olyan volt, mint amikor a sarkig tárt ablakokon beárad a reggel, és mélységes csenddel, napfénnel hatol be a mély álomból ébredő test valamennyi pórusába. A fáradtságtól és a nikotin nedveitől megtisztult elme szélesebben szárnyal, a látóhatárok hátrább siklanak, és szertefoszlanak, s új partok, fokok, földek tárulnak fel, új táplálékot nyújtva a költői ihletnek.

A város hallgatott, és annál tisztábban hallatszott a tenger, a szél és a száraz lomb hangja. Különösen hangosan zizegtek a platánok rózsaszín levelei. De semmi sem versenghetett a hullámverés ágyútüzeivel.

A kisfiú betegségének harmadik napján a város újabb megpróbáltatást élt át. A kikötői árbocra viharlobogó szökkenet fel. A tenger felől vihar közeledett, amely úgy dübörgött, mint száz meg száz gyorsvonat, borzasztó vihar, amilyen a felhőtlen égből tör ki. S a vihar előhírnökeként: az ég tűrhetetlen, jeges ragyogással kéklott.

A városi tanács egy másik, rendkívüli felhívással fordult a lakossághoz. Ebben arról esett szó, hogy intézkedéseket fogantatosítottak az emberi akarattól független láрма: a természeti zajok kiküszöbölésére. Ernst feltaláló irányításával a kórházban csakhamar befejeződik annak a berendezésnek a felszerelése, amely teljesen kikapcsolja a külső zajokat.

A vihart éjjelre várják, és erre az időre működésbe kell helyezni a készüléket, amelyet „csendernyő”-nek neveztek el.

A kórházban gyorsan és ügyesen dolgoztak a szerelők. Nem volt sok idejük. A szél már magas és átlátszó felhőfoslányokat kergetett a város fölött. A vihar közeledett. Az első szellőkések végigszáguldottak a város terein, és kupacokban separték a kemény, őszi avart a kerítések tövébe.

A kisfiúnál éjszakára várták a krízist, és éjszaka kitört a vihar. A tenger pusztító erővel zúdult a partokra; rekedten dübörgött, a sirályok tehetetlenül vijjogtak.

A föld megremegett, a hajókémények füstje elnyújtott sivítással separt végig az utcákon.

Néhány perccel a vihar első dübörgése előtt Ernst bekapcsolta a „csendernyő”-t. Ernstnek megengedték, hogy belépjen a kórterembe, ahol a kisfiú feküdt, s ellenőrizhesse a berendezés működését.

A dühögő vihartól szinte süketen, lassan ment felfelé a lépcsőn. A csend annyira tökéletes volt, hogy Ernst világosan hallotta a levegő susogását saját tüdejében. Belépett a kórterembe, a lámpák tompa fényében fürdő némaságba. A vihart csak a padló rezgéséből lehetett sejteni, amely remegett a közeli hullámveréstől.

De Ernst ezt sem vette észre. A kisfiút nézte. A fiúcska félig nyitott szájjal feküdt, és mosolygott álmában. Ernst hallotta szabályos, könnyű lélegzését. Megfeledkezett a „csendernyő”-ről, a viharról, nem vette észre az orvost és a fehér köpenyes fiatal asszonyt sem. Az asszony a kisfiú ágyánál ült, és Ernst csak később emlékezett vissza, mennyire meglepődött azon - bár csak egy pillanatra -, hogy a szeme könnyes volt, s a könny lassan hullott a térdére.

Az asszony felemelte a fejét, és Ernst rádöbbsent, hogy az anya ül előtte. Az asszony felállt, és odament Ernsthez.

- Életben marad - mondta, és váratlanul elmosolyodott; tekintete valahová a messzeségbe, Ernst háta mögé révedt. Ernst hátrafordult. Nem volt mögötte senki.

- Ön nagy ember - mondta az asszony. - Mennyire hálás vagyok önnek!

- Nem vagyok nagy ember - válaszolta Ernst zavartan. - Nagy időket élünk, és én ugyanolyan nagy vagyok, mint országunk bármely dolgozója. Nem nagyobb. Ugye, ön most boldog?

- Igen!

- Látja - mondta Ernst -, boldogságot építeni - ez magasztos feladat. Ezen munkálkodik egész országunk. Nincs miért hálálkodnia.

Fél óra múlva a város megtudta, hogy a fiúcska meggyógyult.

A rádió, a viharral küszködve, kiröpítette a hírt az éjszakába, az óceánokra, az ország minden zugába.

A csendrendeletet visszavonták.

Az elcsituló vihar zúgásába belehasítottak a hajók üdvözlő kürtjelei, az autódudák búgása, a házakra feltűzött lobogók csapkodása, a zongorák csengése és a lámpagyújtogató újabb együgyű dalocskája:

*„A körutakat már fénybe borítottam,
Vén ember létemre, tüzes újbort ittam!”*

A városban ünnepélyt rendeztek. A viharra, mint mindig, tökéletes szélcsend következett. A megbékélt tenger száz és száz mérföldön nyaldosta a fövenyt, a szétáradó fény szivárványszínekben fürdette a kavicsokon megtörő, juharlevelekből vöröslő, átlátszó vizet, mely a lenyugvó napot himbálta tükrén.

Ha jártak valaha kora télen a tengerparton, bizonyára emlékeznek ezekre a reggeli álmra hasonlító napokra, mikor oly könnyű a lélegzet, bizonyára emlékeznek erre a vihartól megtisztult, kékes levegőre, amikor a távoli, rozsdás csúcsok füzéreként sorakoznak a tenger fölött, s a tenger óvatosan teríti lábuk elé a napsütötte fodrokat és a vékony ködfátylat.

A „Tenger napszámosá”-nak matrózai hallották meg először, amint a csendes víz felett előmlött Beethoven szimfóniája. Úgy rémlett, a hangok, mint valami magas és lágy hullám, felemelték a hajót, s ezért érthető volt, hogy a fedélzetmester az orrba futott: meg akarta vizsgálni, nem szakadt-e le a hajó horgonyáról.

Este befutott a kikötőbe egy angol hajó, az „Osszián dala”. Legénysége, melyet meglepett a város ünnepélyes külseje - a város fényzuhataghoz hasonlított, amely a hegyekről a csendes tengerbe ömlött -, udvariasan érdeklődött a kikötő parancsnokánál, hogy mi történt. A kikötő parancsnoka világosan s röviden válaszolt.

Ugyanekkor Sebalin pilóta kilépett a lakásából. Messze a hegyek közt már leesett a hó, és a magasan álló hold hűvösen csillogott a hólepte, ezüstös mezők fölött.

A kertben egy asszonnyal találkozott. A kisfiú anyja volt. A pilótához indult, hogy köszönetet mondjon fia megmentéséért.

A lámpák fényében, az éj homályában meglepte Sebalint az asszony sápadtsága és örömteli szépsége. Átkarolta a pilóta nyakát, megcsókolta, és Sebalin olyan csípős üdeséget érzett, mintha dér párolgott volna el ajkán.

Kézen fogva mentek le a városba, mint a gyermekek, és egyszerre pillantották meg az angol gőzös árbocán levő villanylámpák hunyorgó fényét. Sebalin megállt. Leolvasta a morzejeleket, és hangosan tolmácsolta az angolok üzenetét:

- „A szovjet hajók legénységének. Gratulálunk, és szívből irigyeljük azokat a tengerészeket, akiknek ilyen gyönyörű hazájuk van.”

A kisfiú abbahagyta a rajzolást, letette a színes ceruzákat. Arcán felszáradt a könny, csak a szempillái voltak még nedvesek. Felnevetett, és megkérdezte:

- És kinek a kislánya volt? Mindenkié?

- Persze hogy mindenkié - feleltem. Ez a kérdés váratlanul ért.

HANS FALLADA AZ ARANYTALLÉR TÖRTÉNETE

Volt egyszer egy kislány, Anna Barbarának hívták, nem volt neki se apja, se anyja, mindketten régen meghaltak. Vénséges vén nagyanja nevelte, aki öregségére bizony kicsit furcsa lett. Mert valahányszor Anna Barbara elmesélt valamit nagyanyjának, vagy kért tőle, vagy panaszkodott neki, az öregasszony csak annyit felelt rá:

- No igen, kislányom, ha mienk volna az aranytallér, semmi bajunk se volna. De mivel nem a mienk, és senki sem adja nekünk, úgy kell viselnünk az életet, ahogyan van.

És éppen így, bármit mondott is neki Anna Barbara: - Nagymama, felsebeztem a térdem -, vagy: - Nagymama, a tanító azt mondta, hogy jól feleltem -, vagy: - Nagymama, a macska belenyál a tejfölszékbe - az öregasszony egyre csak azt hajtogatta:

- No igen, kislányom, csak volna mienk az aranytallér.

De amikor Anna Barbara faggatta nagyanyját, hogy milyen is az az aranytallér, és vajon nem lehetne-e szert tenni rá, az anyóka titokzatosan megrázta a fejét, és azt mondta:

- No igen, kislányom, ha olyan egyszerűen meg lehetne szerezni, már a mienk is volna! Egész életemben futottam utána, és még csak meg sem pillantottam. És a te édesanyád, az sem járt másképpen. De veled talán másképp lesz, mert te karácsonykor születted, és szerencsegyerek vagy.

Nem tudott meg Anna Barbara ennél többet az aranytallérról, míg egyszer egy hideg téli éjszakán nagyanja ágyba nem feküdt, és meg nem halt. De mielőtt meghalt volna, hirtelen felült az ágyban, élesen rátekintett Anna Barbarára, és azt mondta:

- Hát én most meghalok, Anna Barbara, temetess el engem a temetőben, fejtől a szüleidnek. Semmiképpen se máshol.

Anna Barbara megígérte.

- És ha már eltemetted, ne maradj itt a mi kunyhónkban. Zárd be, és menj világgá. És csak ott állapodjál meg, ahol az embereknek van aranytallérjuk. Szolgálj érte addig, amíg csak meg nem kapod - ha tíz vagy húsz évig tart, akkor is. Mert nem lehetsz soha boldog, míg a tied nem lesz. Megígéred nekem?

Anna Barbara megígérte. S akkor a nagymama megbékélten elnyújtózott az ágyban és meghalt. Eljöttek aztán a falubeliek, és segítettek Anna Barbarának, és eltemették a nagymamát éppen ott, ahol akarta: fejtől gyermekeinek. De amikor a temetésnek vége volt, és az emberek mind hazamentek, Anna Barbara egyedül maradt a temetőkapuban - kis motyóját kendőbe kötve szorongatta a kezében -, és nem tudta, hogy hova menjen. A kunyhójukba nem mehetett vissza, azt megígérte a halott nagymamának, de világgá menni félt. Jéghideg téli nap volt, magasan állt a hó, és Anna Barbara máris úgy fázott, mint egy sovány szabócska.

Ahogy így álldogált, és nem tudta, hogy mitévő legyen, egy szánkót látott közeledni, fehér ló volt elébe fogva, és egy hosszú, sárgás bőrű ember ült rajta. Mindketten olyan különösek voltak, hogy Anna Barbara bár félt és szomorkodott, mégis már-már elnevette magát. Mert a szánkó maga nem volt más, mint egy nagy, öreg zabos láda, amit szántalpra tettek, és a hosszú, penészszerű férfi olyan sovány volt rajta, hogy Anna Barbara a szán döccenéseiben

hallani vélte a csontjai zörgését. Arcán nem látszott egy falatnyi hús sem, és a két orcája úgy beesett, hogy a téli szél keresztülfújta rajta.

Sovány volt ugyan a férfi, de mi volt ez ahhoz képest, amilyen sovány volt a lova! Mert az olyan agyonéheztetett gebe volt, hogy lépésről lépésre dülöngélt, majdhogya el nem esett, és fejét, erőtlenül, olyan mélyen a lába közé lógatta, hogy a pofája csíkot húzott az út haván.

Ahogy a szán a temetőkapu elé ért, megállt a fehér ló, minthogyha nem is tudna már továbbmenni, s így a szán is megállt. A szerencsétlen pára fájdalmasan rámeredt Anna Barbarára, azzal a mindent látó fehér tekintettel, s ugyanakkor a férfi is ránézett, de az ő tudó tekintetében sárgán égett a harag.

Egy darabig csak nézte ez a csont-bőr ember Anna Barbarát, s aztán nyekergő hangon kérdezte:

- Miféle lány vagy te, hogy itt állsz a temetőkapuban, és fázol, mint egy hasáb fa a téli erdőben? Biz én jobban vigyáznék az én drága testmelegemre, nem hagynám, hogy csak úgy elfújja a keleti szél.

Anna Barbara erre elmondta a férfinak, hogy árva, és hogy a legeslegutolsó rokonát, a nagyanyját temette el. Most hát világgá akar menni, és szolgálatot keres, ahol az aranytallért elnyerheti.

- Úgy, úgy - mondta a karó-sovány férfi, és töprengve törölgette csontkezeivel vékony orrát. - Csakugyan szorgalmas vagy, becsületes, takarékos, korán kelő, későn fekvő, és mindenekelőtt igénytelen, ami az ételt illeti?

Anna Barbara bizonygatta, hogy ilyen ő.

- Akkor ülj fel a szánra - mondta a sovány férfi. - Jól kifogtad: éppen egy kis szolgálólányt keresek, aki nekem és Szorgalmatos nevű lovamnak gondját viselje.

Anna Barbara azonban tétovázott, és megkérdezte, hogy hívják, hol lakik, és hogy bizonyos-e, hogy a szolgálatért megkapja tőle az aranytallért.

Azt mondta erre az ember:

- Zsugori János a nevem, és abban a nagyközségben lakom, amit úgy hívnak: Akárhól. Ami pedig az aranytallért illeti, bizonyosan megkapod tőlem, ha három évig hűségesen szolgálsz.

Az ember egészen barátságosan felnevetett, ám a hangja olyan volt, mint a kecskebak mekegése, és a fehér ló olyan vészjóslón forgatta a szemét, és úgy csapkodott kurtára kopott farkával, hogy Anna Barbara félni kezdett.

De még idejében megfontolta magában, hogy máskülönben hova is menne, és hogy valójában nagy szerencséje van: már az első helyén rátalál az aranytallérra, hisz anyja és nagyanyja hiába kereste egész életében.

Feldobta hát a szánkóra a batyuját, és maga is gyorsan beleugrott. Megharagudott erre Zsugori János, és így korholta:

- Mondhatom, jól kezdted, összetöröd az én drága szánkómat. Ülj csak szép lassan hátra, drága dolog a fa!

És amikor a lány szomorúan visszanézett a temetőre, s a nagyanyjára gondolva nagyokat sóhajtott, újra csak megpirongatta:

- Szép lassan, óvatosan lélegezz, hogy a tüdőd ne kopjék túlságosan. Csak egy tüdőd van, és ha odalesz, senki sem ad másikat.

Azzal megbiztatta ostorával a fehér lovat, s az lassan, végtelenül lassan emelgetni kezdte a lábát, s ők, akár a csiga, útnak eredtek, kifelé a faluból. Először a temető tűnt el, aztán elvonultak a kovácsműhely előtt, majd a pék következett, ahol a tűzre való fát hegymagasságig rakták az ajtó mellé - s aztán már kinn is voltak a faluból.

Lassan havazni kezdett. Eleinte csak magános hópihéek szállingóztak alá az égből, de hirtelen megsűrűsödtek a hópelyhek, s végül olyan sűrű lett a havazás, hogy az egész tájat eltakarta. Se fát, se házat, se utat, se ösvényt nem látott többé Anna Barbara, és egyre-másra azon töprengett, hogy ekkora hóviharban hogyan is találják meg a helyes utat.

De valahányszor csak megkérdezte új gazdájától, hogy merre van az az „Akárhó” falu, az csak annyit válaszolt rá: hát akárhol! És az öreg, agyonéhezett fehér ló egyre inkább nekiiramodott, a szántalpak már alig-alig érték a sustorgó havat, és Anna Barbara úgy érezte, mintha nem is a földön járnának, hanem a táncoló pelyhek között a levegőben, és a fehér lóból se látott már többet, mint futó árnyékot. Már-már elfogta a félelem, keresztülnézett a szánkó peremén, és úgy vélte, hogy táncoló hópelyhek fergeteges mélységébe lát, de aztán újra rátekintett kísérijére és megnyugodott. Mert Zsugori János kimérten tartotta a gyeplőt, egyszer-másszor azt mondta, hogy „hó” vagy: „no”, és úgy tett, mintha ez a fergeteges szánút nem volna éppen különleges.

Anna Barbarának végül mégis úgy tetszett, mintha a szántalpak egyre mélyebbre süppednének. A hóviharon át látni vélte öreg fenyők körvonalát, s akkor a fehér ló egy utolsó döccenéssel megállt, és lehajtotta nyomban két lába közé a fejét, mintha az éhségtől azonmód összerogyna.

- Hát újra otthon vagyunk! - mondta Zsugori János, de ahogy Anna Barbara a havazásba kikémlelt, nem látott házat. Valami ugyan kilátszott a hóból, egy kupac öreg, rossz szalma.

- De hát hol van a házunk? - kérdezte Anna Barbara kíváncsian.

- Ott - bökött rá a szalmakupacra Zsugori János. - Most ugorj - parancsolta -, és segíts kifogni Szorgalmatos fehér lovamat. Azután majd bemegyünk a házba, és szépen megvacsorázunk.

Így aztán fagyott kezükkel addig oldozták-bogozták a szíjakat, míg végül leszerszámoltak.

Anna Barbara újra körülnézett, hogy vajon hol lehet a ló istállója. De Zsugori János egyszerűen csak rászólt: - Feküdj le, Szorgalmatos! - és a fehér ló azonmód lefeküdt a mély hóba, hogy teste gödröt vájt bele. - Úgy, úgy - és most fedd be hóval... - parancsolta Zsugori János.

Az öreg gebe, mint golyót forgatta a szemét, és kivicsorította hosszú sárga fogait, de ez mit sem használt: teljesen betemették hóval.

- Mégiscsak a tél a legjobb évszak - nevetett fel Zsugori János, mihelyt készen lettek. - Megtakarítja a szénát, és még az istálló gondját is leveszi a vállamról. Itt fekszik szépen, a derék Szorgalmatos, és a fagy frissen tartja, el sem romolhat, és ha ismét szükségem van rá, elég ha csak egy kis forró vizet töltök az orrába, mindjárt újra lélegzeni kezd... Igen, igen, mindenki szeretne takarékoskodni, de ahhoz bizony érteni kell! Tőlem sokat tanulhatsz, Anna Barbara!

A lány bizony szívből szánta a fehér lovat, hogy ott kellett feküdnie étlen-szomjan a hideg hóban. De nem mert szólani, hanem csendben követte urát, aki már fel is mászott az öreg szalmakazalra, és most egy nagy, sötét lyuk előtt állt, ami a földbe vezetett.

- Úgy, úgy - dörzsölte a kezét Zsugori János -, ez itt egyben kéménye, ajtaja és ablaka a háznak. Buták az emberek, hogy drága pénzért kőházat építenek a föld színén, amikor olyan egyszerű, és mennyivel kevesebbe is kerül, bemenni a földbe. Most hát gyere velem, de várj, míg hívlak, másképp még a fejedre esel!

Azzal hosszú, aszott lábát beledugta a lyukba, leereszkedett, és hopp - már el is tűnt. Anna Barbara csak fojtott, egyre halkuló zörgést hallott a mélyből. Rettegés fogta el, és a legszívesebben elszaladt volna, el innen, első szolgálata első órájában. De hova legyen, ebben a hóviharban? Csak megfagyna út közben, belesüppedne a hóba!

Így aztán, amikor a mélyből felhangzott egy gyenge kiáltás, úgy, ahogy látta, lábbal előre, leereszkedett. A sötét nyílásban száguldvá csúszott lefelé, csukott szemmel, egyre mélyebbre és mélyebbre. Hosszú-hosszú ideig tartott, de végül is Anna Barbara egészen puhán földet ért, valamin, ami úgy tetszett neki, hogy széna lehet.

Az is volt, látta, amikor kinyitotta a szemét.

- Gyere már - szólt rá Zsugori János bosszúsan. - Elég sokáig kéretem magad. Mától fogva, gyere nyomban, ha hívlak.

Azzal kézen fogta Anna Barbarát, és kivonszolta a homályos helyiségből, ahol a szénán ült, és egy függönyön át egy óriási, fényesebben megvilágított terembe vitte.

Anna Barbara ismét rettenetesen megijedt, mert ahogy beléptek, a terem bejáratánál jobbról és balról két nagy, bozontos, izzó szemű kutya ült - nagyobbak voltak a borjúnál, és vastag vasláncukat csörgetve, fogukat vicsorítva támadtak Anna Barbarára.

- Pokol kutyái, nyughassatok! - kiáltott rájuk Zsugori János, és a kutyák dühös mormogással, nyomban meghátráltak.

- Ez itt Anna Barbara, itt marad nálunk. Ti nem bánthatjátok, csak ha a tudtom nélkül el akarna menni.

A kutyák szikrázó szemmel meredtek Anna Barbarára, és piros nyelvükkel nyalдостák vörös pofájukat.

- Ez itt a pokol két kutyája - fordult Anna Barbarához Zsugori János. - Irigységnek hívják az egyiket, a másikat Mohóságnak, apámtól, az ördögtől kaptam őket. Fáradhatatlanul vigyáznak arra, hogy senki az én szegényes kis birtokomat meg ne lopja, és ezenfelül más hasznuk is van.

- Kutyák! - kiáltotta, és fázósan dörzsölgette a kezét - már megint lusták voltatok. Hideg van ebben a csarnokban, fűtsetek, de tüstént!

Erre a két kutya, Irigység és Mohóság, leült a hátsójára, és kitátotta óriási száját - és azon nyomban hatalmas lángnyelvek törtek elő belőlük. Mert a kutyák, ha akarták, tüzet tudtak lehelni.

- Úgy, úgy - mondta Zsugori János, és olyan elégedetten dörzsölgette csontos kezét, hogy hallatszott a ropogása. - Most már egykettőre melegünk lesz. Igen, ki hinné, hogy ezek a pokol kutyái, ez az Irigység, vagy az a Mohóság, hogy be tudnak fűteni az embernek, - pedig így van! Gyere, együnk valamit. - Azzal Zsugori előrement a csarnokba, melyet enyhe zöld fény világított meg.

Anna Barbara eleinte nem tudta, honnan jön a fény, később azonban észrevette, hogy sok-sok ezer szentjánosbogár ül a mennyezeten és világít.

- Nézd csak meg a világítást - mondta Zsugori János elégedetten. - Igen, ez aztán ügyes. Lámpatöltőgetéssel meg tisztogatással nálam nem mocskolod össze a kezedet. Vannak itt olyan hétpróbás szentjánosbogarak is, amik lidércfényükkel már nem egy lelket letérítettek a jó útról, és a mocsárba vezettek.

Anna Barbarát elöntötte az aggodalom, és azt gondolta magában: - „Ez a Zsugori János sötét, gonosz ember, lehetetlen, hogy legyen neki olyan szép aranytallérja, amilyent anya és nagyanya egész életükben kerestek! Jaj, nem akartam, nem lett volna szabad ezt a szolgálatot elvállalnom - itt, ebben a barlangban, ahova sohasem sűt be a nap, ahol egyetlen virág se nyílik, madár nem énekel, nem húzom én ki három éven át!” És borzadva tekintett az öreg, elnyűtt, szétesett ócskaságokra, amelyek véges-végig ott heverték a fal mentén.

Csakugyan különös egy helyiség volt az, amelyen a kis Anna Barbara vezetőjével áthaladt! Úgy tetszett, hogy a csarnok végtelen hosszú, és bármennyit mentek is előre, akkor se látszott a vége, és a bejárat, ahonnan elindultak, már messze-messze volt, úgyhogy a két pokolbeli kutya, nagy, mint a borjú, most akkora se volt, mint két macska. A csarnokfal mentén mindenféle ócska, öreg holmi hevert, nagy kupacokban, amit csak el lehetett képzelni: szakadt cipőhegyek, lógó belű öreg matracok, tornyokban, eldobott üvegek piramisai és még sok-sok millió ilyen-olyan elhasznált vacakság - és mindenekfölött papír és papír.

- Ugye, csodálkozol, Anna Barbara - vihogott Zsugori János. - Ezt én mind a föld feletti útjaimon gyűjtöm össze. Nem vagyok többé egészen szegény ember. Szép, hasznos holmik ezek! - Vigyorgott, s úgy vicsorgatta hozzá hosszú, sárga fogait, hogy Anna Barbara megint megborzadt tőle. - Az emberek azt hiszik, hogy ezekre a dolgokra nincs szükségük többé, elhajítják, és elfelejtik őket. De én megőrzök mindent, mert semmi feledésbe nem megy ezen a világon. Vannak itt csizmák, amelyekkel egymást megtaposták, matracok, amelyeken lustálkodtak, palackok, amelyekből míg ittak, azt mondták: „egészségedre”, s közben magukban rosszat kívántak egymásnak; és itt van a világ töméntelen papírja, amelyen tanúsították, hogy a fehér fekete és a jog jogtalanság.

Anna Barbara nem szólt egy szót sem, de egyre szomorúbban ment tovább. Eljött az új szolgálat első estéje, de a legszívesebben azt szerette volna, ha ez volna az utolsó, és azt gondolta magában, hogy az előtte álló három év alatt meg kell hogy szakadjon a szíve.

- Úgy, most eszünk valami finomat - mondta Zsugori János, és keresgélni kezdett a zsebeiben.
- Várj csak, jó falatot hoztam.

A csarnokfal egy kis fülkéjéhez értek, amely olyan volt, mint egy szobácska, fala körös-körül nehéz tölgyfa ajtókból állt, vastag vaspántokkal, nehéz acélreteszekkel, óriás függő lakatokkal. Vajon mit zárhat ez a három ajtó - kíváncsiskodott magában Anna Barbara, de - gondolta magában - három év alatt úgyis kitapasztalok mindent.

Közben Zsugori János előszedte a zsebéből, ami csak egy jó estebédhez szükséges: egy darabka száraz kenyérhéjat, egy szalonnabőrt, ami a hamuban maradt, és egy félig rohadt almát.

- Finom estebéd, szemét-szájat csiklandó estebéd! - dicsérgette Zsugori János.

- De vigyázva együnk ám, másképp elrontjuk a gyomrunkat. - Azzal késével apró darabokra vágta a kenyérhéjat. De Anna Barbara arra gondolt, hogy egy pirinyó vaj és egy karéj maga süttötte kenyér van a motyójában, sietve azt mondta, hogy ma este nem éhes.

- Ahogy akarod - mondta egykedvűen Zsugori János, és a szalonnabőr és egy kenyérdarabka kivételével gondosan visszatett mindent a zsebébe. - Gondolj azonban arra, hogy holnap már nem eszünk ilyen kiadósan, mint ma. - És a szalonnabőrrel végigdörzsölte a száraz kenyeret. -

Ó, ez aztán finom falat! - kiáltott fel. - Az emberek buták, azt hiszik, hogy a szalonna arra való, hogy megegyék. Pedig csak éppen ízt kell adni vele, s már akkor is olyan erőt ad az étel, hogy alig lehet elviselni. Nekem egy ilyen kis darab szalonnabőr majd egy évre elegendő.

Azzal zsebre tette a bőrdarabkát, bekapott még egy morzsa kenyeret, hosszan rágta, és azt mondta közben:

- Aki jól megrágja - már vérévé váltja; jaj, de milyen jól laktam - s annyit evett, hogy attól egy veréb is éhen maradt volna.

Majd hirtelen felugrott, és azt mondta:

- Most megmutatom, hogy hol fogsz aludni. Holnap reggel kezdődik a munka.

A fülke legkisebb zugába vezette Anna Barbarát - messziről úgy tetszett, mintha csak egy rés lenne két kődarab között. De közeledve a rés egyre tágult és tágult, s már olyan volt, akár egy kis kamra. Összevisszaság és por volt a kamrában, a pókok hálóiakkal keresztül-kasul fonták, és a földön hervadt levelek hevertek.

- Úgy ám - mondta Zsugori János barátságtalanul -, itt akár húsz szolgáló számára is akad függőágy, és takaró is, annyi van, amennyit csak akarsz.

És Anna Barbara abban a pillanatban látta, hogy amit ő pókhálóknak vélt, valójában függőágyak, és hogy a földön fekvő hervadt levelek: barna takarók.

- Aludj el gyorsan, Anna Barbara! - sietette Zsugori János - reggel korán munkához kell látnod. És ne himbáld magad úgy a függőágyban, a jó dolgokat meg kell szépen becsülni.

Azzal kiment, és Anna Barbara sietve lefeküdt, olyan fáradt volt. El is aludt nyomban, és álmában mellé ült a halott nagymama, és azt mondta:

- A legjobb úton vagy, gyermekem, te nem fogod elszalasztani az aranyallért.

Anna Barbara tagadólag rázta a fejét, és meg akarta mondani, hogy ez a hely egyáltalán nem tetszik neki. De ettől a függőágy himbálódzni kezdett, és egyre gyorsabban és magasabban himbálódzott.

- Még kiesem - gondolta álmában Anna Barbara, és akkor valóban kiesett.

Minden tagja fájt, kinyitotta a szemét, és ott állt előtte Zsugori János. Maga a földön feküdt, és a függőágy kötelei szakadtan lógtak.

- Mégiscsak himbálódtál - mondta Zsugori János. - No, eddig nem sok hasznodat vettem. - Gyere, odafönt már reggel van, és most megmutatom, mi a munkád.

Azzal előrement a fülkében, a három vasveretes ajtóhoz. Az egyiket kinyitotta, egy pincébe értek, ahol kétoldalt hordó hordó mellett sorakozott. A pince közepén volt egy asztalka. Az asztalkán egy kendőcske, egy kenyerecske, egy csészécske és egy üvegecske. A sarokban egy szalmazsák, takaróval.

- Nézd csak - mondta Zsugori János -, a hordókban rengeteg rézpénz van, de mert hosszú ideje áll itt, piszkos és rozsdás. Tisztítsd meg, ragyogó fényesre, az a dolgod. A kendőcskével dörzsöld, az üvegcseben van egyfajta víz, amely leviszi a piszkot. De valahányszor csak sírnod kell, sírj bele az üvegbe, mert attól a tisztítóvíz különösen erős lesz. A kenyerecske a tied, hogy legyen mit enned, a csuprocskában van egy kis tej számodra - nem fogynak el soha. De sohase edd meg vagy idd ki mind, mert akkor egyik sem újul meg, és te éhen pusztulsz. Most pedig igyekezz, fogj munkához, lányom. Mire minden rézkrajcárt megtisztítottál, hogy

egyetlen egy folt sem marad rajta, letelik az első év, és te megkerested az aranytallér harmadát.

Anna Barbara keservesen sírni kezdett a szívtelen beszéden, és panaszosan kiáltotta:

- De hiszen úgy szól az egyezés, hogy a gazdáról és a Szorgalmatos fehér lóról kell gondoskodnom, és nem úgy, hogy egy egész éven át ebben a szomorú pinceboltban kuporogjak, és napfény, zöld lombok és barátságos emberi szó nélkül a rozsdás rézpénzt tisztogassam - nem, nem akarom, nem teszem!

A szegény kislány zokogva magára maradt, és hiába kiáltott a keményszívű Zsugori János után, és hiába könyörgött, hogy engedje el, nem látta, nem hallotta többé. Végre is Anna Barbara belátta, hogy nincs más kiút, minthogy szorgalmasan nekilát a pénztisztításnak, és mielőbb végez vele, talán akkor kiszabadul. Így aztán egy kis köténykére való rézkrajcárt hozott az asztalra, bemártotta a tisztítóvízbe a kendőt, és dörzsölgetni kezdett. De jaj, meddig tartott míg csupán egyetlenegy rézkrajcár tiszta lett! Már-már csüggedés fogta el, valahányszor arra gondolt, hány rézkrajcár van csak az asztalán, hány ezer meg ezer egy-egy hordóban, s hány millió meg millió együtt a hordókban a fal mellett!

Magában azonban azt gondolta: - A sírás-rívás nem segít! - és szorgalmasan tovább tisztogatott, míg meg nem éhezett.

Vette a kenyeret és a csészécskét, és enni és inni kezdett.

Ahogy így jóízűen lakomázott, és már éppen észrevette, hogy bizony kicsike a kenyér ahhoz, hogy éhségét elüsse, megszólította valaki.

- Adj nekem is ennem és innom - kérlelte egy gyenge hang.

Ránézett az asztalra, benézett az asztal alá, körülpillantott a pincében, de nem látott senkit, aki megszólíthatta volna. Azt hitte, hogy csak a füle csengett, és tovább evett.

De alig harapott egy újabb harapást, megint megszólalt a hang:

- Ne egyél meg mindent, ne igyál ki mindent - én is éhes és szomjas vagyok.

Ezúttal Anna Barbara nem nézett hosszabban körül, hanem megkérdezte:

- Nem látlak? Hol bujkálsz?

- Az üvegben - felelte a gyenge, csipogó hang. - A tisztítóvizedet én tartom tisztán.

Így aztán Anna Barbara rápillantott az üvegre, és ahogy jobban belenézett, egy icike-picike emberkét látott - nem nagyobb a hüvelykujja körménél - a vízben üldögélni.

- Most már megláttál? - kérdezte az emberke. - Akkor hát segíts ki innen, hogy a jó levegőn ehessem!

És amikor Anna Barbara tehetetlenül körülnézett, hogy vajon az emberkét a szűk nyakú, mély üvegből mivel segítse ki, az elégedetlenül szólt rá:

- Siess már egy kicsit! Azt hiszed, gyönyörűség éjjel-nappal a csípős lében ülni? Hozz csak egy szalmaszálat a heverőhelyedről, azon majd szépen kikecmergek.

Anna Barbara hát hozott egy szalmaszálat, és az emberke ügyesen kimászott, ráült a palack peremére, és nyersen azt mondta:

- Most hát adj ennem és innom.

Lecsipentett a lány egy kenyérmorzsát, csepp tejet kicseppentett egy zabszem héjába, s odaadta.

Az emberke azon nyomban felkiáltott:

- Még! Még! - őrzöngve kapkodott a kezével, és falt, tömte magát, hogy az arca elkékült, és hasacskája úgy megtelt, kitüremkedett, mint hüvelyéből a bab.

- Még! Még! - kiáltotta egyre, és ha Anna Barbara nem elég gyorsan nyújtogatta neki a kenyérmorzsákat, nyomban lusta lánynak nevezte, és fenyegette, hogy a tisztítóvíz tisztításában majd ő is lusta lesz.

Végül az emberke mégiscsak jóllakott. Megelégedetten üldögélt az üvegperemen, kalimpált aszott lábával, és így beszélt:

- Jaj de jól laktam! Ezt jól csináltad. Várj csak, most már olyan tisztítóvizet készítek, hogy repülni fog a munka.

- De vajon meg lehet-e tisztítani mind a krajcárokat? - aggodalmaskodott Anna Barbara.

- Egyszer a végére érsz - válaszolta hidegvérrel az emberke. - Ha türelmed van, és én segítelek.

- És Zsugori Jánosnak valóban van aranytallérja? - kérdezte megint Anna Barbara.

- Majd megtudod - felelte az emberke. - Annyit máris mondhatok neked: van is neki, meg nincs is.

Hogy ez mit jelent, törhette rajta Anna Barbara a fejét.

- Most pedig én kérdezek tőled valamit - mondta az emberke. - Csak annyit: hogy hívnak?

- Anna Barbara - mondta Anna Barbara.

- Ostoba egy név - felelte az emberke. - Én majd így hívlak: kedvesem.

Ezen aztán Anna Barbarának kacagnia kellett, mert odahaza a falujában csak azok a legények és lányok hívták egymást kedvesemnek, akik össze akartak házasodni. És amikor erre az emberkére pillantott, nem volt az nagyobb a kisujja körmenél, és arra gondolt, hogy ez majd „kedvesemnek” szólítja, hát ezen bizony hangosan kacagott.

Az emberke azonban elvörösödött dühében, és így kiáltott:

- Ne neved, te buta liba! Igenis, kedvesemnek hívlak, és te is kedvesemnek fogsz szólítani, és ha eljön az ideje, összeházasodunk...

De Anna Barbara nem tudta visszafogni magát. Felugrott, ide-oda szökdelt jókedvében, és kacagott, kacagott. Mert ahogy ránézett az emberkére, és látta kékpíros, ráncos arcát, tök-kopasz fejét, borzas szakállát, kerek pocakját, karóra száradt kezét, lábát, és közben azt gondolta, hogy ez a férfi lesz egyszer a férje - hát ezen bizony a bolondulásig kacagnia kellett.

Az emberke azonban felugrott a dugójáról, ugrált, toporzékolat dühében a földön, és vékony, nyeszlett hangon kiáltozott:

- Várj csak, várj, te gonosz lány! Légy csak egyszer a feleségem, a hajadnál fogva hurcollak meg, mert kineveltél!

És őrzöngve fenyegette öklöcskéjével Anna Barbarát. De hogy a lány erre is csak kacagott, haragosan felmászott az üvegre, beleugrott, és elmerült a vízben. És csak a tisztítóvíz habzása és bugyborékolása árulta el, hogy az emberke benne ül és őrzöng.

Anna Barbara hamarosan tovább folytatta a munkáját, és egyszerre olyan gyorsan és könnyen ment, hogy azt kellett gondolnia: „Ha ez a nevetséges emberke dühös, olyan csípőssé teszi a tisztítóvizemet, hogy elég csak egyszer megdörzsölnöm egy piszkos krajcárt, máris csillog, mint a hold.”

Így dolgoztak közösen hosszú-hosszú időn át. Anna Barbara lankadatlanul szorgalmas volt a tisztogatásban, a dörzsölgetésben, hogy hadd rövidüljön az év, és minden hordó, ami piszkos pénztől kiürült és tisztával telt meg, könnyített a szívéen. És az emberke művészetével egyre töményebbé tette a tisztítóvizet, és mindennap együtt ették a kenyeret, és mindennap együtt itták a tejet. De minden közös étkezésüknek veszekedés volt a vége, mert az emberke nem tárgított attól, hogy kedvesemnek ne nevezze a lányt, és újra és újra dühbe gurult, ha az erre nevetni kezdett. És amikor azt mondta, hogy az ő házában csak lencselevest főzzön, és sohase borsót, Anna Barbara éppen borsót akart, és gúnyosan kérdezte, hogy vajon a tisztítóvíz flaskája-e a háza, és hogy neki is majd oda kell-e bemennie. Akkor bizony az ajtót, mármint az üveg nyakát, egy kissé mégiscsak ki kellene tágitania.

Végződni minden azzal végződött, hogy a felindult emberke szörnyű büntetéssel fenyegette a lányt, mihelyt a felesége lesz; eleinte csak a hajánál fogva akarta hurcolni, s végül odáig jutott, hogy szálinként tépi ki a haját, orrát pedig leharapja. A veszekedés végén az emberke dühösen bemászott az üvegbe a szalmaszálon, és úgy pezsgette, bugyborogtatta a vizet, mintha gurgulázna.

Nem volt különbség éjszaka és nappal között, mélyen a föld alatt a fénytelen pincelyukban, ahol csupán a szentjánosbogarak világítottak, s így Anna Barbara nem tudta, mennyi idő telt el, amikor az utolsó hordónyi rézkrajcárhoz ért. Ennek a hordónak a legalján egy rézcsegettyű volt elrejtve, és amikor már a lány az utolsó rézkrajcárt is megtisztogatta, azt mondta neki az emberke:

- No, most rázd meg a csengőt! - s azzal tüstént vissza is bújta a palackjába.

Anna Barbara megrázta a harangot. Különösen zúgott, bűgött. Anna Barbarának úgy tetszett, mintha odahaza a falujában a gulyás hajtaná haza a csordát a legelőről, és a molnár nagy, rőtfoltoz tehene kongatná nyakán a kolompot az élen. De ahogy tovább rázta a csengettyűt, megzörrent a retesz a pinceajtón, kivágódott az ajtószárny, belépett az aszott, penészsín Zsugori János, és gorombán megszólalt:

- Készen vagy? Rendesen megtisztítottál mindent? Egyetlenegy rézpénzt se hagytál ki? - És túrkálni kezdett a hordókban.

De amikor látta, hogy minden rendben van, végül így szólt a lányhoz:

- Így hát megkerested az aranytallér egyharmadát. Gyere, megmutatom a munkát, amivel a második harmadot is megoszolhatod.

Anna Barbara összeszedte bátorságát, és könyörögve kérte a kemény Zsugori Jánost, hogy engedje elmenni, nem bírja ő ki a sívár pincében, ahol nem hall emberi hangot, nem látja az édes napfényt, se a tarka virágokat. Erre a tisztítóvíz az üvegben bugyogni és freckelni kezdett, minthogyha az emberke magánkívül dühöngene, de Zsugori János hidegen csak annyit mondott, hogy a szerződés: szerződés, s addig nem mehet el, amíg az idejét le nem szolgálta. Azzal kézen fogta, és a szobácskán át egy másik pincébe akarta vinni.

De Anna Barbara kiszabadította magát, és a kis szobából kiszaladt a nagy csarnokba, és rohant a csizma és matrachalmok és papírhegyek között, amilyen gyorsan csak futni tudott, a kijárat felé. Zsugori János nem sietett utána, mert tudta jól, hogy a két kutya, Mohóság és Irigység miatt, úgysem tud kijutni. Csakugyan, a kutya, ahogy a futó Anna Barbarát megpillantották,

felugrottak, rángatták láncukat, és szájukból olyan izzó tüzet okádtak, hogy Anna Barbara a forróságtól élettelenül összeesett.

Akkor karjába vette Zsugori János, és nyugodtan átvitte egy másik pincébe, ahol is lefektette egy heverőre. Amikor Anna Barbarának visszatért az öntudata, teljesen maga volt megint egy pincében, ami sokkal nagyobb volt, mint a rézpince. A fal melletti hordókban itt megvakult ezüst állt, és ha a másik pincében húsz hordó ha volt, itt negyven vagy akár ötven.

Anna Barbara keservesen sírva fakadt, siratta szerencsétlen életét, hogy pinceodúkbán tisztogatással telik el, és azt jajgatta, hogy soha, de soha nem fog ő az ezüstitisztításnak a végére érni.

Ahogy itt sírdogált és panaszkodott, egyszerre dühös és kárörvendő nevetést hallott, és felnézve látta, hogy a tisztítóvíz-emberke ott ül az asztalon, és kineveti őt.

- Úgy kell neked, hűtlen kedvesem! - mondta az emberke. - Vagy nem ígértél nekem házasságot, és most mégis ki akartál futni a világba, s engem itt hagynál egyedül a tisztítóvízben?!

- Semmit sem ígértem neked! - kiáltotta haragosan Anna Barbara. - Csakugyan azt képzeled, hogy egy ilyen vén fickóhoz mennék, aki kopasz, mint a tök, krumpliorrú, az arca kék, mint a búzavirág, s ráadásul olyan szúrós a szakálla, hogy minden csóknál felsebezné az ajkamat. Soha, de soha nem leszel a férjem!

- Úgy? - kérdezte az emberke mérgesen. - Sosem leszek a férjed? Akkor nem segítek a tisztításban, sosem jutsz ki a pincelyukból!

Azzal dühösen bevonult az üvegébe, de sem bugyogás, sem habzás nem mutatta, hogy a tisztítóvíz valóban hathatós volna. És amikor Anna Barbara újból munkához fogott, s dörzsölt és fényesített, az ezüstpénz nem akart csillogni. Kétségbeesetten ledobta hát magát a heverőre, és azt gondolta: „Nem eszem, nem iszom, és akkor meghalok, nem kell magam többé gyötörnem. Halott leszek, mint a jó nagymama, és talán együtt leszünk, és semmiben sem szenvedünk szükségét.”

Azzal elaludt, és azt álmodta, hogy a jó nagymama újra elevenen az ágya szélén ül, és így beszél hozzá:

- Amit az ember egyszer eltervezett, azt meg is kell valósítania, Anna Barbara. Most már tarts ki, míg az aranytallért meg nem szolgálod. De az emberkével békülj meg, így vagy úgy, mert egyedül ő tud ebből a lyukból kiszabadítani. Nem embertelen ember, és nem lehetetlen, amit kér.

Anna Barbara felsóhajtott álmában, és így felelt:

- De azt akarja, hogy hozzámenjek. És én mégsem élhetek vele a tisztítóvízben!

Nagymama arca egyszerre elkomorodott, és azt mondta:

- No igen, gyermekem, ha megkapnád az aranytallért, még az is lehetséges lenne!

Nagymama azzal eltűnt, ahogy szertefoszlik a füst. Anna Barbara pedig arra ébredt, hogy egy vékony kis hang azt kiáltja: „Segítség, segítség!” Felugrott, és két patkányt látott, az egyiknek a szájában volt az örökös kenyérdarabka, a másikéban pedig a kiáltozó emberke. Anna Barbara belenyúlt a legközelebbi ezüsthordóba, odavágott egy ezüstpénzt, és olyan ügyesen találta el a patkányt, hogy az elejtette az emberkét, és visítva szaladt a lyukjába. A másik ezüsttel a másik patkányt találta el, s az meg a kenyeret hajította félre. Akkor Anna Barbara odaszaladt az emberkéhez, fölemelte, az asztalhoz vitte, és ráültette újra az üveg dugójára.

- Megmentetted az életemet, Anna Barbara - mondta az emberke -, a patkányok nagyon mérgesek voltak rám, és meg akartak enni, mert nem engedtem, hogy a kenyeret megkaparintsák. Ezután már nem unszollak többé, hogy légy a feleségem, de igyekezni fogok, hogy a legeslegsűrűbb tisztítóvízzel segítslek, ha megígéred, egész életedben magad mellett tartasz, és soha sorsomra nem hagysz, bármi történik is.

- Tisztítóvíz-emberke - felelte Anna Barbara -, ezt szívesen megígérem, hiszen az én kenyeremért tetted ki magad olyan bátran a veszedelemnek. És azt is megígérem, hogy nem futok el tőled.

Így aztán békét és szövetséget kötöttek, és nem is vesztek össze többé. És olyan szorgalmasan tisztították az ezüstpénzt, hogy a sokkal több ezüsthordó hamarabb kiürült, mint a sokkal kevesebb rézhordó. Az utolsó ezüsthordó legalján Anna Barbara egy szép ezüstcsengettyűt talált, és amikor megrázta, olyan volt neki, mintha odahaza a harangozógyerekek ebédre harangoznának. Szíve egyszeriben megtelt honvágygal az otthoni falucska után, és fájdalmát alig tudta elviselni.

De a zár megcsikordult, mint az első alkalommal, és belépett haragosan Zsugori János. Ellenőrizte a munkát, és mikor megfelelőnek találta, kézen fogta a lányt, és a harmadik pincébe vezette.

Ezúttal Anna Barbara nem próbált elfutni, hiszen tudta, hogy a kutyák úgyis útját állják, és a tisztítóvíz-emberkét sem hagyhatta cserben.

A harmadik pincében vörös és sárga aranypénzzel telve végtelen sok hordó sorakozott. Anna Barbara végignézett rajtuk, és vidáman kiáltotta:

- Ó - mondta -, bizonyosan az én aranytallérom is köztük van.

- Lehet, hogy köztük van - válaszolta dühösen Zsugori János. - De ha nem találod meg, nem is fogod megkapni.

- Hogy ismerjem meg az én aranytalléromat ennyi sok ezer között? - kérdezte Anna Barbara aggódva.

- Ha a szíved nem ismeri fel - mondta Zsugori János -, akkor nem is szolgáltatad meg. Ha felismeri a szíved, de nem tisztán kapod meg, akkor megint csak nem a tied.

Azzal Zsugori János elment, és bezárta maga mögött az ajtót.

- Nem tudsz nekem tanácsot adni? - kérdezte Anna Barbara az emberkét. - Nem tudod megmondani, melyik az én aranytallérom?

- Az én segítségem és hatalmam véget ért - felelte szomorúan az emberke. - Egyedül csak a saját szívedre figyelj, talán az megsúgja, melyik az igazi aranytallér.

Így aztán Anna Barbara hozzáfogott a tisztításhoz, és minden aranydarabnál, amit csak a kezébe vett, megkérdezte a szívét, de a szíve néma maradt. Egy idő múlva azonban feltűnt a lánynak, hogy az emberke egyre csendesebb és hallgatagabb. Nem tréfálkozott többet, még csak dühbe sem gurult, s alig nyúlt egy morzsácska kenyérhez, egy cseppecske tejhez.

- Mi bajod van, emberke? - kérdezte Anna Barbara. - Nem szólsz, nem eszel, nem iszol - csak nem vagy beteg?

- Hagyj engem, Anna Barbara - felelte az emberke.

- Nem, nem hagylak, emberke - mondta Anna Barbara. - Megígértem, hogy az életben nem hagylak el. Így hát nem hagylak el most sem.

- Ezt se felejtse el, Anna Barbara - mondta az emberke.

Visszamaszott az üvegbe, és semmi áron el nem mondta, hogy mi a baja.

Így aztán nagy munkával mégiscsak elérték az utolsó aranyhordóig, de Anna Barbara szíve néma maradt.

Egyre-másra tisztogatta az utolsó hordó aranyait, de a szíve hallgatott. Végül elért a hordó fenekéig, de ezúttal nem volt csengettyű az alján, csak aranypénz. Megtisztította azt is, és szomorúan szólott az emberkéhez, aki maga is sápadtan és szomorúan üldögélt a parafa dugón.

- Megtisztogattunk minden aranyat ebben a pincében, és a szolgálatom ideje lejárt. De a hordó alján nincs csengettyű, nem tudom idehívni Zsugori Jánost, hogy kiengedjen bennünket. És az aranytallért se találta meg az én szívem.

- Nem tudok neked tanácsot adni, se segíteni - mondta bánatosan az emberke. - De talán Zsugori János az aranytallért furfangosan eldugta - keresd még egyszer.

Anna Barbara hát keresni kezdte, de hiába nézett meg minden szögletet-sarkot keresztül-kasul a pincében, az aranytallért nem találta.

Amikor aztán már teljesen reménytelenül leült újra az asztal mellé, azt mondta neki az emberke:

- Éhes vagyok, Anna Barbara, adj egy morzsácska kenyeret.

- Emberke - felelte a lány -, mára már megettük a magunkét. Csak néhány morzsányi van. Annak maradnia kell, hogy míg alszom, a kenyér újra nőjön.

- Ha nem adsz tüstént ennem - felelte az emberke -, éhen veszek és meghalok.

- Most már minden mindegy - gondolta Anna Barbara -, hiszen nem találtam meg az aranytallért. Minden hiába volt, és szívesen odaadom az utolsó morzsát is, hogy még egyszer jóllakják. Holnap ügyis éhen veszünk.

És beletette az emberke szájába az utolsó morzsát.

Az emberkének felcsillant a szeme, és szorgalmasan rágni kezdte a tápláló kenyeret. Hirtelen azonban fájdalmasan eltorzult az arca, a szájába nyúlt, és felkiáltott:

- Jaj, a fogam! Miféle kavics van a kenyérben?

És a szájából kivett valamit, ami sárga kövecskének tetszett. De ahogy az emberke a kezébe vette, a kavics nőni kezdett. Egyszerre túl nehéz lett neki, és csengve esett az asztalra. Anna Barbara utánakapott, és kezébe vette. Nézte, nézte, szíve feldobogott, és örömmel kiáltotta:

- Ez az én aranytallérom, érzem, a szívem mondja. A gonosz Zsugori János a kenyérbe, az utolsó falatka kenyérbe dugta, csak hogy ne találjunk rá!

Az emberke is, persze, felismerte az aranytallért, és így kiáltott fel:

- Most megvan, a színtiszta, csillogó arany. Ó, hogy csillog, hogy ragyog! Gyorsan, fényesítsd meg, Anna Barbara. De nézd csak, az meg miféle gonosz, vörös folt!

Anna Barbara is látta már a csúnya, vörös foltot, vette a törülőruhát, tisztítóvizet öntött rá, és fényezte, dörzsölte, hogy egész belemelegedett. De - ó jaj - minél inkább dörzsölte, annál vörösebb volt a folt, igen, úgy tetszett, hogy a tisztogatástól egyre inkább terjed, és belepiti az egész aranytallért. Végül is fáradtan leejtette a kezét, és azt mondta:

- Nem vesződöm vele. A foltot nem lehet kitisztítani.

- Ne veszítsd el a bátorságodat - mondta gyorsan az emberke. - Mindjárt visszamegyek az üvegbe, és elkészítem a legeslegerősebb tisztítóvizet, amit valaha csak látott a világ.

Azzal leszállt az üvegbe, forrt, bugyogott, hánykolódott, munkálkodott benne, csapkodta, forgatta, keverte, fölszállt és alászállt a tajtékban, hogy a folyadék bugyborékoltsa és gőzölt. Végre kijött, holtfáradtan leült az üveg szélére, és azt mondta:

- Tisztítsd hát, Anna Barbara, jobb tisztítóvizet nem tudok készíteni.

Anna Barbara öntött belőle valamit a rongyocskájára, és dörzsölni kezdte az aranytallért, és - íme - a folt halványodott.

- Sikerül! - kiáltott fel boldogan. - Fényes lesz!

De ahogy ismét elvette a rongyocskát, olyan volt, mintha egy felhő vonult volna végig az aranytalléron, és a folt rajta volt megint.

- Valami kicsi még hiányzik a te tisztítóvizedből, emberke - kiáltott fel szomorúan -, nem tudod, mi lehet az?

- Mindent megtettem - válaszolta kétségbeesetten az emberke -, mindent beletettem, amit bele kell tenni - ha valami még hiányzik, azt neked kell beletenned. Nem tudod, mi lehet az?

- Nem tudom - felelte Anna Barbara.

De az volt az érzése, tudja, hogy mi hiányzik a tisztítóvízből, csak éppen nem jut az eszébe.

- Még az aranytallér sem adja meg nekünk a szabadságot - mondta csalódottan az emberke.

Így aztán mindketten szótlanul, kifosztva ültek az asztal mellett, mind a sok munka hiába volt, nem tudnak kiszabadulni. Egy idő múlva erőtlen hangon megszólalt az emberke:

- Nem tudom, mi van velem, Anna Barbara. Eleinte egyáltalában nem tudtam enni, és most mindig ennem kell. Adj még egy kis kenyeret.

De Anna Barbara felkiáltott:

- Emberke, tudnod kell, hogy az utolsó morzsát etted meg, és most nincs, ami újranojjon.

- Ó, jaj, ó, jaj - siránkozott az emberke -, akkor most meg kell halnom.

És erejét veszítve leesett a dugójáról. Anna Barbara a kezébe vette, és ahogy a kis embert, aki annyi ideje társa volt, és hűségesen segített neki a munkában, sápadtan és haldokolva látta, nem törődött többé a krumpliorrával, kopasz fejével és szúrós szakállával, hanem kicsordult szeméből a szívbéli együttérzés könnye, és így kiáltott fel:

- Édes társam, ne hagyja magamra! Maradj velem, édes társam!

Az egyik csepp könny éppen az aranytallérra hullott, felsistergett, mintha valami izzóra cseppent volna, s egy felhőfióka szállt fölfelé, amikor pedig szertefoszlott, ott feküdt makulatlan az aranytallér.

- Édes társam, ébredj! - kiáltott örömeiben Anna Barbara. - Az aranytallér tisztán ragyog!

Gyenge hangon kérdezte az emberke:

- Csakugyan úgy érzed, hogy édes társad vagyok, aki téged az életben nem hagyhat el?

- Úgy érzem - felelte Anna Barbara.

- Akarsz-e úgy szólítani: kedvesem, és szólíthatlak-e én is kedvesemnek? - kérdezte az emberke.

- Igen, akarom, és te is úgy szólíthatsz - felelte Anna Barbara.

- Akkor adj zálogul egy csókot - követelte az emberke.

- Szívesen adok, kedvesem - nevetett Anna Barbara. - De te olyan kicsi vagy, mint az ujjam körme - félek, feldöntlek az ajkammal!

- Ha csak az a baj - mondta az emberke -, akkor érints meg egyszer az aranytallérral.

Anna Barbara megérintette. És íme, az emberke nőni kezdett, és nőtt, növekedett, míg akkora nem lett, mint Anna Barbara.

- Mi is lesz azzal a csókkal, kedvesem? - nevetett a férfi, pedig bizony iszonyatos volt pókkarjával, póklábával, s ahogy virított a kék orra és kopasz koponyája.

De Anna Barbara azt mondta:

- Édes társam vagy, ha külsőre iszonyatos vagy is.

És megcsókolta. De csók közben érezte, hogy az emberke átalakul, és ahogy eleresztette, szép, fiatal férfi állt előtte, és nevetve nézett rá.

- Igen, én vagyok a tisztítóvíz-emberke - mondta -, és te megváltottál engem, Anna Barbara. Ahogy te, én is aranytallért kerestem, és a gonosz Zsugori János markába kerültem, és tisztogatnom kellett a pénzt. De nem volt bennem olyan türelem, mint benned, keveset végeztem és rosszul. Büntetésül betett a tisztítóvízbe, és öreg tisztító-emberré változtatott. - Most pedig vedd kezébe az aranytallért, én meg kezembe fogom a tisztítóvízes üvegemet - igyekeznünk kell, hogy végre kikerüljünk innen, ki az édes napvilágra.

Azzal az ajtóhoz mentek, és Anna Barbara kopogtatott rajta az aranytallérjával. A reteszek felpattantak, a zárok kinyíltak, és ők kiléphettek. De az ajtó túlsó oldalán ott állt a gonosz Zsugori János, sárgább volt, soványabb, mint valaha, és azt mondta:

- Anna Barbara, te elmehetsz, mert te megtettél mindent, amit tenned kellett. De a kedvesedet itt kell hagynod, ő nem szabadul.

- Ha neki itt kell maradnia, én is itt maradok - mondta elszántan Anna Barbara.

De a kedvese felkiáltott:

- Engedj csak, bízd rám a dolgot!

És Zsugori János arcába loccsantott egy csupornyit tisztítóvizet.

- Ó, hogy éget, ó, hogy fáj! - kiáltott az fel fájdalomában. - Csak fussatok, ostobák, a két kutyám, Mohóság és Irigység elől úgysem tudtok elszaladni.

Végigfutottak az ócskasággal teli hosszú csarnokon, és már messziről látták, hogy a kutyák láncukat tépik, és tüzet okádnak. De ahogy közelebb értek, a legény végiglocsolta őket tisztítóvízzel, és a kutyák fájdalmasan nyöszörögve elotródtak, továbbengedték őket.

Most hát egy kis előtérben álltak, ahonnét egy akna az égig kúszott, és fönt, fönt, a magasban egy kis kék folt világított, az volt az édes ég, amelyet oly régóta nem láttak. De ebből a helyiségből nem nyílt ajtó, létra sem volt az aknában, és ők sehogyan sem leltek utat kifelé.

Már-már elcsüggedtek, amikor Anna Barbara messziről lódobogást hallott, és akkor olyan erővel, ahogy csak bírt, felkiáltott:

- Hallj engem, Szorgalmatos fehér lovacska!

Egy idő múlva odafent eltűnt az ég kis kerek foltja, mert a fehér ló lenézett, és megkérdezte:

- Ki szólít engem?

- Az a lány - kiáltotta Anna Barbara -, akit te egyszer télen idehoztál, és a kedvese. Tudsz-e segíteni, hogy feljussunk?

- Lehet, hogy tudok - válaszolta a fehér ló. - Ha magatokhoz vesztek, tisztességesen ennem adtok, és télen sohasem fedtek be hóval, akkor igen.

- Úgy lesz, megígérjük - kiáltották mind a ketten.

- Akkor várjatok egy kicsit - mondta a fehér ló -, míg elég bosszúra meg nem nő a sörényem.

Egy darabig így álldogáltak, de Anna Barbara egyszerre csak megszólalt:

- Valami csiklandozza az arcomat, kedvesem!

- Valami mászik a nyakamon, kedvesem - felelte a másik.

- Mi az ördög lehet? - kérdezték, és amikor odakaptak, mindegyik egy-egy lószőrfonatot tartott a kezében.

- Ki kell próbálnunk, hogy elég erős-e - mondták, és rákapaszkodtak. De elég erős volt, s így felkúsztak rajta.

Odafönt voltak hát, és hosszú-hosszú idő óta először álltak az édes napfényben, látták a fénylő eget, a fű és a lombok gyönyörű zöldjét. Hallották a madarak énekét, és érezték a virágok illatát.

Egymás karjába borultak, és boldogan megcsókolták egymást.

Azután pedig felültek a Szorgalmatos fehér lovacska hátára, és az elindult velük, ment, ment, és meg sem állt Anna Barbara házáig. Ott bementek a fiatalok a szobába, a fehér lovacska pedig az istállóba. És most már ott éltek, ott dolgoztak, és mindig boldogok voltak, mert megvolt az aranytallérjuk. Mert akinek makulátlan a tallérja, az mindig boldog.

A Szorgalmatos fehér lovacska még hosszú-hosszú ideig élt velük, és nem volt oka panaszra. Amikor mégis elpusztult, a ház mögött az almafánál temették el. Még sírkövet is kapott. Ez volt a felirata:

*Itt nyugszik a jólelkű ló,
Habár befedte őt a hó.
De a tallér rá is sugárzik.
Boldog volt, végső horkanásig.
Most nyugszik békés föld alatt,
Nem volt nála Szorgalmasabb.*

ANTOINE DE SAINT-EXUPERY A KIS HERCEG

1

Amikor hatéves voltam, pompás képet láttam egy könyvben. A könyv az őserdőről szólt, és címe ez volt: „Igaz történetek”. A pompás kép óriáskígyót ábrázolt, amint éppen elnyel egy vadállatot. Lemásoltam a képet, tessék, itt van. A könyvben ezt írták: „Az óriáskígyó rágás nélkül, egészben nyeli le zsákmányát. Utána meg sem tud moccanni, fél esztendeig emészt, és ezt az időt átalussza.”

Én akkor sokat gondolkoztam a dzsungelbeli kalandokon, és hosszú fejtörés után sikerült színes ceruza segítségével megalkotnom első rajzomat. Ez volt az 1. sz. rajzom.

Remekművemet megmutattam a felnőtteknek, és megkérdeztem, megijedtek-e a rajztól?

Azt felelték: „Miért ijednének meg egy kalaptól?”

De hiszen az én rajzom nem kalapot ábrázolt, hanem óriáskígyót, amint éppen elefántot emészt. Ekkor lerajzoltam az óriáskígyót belülről is, hadd értsék meg azok a felnőttek. A felnőtteknek mindig mindent meg kell magyarázni. Ez volt a 2. számú rajzom.

A felnőttek erre azt ajánlották, hogy ne rajzoljak többé se nyitott, se csukott óriáskígyót, hanem érdeklődjem inkább a földrajz, a történelem, a számtan és a nyelvtan iránt, így történt, hogy hatéves koromban búcsút mondtam fényes festői pályafutásomnak. Elbátortalanított 1. számú és 2. számú rajzom sikertelensége. A felnőttek maguktól soha semmit nem értenek meg, a gyermekeknek pedig fárasztó mindent újra meg újra megmagyarázni nekik.

Más mesterséget kellett tehát választanom. Megtanultam repülőgépet vezetni. Végigrepültem nagyjából az egész világot. Ami igaz, az igaz, a földrajznak csakugyan nagy hasznát vettem. Egyetlen szempillantással meg tudtam különböztetni Kínát Arizonától. Ez roppant hasznos, kiváltképpen, ha az ember éjjel eltéved.

Így aztán életem folyamán rengetegszer kerültem ismeretségbe rengeteg komoly emberrel. Hosszú ideig éltem a felnőttek között. Nagyon közelről szemügyre vettem őket. Mi tagadás, véleményem nemigen javult meg.

Ha olyan felnőttel találkoztam, akit többé-kevésbé világos fejűnek véltem, kipróbáltam rajta 1. számú rajzomat. Ezt mindvégig megőriztem. Azt akartam megtudni, vajon valóban értelmes-e. De mindegyik felnőtt az felelte: „Ez egy kalap.” Erre nem beszéltem neki sem óriáskígyókról, sem őserdőkről, sem csillagokról. Értelmi képességeihez igazodtam. Beszéltem neki bridzsről, golfról, politikáról és nyakkendőkről. És a felnőtt nagyon meg volt elégedve, hogy ilyen értelmes emberrel ismerkedett meg.

2

Így hát magányosan éltem. Nem volt senkim, akivel igazán elbeszélgethettem volna. Most hat éve azután a Szahara-sivatagban baleset ért, s ekkor minden megváltozott. Valami eltörött a motoromban. Nem volt velem sem szerelő, sem utas, nekiláttam, és megpróbáltam egymagam rendbe hozni a súlyos hibát. Tudtam, hogy életről-halálról van szó. Ivóvizem alig egy hétre elegendő.

Az első este a sivatagi homokban ért utol az álom, ezer mérföldnyire minden emberlakta helytől. Sokkal magányosabb voltam, mint a hajótörött, aki az óceán közepén hanykolódik tutaján. Elképzelhetitek tehát meglepetésemet, mikor pirkadatkor egy furcsa kis hang ébresztett fel. Azt mondta:

- Nagyon szépen kérlek... rajzolj nekem egy báránykát...

Talpra ugrottam, mint akit villám sújtott. Erősen megdörzsöltem a szemem. Jól odanéztam. Egy egészen, de egészen furcsa pöttömnyi emberfiát láttam meg. Komoly szemmel nézett rám. Ez itt a legjobb arcképe. Később készítettem róla, azt hiszem, sikerült. Persze, az én rajzom távolról sem olyan kedves, mint maga a kisfiú. Nem én tehetek róla. A felnőttek hatéves koromban elvették kedvemet a festőpályától. Soha nem is tanultam meg rajzolni mást, csak nyitott óriáskígyókat és csukott óriáskígyókat.

Néztem, csak néztem ezt a tüneményt, és a meglepetéstől karikára nyílt a szemem. Ne feledjétek, hogy ezer mérföldre voltam minden emberlakta helytől. Az én pöttöm kisfiúm azonban nem úgy állt ott, mintha eltévedt volna. Nem látszott rajta sem halálos fáradtság, sem halálos éhség, sem halálos szomjúság, sem halálos ijedelem. Egyáltalán nem úgy festett, mint egy kisfiú, aki eltévedt a sivatagban, ezer mérföldnyire minden emberlakta helytől. Amikor végre visszanyertem hangomat, azt kérdeztem tőle:

- De... hát mit keresel te itt?

És ő újra mondta, nagyon szelíden, mint valami roppant fontos dolgot:

- Nagyon szépen kérlek... rajzolj nekem egy báránykát...

Amikor a titokzatosság túlságosan hatalmába keríti az embert, senki sem mer nem engedelmeskedni. Képtelenség az egész, mondtam magamban, itt vagyok ezer mérföldnyire minden emberlakta helytől, halálos veszélyben, de mit tegyek? Előhúztam zsebemből egy papírlapot és a töltőtollamat. Ekkor hirtelen eszembe jutott, hogy hiszen én főképp földrajzot, történelmet, számtant és nyelvtant tanultam, és megmondtam a pöttöm kisfiúnak (egy kissé rosszkedvűen), hogy nem tudok rajzolni. Azt felelte:

- Nem baj. Rajzolj csak nekem egy báránykát.

Mivel sohasem rajzoltam még báránykát, lerajzoltam neki azt, amit tudtam, a két rajzom közül az egyiket. A csukott óriáskígyót. Leesett az állam, amikor a pöttöm kisfiú így felelt:

- Nem! Nem! Nekem nem kell elefánt óriáskígyóban! Az óriáskígyó nagyon veszélyes, az elefánt roppant terjedelmes. Odahaza, énnálam, minden icipici. Báránykára van szükségem. Rajzolj nekem egy báránykát.

Hát rajzoltam.

Figyelmesen megnézte, aztán így szólt:

- Nem. Ez már nagyon beteg. Rajzolj másikat!

Rajzoltam.

Barátom kedvesen, megbocsátóan mosolygott:

- Nézd, hisz magad is látod... ez nem bárányka, ez kos. Szarva van...

Újra nekiálltam rajzolni. De ez sem tetszett jobban.

- Nagyon öreg. Nekem olyan bárányka kell, amelyik még soká él.

Akkor aztán elvesztettem türelmemet, hiszen sürgősen hozzá kellett látnom a motorszereléshez. Gyorsan összecaptam még egy rajzot.

Ennyit mondtam hozzá:

- Ez itt egy láda. A báránka benne van.

Ugyancsak meglepődtem, mennyire felderült ifjú műbírálómnak az arca:

- Hiszen pontosan ilyet akartam! Mit gondolsz, sok fű kell ennek a báránkának?

- Miért?

- Mert énnálam odahaza minden icipici...

- Biztosan lesz fű elég. Icipici báránkát adtam neked.

A rajz fölé hajolt:

- Nem is olyan kicsi... Nézd! Elaludt...

Így ismerkedtem meg a kis herceggel.

3

Sok időbe telt, míg megértettem, honnan jött. A kis herceg sok kérdést tett fel nekem, de az enyémet mintha sohase hallotta volna meg. Csak elejtett szavaiból hámoztam ki lassanként mindent. Így, amikor először vette észre repülőgépet (a repülőgépet nem rajzolom le, túlságosan bonyolult), megkérdezte:

- Ez micsoda itt, ez a dolog?

- Ez nem dolog. Ez repül. Repülőgép. Az én repülőgépem.

És büszke voltam, mert megmondhattam neki, hogy én repülök. Erre felkiáltott:

- Hogyan! Te az égből pottyantál?

- Igen... - mondtam szerényen.

- Ó, milyen furcsa!...

És a kis herceg, igen bájosan, kacagásba tört ki. Ez nagyon idegesített. Megkívánom, hogy komolyan vegyék a szerencsétlenségeimet. Aztán hozzátette:

- Tehát te is az égből jössz! Melyik bolygóra való vagy?

Egyszerre, mintha csak fénysugár villant volna jelenlétének titokzatosságára. Hirtelen megkérdeztem:

- Szóval te egy másik bolygóról jössz?

De nem felelt. Csendesen bólogatott, és repülőgépet nézegette:

- Igaz, hogy ezzel nem jöhettél valami messziről...

És hosszú álmódzásba merült. Azután előhúzta zsebéből a báránkát, és valósággal beleveszett kincsének szemlélésébe.

Elképzelhetitek, mennyire izgatott engem ez a félbizalmasság. Mit jelenthet az a „más bolygó”? Iparkodtam hát többet megtudni.

- Honnan jössz, pöttöm kisfiam? Hol vagy otthon? Hová akarod vinni a báránkát?

Csendes töprengés után válaszolt:

- Örülök, hogy a láda, amit nekem adtál, éjjel alkalmas lesz neki háznak.

- Persze. És ha jó lesz, adok neked még egy kötelet is, hogy nappalra megköthesd. Meg egy karót.

Ez az ajánlat láthatóan meglepte a kis herceget.

- Megkötni? Milyen furcsa ötlet!

- De hát ha nem kötöd meg, elkóborol valamerre és eltéved...

Barátom újból kacagásba tört ki:

- De hát mit gondolsz, hová mehetne?

- Akárhová. Előre, mindig egyenesen...

Ekkor a kis herceg nagyon komolyan megjegyezte:

- Az nem számít, odahaza, minden olyan icipici...

És, talán egy kis mélabúval, hozzátette:

- Az ember nem juthat messze, ha mindig egyenesen előre megy...

4

Így tudtam meg egy másik, igen fontos dolgot: az a bolygó, amelyről jött, alig nagyobb egy háznál!

Ezen nem nagyon csodálkozhattam. Jól tudtam, hogy azokon a nagy bolygókon kívül, amelyeknek nevet adtak - mint például a Föld, Jupiter, Mars, Venus -, százával van még más bolygó. Ezek néha oly aprók, hogy még a csillagvizsgáló távcsővel is csak ügyel-bajjal lehet meglátni őket. Ha egy csillagász felfedez egyet, név helyett számot ad neki. Például: „a 3251. számú bolygó”. Komoly okaim vannak azt hinni, hogy az a bolygó, ahonnan a kis herceg jött, a B 612. számú bolygócska. Ezt a kicsinyke bolygót csak egyszer, 1909-ben figyelte meg egy török csillagász. Felfedezéséről nagy előadást tartott a Csillagászok Nemzetközi Kongresszusán. De senki sem hitt neki a ruhája miatt. A felnőttek ilyenek.

A B. 612. számú bolygócska hírnevének szerencséjére: egy török diktátor halálbüntetés terhe mellett megparancsolta népének, hogy európai divat szerint öltözködjék. A csillagász 1920-ban megismételte előadását jó szabású frakkban. Ez alkalommal mindenki hitelt adott felfedezésének.

Ezeket a részleteket a B. 612. számú bolygócskáról: a felnőttek kedvéért mondtam el nektek, ezért hoztam tudomásotokra a számát. A felnőttek szeretik a számokat. Ha egy új barátotokról beszéltek nekik, sohasem kérdezősködnek a lényegről. Sohasem kérdik: „Milyen csengése van a hangjának? Mi a kedvenc játéka? Gyűjt-e lepkéket?” Azt kérdik: „Milyen idős? Hány testvére van? Hány kiló? Mennyit keres az édesapja?” És ha mindezt tudják, azt hiszik, hogy ismerik. Ha azt mondjátok a felnőtteknek: „Egy szép, rózsaszín téglaházat láttam, ablakaiban muskátli volt, a tetején galambok”... - képtelenek elképzelni azt a házat. Úgy kell nekik mondani: „Láttam egy százezer frankos házat.” Akkor felkiáltanak: „Ez aztán szép!”

Ugyanígy jártok, ha azt mondjátok nekik: „A kis herceg valóban létezett, s ennek bizonyítéka, hogy végtelen bájos volt, hogy nevetett, és hogy egy báránykát akart. Ha valaki báránykát akar, bizonyos, hogy létezik” - akkor vállat vonnak, és úgy bánnak veletek, mint egy kis-

gyerekkel. De ha azt mondjátok nekik: „A B. 612. számú bolygóról jött” - akkor egyszeriben meggyőzitek őket, és nem zaklatnak többé kérdezősködéseikkel. Ilyenek a felnőttek. Nem szabad rájuk haragudni. A gyermekeknek nagyon türelmeseknek kell lenniük a felnőttekkel.

De, természetesen, mi, akik megértjük az életet, fűtyülünk a számokra! Ezt a történetet is szerettem volna a tündérmesék módjára kezdeni. Legszívesebben így mondtam volna:

„Volt egyszer egy kis herceg, aki egy nálánál alig nagyobb bolygócskán lakott. A kis hercegnek szüksége volt egy barátira...” Azoknak, akik megértik az életet, ez sokkal igazabbul hangzott volna.

Mert nem szeretem, ha könyvem csak úgy kutyafuttában olvassák. Annyi szomorúságomba kerül, hogy elmeséljem ezeket az emlékeimet. Hat éve már, hogy barátom elment a báránkjával. Ha most megpróbálom leírni, milyen volt, azért teszem, hogy el ne feledjem. Szomorú, ha az ember elfelejti barátját. Nem mindenkinek van barátja. És egyszer én is olyanná válhatok, mint a felnőttek, akiket csak a számok érdekelnek. Éppen ezért vásároltam egy doboz festéket és színes ceruzákat. Keserves dolog az embernek az én koromban ismét rajzolásra adni a fejét, holott eddig semmi mással nem próbálkozott, csak egy nyitott óriáskígyóval és egy csukottal, hatéves korában! Persze, megpróbálom úgy lerajzolni, hogy a kép minél jobban hasonlítson hozzá. De nem vagyok egészen bizonyos, sikerülni fog-e. Az egyik rajz még megjárja, a másik meg már nem is hasonlít. Még a termetét sem találom el mindig. Hol túlságosan nagy a kis herceg, hol meg túlságosan kicsi. Tétovázom, amikor ruhájának színére kerül a sor. Próbálkozom így, úgy, egyszer jobban sikerül, másszor kevésbé. És tévedni fogok még fontosabb részletekben is. De ezt meg kell nekem bocsátanotok. Barátom soha nem magyarázott meg semmit. Valószínűleg magához hasonlóknak tartott engem. De én, sajnos, képtelen vagyok arra, hogy a ládán keresztül meglássam a báránkjákat. Egy kicsit talán én is olyan vagyok, mint a felnőttek. Úgy látszik, megöregedtem.

5

Mindennap megtudtam valamit a bolygóról, a kis herceg indulásáról és utazásáról. Mindezt szinte észrevétlenül az elejtett megjegyzésekből. Így tudtam meg a harmadik napon a majomkenyérfa drámáját.

Ezt is a báránjának köszönhetem, mert a kis herceg, mintha hirtelen súlyos kétség szállta volna meg, hozzám fordult:

- Mondd, csakugyan igaz, hogy a bárányságok lelegetik a bokrokat?

- Igaz. Ez igaz.

- Ó, ennek örülök.

Nem értettem, miért olyan fontos, hogy a bárányságok lelegetjék a bokrokat. De a kis herceg hozzátette:

- Szóval megeszik a majomkenyérfaakat is?

A majomkenyérfa nem bokrok, magyarázgattam a kis hercegnek, hanem templomnyi magas faóriások, és ha egy egész elefántcsordát vinne is magával, még ez sem tudna elbánni egyetlen majomkenyérfával sem.

Az elefántcsorda ötlete megneveltette a kis herceget:

- Egyik elefántot a másik hátára kellene rakni...

De aztán okosan hozzátette:

- A majomkenyérfák először kicsinyek, csak azután nőnek nagyra.
- Pontosan így van! De miért akarod, hogy báránkáid megegyék a kis majomkenyérfákat?
- Igen, igen! Természetesen! - felelte, mintha valami teljesen magától értetődő dologról lett volna szó. Nagy szellemi erőfeszítésembe került, míg magamtól rájöttem a talány nyitjára.

Szóval a kis herceg bolygóján, mint minden bolygón, voltak hasznos növények, és voltak haszontalan növények. Következésképpen a hasznos növényeknek voltak hasznos magvaik, és a haszontalan növényeknek haszontalan magvaik. Ám a magok láthatatlanok. A föld titokzatos méhében alusznak, míg egyszer csak egyiknek az az ötlete támad, hogy felébredjen. Akkor nyújtózkodik egyet, és először egy kis bájos, ártatlan hajtást küld felénk a nap felé. Ha retek- vagy rózsafahajtásról van szó, az ember legyinthet, hadd nőjön, ahogy akar. De ha haszontalan növény haszontalan magjáról van szó, ki kell tépni, mielőtt az ember felismeri. Igen ám, de a kis herceg bolygóján rettenetes magok voltak... a majomkenyérfák magjai. A bolygó földje meg volt fertőzve velük. Mert a majomkenyérfától, ha az ember későn kap észbe, soha többé nem tud megszabadulni. Elborítja az egész bolygót. Keresztülyuggatja gyökereivel. És ha a bolygó kicsi, a majomkenyérfa meg rengeteg, szétrepereszt a bolygót.

„Fegyelem kérdése - mondotta nekem később a kis herceg. - Amikor az ember reggel felöltöztött, és kicsinosította magát, szépen hozzá kell látni a bolygó kicsinosításához is. Vállalni kell, hogy rendszeresen kigyomlálja az ember a majomkenyérfákat, mielőtt meg tudja őket különböztetni a rózsahajtásoktól, mert ezekhez egészen fiatal palánta korukban roppantul hasonlítanak. Unalmas egy munka, de nagyon könnyű.”

Egy napon a kis herceg azt tanácsolta, próbáljam meg mindezt egy szép képen lerajzolni, hadd értsék meg belőle a gyerekek az én hazámban, miképpen is áll a dolog a majomkenyérfákkal.

„Ha egyszer utazni indulnak - mondotta nekem -, jó hasznát vehetik. Néha semmi bajt nem okoz, ha az ember későbbre halasztja a munkáját. De ha a majomkenyérfákról van szó, akkor a halogatás végzetes csapás. Ismertem egy bolygót, lakója lusta volt. Elhanyagolt három bokrot...”

És a kis herceg útmutatásai szerint lerajzoltam ezt a bolygót.

Nem szeretek erkölcsprédikáló hangján beszélni. De a majomkenyérfák veszedelmessége oly kevéssé ismert, és oly jelentős a kockázat, amelyet vállalnia kell annak, aki egy bolygóra téved, hogy ez egyszer kivételesen feladom tartózkodásomat. Azt mondom: „Gyermekek! Vigyázzatok a majomkenyérfákra!” Azért bajlódtam oly soká ezzel a rajzzal, hogy figyelmeztessem barátaimat. Hiszen rájuk is, mint jómagamra, már hosszú ideje ott leselkedett a veszedelem, és mi nem tudtunk róla. A tanulság, amelyet elétek tártam, megérte a fáradságot. De most talán azt kérdezitek: miért nincs ebben a könyvben több olyan pompás rajz, mint ez a kép itt a majomkenyérfákról? A felelet igen egyszerű: megpróbáltam, de nem sikerült. Amikor a majomkenyérfákat rajzoltam, a közvetlen veszély érzése ösztökélt.

6

Ó, kis herceg, lassan-lassan megértettem a te kis mélabús életedet! Hosszú időn át egyedüli szórakozásod a naplementék csendes bája volt. Életednek ezt az új részletét a negyedik nap reggelén tudtam meg, amikor így szóltál hozzám:

„Szeretem a naplementéket. Gyerünk, nézzünk végig egy naplementét...”

„De hát meg kell várni...”

„Mit kell megvárni?”

„Hogy a nap lemenjen.”

Először roppant meglepődött arcot vágta, azután nevetéssel saját magadon. És azt mondtad:

„Azt hittem, még mindig otthon vagytok!”

Most már értettem. Amikor az Egyesült Államokban dél van - mindenki tudja -, a nap Franciaországban lenyugszik. Ha az ember egy perc alatt Franciaországban tudna teremni, végignézhette a déli harangszó után a naplementét. Franciaország azonban, sajnos, messze van. De a te icipici bolygódon elég volt, ha néhány lépéssel odább húztad a székedet. És néztél az alkonyatot, valahányszor kedved támadt...

„Egy napon negyvenháromszor láttam lenyugodni a napot!”

És kevéssel később hozzátetted:

„Tudod... amikor az ember olyan szomorú, szereti a naplementét...”

„Olyan szomorú voltál a negyvenhárom naplemente napján?”

De a kis herceg nem felelt.

7

Az ötödik napon - ezt is a báránynak köszönhetem - megvilágosodott előttem a kis herceg életének újabb titka. Hirtelen, minden bevezetés nélkül megkérdezte tőlem, mint egy csendben, hosszan átgondolt feladvány gyümölcsét:

- A báránka megeszi a bokrokat. Jó. De vajon megeszi-e a virágokat is?

- A báránka mindent megeszik, ami útjába kerül.

- Még a tövises virágokat is?

- Igen. Még a tövises virágokat is.

- Akkor hát mi hasznuk van a töviseknek?

Ezt nem tudtam. Ekkor éppen azzal voltam nagyon elfoglalva, hogy kicsavarjam motorom egyik beszorult csapszögét. Gondok gyötörtek, mert egyre inkább úgy láttam, hogy motorom hibája igen súlyos, s a fogyó ivóvíz miatt a legrosszabbtól kellett tartanom.

- Mi hasznuk van a töviseknek?

A kis herceg nem tágitott soha egy kérdéstől sem, ha egyszer feltette. Engem idegesített a csapszög, hát odavettem, ami éppen eszembe jutott.

- A töviseknek semmi hasznuk, a tövis pusztítja a komizságot a virág részéről!

- Jaj!

De egy kis szünet után némi nehezteléssel vágott vissza:

- Nem hiszem el neked! A virágok gyengék. Ártatlanok és együgyűek. Úgy védekeznek, ahogyan tudnak. Félelmeteseknek képzelik magukat tövisekkel...

Nem feleltem semmit. Ebben a pillanatban azt mondtam magamban: „Ha ez a szög nem mozdul meg, kalapáccsal verem ki a helyéről.” A kis herceg újra megzavart tépelődésben:

- És azt hiszed, te, hogy a virágok...

- Dehogy! Dehogy! Nem hiszek én semmit! Csak azt mondtam, ami éppen az eszembe jutott. Én komoly dolgokkal foglalkozom!

Elképedve nézett rám.

- Komoly dolgokkal!

Ott álltam, kezemben a kalapács, ujjaim feketék a gépolajtól, és egy tárgy fölé hajoltam, amely a kis herceg szemében nagyon csúf volt.

- Úgy beszélsz, mint a felnőttek!

Ettől egy kicsit elszégyelltem magam. De ő könyörtelenül még hozzátette:

- Mindent összetévesztesz... Mindent összekeversz!

Igazán nagyon ingerült volt. Aranyszőke haját megrázta a szélben:

- Tudok egy bolygót, amelyiken egy vörös képű úriember lakik.

Soha meg nem szagolt egy virágot. Soha egy csillagot meg nem nézett. Soha senkit nem szeretett. Soha semmi egyebet nem tett, csak számolt, összeadott. És egész nap azt hajtogatta, amit te: „Én komoly ember vagyok! Én komoly ember vagyok!” És ettől felfűvódik gőgjében. De ez nem ember, ez gomba!

- Micsoda?

- Gomba!

A kis herceg egészen belesápadt haragjába.

- Millió éve gyártják a virágok a töviseket. Millió éve, hogy a báránycsirkék mégis megeszik a virágokat. Hát az nem komoly dolog, ha az ember igyekszik megérteni, miért gyártanak maguknak a virágok annyi fáradsággal töviseket, amiknek semmi hasznuk? A báránycsirkék és a virágok harca nem fontos? Nem komolyabb és fontosabb ez, mint egy vörös úriember számadásai? És ha én ismerek egy virágot, amelynek nincs párja az egész világon, nem is nő másutt, csak az én bolygómon, és ezt egy kis báránycsírke egy csapásra lelegheti egy reggel, anélkül, hogy tudná, mit tesz, hát ez nem fontos?

Elpirult, aztán folytatta:

- Az ember szeret egy virágot, amely millió és millió csillag közül csak egyetlenegy nyílik, és csak egyetlenegy példányban. És ez elég ahhoz, hogy boldog legyen, amikor a csillagokra tekint. Azt mondja magában: „Az én virágom ott van valahol...” De ha a báránycsírke lelegheti a virágot, az olyan, mintha hirtelenében az összes csillagok kialudnának! És ez, ez nem fontos?

Elakadt a szava. Zokogásban tört ki. Az éjszaka ránc borult. Ledobtam szerszámaimat. Mit bántam én a kalapácsomat, csapszögemet, a szomjúságot, a halált! Egy csillagon, egy bolygón, az enyémen, a Földön itt volt egy vigasztalásra szoruló kis herceg! Karomba vettem. Ringattam. Azt mondtam neki:

„A te kedves virágod nincs veszélyben... Rajzolok szájkosarat a báránycsirkének... Rajzolok védőfegyvert a virágodnak... Rajzolok...”

Nem tudtam, mit is mondjak. Nagyon ügyefogyottnak éreztem magam. Nem tudtam, hogyan férközzem közel a kis herceg szívéhez. A könnyek birodalma olyan titokzatos.

Hamarosan jobban megismertem azt a virágot. A kis herceg bolygóján mindig is fakadtak igen egyszerű virágok. Ezeket egyetlenegy sziromsor díszítette, alig foglaltak el helyet, és senkit sem zavartak. Reggel megjelentek a fű között, és estére kihunytak. Egy napon azután kihajtott ez a virág - magja, ki tudja, honnan vetődött oda -, és a kis herceg aggódón vigyázott a kis hajtásra. Ez nem is hasonlított a többihez. Éppenséggel egy újfajta majomkenyérfa is lehet majd belőle. Ám a palánta hamarosan abbahagyta a növést, és előkészületeket tett arra, hogy virágot fakasszon. A kis herceg végignézte az óriási bimbó kifejlődését, és megsejtette, hogy csodálatos tünemény fog kifesleni belőle. A virág azonban véget nem érően készülődött zárt szobácskájában. Még a szépnél is szebb akart lenni. Gondosan válogatta meg színeit. Lassan öltözködött, egyenként illesztgette össze szirmait. Nem akart gyűrötten kibújni, mint a pipacsok. Csak szépségének teljes ragyogásában óhajtott megjelenni. Bizony! Roppant hiú volt! Így azután titokzatos öltözködése sok-sok napig tartott. Végre egy szép reggelen, éppen napfelkeltekor felpattant a bimbó, és a virág megmutatta magát.

És ekkor a virág - pedig igazán gondosan, aprólékosan készülődött - nagyot ásított, és így szólt:

- Jaj, félig még alszom... Kérem, bocsásson meg. Meg kell fészkelődnöm, kócos vagyok...

A kis herceg ekkor nem tudta visszafojtani bámulatát:

- Milyen szép ön!

- Ugye - felelte kedvesen a virág. - És pontosan akkor születtem, amikor a nap...

A kis herceg jól látta, hogy a virág nem éppen szerény, de olyan megindító!

- Úgy hiszem, itt a reggelizés ideje - szólalt meg szomorúan a virág -, lenne olyan kedves, és gondolna rám?...

És a kis herceg kapkodott ide, kapkodott oda, megtöltötte friss vízzel öntözőkannáját, és kiszolgálta a virágot.

Hamarosan kissé ijedős hiúságával is nyugtalanította a kis herceget. Egy nap például négy töviséről beszélve azt mondta:

- Jöhetnek már azok a tigrisek a karmaikkal!

- Az én bolygómon nincsenek tigrisek - jegyezte meg a kis herceg -, és különben is tigrisek nem esznek fűvet.

- Én nem vagyok fű - felelte a virág kedvesen.

- Bocsásson meg...

- Cseppet sem félek a tigrisektől, de irtózom a léghuzattól. Nem volna egy szélvédője?

„Irtózik a léghuzattól... Virágnál nem éppen szerencsés tulajdonság - jegyezte meg magában a kis herceg. - Ezen a virágon ugyancsak nem könnyű eligazodni...”

- Este borítson le üvegburával. Igen hideg van önnél. A berendezése sem megfelelő. Ott, ahonnan én jövök...

Hirtelen elhallgatott. Mag formájában jött. Semmit sem tudhatott más világokról. Elszólta magát. Attól való szégyenében, hogy rajtakapják ezen az együgyű hazugságon, kettőt-hármat köhintett, hadd érezze a kis herceg a maga mulasztását...

- A szélvédő...

- Már indultam érte, de ön folyton beszélget velem!...

Ekkor a virág újra erőltetetten köhögött, hogy mégis lelkiismeretfurdalást ébresszen a kis hercegen.

Így aztán a kis herceg, minden jóakarátú szeretete ellenére is, hamarosan kételkedni kezdett a virágban. Komolyan vette a virág odavetett megjegyzéseit, és ez nagyon boldogtalanná tette.

„Nem kellett volna rá hallgatnom - vallotta meg nekem egy napon -, a virágokra sohasem kell hallgatni. Nézni kell őket, és belehelni illatukat. Az enyém illatárba borította bolygómat, de nem tudtam ennek örülni. A tigriskarmok históriája például nagyon bosszantott, pedig éppen ettől kellett volna megcsúsznia a szívemnek a virágon.”

Aztán azt is bevallotta:

„Akkoriban nem értettem meg! Tettei, nem pedig szavai szerint kellett volna megítélnem. Illatot és fényt hozott az életembe. Nem lett volna szabad elmenekülnöm! Meg kellett volna sejtenem gyengédségét szegényes ravaszkodásai mögött. Annyi ellentmondás van a virágokban! De túlságosan fiatal voltam ahhoz, hogy szeretni tudjam.”

9

Azt hiszem, szökéséhez a kis herceg a vadmadarak költözését használta fel. Indulása reggelén szépen kitakarította bolygóját. Működésben levő tűzhányóinak kürtőjét gondosan kiséperte.

Két működő tűzhányója volt. És ezekben nagyon kényelmesen meg tudta melegíteni a reggelijét. Volt egy kialudt vulkánja is. De azt mondogatta magában: „Az ember sohasem tudhatja”, és szépen kitisztította a kihűlt vulkánt is. Ha rendszeren ki vannak seperve, a tűzhányók csendesen, szabályosan égnek, kitörések nélkül. A vulkánkitörések olyanok, mint a kéménytűzek. A mi Földünkön mi nyilvánvalóan túlságosan aprók vagyunk ahhoz, hogy tűzhányóink kéményét söpörgessük. Ezért okoznak aztán nekünk annyi bajt.

Azután a kis herceg némi mélabúval kigyomláta a legfrissebb majomkenyérfa-hajtásokat is. Úgy hitte, soha többé nem fog visszatérni. De mindezeket a megszokott feladatokat ezen a reggelen végtelenül kedvesnek találta. És amikor utoljára megöntözte a virágot, és nekikészült, hogy üvegburája alá, biztonságba helyezze, azon kapta magát, hogy sírni volna kedve.

- Isten vele - mondta a virágnak.

De az nem felelt neki.

- Isten vele - mondta még egyszer.

A virág köhintett. De nem náthája miatt.

- Ostoba voltam - mondta végül a virág. - Bocsáss meg. Igyekezz boldog lenni.

A kis herceget meglepte, hogy elmaradtak a szemrehányások. Nagy zavarodottan állt ott, a burát a levegőben tartva. Nem értette ezt a nyugodt kedvességet.

- Hát igen, szeretlek - mondotta a virág. - Te erről semmit sem tudtál, s ez az én hibám. Mindez egyáltalán nem fontos. De te éppoly ostoba voltál, mint én. Igyekezz boldog lenni... Hagyd azt a burát. Nincs többé szükségem rá.

- De a szél...

- Nem is vagyok olyan nagyon meghűlve... Az éjszakai friss levegő jót fog tenni. Virág vagyok.

- De az állatok...

- El kell túrnöm két-három hernyót, ha meg akarom ismerni a pillangókat. Azt mondják, olyan szépek. Másként ki látogatna meg? Te messze mégy. A nagy állatoktól pedig nem félek. Megvannak a karmaim.

És gyerekes ártatlansággal mutogatta négy tövisét. Azután hozzátette:

- Ne topogj már annyit, idegessé teszel. Elhatároztad, hogy elmégy. Indulj!

Mert nem akarta, hogy a kis herceg sírni lássa. Annyira büszke virág volt...

10

A kis herceg bolygócskája a 325-ös, a 326-os, a 327-es, a 328-as, a 329-es és a 330-as apró bolygók közelében keringett. Először is hát ezeket látogatta meg a kis herceg, hogy valami elfoglaltságot keressen magának. Művelődni is akart.

Az első bolygón egy király lakott. Bíborba és hermelinbe öltözve egy igen egyszerű, de mégis fenséges trónuson ült.

- Ó! Ni csak, egy alattvaló - kiáltotta a király, amint megpillantotta a kis herceget.

És a kis herceg azt kérdezte magában:

- Hogyan tudhatja rólam, hogy ki vagyok, ha még soha nem látott?

Nem tudta, hogy a királyok számára a világ igen leegyszerűsödött. Minden ember alattvaló.

- Lépj közelebb, hogy jobban lássalak - mondta neki a király, és nagyon büszke volt, mert végre valakinek a királya lett.

A kis herceg körülnézett, hova ülhetne le, de a kis bolygót teljesen elborította a gyönyörűséges hermelin palást. Állva maradt hát, és mert fáradt volt, ásított.

- A király jelenlétében ásítani ellenkezik az udvari illemszabályokkal - szólt rá az uralkodó. - Megtiltom!

- Nem tudom visszatartani - felelte roppant zavarban a kis herceg. - Hosszú útról jövök, és nem aludtam...

- Akkor - mondotta a király - parancsolom, hogy ásis. Évek óta nem láttam senkit ásítani. Az ásítás különös érdeklődésemre tart számot. Rajta! Ásis még! Ez parancs.

- Felséged bátortalanná tesz... nem tudok már... - mondta a kis herceg pironkodva.

- Hm, hm! - válaszolt a király. - Akkor hát parancsolom, hogy olykor ásis, olykor pedig...

Kissé belezavarodott, s ingerültnak látszott.

Mert a király a legteljesebb mértékben ragaszkodott ahhoz, hogy elismerjék tekintélyét. Nem tűrte az engedetlenséget. Teljhatalmú uralkodó volt. De minthogy igen jóságos volt, értelmes parancsokat osztogatott.

„Ha azt parancsolnám - mondogatta -, ha azt parancsolnám egy tábornoknak, hogy változzék pingvinné, és a tábornok nem engedelmeskednék, az nem a tábornok hibája lenne. Ez az én hibám lenne.”

- Leülhetek? - kérdezte a kis herceg félénken.

- Parancsolom, hogy ülj le - felelte a király, és felesleges mozdulattal közelebb húzta magához hermelin palástjának egyik szárnyát.

A kis herceg meglepődött. A bolygó egészen aprócska volt. Mi fölött uralkodott hát a király?

- Felség - szólította meg -, bocsánatát kérem, hogy megkérdezem...

- Parancsolom, hogy kérdezz meg - sietett kijelenteni a király.

- Felség... min uralkodik ön?

- Mindenben - felelte nagy egyszerűséggel a király.

- Mindenben?

A király szerény mozdulattal rámutatott bolygójára, a többi bolygóra és a csillagokra.

- Ezen mind? - kérdezte a kis herceg.

- Ezen mind... - felelte a király.

Mert nemcsak teljhatalmú uralkodó volt, hanem egyetemes uralkodó is.

- És a csillagok engedelmeskednek önnek?

- Természetesen - mondotta a király. - Azonnal engedelmeskednek. Nem tűröm a fegyelmezetlenséget.

Ekkora hatalom elkápráztatta a kis herceget. Ha neki ilyen hatalma volna, végignézhette nemcsak negyvennégy, de hetvenkét, sőt, száz, akár kétszáz naplementét is, anélkül, hogy egyszer is odébb húzná a székét! És mivel egy kicsit elszomorodott, mert eszébe jutott elhagyott kis bolygója, felbátorodott, hogy egy kegyet kérjen a királytól:

- Szeretnék egy naplementét látni... Szerezze meg nekem ezt az örömet... Parancsolja meg a napnak, hogy nyugodjék le...

- Ha azt parancsolnám egy tábornoknak, hogy egyik virágról a másikra szálljon pillangó módjára, vagy hogy tragédiát írjon, vagy hogy pingvinné változzék, és a tábornok nem hajtaná végre a kapott parancsot, ki volna hibás: ő vagy én?

- Ön - felelte határozottan a kis herceg.

- Helyes. Mindenkitől azt kell megkövetelni, amire képes - folytatta a király. - A tekintély elsősorban az értelmén nyugszik. Ha azt parancsolod népednek, hogy menjen, és vesse magát a tengerbe, fel fog lázadni. Azért van jogom engedelmességet követelni, mert parancsaim ésszerűek.

- De az én naplementém? - említette meg újra a kis herceg, aki nem feledkezett meg kérdéséről, ha egyszer kimondta.

- Meglesz a naplementéd. El fogom rendelni. De kivárom uralkodói bölcsességemben, míg a körülmények kedvezőek lesznek.

- S az mikor lesz? - érdeklődött a kis herceg.

- Hm, hm! - válaszolta a király, és egy vastag kalendáriumot lapozott fel. - Hm, hm! Nézzük csak... az ma este hét óra negyven perc körül lesz! És meg fogod látni, milyen pontosan teljesedik a parancsom.

A kis herceg ásított. Sajnálta elmaradt naplementéjét. És aztán egy kicsit már unatkozott is.

- Itt már nincs semmi dolgom - mondotta a királynak. - Folytatom utamat.

- Ne menj el - felelte a király, aki büszke volt, hogy van egy alattvalója. - Ne menj el, kinevezlek miniszterré.

- Milyen miniszterré?

- Hát... igazságügy-miniszterré.

- De nincs senki, akin ítélkezni lehetne.

- Azt nem lehet tudni -, mondotta a király. - Még nem jártam be birodalmamat. Igen öreg vagyok már, hintó számára nincs helyem, a gyaloglás pedig fáraszt.

- Ó, de hiszen én már mindent láttam - mondta a kis herceg, és előre hajolt, hogy még egy pillantást vessen a bolygócska másik felére. - Ott sincs egy lélek sem...

- Akkor hát önmagad felett fogsz ítélkezni - felelte a király. - Ez a legnehezebb. Sokkal nehezebb az embernek önmaga felett ítélkezni, mint mást megítélni. Ha sikerül helyesen megítélned magadat, az azt jelenti, hogy valódi bölcs vagy.

- Magamat bárhol megítélhetem - mondotta a kis herceg. - Ahhoz nem szükséges itt laknom.

- Hm, hm! - mondta a király. - Ha jól tudom, van az én bolygómon valahol egy vén patkány. Éjszakánként hallom, ítélkezhetsz a vén patkány felett. Időnként halálra ítéled, így élete a te igazságszolgáltatásodtól fog függni. De minden alkalommal megkegyelmezel neki takarékossági okokból. Csak egy van belőle.

- Én nem szeretek halálos ítéleteket hozni. És azt hiszem, elmegyek.

- Ne menj - mondta a király.

A kis herceg mégis nekikészülődött. Az öreg uralkodónak azonban nem akart szomorúságot okozni.

- Ha Felséged azt óhajtja, hogy kívánsága pontosan teljesüljön, kegyeskedhetnék egy ésszerű parancsot adni nekem. Elrendelhetné például, hogy egy percen belül induljak. Megítélésem szerint a körülmények kedvezőek...

Minthogy a király semmit sem válaszolt, a kis herceg egy pillanatig habozott, azután egyet sóhajtva nekiindult.

- Kinevezlek nagykövetemmé - kiáltott ekkor sietve a király.

Roppant tekintélyesnek látszott.

„A felnőttek igazán nagyon különösek” - gondolta magában a kis herceg utazása közben.

11

A második bolygón egy hiú ember lakott.

- Á, á! egy bámuló érkezett látogatóba! - kiáltotta a kis ember már messziről, amint a kis herceget megpillantotta.

Mert a hiú emberek számára a többi emberfia csak bámuló.

- Jó napot - mondotta a kis herceg. - Milyen furcsa kalapja van önnek!

- A visszaköszönéshez szükséges - felelte a hiú ember. - A köszöntéshez, amikor megéljenek. Sajnos, erre soha senki sem jár.

- Igazán? - mondta a kis herceg, mert nem értette.

- Üsd össze a két tenyered - tanácsolta a hiú ember.

A kis herceg összeütötte a tenyerét. A hiú ember szerényen megemelte a kalapját köszönésképpen.

„Ez szórakoztatóbb, mint a királynál tett látogatás” - gondolta magában a kis herceg. És újra összeverte a tenyerét. És a hiú ember köszönésképpen újra megemelte a kalapját.

Ötpercenyi tapsolás után a kis herceget eluntatta a játék egyhangúsága.

- Mit kell tenni ahhoz, hogy a kalap lepottyanjon? - kérdezte.

De a hiú ember nem is hallotta. A hiú emberek csak a dicséretet hallják.

- Igazán nagyon csodálsz? - kérdezte a kis hercegtől.

- Mit jelent az: csodálni?

- Csodálni annyit tesz, mint elismerni, hogy én vagyok a legszebb, a legjobban öltözködő, a leggazdagabb és a legokosabb ember az egész bolygón.

- De hiszen egyedül vagy bolygódon!

- Tedd meg a kedvemért! Azért mégis csodálj!

- Csodállak - mondotta a kis herceg egy kicsit megvonva vállát -, de hát miért jó ez neked?

És faképnél hagyta.

„A felnőttek kétségtelenül igen különösek” - csak ennyit gondolt magában utazása közben.

12

A következő bolygón egy iszákos lakott. A kis herceg látogatása itt igen rövid ideig tartott, de még így is nagy mélabúval töltötte el.

- Mit csinálsz? - szólt az iszákoshoz, aki egy sereg üres üveg és egy sereg teli üveg előtt ült.

- Iszom - felelte az iszákos komoran.

- Miért iszol? - kérdezte a kis herceg.

- Hogy feledjek - felelte az iszákos.

- Mit? - érdeklődött a kis herceg, akinek szíve máris megesett rajta.

- Szégyenemet - vallotta az iszákos, lehorgasztva fejét.

- Milyen szégyent? - faggatta a kis herceg, mert segíteni akart rajta.

- Szégyenemet, mert iszom! - fejezte be az iszákos, s ezzel végleges hallgatásba merült.

És a kis herceg zavarában szinte megdöbbenően állott odább.

„A felnőttek kétségtelenül igen-igen különösek” - gondolta magában utazása közben.

13

A negyedik bolygó az üzletemberé volt. Ez a férfiú annyira el volt foglalva, hogy még a fejét sem emelte fel a kis herceg érkezésére.

- Jó napot - szólította meg a kis herceg. - Kialudt a cigarettája.

- Három meg kettő az öt. Öt meg hét tizenkettő. Tizenkettő meg három tizenöt. Jó napot. Tizenöt meg hét az huszonkettő. Huszonkettő meg hat huszonnyolc. Nincs időm, hogy újra

rágyújtsak. Huszonhat meg öt az harmincegy. Hő! Ez tehát összesen kitesz ötszázegymillió-hatszázhuszonkétezer-hétszázharmincegyet.

- Ötszázmillió micsodát?

- Hogyan? Te még mindig itt vagy? Ötszázegymillió... már nem tudom... Annyi dolgom van! Én komoly ember vagyok, nincs időm ostobaságokkal szórakozni! Kettő és öt az hét...

- Ötszázegymillió micsoda? - ismételte a kis herceg, aki soha életében nem tágított a kérdéstől, ha egyszer feltette.

Az üzletember felkapta a fejét:

- Ötvennégy esztendeje, amióta ezen a bolygón lakom, összesen háromszor zavartak meg. Az első alkalommal, huszonkét évvel ezelőtt, egy cserebogár, amely isten tudja, honnan pottyant ide. Borzalmas zajt csapott, és négy hibát ejtettem egyetlen összeadásban. Másodízben, tizenegy éve, csúz gyötört. Kevés testmozgást végzek. Nem érek rá sétálni. Én komoly ember vagyok. Harmadszor... az most van! Ott hagytam abba: ötszázegymillió...

- Millió micsoda?

A pénzember megértette, hogy nem lesz békessége:

- Millió kis apró izé, amit az ember néha az égen lát.

- Légy?

- Dehogy, kis fénylő valamik.

- Méhek?

- Dehogy. Apró, aranyos izék, amelyek álmodozásra készítetik a semmittevőket. De én komoly ember vagyok! Nekem nincs időm álmodozni.

- Ó, csillagok!

- Az, az, csillagok.

- És mit csinálsz ötszázmillió csillaggal?

- Ötszázegymillió-hatszázhuszonkétezer-hétszázharmincegyel. Én komoly ember vagyok. Én pontos ember vagyok.

- És mit csinálsz ezekkel a csillagokkal?

- Mit csinálók velük?

- Igen.

- Semmit. Tulajdonomat alkotják.

- A csillagok a te tulajdonodat alkotják?

- Igen.

- De hát én találkoztam egy királlyal...

- A királyoknak nem tulajdonai a csillagok. Ők uralkodnak rajtuk. És ez egészen más.

- És mi hasznod van belőle, hogy a csillagok a te tulajdonodat alkotják?

- Az a hasznom, hogy gazdag vagyok.

- És mi hasznod abból, hogy gazdag vagy?

- Hogy további csillagokat vásárolhatok, ha valaki újabbakat talál.

„Ez félig-meddig éppúgy okoskodik, mint az én iszákosom” - mondotta magában a kis herceg.

De azért tovább kérdezősködött:

- Hogyan lehet egy csillag valakinek a tulajdona?

- Hát ki a csillagok tulajdonosa? - mordult fel zsörtölődő hangon az üzletember.

- Nem tudom. Senki.

- Akkor hát én vagyok, mert én gondoltam rájuk először.

- Ennyi elég?

- Természetesen. Ha egy gyémántot találsz, amelyik senkié, akkor az a tied. Ha egy szigetre bukkansz, amelyik senkié, akkor az a tied. Ha elsőnek neked jut eszedbe egy ötlet, szabaddalmaztatod: a tied. És a csillagok az enyéme, mert előttem senki sem gondolt arra, hogy tulajdonának tekintse őket.

- Ez igaz - mondotta a kis herceg. - És mit csinálsz velük?

- Igazgatom őket. Számba veszem őket, és ellenőrzöm a számbavételt - mondotta az üzletember. - Ez nehéz feladat. De én komoly ember vagyok.

A kis herceget még ez sem nyugtatta meg.

- Ha nekem van egy sálam, azt a nyakam köré csavarhatom, és viselhetem. Ha van egy virágom, leszakíthatom és elvihetem. De te nem szedheted le a csillagokat!

- Nem, de bankban letétbe helyezhetem.

- Az mit jelent?

- Azt jelenti, hogy egy darab papírra felírom csillagaimnak a számát. És aztán ezt a papírost kulccsal egy fiókba zárom.

- Ennyi az egész?

- Ez elég!

„Ez mulatságos - gondolta a kis herceg. - Eléggé költői. De nem nagyon komoly.”

A kis hercegnek merőben más elképzelései voltak a komoly dolgokról, mint a felnőtteknek.

- Én - mondotta még -, tulajdonosa vagyok egy virágnak, amelyet mindennap megöntözök. Tulajdonosa vagyok három tűzhányónak, amelyeket hetenként kisöprök. Mert azt is kisöpröm, amelyik már nem működik. Az ember sohasem tudhatja. Mindez hasznára van a tűzhányóimnak, hasznára van a virágomnak. De te nem vagy hasznára a csillagoknak...

Az üzletember kinyitotta a száját, de nem tudott mit felelni, és a kis herceg indult egy bolygóval odébb.

„A felnőttek kétségtelenül egészen különösek” - csak ennyit mondott magában utazása közben.

14

Az ötödik bolygó igen furcsa volt. Valamennyi közül ez volt a legkisebb. Éppen annyi hely volt rajta, amennyin egy utcai lámpa és egy lámpagyújtogató elfér. A kis herceg semmiképpen sem tudta magának megmagyarázni, mi célja lehet egy utcai lámpának és egy lámpagyújtogatónak egy olyan bolygócskán, amely házak és lakók nélkül kering valahol az égen. De azért így okoskodott magában:

„Lehet, hogy ez az ember a képtelenségig ostoba. Mégis kevésbé ostoba, mint a király, mint a hiú, mint az üzletember vagy az iszákos. Munkájának legalább van valami értelme. Amikor meggyújtja a lámpáját, munkájából mintha még egy csillag vagy egy virág születnék. Amikor kioltja lámpáját, elalszik a virág, kihuny a csillag. Ez igen szép foglalkozás. Valóban hasznos, mert szép.”

Amikor a bolygócskára ért, tiszteletteljesen köszöntötte a lámpagyújtogatót:

- Jó reggelt. Miért oltottad el a lámpákat?

- Ez a szabály - felelte a lámpagyújtogató. - Jó reggelt.

- Mi a szabály?

- Hogy eloltsam a lámpámat. Jó estét.

És újból meggyújtotta.

- De miért gyújtod meg?

- Ez a szabály - felelte a lámpagyújtogató.

- Nem értem - mondotta a kis herceg.

- Nincs mit érteni - mondta a lámpagyújtogató. - A szabály az szabály. Jó reggelt.

És eloltotta lámpáját.

Azután megtörölte homlokát egy piros kockás zsebkendővel.

- Borzalmas mesterség az enyém. Valamikor volt értelme. Reggel eloltottam a lámpát, este meggyújtottam. És a nap többi része az enyém volt, hogy pihenjek, és az éjszaka többi része is, hogy aludjam...

- És közben a szabály megváltozott?

- A szabály nem változott - mondotta a lámpagyújtogató. - Éppen ez a tragédia! A bolygó évről évre egyre gyorsabban forog, és a szabály nem változott!

- Tehát? - mondotta a kis herceg.

- Tehát most percenként tesz egy fordulatot, nekem nincs egy pillanatnyi pihenésem. Percenként egyszer gyújtok és oltok.

- Ez mulatságos! Nálad egy percig tartanak a napok?!

- Ez egyáltalán nem mulatságos - válaszolta a lámpagyújtogató. - Már egy hónapja, hogy itt beszélgetünk.

- Egy hónapja?

- Igen. Harminc perce. Harminc napja! Jó estét.

És újra meggyújtotta a lámpáját.

És a kis herceg nézte és megszerette ezt a lámpagyújtogatót, aki annyira hűségesen ragaszkodott a szabályhoz. Eszébe jutottak a naplementék, amelyeket ő maga keresett meg, odább húzva a székét. Segíteni akart barátján:

- Figyelj csak... én tudok egy módot, hogy akkor pihenhess, amikor akarsz...

- Mindig akarok - felelte a lámpagyújtogató.

Mert az ember nem lehet egyszerre hűséges is meg lusta is.

A kis herceg folytatta:

- A te bolygód oly kicsi, hogy három lépéssel megkerülöd. Csak olyan lassan kell járnod, hogy mindig a napon maradj. Amikor pihenni akarsz, sétálsz... és addig tart a nappal, ameddig akarod.

- Ezzel nem sokra megyek - felelte a lámpagyújtogató. - Egyet szeretek az életben: aludni!

- Nincs szerencséd - mondotta a kis herceg.

- Nincs szerencsém - mondotta a lámpagyújtogató. - Jó reggelt.

És eloltotta lámpáját.

„Ezt - mondotta magában a kis herceg, miközben tovább folytatta útját -, ezt lenéznék a többiek mind, a király, a hiú, az iszákos, az üzletember. És mégis, ez az egyetlen, akit nem tartok nevetségesnek. Talán azért, mert másvalamivel foglalkozik, nemcsak önmagával.”

Bánatosan sóhajtott, és még hozzátette magában:

„Ez az egyetlen, akit barátommá fogadhattam volna. De bolygója valóban túlságosan kicsiny. Nincs hely rajta két ember számára...”

A kis herceg még önmagának sem merte bevallani, hogy főként a napi ezernégyszáznegyven naplementéért sajnálja, hogy nem maradhat ezen az áldott bolygón!

15

A hatodik bolygó tízszerte akkora volt. Egy öreg bácsi lakott rajta. Szörnyű nagy könyveket írt.

- Nini! Itt egy felfedező! - kiáltott, amikor megpillantotta a kis herceget.

A kis herceg felült az asztalra, és kifújta magát egy kicsit. Már annyit utazott!

- Honnan jössz? - kérdezte tőle az öreg bácsi.

- Mi ez a vastag könyv? - válaszolta a kis herceg. - Mit csinálsz te itt?

- Földrajztudós vagyok - mondotta az öreg bácsi.

- Mi az a földrajztudós?

- Az a fajta tudós, aki tudja, hol vannak a tengerek, a folyók, a városok, a hegységek és a sivatagok.

- Ez nagyon érdekes - mondotta a kis herceg. - Ez végre egy igazi foglalkozás.

És egy pillantást vetett maga köré a földrajztudós bolygóján. Még sohasem látott ilyen méltóságos bolygót.

- Szép, igazán szép az ön bolygója! Vannak itt óceánok?

- Azt nem tudhatom - mondotta a földrajztudós.

- Jaj! - (A kis herceg nagyot csalódott.) - És hegyek?

- Azt sem tudhatom - mondotta a földrajztudós.

- És városok és folyók és sivatagok?

- Azt szintén nem tudhatom - mondotta a földrajztudós.

- De hiszen ön földrajztudós!

- Igaz - mondotta a földrajztudós -, de nem vagyok felfedező. Teljesen híján vagyok minden felfedezőnek. A földrajztudósnak nem az a hivatása, hogy számba vegye a városokat, a folyókat, a hegységeket, a tengereket, az óceánokat és a sivatagokat. A földrajztudós sokkal jelentősebb személy, semhogy világgá induljon. Nem mozdul el íróasztala mellől. Fogadja azonban a felfedezőket. Kikérdezi őket, és jegyzeteket készít beszámolóikról. És ha valamelyikük beszámolója érdekesnek látszik, a földrajztudós vizsgálatot indít a felfedező erkölcsi megbízhatóságára vonatkozóan.

- Miért?

- Mert egy hazug felfedező végzetes tévedéseket okozhat a földrajzönyvekben. Az olyan felfedező is, aki sokat iszik.

- Miért?

- Mert az iszákosok duplán látnak, így azután a földrajztudós két hegyet jelölne be a térképen ott, ahol csak egy van.

- Ismerek valakit, akiből rossz felfedező lenne - mondotta a kis herceg.

- Az lehetséges. Tehát, ha a felfedező erkölcsi megbízhatósága jónak bizonyul, megvizsgálják felfedezését.

- Elmennek megnézni?

- Nem. Az túlságosan körülményes. Hanem megkövetelik a felfedezőtől, hogy mutassa be bizonyítékait. Ha például egy nagy hegység felfedezéséről van szó, megkövetelik, hogy hozzon onnan hatalmas köveket.

A földrajztudóst hirtelen izgalom fogta el.

- De hát te, te messziről jössz! Te felfedező vagy! Írd le nekem a bolygód!

A földrajztudós felütötte jegyzőkönyvét, és kihegyezte a ceruzáját. Először ceruzával jegyzik fel a felfedezők beszámolóit. Ahhoz, hogy tintával jegyezzék fel, megvárják, míg a felfedező bizonyítékokat szolgáltat.

- Tehát? - kérdezte a földrajztudós.

- Ó! Az én bolygóm - mondotta a kis herceg - nem nagyon érdekes. Icipici. Van három tűzhányóm. Kettő működik, egy kialudt. De az ember sohasem tudhatja.

- Az ember sohasem tudhatja - mondta a földrajztudós.

- Van egy virágom is.

- Virágokkal nem foglalkozom - mondotta a földrajztudós.

- Miért nem? Az a legszebb!

- Mert a virág efemer természetű.

- Mit jelent az, hogy „efemer természetű”?

- A földrajzönyvek - mondotta a földrajztudós - valamennyi könyv között a legértékesebbek. Nem avulnak el soha. Igen ritka dolog, hogy egy hegy megváltoztassa a helyét. Igen ritka, hogy egy óceán vize kiapadjon. Mi örökkévaló dolgokat írunk le.

- De kihunyt tűzhányók újra kitörhetnek - vágott közbe a kis herceg. - Mit jelent az, hogy „efemer természetű”?

- Hogy a vulkánok kihunytak vagy működnek, az a mi számunkra egyre megy - mondotta a földrajztudós. - Nekünk egy számít: a hegység. Az nem változik.

- De mit jelent az, hogy „efemer természetű?” - ismételte a kis herceg, aki életében sohasem tágitott egy kérdéstől, ha egyszer feltette.

- Azt jelenti: „amit közeli pusztulás fenyeget.”

- Az én virágomat közeli pusztulás fenyegeti?

- Természetesen.

„Virágom efemer természetű - mondotta magában a kis herceg -, és csak négy tövise van, hogy védekezzék a világ ellen! Én meg teljesen magára hagytam odahaza!”

Ekkor támadt fel benne először a megbánás. De erőt vett magán:

- Mit tanácsol ön, mit nézzek meg? - kérdezte.

- A Föld bolygót - felelte a földrajztudós. - Annak jó híre van...

A kis herceg elindult, és a virágja járt az eszében.

16

A hetedik bolygó tehát a Föld volt.

A Föld nem akármilyen bolygó! Száztizenegy királyt tartanak ott számon (nem feledkezve meg természetesen a néger királyokról), hétezer földrajztudóst, kilencszázezer üzletembert, hét és fél millió iszákost, háromszáztizennégy millió hiút, vagyis körülbelül kétmilliárd felnőtt.

Hogy valamelyes képet adjak a Föld méreteiről, meg kell mondanom, hogy a villamosság feltalálása előtt a hat világrészen valóságos hadsereget, négyszázhatvankétezer-ötszáztizenegy lámpagyújtogatót kellett alkalmazni.

Kissé távolabbról nézve ez ragyogó hatást keltett. Ennek a hadseregnek a mozdulatait úgy szabályozták, mint egy operai tánckar mozgását. Először az új-zélandi és ausztráliai lámpagyújtogatókon volt a sor. Ezek aztán, hogy meggyújtották lámpáikat, aludni tértek. Ekkor kezdtek táncukba a kínai és szibériai lámpagyújtogatók. Azután ők is eltűntek a színpalak mögött. Ekkor következett az orosz és indiai lámpagyújtogatók kara. Azután az afrikaiaké és az európaiaké. Azután a dél-amerikaiaké. Azután az észak-amerikaiaké. És sohasem vették el a színrelépés sorrendjét. Mesésen nagyszerű volt.

Csak az Északi-sark egyetlen lámpájának gyújtogatója meg szaktársa, a Déli-sark egyetlen lámpájának gyújtogatója folytatott henye és nemtörődöm életmódot: évente kétszer dolgoztak.

17

Ha az ember szellemes akar lenni, megesik, hogy füllent egy kicsit. Nem voltam egészen becsületes, amikor a lámpagyújtogatókról beszéltem nektek. És lám, most az a veszély fenyeget, hogy hamis képet festettem bolygónkról azok számára, akik nem ismerik. Az emberek nagyon kevés helyet foglalnak el a Földön. Ha az a kétmilliárd ember, aki a Földet lakja, egy kissé szorosan egymás mellé állana, mint, mondjuk, egy népgyűlésen, kényelmesen elférne egy húsz mérföld hosszú és húsz mérföld széles téren. A Csendes-óceán legapróbb szigetére rá lehetne rakni az egész emberiséget.

A felnőttek, természetesen, nem fogják nektek ezt elhinni. Azt képzelik, hogy sok helyet foglalnak el. Fontosnak tartják önmagukat, akárcsak a majomkenyérfa. Ajánljátok hát nekik, hogy végezzék el ők is ezt a számítást. Imádják a számokat: ez tetszeni fog nekik. De ti ne pazaroljátok az időtöket erre a feladatra. Fölösleges. Ti megbíztok bennem.

A kis herceg tehát nagyon meglepődött, hogy - amint földet ért - egy lelket sem látott. Már attól tartott, hogy talán eltévesztette a bolygót, amikor egy holdszínű gyűrű megmozdult a homokban.

- Jó estét - kockáztatta meg vaktában a kis herceg.

- Jó estét - felelte a kígyó.

- Milyen bolygóra pottyantam? - kérdezte a kis herceg.

- A Földre, Afrikába - felelte a kígyó.

- Igazán?... De hát a Földön nincs senki?

- Ez itt a sivatag. A sivatagokban nincs senki. A Föld nagy - mondotta a kígyó.

A kis herceg leült egy körre, és az égre emelte szemét.

- Azon tűnődöm - mondotta -, vajon azért fényesek-e a csillagok, hogy egy napon mindenki újra megtalálhassa a magáét? Nézd az én bolygómat! Pontosan fölöttünk van... De milyen messze!

- Szép a bolygód - mondotta a kígyó. - Miért jöttél ide?

- Összeveszttem egy virággal - mondta a kis herceg.

- Igazán? - mondta a kígyó.

És elhallgattak.

- Hol vannak az emberek? - kezdte újra a beszélgetést a kis herceg. - Egy kicsit egyedül érzi magát az ember a sivatagban.

- Az emberek között is egyedül van az ember - mondta a kígyó.

A kis herceg hosszan elnézte:

- Furcsa egy állat vagy - mondotta neki végül. - Mint egy ujj, olyan vékony...

- De én hatalmasabb vagyok a király ujjánál - mondta a kígyó.

A kis herceg elmosolyodott.

- Nem vagy te olyan hatalmas... még lábad sincs... még utazni sem tudsz...

- Messzebbre elvihetlek, mint egy hajó - mondotta a kígyó.

A kis herceg bokája köré tekerőzött, mint egy aranyabroncs.

- Akit én megmarok, azt visszaadom a földnek, amelyből vétetett - tette hozzá. - De te tiszta vagy, és egy csillagról jöttél...

A kis herceg semmit sem válaszolt.

- Szánlak téged, hisz oly gyenge vagy ezen a gránitkemény Földön. Ha egy napon nagyon hiányozni fog neked a bolygód; segíthetek rajtad. Tudod, én...

- Ó! Tökéletesen megértettelek - szólt a kis herceg -, de miért beszélsz mindig talányokban?

- Valamennyit megfejttem - mondta a kígyó.

És elhallgattak.

18

A kis herceg keresztülvágott a sivatagon, és nem találkozott mással, csak egy virággal. Egy háromszirmú virággal, egy kis semmivirággal.

- Jó reggelt - mondotta a kis herceg.

- Jó reggelt - mondotta a virág.

- Hol vannak az emberek? - kérdezte udvariasan a kis herceg.

A virág egy napon látott egy elhaladó karavánt:

- Az emberek? Van belőlük, úgy gondolom, hat vagy hét. Valamikor, évekkel ezelőtt láttam őket. De sohasem lehet tudni, hogy hol találhatók. Elhordja őket a szél. Nincs gyökerük, s ebből sok bajuk származik.

- Isten veled - mondotta a kis herceg.

- Isten veled - mondotta a virág.

19

A kis herceg felkapaszkodott egy magas hegyre. Eddig nem ismert más hegyet, mint a három tűzhányót, amelyek a térdéig értek. És a kialudt vulkánt zsámolynak használta.

„Egy ilyen magas hegyről - mondotta magában - belátom az egész bolygót, és meglátok minden embert...”

De nem látott semmit, csak nagyon hegyes sziklacsúcsokat.

- Jó reggelt - kockáztatta meg.

- Jó reggelt... Jó reggelt... Jó reggelt... - felelte a visszhang.

- Ki vagy? - kérdezte a kis herceg.

- Ki vagy... ki vagy... ki vagy... - felelte a visszhang.

- Legyetek a barátaim, egyedül vagyok - mondotta.

- Egyedül vagyok... egyedül vagyok... egyedül vagyok... - felelte a visszhang.

„Milyen különös egy bolygó! - gondolta ekkor. - Teljesen száraz, mindenütt hegyes és egészen sós. És az embereknek nincs képzelőerejük. Azt ismétlik, amit az ember mond nekik... Otthon volt egy virágom: az mindig először szólalt meg...”

20

A kis herceg sokáig bolyongott a homokban, sziklákon és havon, végül egy útra bukkant. És minden út az emberekhez vezet.

- Jó napot - mondotta.

Virágzó rózsakert előtt állt.

- Jó napot - mondták a rózsák.

A kis herceg nézte őket. Mind az ő virágjához hasonlított.

- Kik vagytok? - kérdezte tőlük elámulva.

- Rózsák vagyunk - mondták a rózsák.

- Ó! - mondta a kis herceg...

És nagyon szerencsétlennek érezte magát. Virága azt mesélte, hogy ő az egyetlen a maga nemében az egész világmindenségben. És íme, egyetlen kertben van belőle vagy ötezer teljesen hasonló!

„Milyen nyugtalan lenne az én virágom, ha ezt látná... - mondotta magában a kis herceg - rettenetesen köhögne, és úgy tennie, mintha haldokolna, csak hogy ki ne nevessem. Én meg kénytelen lennék úgy tenni, mintha ápolnám, mert különben, hogy engem is megalázzon, képes lenne valóban meghalni...”

Aztán még azt is mondotta magában:

„Azt hittem, gazdag vagyok, azt gondoltam, hogy senki másnak nincsen olyan virága, mint az enyém. És csak egy közönséges rózsám van. Meg három tűzhányóm, amelyek a térdemig érnek, és ezek közül is az egyik talán mindörökre kialudt. Mindez nem tesz engem valami nagyon nagy herceggé.”

S leborult a fűbe és sírt.

21

Ekkor jelent meg a róka.

- Jó reggelt - mondta a róka.

- Jó reggelt - felelte udvariasan a kis herceg. Megfordult, de semmit sem látott.

- Itt vagyok - szólt egy hang -, az almafa alatt...

- Ki vagy? - kérdezte a kis herceg. - Nagyon csinos vagy...

- Róka vagyok - mondta a róka.

- Gyere, játszál velem - ajánlotta neki a kis herceg. - Olyan szomorú vagyok...

- Nem játszhatom veled - mondotta a róka. - Nem vagyok megszelídítve.

- Ó, bocsánat! - mondotta a kis herceg.

De némi gondolkodás után hozzátette:

- Mit jelent az, hogy „megszelídíteni”?

- Te nem vagy idevalósi - mondta a róka. - Mit keresel itt?

- Az embereket keresem - mondta a kis herceg. - Mit jelent „megszelídíteni”?

- Az embereknek puskájuk van és vadásznak. Ez nagyon kellemetlen. Tyúkokat is tenyésztenek. Egyedül ez érdekes bennük. Tyúkokat keresel?

- Nem - mondotta a kis herceg. - Barátokat keresek. Mit jelent „megszelídíteni”?

- Ez egy olyan dolog, amit az emberek már túlságosan elfelejtettek - mondotta a róka. - Annyit tesz, mint „köteléket teremteni”...

- Köteléket teremteni?

- Bizony - mondotta a róka. - Te most az én számomra még csak egy kisfiú vagy, százezer más kisfiúhoz hasonló. És nincs szükségem rád. És neked sincs szükséged rám. Én a te számodra csak egy róka vagyok, százezer más rókához hasonló. De ha megszelídítesz, szükségünk lesz egymásra. Az egész világon egyetlen leszel számomra. Az egész világon egyetlen leszek számodra...

- Kezdem már érteni - mondotta a kis herceg. - Van egy virágom... úgy hiszem, megszelídített engem...

- Lehetséges - mondotta a róka. - Az ember csuda dolgokat lát a Földön...

- Ó! ez nem a Földön történt - mondta a kis herceg.

A rókát roppant kíváncsiság fogta el:

- Egy másik bolygón?

- Igen.

- Vannak vadászok azon a bolygón?

- Nincsenek.

- Roppant érdekes! És tyúkok?

- Azok sincsenek.

- Semmi sem tökéletes - sóhajtott a róka.

De a róka visszatért első ötletéhez:

- Egyhangú az életem. Én a tyúkokra vadászom, az emberek rám vadásznak. Minden tyúk egyforma, és minden ember egyforma, így hát unatkozom egy kissé. De ha te megszelídítesz, egy kis napsütés kerül az életembe. Megismerem olyan lépések zaját, amelyeket fülem majd minden más zajtól megkülönböztet. Más léptek zajára meg a föld alá bújok. A tied, mint valami muzsika, előhív föld alatti odvamból. És aztán, figyelj csak! Látod arra messzebb a búzamezőket? Én kenyeret nem eszem. A búzának semmi hasznát sem veszem. A búzamezők nem emlékeztetnek semmire. És ez szomorú! De a te hajad aranyszínű. Milyen csodás lesz, ha már megszelídítettél! Az aranyló búza rád fog emlékeztetni. És szeretni fogom a kalászek között susogó szél nesztét...

A róka elhallgatott, és sokáig nézte a kis herceget.

- Légy szíves... szelídíts meg engem! - mondotta.

- Nagyon szívesen - felelte a kis herceg -, de nincs sok ráérő időm. Barátokat kell keresnem, és sok mindennel meg kell ismerkednem.

- Az ember csak azokat a dolgokat ismeri meg, amelyeket megszelídített - mondotta a róka. - Az emberek már nem érnek rá, hogy bármit is megismerjenek. Kész dolgokat vásárolnak a kereskedőnél. De minthogy barátokat nem árul egy kereskedő sem, az embereknek már nincs barátjuk. Ha barátot akarsz, szelídíts meg engem!

- Hogyan kell azt csinálni? - kérdezte a kis herceg.

- Nagyon türelmesnek kell lenned - felelte a róka. - Először leülsz egy kicsit messze tőlem, így, a fűben. Én rád sandítok, és te nem szólsz semmit. A beszéd félreértések forrása. De mindennap egy kicsit közelebb ülhetsz...

Másnap visszajött a kis herceg.

- Jobb lett volna, ha ugyanabban az időben jössz - mondta a róka. - Ha, teszem azt, délután négykor érkezel, már három órákor elkezdlek boldog lenni. Amint halad az idő, egyre boldogabb leszek. Négy órákor már izgulok és nyugtalankodom; felfedezem a boldogság árát! De ha meghatározatlan időben, bármikor jössz, sohasem fogom tudni, melyik órában öltöztessem ünneplőbe a szívemet... Szertartásokra szükség van.

- Mi az a szertartás? - kérdezte a kis herceg.

- Ez is olyasmi, amiről túlságosan elfeledkeznek - mondotta a róka. - A szertartás teszi, hogy egyik nap különbözik a másiktól, az egyik óra a többitől. Az én vadászaimnak például van szertartásuk. Minden csütörtökön táncolnak a falubeli lányokkal, így aztán a csütörtök csodálatos nap! Elsétálok egészen a szőlőig. Ha a vadászok akármelyik napon táncolnának, valamennyi nap egyforma lenne, és nekem nem volna soha szabadnapom.

Így szelídítette meg a kis herceg a rókát. És amikor a válás perce közelgett:

- Jaj! - mondta a róka. - Sírní fogok...

- Te tehetsz róla - mondotta a kis herceg -, én nem akartam neked semmi rosszat, te kívántad, hogy megszelídítselek...

- Igazad van - mondta a róka.

- De sírní fogsz! - mondta a kis herceg.

- Sírní... - mondta a róka.

- Hát akkor miért volt jó neked az egész?

- Azért volt jó, mert a búza aranyszínű.

Azután így folytatta:

- Menj, nézd meg még egyszer a rózsákat. Meg fogod érteni, hogy a tiednek nincs párja ezen a világon. Azután gyere vissza hozzám elbúcsúzni, és én megajándékozlak egy titokkal.

A kis herceg elment újra megnézni a rózsákat.

- De hiszen ti nem is hasonlítotok az én rózsámhoz! - mondta nekik. - Ti még nem sokat értek, rózsák! Benneteket még senki sem szelídített meg, és ti sem szelídítettetek meg senkit. Olyanok vagytok, mint az én rókám volt. Százezer hasonló róka van. De én barátommá tettem, s most egyetlen az egész világon.

És a rózsák roppant zavarban voltak.

- Szépek vagytok, de üresek - mondotta még nekik. - Értetek nem halhat meg az ember. Az én rózsámról is azt hihetne a közönséges járókelő, hogy hasonlít hozzátok. De ő egymagában fontosabb, mint ti valamennyien, mert én megöntöztem. Mert üvegburát borítottam rá. Mert szélvédővel óvtam. Mert elpusztítottam hernyóit (kivéve azt a kettőt-hármat, a pillangók miatt). Mert hallottam panaszkodni vagy dicsekedni, sőt, olykor egy szót se szólni. Mert... az én rózsám.

És visszament a rókához.

- Isten veled - mondta.

- Isten veled - mondta a róka. - Íme, a titkom. Egyszerű: az ember csak a szívével lát jól. A lényeges a szemnek láthatatlan.

- A lényeges a szemnek láthatatlan - ismételte a kis herceg, hogy visszaemlékezzék rá.

- Az az idő, amit reá vesztegettél, teszi oly fontossá rózsádat.
- Az az idő, amit a rózsámra vesztegettem... - mondotta a kis herceg, hogy visszaemlékezzék rá.
- Az emberek elfeledték ezt az igazságot - mondotta a róka. - De neked nem szabad elfeledned. Mindörökre felelőssé válsz azért, amit megszélídítettél. Felelős vagy a rózsáért...
- Felelős vagyok a rózsámért... - ismételte a kis herceg, hogy visszaemlékezzék rá.

22

- Jó napot - mondotta a kis herceg.
 - Jó napot - mondotta a váltóőr.
 - Mit csinálsz itt? - kérdezte a kis herceg.
 - Ezres csoportokba osztályozom az utasokat - mondta a váltóőr. - Elirányítom a vonatokat, amelyek viszik őket, egyszer jobbra, másszor balra.
- Mennydörgésszerű robajjal rohanó, kivilágított gyorsvonat remegtette meg az őrházat.
- Ugyancsak sürgős dolguk van - mondta a kis herceg. - Mit keresnek?
 - Ezt még a mozdonyvezető sem tudja - felelte a váltóőr.
- Feldübörgött az ellenkező irányból egy második kivilágított gyors.
- Már visszajönnek? - kérdezte a kis herceg.
 - Ezek nem ugyanazok - mondotta a váltóőr. - Cserélődnek.
 - Ahol voltak, nem érezték jól magukat?
 - Az ember sohasem érzi magát jól ott, ahol van - mondta a váltóőr.
- A harmadik gyorsvonat mennydörgő robaja hallatszott.
- Ezek az előző utasokat üldözik? - kérdezte a kis herceg.
 - Nem üldöznek ezek a világon semmit - mondta a váltóőr. - Alszanak vagy ásítognak a kocsikban. Csak a gyermekek lapítják orrukat az ablaküveghez.
 - Csak a gyermekek tudják, mit keresnek - szólt a kis herceg. - Idejüket rongybabára vesztegetik, s a rongybaba olyan fontos lesz nekik, hogy ha elveszik tőlük, sírva fakadnak...
 - A gyermekeknek szerencsájuk van - mondta a váltóőr.

23

- Jó napot - mondta a kis herceg.
 - Jó napot - mondta a kereskedő.
- Ez a kereskedő olyan labdacsokat árult, amelyek tökéletesen oltják a szomjúságot. Hetenként egyet bevesz az ember, s nem érzi többé az ivás szükségét.
- Miért árulod ezt? - kérdezte a kis herceg.

- Nagy időmegtakarítást eredményez - mondta a kereskedő. - A szakértők pontos számításokat végeztek. Hetenként ötvenhárom percet szabadítunk fel.

- És mit kezd az ember ezzel az ötvenhárom perccel?

- Mindenki arra fordítja, amire neki tetszik...

„Ha nekem - mondotta magában a kis herceg -, ha nekem ötvenhárom felesleges percem volna, szép csendesen elindulnék egy forrás felé...”

24

A sivatagbeli motorbalesetem nyolcadik napján voltunk, és a kereskedő történetét hallgatva vízkészletem utolsó cseppjét ittam meg.

- Bizony - mondtam a kis hercegnek -, igazán szépek az emlékeid, de még nem javítottam meg a repülőgépemet, nincs semmi innivalóm, és én is nagyon boldog lennék, ha szép csendben elindulhatnék egy forrás felé!

- Az én barátom, a róka mondta nekem...

- Pöttöm kisfiam, már nincs szó a rókáról!

- Miért?

- Mert szomjan pusztulunk...

Nem értette meg okoskodásomat, így felelt:

- Ha az embernek volt egy barátja, az akkor is jó, amikor a halál küszöbén áll. Én nagyon örülök, hogy volt egy róka barátom...

„Nem tudja felmérni a veszélyt - mondtam magamban. - Sohasem éhes, sohasem szomjas. Egy kevés napfény elég neki...”

De ő rám nézett, és megfelelt gondolatomra:

- Én is szomjas vagyok... keressünk egy kutat!

Fáradt mozdulattal legyintettem: képtelenség a sivatag végtelenségében csak úgy találokra kutat keresni. De azért elindultunk.

Amikor már órákon át hallgatagon gyalogoltunk, leszállt az éj, és a csillagok kezdtek kifényesedni. Mintha álomban láttam volna őket, mert egy kis lázam is volt a szomjúságtól. A kis herceg szavai táncoltak emlékezetemben.

- Hát te is szomjas vagy? - kérdeztem tőle.

De nem felelt a kérdésemre. Egyszerűen csak azt mondta:

- A víz jót tehet a szívnek is...

Nem értettem válaszát, de hallgattam... Megtanultam már, hogy nem szabad kérdezni.

Elfáradt. Leült. Leültem mellé. És egy kis hallgatás után még azt mondta:

- A csillagokat egy virág szépíti meg, amelyet nem lehet látni...

Azt feleltem: „persze, persze”, és aztán szótlánul néztem a homok türemléseit a holdfényben.

- Szép a sivatag - jegyezte meg.

És ez igaz. Mindig szerettem a sivatagot. Az ember leül egy homokpadra. Nem lát semmit. Nem hall semmit. És mégis, valami ragyog a csendben...

- Az szépíti meg a sivatagot - mondotta a kis herceg -, hogy valahol egy kutat rejteget...

Meglepődtem, mert hirtelen megértettem a homoknak ezt a titokzatos ragyogását. Mikor kisfiú voltam, egy régi házban laktam, s a legenda azt tartotta, hogy valahol kincs van benne elásva. Természetesen soha senki nem találta meg, talán nem is kereste senki. De a kincs varázsa borította a házat. Házam titkot rejtegetett a szíve mélyén...

- Igen - mondtam a kis hercegnek -, vedd példának a házat, a csillagokat vagy a sivatagot, ami megszépíti őket, az láthatatlan!

- Örülök - mondotta -, hogy egyetértesz a rókámmal.

A kis herceg elaludt, én hát karomba vettem, s úgy folytattam utamat. Megindultság vett rajtam erőt. Úgy éreztem, mintha törekeny kincset vinnék. Sőt, úgy éreztem, mintha semmi sem volna ennél törekenyebb a Földön. Néztem a Hold fényében ezt a sápadt homlokot, ezeket a lehunytt szemeket, ezeket a szélben táncoló hajfűrtöket, és azt mondtam magamban: amit itt látok, csak kéreg. Ami lényegesebb, láthatatlan...

És mert félig nyitott ajkán mintha halvány mosoly derengett volna, még azt is gondoltam: „Az hat meg ennyire ebben a kis hercegben, hogy oly hűséges egy virághoz; még alvás közben is egy rózsza képe ragyog benne, mint egy lámpa lángja...” És még törekenyebbnek éreztem. A lámpákat óvni kell: egy szélroham elolthatja őket...

És amint így mentem, napfelkeltekor megtaláltam a kutat.

25

- Az emberek - mondotta a kis herceg - belebújnak a gyorsvonatokba, de nem is tudják, mit keresnek, így aztán tesznek-vesznek, sűrögnek-forognak, s egy helyben topognak...

És hozzátette:

- Kár a fáradságért...

A kút, amelyhez értünk, nem hasonlított a szaharai kutakhoz. A szaharai kutak homokba ásott egyszerű lyukak. Ez itt falusi kúthoz hasonlított. De errefelé nem volt falu, és én azt hittem, álmodom.

- Különös - mondtam a kis hercegnek -, minden készen vár bennünket: a csiga, a vödör, a kötél...

Nevetett, megfogta a kötelet, megforgatta a csigát. És a csiga csikorgott, mint egy öreg szélkakas, ha soká aludt a szél.

- Hallod? - mondta a kis herceg. - Felébresztjük ezt a kutat, és énekel...

Nem akartam, hogy fáradjon:

- Add ide - mondtam neki -, nehéz ez neked.

Lassan felhúztam a vödröt a kávaig. Rátettem, hogy biztosan álljon. Fülemben csengett még a csiga csikorgása, és a még gyűrűző vízben a remegő napot láttam.

- Erre a vízre szomjazom - mondotta a kis herceg. - Adj innom...

És rájöttem, hogy mit kerestem...

Felemeltem a vödröt egészen az ajkáig. Ivott, behunyt szemmel. Mint valami ünnepen, oly nyugalmas volt minden. Ez a víz bizony más volt, mint pusztai ital. A csillagok alatti gyaloglásból, a kút csigájának énekéből, karjaim erőfeszítéséből született. Jó volt a szívnek, mint az ajándék. Amikor kisfiú voltam, a karácsonyfa fénye, az éjféli mise muzsikája, a mosolyok édes szelídsége tette így ragyogóvá karácsonyi ajándékaimat.

- Az emberek nálad odahaza - mondotta a kis herceg - ötezer rózsát termesztenek egyetlen kertben... és nem találják meg benne azt, amit keresnek...

- Nem találják... - feleltem.

- Pedig megtalálhatnák, egyetlen rózsában, egy cseppnyi vízben...

- Megtalálhatnák - feleltem.

És a kis herceg hozzátette:

- De a szem vak. Keresni a szívvel kell.

Ittam. Könnyebben lélegzettem. A homok napfelkeltekor mézszínű. Boldoggá tett ez a mézszínű is. Miért is kell az embernek szenvednie...

- Be kell váltanod ígéretedet - mondta nekem szelíden a kis herceg, és megint odaült mellém.

- Milyen ígéretemet?

- Tudod... a szájkosarat a báránycsömörnek... Felelős vagyok azért a virágért!

Elővettem zsebemből rajzvázlataimat. A kis herceg megnézte, és nevetve mondta:

- A majomkenyérfaidd káposztához hasonlítanak egy kicsit.

- Igazán?

S én milyen büszke voltam a majomkenyérfaimra!

- A rókaé... a füle... olyan, mintha szarva nőtt volna... és milyen hosszú!

És újra nevetett.

- Igazságtalan vagy, kicsi fiam, hiszen én nem tudok mást rajzolni, csak nyitott és csukott óriáskígyókat.

- Nem baj! Ez így nagyon jó! - mondotta. - A gyermekek megértik.

Rajzoltam hát egy szájkosarat. És összeszorult a szívem, amikor odaadtam neki.

- Nem tudom, milyen terveid vannak...

De nem felelt. Azt mondta:

- Tudod, a Földre érkezésemnek... holnap lesz az évfordulója...

Azután egy kis szünet múlva még azt mondta:

- Itt egészen a közelben értem földet...

És elpirult.

Én meg újra, magam sem értettem: miért - furcsa fájdalmat éreztem. Hirtelen egy kérdés jutott eszembe:

- Akkor hát nem véletlenül sétálgattál itt magadban ma egy hete, amikor megismertelek, ezer mérföldnyire minden emberlakta helytől! Visszajöttél érkezési helyedre?

A kis herceg ismét elpirult.

Én meg bizonytalanul hozzátettem:

- Talán az évforduló miatt?...

A kis herceg újra elpirult. Sohasem felelt a kérdésekre, de ha valaki elpirul, az „igent” jelent, nem igaz?

- Te! - mondtam neki. - Én félek...

De ő így felelt:

- Most munkához kell látnod. Vissza kell menned a gépedhez. Én megvárlak itt. Gyere vissza holnap este...

Én azonban nem voltam nyugodt. Eszembe jutott a róka. Az ember könnyen sírva fakadhat, ha engedte magát megszelídíteni...

26

A kút mellett vén kőfal romja volt. Amikor másnap este visszatértem munkámból, már messziről észrevettem az én kis hercegemet. Ott ült fenn a fal tetején, lábát lelógatta. Hallottam a hangját:

- Hát nem emlékszel? - mondta. - Nem egészen pontosan itt volt!

Egy másik hang valamit válaszolhatott neki, mert most meg ezt mondta:

- De igen, de igen! Biztosan ez a napja, csak nem pontosan ezen a helyen történt...

Folytattam utamat a fal felé. Még mindig nem láttam és nem hallottam senki mást. Pedig a kis herceg ismét felelt:

- Egészen biztosan. Meglátod majd, hol kezdődik a lábam nyoma a homokban. Csak várj rám ott. Ma éjszaka ott leszek.

Húsz méterre voltam a faltól, és még mindig nem láttam semmit.

Kis szünet után a kis herceg még azt mondta:

- Jó a te mérged? Biztos vagy benne, hogy nem fogsz sokáig kínozni?

Megálltam, összeszorult szívvel, de még mindig nem értettem.

- Most menj - mondotta. - Le akarok mászni.

Ekkor magam is odanéztem a fal tövéhez és félreugrottam. Ott volt, ott ágaskodott a kis herceg felé egy sárga kígyó. Ez a fajta harminc másodperc alatt kivégzi az embert. Revolverem után kotorásztam zsebemben, és közben már futottam is a fal felé, de lépteim zajára a kígyó csendesén, mint egy halódó szökőkút, elfolyt a homokban, és könnyű fémes zajt hallatva, minden sietség nélkül eltűnt a kövek között.

Épp idejében értem a falhoz, hogy hősínre sápadt kis hercegemet a karomba fogjam.

- Hát ez meg micsoda? Most már kígyókkal beszélgetsz?

Leoldottam nyakáról örökös aranyálját. Megnedvesítettem halántékát, és megittattam. És aztán nem mertem tőle semmit sem kérdezni. Komolyan nézett rám, és karját nyakam köré fonta. Éreztem, hogy úgy ver a szíve, mint egy haldokló madaré, amelyet puskagolyó ért. Azt mondta nekem:

- Örülök, hogy megtaláltad a hibát a gépeden. Hamarosan hazatérhetsz...

- Honnan tudod?

Hiszen éppen most akartam neki megmondani, hogy minden várakozás ellenére sikerült a gépet rendbe hoznom!

Kérdésekre semmit sem felelt, de még ezt mondta...

- Én is... ma én is hazamegyek...

És aztán bánatosan:

- Az sokkal messzebb van... sokkal messzebb...

Éreztem, hogy egészen rendkívüli dolog történik. Karomba szorítottam, mint egy kis gyermeket, és közben mégis úgy rémlett, mintha meredeken zuhanna egy szakadékba, és én sehogy sem tudom visszatartani.

Komoly, messze révedő volt a tekintete:

- Megvan a báránycád. És megvan a báránycád ládája is. És megvan a szájkosár...

Szomorkásan mosolygott.

Sokáig vártam. Éreztem, amint lassanként átmelegszik:

- Kicsi fiam, féltél valamitől?...

Félt, de mennyire félt. Ám most kedvesen felnevetett:

- Ma este sokkal jobban fogok félni...

Jéggé dermedtem, mert úgy éreztem, hogy valami helyrehozhatatlan vár ránk. És megértettem: nem bírom elviselni a gondolatot, hogy többé ne halljam ezt a nevetést. Mint a forrás a sivatagban, olyan volt nekem ez a kacagás.

- Kicsi fiam, neved, szeretném hallani...

De ő azt mondta nekem:

- Ma éjjel betelik az esztendő. Csillagom pontosan a fölött a hely fölött lesz, ahol a múlt évben földet értem.

- Kicsi fiam, ugye, csak rossz álom ez a história a kígyóval, a találgával meg a csillaggal?...

Így kérdeztem, de nem felelt. Azt mondta nekem:

- Ami lényeges, azt nem látni...

Igaz...

Így van ez a virággal is. Ha szeretsz egy virágot, amely egy másik csillagon van, oly édes-békés az égre nézni éjszaka. Valamennyi csillag virággal ékes.

- Igaz...

- Így van ez a vízzel is. A víz, amit velem itattál, olyan volt, mint a csiga és a kötél muzsikája... emlékszel... jó víz volt.

- Igaz...

- Fölnézel majd a csillagokra éjjel. Az enyém túlságosan icipici, meg sem tudom mutatni, hol van. Jobb ez így. Az én csillagom neked csak egy csillag lesz a többi közt. Tehát minden csillagra szeretettel fogsz felnézni... Valamennyi a barátod lesz. És aztán ajándékot is adok neked...

Felnevetett.

- Ó, kicsi fiam, édes kicsim, szeretem a nevetésedet hallani!

- Éppen ez lesz az ajándékom... úgy lesz, mint a vízzel...

- Hogy érted?

- A csillagok az embereknek mást és mást jelentenek. Azok számára, akik utaznak, a csillagok útmutatók. Mások szemében csak apró fények, ismét másoknak, a tudósoknak, a csillagok problémák. Az én üzletemberemnek aranyat érnek. De ezek a csillagok mind némák. Neked olyan csillagaid lesznek, mint senki másnak!

- Hogy érted?

- Amikor felnézel az égre éjszakánként, hát akkor, mivel én ott lakom az egyik csillagon, és mivel én ott nevetni fogok, te majd úgy hallod, mintha valamennyi csillag nevetne. Nevető csillagaid lesznek!

És újra nevetett.

- És ha majd megvigasztalódtál (az ember mindig megvigasztalódik), örülni fogsz, hogy megismerkedtél velem. Mindig a barátom leszel. Ezért majd olykor kedved kerekedik velem nevetni. Hát kinyitod néha az ablakod, csak úgy, kedvtelésből... És barátaid ugyancsak elcsodálkoznak, ha majd nevetni fogsz, amint az eget nézed. Akkor azt mondod nekik: „Igen, a csillagok mindig megnevettetnek!” És majd bolondnak tartanak. Ugyancsak komisz tréfát fogok veled járatni...

És ismét nevetett.

Olyan lesz ez, mintha csillagok helyett egy halom apró csengettyűt adtam volna neked, amelyik mind nevetni tud...

És ismét nevetett. Aztán elkomolyodott.

- Ma éjjel... tudod... ne gyere el...

- Nem hagylak magadra.

Gondterhelt volt.

- Azért mondom ezt neked... a kígyó miatt is. Nem szabad, hogy megmarjon téged... A kígyók gonoszak. Pusztá kedvtelésből is megmarhat.

- Nem hagylak magadra.

De valami megnyugtatta:

- Igaz, hogy a második maráshoz már nincs mérgük...

Ezen az éjszakán nem láttam útnak eredni. Nesztelenül szökött meg. Amikor sikerült utolérnem, eltökélten, határozott léptekkel ment. Csak annyit mondott nekem:

- Hát itt vagy?...

És kézen fogott. De még mindig kínoztá a gondolat:

- Nem jól tetted. Szenvedni fogsz. Olyan leszek, mintha meghaltam volna, pedig ez nem lesz igaz.

Én hallgattam.

- Megértheted. Nagyon messze van. Nem tudom magammal vinni ezt a testet. Túlságosan nehéz.

Én hallgattam.

- Olyan lesz, mint valami öreg, elhullatott fakéreg. Az öreg fakéreg nem szomorú dolog...

Én hallgattam.

Egy kicsit elbátortalanodott. De még egyszer összeszedte magát:

- Olyan kedves lesz, majd meglátod. Én is nézni fogom a csillagokat. Valamennyi csillag rozsdás csigájú kút lesz. Valamennyi csillag inni ad majd nekem...

Én hallgattam.

- Olyan mulatságos lesz! Neked ötszázmillió csengettyűd lesz, nekem ötszázmillió forrásom...

Ő is elhallgatott, mert sírt...

- Itt vagyunk. Engedd, hogy egyedül menjek egy lépést.

És leült, mert félt.

Azt mondta még:

- Tudod... a virágom... felelős vagyok érte! És ő olyan gyenge! És olyan gyerekesen együgyű! Négy haszontalan tövise van, ez minden oltalma a világgal szemben...

Leültem, mert nem volt erőm állva maradni.

Azt mondta:

- Igen... Ennyi az egész.

Egy kicsit még habozott, aztán felállt. Egyet lépett. Én nem tudtam mozdulni.

Csak egy sárga villanást láttam a bokája táján. Egy pillanatig mozdulatlan maradt. Nem kiáltott. Csendesen eldőlt, ahogyan egy fa dől el. Még zajt sem ütött, a homok elnyelte nesztét.

27

És most, hát igen, ennek már hat éve... Sohasem meséltem ezt a történetet. Barátaim, amikor viszontláttak, örültek, hogy élve látnak viszont. Szomorú voltam, de azt mondtam nekik: „A fáradtság...”

Most már kissé megvigasztalódtam. Azaz... nem egészen. De tudom, hogy visszatért bolygójára, mert napfelkeltekor nem találtam meg testét. Nem is volt oly nehéz az a test... És szeretem a csillagokat hallgatni éjente. Olyan, mint ötszázmillió csengettyű...

De valami egészen rendkívüli dolog jut eszembe. A szájkosárra, amit a kis hercegnek rajzoltam, elfeledtem feltenni a bőrszíjat. Sohasem tudja felcsatolni a báránkyára. Azt kértem hát magamban: „Mi történt a bolygóján? Csak nem legelte le a báránkyka a virágot...”

Máskor azt mondom magamban: „Semmi esetre sem! A kis herceg éjszakára mindig leborítja üvegburával a virágot, és jól őrzi a báránkját...” Ilyenkor boldog vagyok. És valamennyi csillag szelíden nevet.

Máskor meg azt mondom magamban: „Az ember egyszer vagy másszor szórakozott! Az egyik este elfeledkezett az üvegburáról, vagy pedig a báránka éjjel nesztelenül kiosont...” Ilyenkor a csengettyűk mind könnyre fakadnak!

Csodálatos, nagy rejtelem ez. A ti szemetekben is, akik szintén szeretitek a kis herceget, ugyanúgy mint az én szememben, egy csapásra minden megváltozik a világegyetemben, aszerint, hogy valahol, nem tudni hol, egy báránka, amelyet nem ismerünk, lelegelt-e vagy sem egy rózsát...

Nézzetek az égre. Kérdjétek meg magatoktól: lelegelte-e vagy sem a báránka a virágot? És meglátjátok, hogyan változik meg minden... És egyetlen felnőtt sem fogja soha megérteni, hogy ennek micsoda jelentősége van!

Ez itt számomra a legszebb és a legszomorúbb táj a világon. Ugyanaz a táj ez, mint az előző oldalon, de még egyszer lerajzoltam, hogy jól megmutassam nektek. A kis herceg itt jelent meg a Földön, és itt tűnt el.

Nézzétek meg figyelmesen ezt a vidéket, hogy biztosak legyetek: felismeritek, ha egy napon Afrikában, a sivatagban utazgattok. És ha véletlenül arra jártok, könyörgök, ne siessetek, várakozzatok egy csöppet - pontosan a csillag alatt! Ha akkor egy gyermek közeledik felétek, ha rátok nevet, ha arany a haja, ha nem felel, amikor kérditek, ugye, kitaláljátok, hogy ki az... Akkor legyetek hozzám kedvesek! Vigasztaljatok meg nagy szomorúságomban: írjátok meg nekem gyorsan, hogy visszatért...

AYMÉ A FESTŐDOBOZ

Egy nyári délelőtt Delphine és Marinette kiment a tanya mögé, a rétre. Festődobozukat is magukkal vitték.

A festődobozok egészen újak voltak. Alfréd bácsi hozta mind a kettőt, éppen előző nap, akkor volt ugyanis Marinette hetedik születésnapja. A kislányok köszönetképpen egy dalt énekeltek Alfréd bácsinak. A dal a tavaszcikról szólt; s Alfréd bácsi jókedvűen, dúdolva távozott. Bezzeg a kislányok szülei nem voltak ilyen jó hangulatban! Egész este zsörtölődtek:

- Na tessék. Festődoboz. Két ilyen szelevedinek. Hogy aztán bemaszatolják az egész konyhát, összekenyé a ruhájukat. Festődoboz! Hát jut eszünkbe valaha is a festés! De az biztos, hogy holnap délelőtt szó sem lehet semmiféle pingálásról. Míg mi kint leszünk a földön, ti babot szedtek a kertben, utána meg lucernát vágtok a nyulaknak.

A kislányok nem tehettek egyebet, fájo szívvel megígérték, hogy dolgoznak, s nem is nyúlnak a festődobozokhoz. Másnap reggel aztán, mikor szülei elmentek hazulról, ők indultak a kertbe babot szedni. Közben összetalálkoztak a kacsával, aki persze észrevette, hogy milyen rosszkedvűek. Ez a kacska nagyon érző szívű jószág volt.

- Mi van veletek, kislányok? - kérdezte.

- Semmi - válaszolták, de Marinette kicsit szipogott, s aztán Delphine is szipogott.

És mikor a kacska kitartóan tovább kérdezősködött, megszédni való babról, festődobozokról, vágni való lucernáról beszéltek valamit. Közben a kutya meg a disznó - minthogy éppen arra ténferegtek - közelebb mentek, hogy hallják, miről van szó, s a kacsával együtt méltatlankodtak.

- Ez már mégiscsak sok! - hápogta a kacska. - Micsoda szülők! De ne féljete, kislányok, festegessetek csak nyugodtan. Majd én megszédem helyettetek a babot. A kutya is segít. Igaz-e, kutya?

- Szívesen - válaszolt a kutya.

- Ami meg a lucernát illeti, rám számíthattok - mondta a disznó. - Jó pár napra valót sarlózok!

A kislányok nagyon megörültek. Szülei az egészből nem tudnak meg semmit, az biztos! Megcsókolták három barátjukat, s mentek a rétre a festődobozokkal. Mikor a festékes-tálacskákat megtöltötték tiszta vízzel, a rét végéből odaügetett hozzájuk a számár.

- Jó reggelt, kislányok! Mit csináltok ezekkel a dobozokkal?

Marinette közölte vele, hogy festeni készülnek, s aztán szépen megmagyarázott neki sorra mindent, amit a számár nem értett.

- Ha akarod - tette hozzá -, megfestem a portrédat.

- Jaj, nagyon szeretném - mondta a számár. - Nekünk állatoknak igazán alig van alkalmunk arra, hogy lássuk, milyenek vagyunk.

Marinette profilba állította a számarat, s festeni kezdett; Delphine meg egy fűszálon nyugvó szöcske portréjába kezdett. A kislányok hangtalanul dolgoztak, még a nyelvüket is kidugták a nagy igyekezetben, s mindig arrafelé, amerre éppen a fejüket hajtották.

Kis idő múlva a szamár, aki eddig meg sem moccant, megkérdezte:

- Megnézhetném?

- Várj - válaszolta Marinette -, éppen a fülednél tartok.

- Vagy úgy! Csak nyugodtan. A fülemmel kapcsolatban egyébként szeretnék neked mondani valamit. Tudod, hosszúnak hosszú, de azért nem annyira...

- Jó, jó, légy nyugodt, úgy csinálom, ahogy kell.

Delphine-t közben valami kis csalódás érte. Miután megfestette a fűszálon pihenő szöcskét, úgy érezte, hogy a nagy fehér rajzlapon valahogy jelentéktelennek hat a kompozíció, fogta magát, s rétszínűre mázolta a hátteret. Sajnos, a rét meg a szöcske éppen egyforma árnyalatú, s így a szöcske képe elveszett a nagy zöltségben, de úgy, hogy nem is látszott belőle semmi. Bosszantó história.

Marinette, mikor befejezte a portrét, szólt a szamárnak, s az a kép elé ugrott. Meglehetősen meglepte az, amit látott.

- Mily rosszul ismerjük magunkat - mondta kissé mélabúsan. - Sohase hittem volna, hogy bulldogfejem van.

Marinette elpirult, a szamár meg folytatta:

- A fejemmel is úgy állhat a dolog, mint a fülemmel. Gyakran mondogatják, hogy így hosszú, meg úgy hosszú, de azért csak nem gondoltam volna, hogy ennyire hosszú.

Marinette zavarban volt, s még jobban pirult. Igaz, a portrén maguk a fülek csaknem olyan nagyok, mint az egész modell. A szamár szomorkás tekintettel tovább vizsgálta a képet, aztán, mint akit teljesen váratlan megrendülés ért, felkiáltott:

- Egek! A portrén csak két lábam van!

Marinette most magabiztosabb volt:

- No igen, mert csak két lábadat láttam. Nem festhettem többet!

- Nagyon kedves, de elvégre mégiscsak négy lábam van!

- Nem - szólt közbe Delphine. - Profilból nézve csak két lábad van.

A szamár nem vitatkozott tovább. Megsértődött.

- Jó, rendben van - mondta távozóban -, mindössze két lábam van.

- Ejnye, gondolkozz kicsit...

- Hagyjuk, két lábam van. Ne is vitázzunk tovább.

Delphine elnevette magát, Marinette is nevetett, noha kissé rossz lelkiismerettel. Aztán meg is feledkeztek a számárról, más modell után néztek. Meglátták két ökrüket, éppen a réten át ballagtak a folyóhoz, hogy igyanak. Két nagy, tiszta fehér ökör a zöld réten.

- Jó reggelt, kislányok. Mit csináltok ezekkel a dobozokkal?

Elmagyarázták nekik, voltaképpen mi is az a festészet, az ökrök meg arra kérték őket, legyenek szívesek egy-egy portrét festeni róluk; Delphine azonban okult a szöcske portréjával esett kalandból, megrázta a fejét:

- Ez, sajnos, lehetetlen. Fehérek vagytok, fehérek, akár a rajzpapír. Nem látszana a képetek. Fehér papíron fehér kép, ez annyi, mint a semmi, mintha nem is léteznének.

Az ökrök összenéztek, s egyikük sértődötten csak ennyit mondott:

- Minthogy nem létezőnk, hát viszontlátásra.

A kislányok tanácstalanul néztek egymásra. E pillanatban perlekedés hangzott fel a hátuk mögött. Megfordultak, s látták, hogy a ló meg a kakas veszekszik.

- Igenis, uram - dühöngött a kakas -, hasznosabb, mint ön, és értelmesebb is. S legyen szíves, ne tegyen úgy, mintha ez mulattatná, mert könnyen megkaphatja tőlem a magáét.

- Eh, kis semmi jószág - mondta lenézően a ló.

- Semmi jószág?! De maga sem valami nagy legény ám! Majd én megmutatom magának, hogy téved!

A kislányok szerették volna összebékíteni őket, de alaposan belefáradtak, mire el tudták hallgattatni a kakast. Végül is Delphine csitította el a veszekedést úgy, hogy felajánlotta az ellenfeleknek: megfestik mindegyikük portréját. A nővére a kakast, ő meg a lovat kezdte festeni. Kis ideig úgy látszott, vége a pörlekedésnek. A kakas boldogan, hogy modellt állhat, fölvetette büszke, tarajos fejét, kidüllesztette a begyét, felborzolta legszebb tollait. De nem bírta sokáig szónoklás nélkül.

- Nagyon kellemes lehet portrét festeni rólam - mondta Marinette-nek. - Te aztán szerencsésen választottál modellt. Nem mintha hencegni akarnék, de ugye, a tollazatom színe egyszerűen elragadó?

Hosszan beszélt a tollairól, a tarajáról, a bóbitájáról, majd a lóra pillantva hozzátette:

- Kétségtelen, sokkal inkább vagyok festenivaló, mint bizonyos szánnivaló állatok, akik oly bús, oly unalmas színű irhát hordanak.

- Az apró jószág legyen csak tarkabarka - mondta a ló. - Így legalább észre lehet venni.

- Aprójószág, aki mondja! - rikácsolt a kakas, és felborzolta tollait, szidta, fenyegette a lovat, de az csak mosolygott.

A kislányok közben buzgón festettek. A két modell hamarosan megcsodálhatta portréját. A ló meglehetősen elégedettnek látszott a sajátjával. Delphine szép, borzas és csoda hosszú sörényt festett neki, meg szép dús farkat, egyik-másik szála olyan vastag volt, s úgy állt, hogy egy kapanyél sem különbül. És minthogy Delphine félprofilba állította, a képen szerencsésen mind a négy lába látszott. A kakasnak sem volt oka panaszra. Rosszhiszeműen mégis azt állította, hogy tollbóbitája leginkább agyonhasznált seprűhöz hasonlít. A ló, aki eddig saját portréjával volt elfoglalva, most egy pillantást vetett a kakaséra, s keserőséggel töltötte el, amit a képen felfedezett.

- Amint látom - mondta -, a kakas nagyobb, mint én vagyok.

Delphine-t ugyanis némileg megzavarta a szöcskével való próbálkozás, s a lóról készült portré elfért a rajzlap felén; míg Marinette festményén, aki merészebben bánt az ecsettel - a kakas képe betöltötte az egész lapot.

- A kakas nagyobb nálam? Hát ez már túlzás.

- Persze hogy nagyobb, barátom! - diadalmaskodott a kakas. - Magától értetődik. Mégis, mit képzelt? Én ezt anélkül is tudtam, hogy kettőnk képét egymás mellett láttam volna!

- Csakugyan - jegyezte meg Delphine a két kép összehasonlítása után -, kisebb vagy, mint a kakas. Nem is vettem észre, de persze, nem is fontos.

Megértette, de későn, hogy a ló megsértődött. Hátat fordított a kislányoknak, s mikor Delphine szólította, anélkül, hogy visszanézett volna, hűvösen csak ennyit mondott:

- Kérem. Rendben van. Kisebb vagyok, mint a kakas, és ez, persze, nem is fontos.

Nem volt hajlandó meghallgatni a kislányok magyarázkodását, ment tovább, nyomában a kakassal, aki egyre-másra mondogatta:

- Nagyobb vagyok, mint maga! De nagyobb ám!

A szülők, mikor délben hazaérkeztek a földről, a konyhában találták a kislányokat, s rögtön a kötényüket nézték. Szerencsére vigyáztak, nehogy foltot ejtsenek a kötényükre, ruhájukra. Mikor megkérdezték őket, hogy mivel töltötték az idejüket, azt mondták, hogy nagy halom lucerna vár a nyulakra, s két kosár telt meg a leszedett babbal. A szülők meggyőződtek róla, hogy igazat mondanak, s széles mosollyal jelezték, hogy nagyon meg vannak elégedve. Persze ha kicsit jobban megnézték volna a kosarakat, ugyancsak meglepődtek volna, hogy milyen sok kutyaszőr, kacsatoll keveredett a bab közé. De ez még csak eszükbe sem jutott, s talán még sohasem ebédeltek olyan jókedvűen, mint aznap.

- Igazán örülünk - mondták a kislányoknak. - Öröm nézni ezt a sok babot; a nyulaknak meg három napra is elég a lucerna! És mert ilyen szorgalmasan dolgoztatok...

Az asztal alól cikákolás, prüsszkölés hallatszott, s mikor a szülők lehajoltak, hogy utánanézzenek, mi történik, az asztal alatt azt látták, hogy a kutya szinte fuldoklik.

- Mi bajod van?

- Szóra sem érdemes - mondta a kutya (a visszafojtott nevetéstől ugyanis majd megpukkadt, s a kislányok alaposan megijedtek) -, igazán szóra sem érdemes. Alighanem félrenyeltem. Könnyen megtörténik az ilyesmi, ugye! Gyakran képzeljük, hogy rendesen nyelünk, aztán...

- Rendben van, minek ez a sok beszéd - szóltak rá a szülők. - Hol is hagytuk abba? Igen, persze. Szóval jól dolgoztatok...

Mondanivalójukat ismét köhécselés szakította félbe, ezúttal diszkrétebben hangzott, ez meg a hátuk mögül, a bejárat felől. A kacska köhécselt, ugyanis bedugta a fejét a félig nyitott ajtón, s nem bírta megállni nevetés nélkül. De aztán gyorsan az ajtó mögé ugrott, s mire a szülők megfordultak, a kacska már el is tűnt, de a kislányoknak ugyancsak melegük lett.

- Talán huzat van, az nyikorgatja az ajtót - kockáztatta meg Delphine.

- Az bizony lehet - mondták a szülők. - No, hol is hagytuk abba? Persze! A bab meg a lucerna. Büszkék vagyunk rátok. Öröm, ha az embernek ilyen engedelmes, szorgos kislányai vannak. De meg is lesz érte a jutalmatok. Mert ugye nem képzelitek, hogy mindörökre el akarunk tiltani benneteket a festődobozoktól? Ma délelőtt éppen csak ki akartuk próbálni, elég derék kislányok vagytok-e ahhoz, hogy csak a munkára gondoljatok. Igazán elégedettek vagyunk veletek. Most aztán egész délután festhettek!

A kislányok olyan ijedt-halkan köszönték meg, hogy hangjuk alig hallatszott az asztal túlsó végéig. A szülők azonban jókedvükben ügyet sem vetettek az egészre, s míg az asztalnál ültek, végig nevetgéltek, találós kérdésekkel szórakoztak.

- Négy testvér egymást kergeti, de utol sosem érheti, mi az?

A kislányok úgy tettek, mintha nagyon törnék a fejüket, de a délelőtti festés emléke meg a rossz lelkiismeret nem hagyta őket nyugodtan gondolkodni.

- Nem találjátok ki? Pedig könnyű! Igazán nem sikerül? Nohát: egy kocsi két hátsó kereke fut a két első után! Jaj de csacsik vagytok!

S a szülők jóízűen nevettek. Míg a kislányok az asztalt szedték le, ők az istállóba mentek a számárért, hogy az majd kiviszi a földre az ültetni való krumplit.

- Gyerünk, számár, ideje, hogy induljunk.

- Igazán sajnálom - mondta a számár -, de csak két lábbal állhatok szolgálatukra.

- Két lábbal? Miket fecsegsz te itt?

- Nem fecsegek. Két lábbal. Éppen elég bajom van azzal, hogy valahogy mégis megálljak ezen a kettőn. Nem is értem, hogyan csinálják az emberek.

A szülők közelebb léptek, alaposabban megnézték a szamarat, s látták, hogy valóban csak két lába van: egy elől, egy meg hátul.

- No, ez aztán furcsa. Hiszen reggel még négy lába volt ennek az állatnak! Hát majd az ökrök hozzák ki a krumplit.

Az istállóban meglehetősen sötét volt, hirtelenében nem is látták az ökröket.

- No, ökrök - szólították őket csak úgy vaktában -, jöttök-e velünk a földre?

- Azt hát nem - válaszolta két hang a félhomályból. - Nagyon fájlaljuk, de mi, sajnos, nem létezők.

- Nem léteztek?!?

- Kérem, győződjenek meg róla.

Amint közelebb léptek, a szülőknek látniuk kellett, hogy az ökrök helye üres. Nézelődtek, tapogattak, mindhiába, csak a jászolrács magasságában himbáló két pár szarvat lehetett látni, tapintani.

- Mi történik ebben az istállóban? Ebbe már belebolondulhat az ember! Gyerünk a lóhoz.

Az istálló egyik sarkában volt a ló helye, ott, ahol legsötétebb volt.

- No, derék lovunk, jössz-e velünk a földre?

- Szolgálatjukra - válaszolt a ló -, de ha esetleg kocsi elé akarnak fogni, jobb, ha figyelmeztetem magukat: egészen kicsi vagyok.

- Ugyan már! Ez is miket beszél. Még hogy egészen kicsi!

De mikor az istálló sarkába értek, meglepetésükben fölkiáltottak.

A félhomályban, a sárga szalmán egészen apró lovacskát láttak, alig nagyobb, mint egy fél kakas.

- Ugye, aranyos vagyok? - kérdezte a ló merő komiszkodásból.

- Micsoda szerencsétlenség! - jajdultak föl a szülők. - Mi lett ebből a szép, jódolgos állatból! Hogy történhetett ez?

- Magam sem tudom - válaszolt a ló kitérően. - El sem tudom képzelni.

Válasza elgondolkoztató volt.

A szamár és a két ökör is így beszélt. A szülők sejtették, hogy valamit titkolnak előttük. Visszamentek a konyhába, s gyanakodva néztek a kislányokra. Általában, ha valami kicsit is szokatlan történt a tanyán, mindjárt a kislányokat vették gyanúba.

- No, kivele! Mondjátok csak meg, mi történt délelőtt, míg mi nem voltunk itthon? - kérdezték, s hangjuk dörgött, mint a mesékben az emberevő óriásé.

A kislányok mukkanni sem mertek, csak fejüket rázták, hogy ők nem tudnak semmit. A szülők erre már megharagudtak, s az asztalra csaptak:

- Azonnal beszéljetek, mert baj lesz! Mi volt itt ma délelőtt?

- Bab... babszedés... - nyögte ki végre Delphine.

- Lucernavágás... - lehelte Marinette.

- S hogy történt az, hogy mire hazajöttünk, a szamárnak eltűnt két lába, az ökrök nem léteznek, a szép nagy lovunk meg akkorka lett, mint egy háromhetes nyuszi? Azonnal mondjátok meg az igazat!

A kislányok, akik eddig nem is tudtak ezekről a szörnyűségekről, porig sújtva hallgattak, holott pontosan értették, mi történt.

Délelőtt úgy belemerültek a festésbe, hogy az állatokat csak modellnek nézték, eszükbe sem jutott, hogy mások, mint amilyenek festés közben látják őket; az ilyesmi elég gyakran megesik azzal, aki először fog ecsetet a kezébe; az állatok meg túlságosan a szívükre vették az ügyet, s mikor hiúságukban megsértve visszamentek az istállóba, addig-addig kérődztek a réten történteken, míg a valóságban is olyanná lettek, amilyenek a festő szeme látta őket. A szörnyű esemény oka, persze, nagyrészt engedetlenségük volt, s a kislányok ezt is tudták. Már-már szüleik nyakába borultak, hogy bocsánatot kérjenek tőlük, mikor az ajtónyílásban megpillantották a kacsát. Az a fejét rázta, és sokat jelentően hunyorgott rájuk. Erre a kislányok kicsit bátorságra kaptak, s valami olyasmit suttoztak, hogy igazán maguk sem értik az egészet.

- Rendben van, csak makacskodjatok - haragudtak meg a szülők. - Így is jó. Megyünk az állatorvosért.

A kislányok reszketni kezdtek ijedtükben. Nagyon ügyes ember volt ez az állatorvos. Biztosak lehettek abban, ha csak belenéz az állatok szemébe, megpaskolja a lábukat, a bendőjüket, máris tudja, mi a való helyzet. Már szinte hallották, amint mondja: „Lám, lám... én bizony úgy vélem, festészeti betegségről van szó; nem festett véletlenül valaki ma délelőtt ennél a háznál?” No, ennél aztán több sem kellene.

A szülők máris indultak. Delphine azonnal elmondta a kacsának, hogy mi történt, s hogy milyen félelmetes az állatorvos tudománya. A kacsza igazán nagyon rendesen viselkedett.

- Ne vesztegessük az időt - mondta. - Fogjátok a festődobozokat, aztán eresszük ki az állatokat a rétre. Amit a festészet csinált, a festészetnek kell visszacsinálnia.

A kislányok először a szamarat vezették ki, s ez korántsem volt egyszerű, két lábon ugyanis nagyon nehezen tudta magát egyensúlyozni, s mikor kiért a rétre, egy konyhaszéket kellett alátenni, különben alighanem elvágódott volna. Az ökrökkel egyszerűbb volt a dolog, voltaképpen nem is kellett vezetni őket. Egy járókelő éppen akkor ballagott el a rét mellett kanyargó úton, s alaposan meglepődött, látva, hogy két pár szarv himbál a levegőben, de egy kukkot sem szólt, hirtelenében azt hitte, romlik a látása. A ló viszont, az istállóból kilépve, kicsit megijedt, mikor szembetalálkozott a kutyaival, akit most iszonyatosan nagynak látott. De aztán rögtön el is nevette magát:

- Milyen nagy körülöttem minden! S milyen mulatságos ilyen kicsinek lenni! - jegyezte meg.

De hamarosan másként vélekedett, mert amint a kakas észrevette a szájalmasan apró lovat, dühösen nekiugrott, s rárivallt:

- Ó, lám, mégiscsak összetalálkoztam uraságoddal! Remélem, nem felejtette el ígéretemet, hogy ellátom a baját!

Az apró ló minden porcikájában reszketni kezdett. A kacska le akarta csöndesíteni a kakast, de nem boldogult vele, s a kislányokra sem hallgatott.

- Bízátok rám - mondta a kutya. - Megeszem és kész.

A fogát vicsorítva ugrott a kakas felé, annak sem kellett több, olyan messze szaladt a boldogtalan, hogy csak három nap múlva került elő lehorgasztott fejjel.

Mikor aztán az egész gyülekezet a rétre ért, a kacska megköszöörülte a torkát, s így szólt a lóhoz, a szamárhoz és az ökrökhöz:

- Kedves öreg barátaim, el sem tudjátok képzelni, milyen szívfájdalom számomra, hogy ilyen helyzetben látlak benneteket. Milyen elszomorító, hogy a pompás fehér ökrök, kikre öröm volt ránézni, egyszerűen nem léteznek többé; hogy a kecses mozgású szamár most nyomorúságosan vonszolja magát két lábon, hogy a mi szép nagy lovunk szájalmasan összetöpörödött kis vacak. Higgyétek el, összeszorul a szívem, hiszen egyszerű félreértés áll e kínos és nevetséges esemény mögött. Igen, igen, félreértés! A kislányoknak eszük ágában sem volt bárkit is megsérteni, sőt! Ami veletek történt, az számukra épp oly fájdalmas, mint számomra, s biztosan tudom, hogy az eset titeket is roppant kellemetlenül érint. Ne makacsoljátok meg hát magatokat! Hagyjátok szépen, hogy visszatérjen szokott külsőtök.

Az állatok azonban ellenségesen hallgattak. A szamár lesütött szemmel, konokan bámulta egyetlen mellső lábát. A ló meg, noha szíve még most is hevesen vert a rémülettől, semmi hajlandóságot nem mutatott arra, hogy hallgasson a józan ész szavára. Az ökrök pedig, mint-hogy nem léteztek, nem látszottak sem ilyennek, sem olyanak, de szarvaik, noha egyébként kifejezéstelenek voltak, most sokat jelentő mozdulatlanágba dermedtek. Elsőnek a szamár szólalt meg:

- Két lábam van - mondta hűvösen. - Így is jó. Ha kettő, hát kettő. Ezen nincs mit meggondolni.

- Nem létezőnk - mondták az ökrök -, nem segíthetünk az ügyön.

- Egészen kicsi vagyok - így a ló. - Az én bajom, és kész.

Az ügy nem ment előbbre, s a réten egy ideig döbbsent csönd uralkodott. A kutya azonban, aki dühbe gurult ettől a konok rosszhiszeműségtől, dűnnyögve szólt a kislányokhoz:

- Túl jók vagytok ezekhez a komisz dögökhöz. Bízátok csak rám őket. Jól beleharapok a lábikrájukba!

- Belénk harapni? - jegyezte meg a szamár. - Szép, mondhatom. Szóval ezt érdemeljük!

Keserűen nevetett ő is, az ökrök is meg a ló is.

- Ejnye, hát nem értitek a tréfát! - sietett a békítéssel a kacska. - A kutya csak tréfálni akart veletek! De úgy látom, nem vagytok tisztában a helyzettel. Figyeljetez ide! A szülők elmentek az állatorvosért. Egy órán belül itt lesz, megvizsgál benneteket, s rögtön tudni fogja, mi történt. A szülők megtiltották a kislányoknak, hogy ma délelőtt fessenek. Lesz nekik

nemulass. Ha ti megmakacsoljátok magatokat, a kislányok szidást kapnak, büntetést, talán még verést is.

A szamár Marinette-re nézett, a ló Delphine-re, a két pár szarv meg úgy mozdult az űrben, mintha a kislányok felé fordulna.

- Annyi szent, hogy négy lábon járni könnyebb, mint kettőn - dünnyögte a szamár. - Valahogy kényelmesebb.

- Hát bizony nem sok, ha a világ csak két szarvat lát belőlünk - jegyezték meg békülékenyen az ökrök.

- Mégiscsak kellemesebb kissé felülről nézni a világot - sóhajtotta a ló.

A kislányok, kihasználva a megenyhült hangulatot, kinyitották festődobozukat, s festeni kezdtek. Marinette a szamarat festette, s ezúttal nagyon ügyelt, hogy négy lábat fessen neki, Delphine a ló képét csinálta meg újra, de most úgy, hogy a lábához egy kakast rajzolt, megfelelő nagyságban. A munka gyorsan haladt. A kacsa sugárzott örömeiben. Mikor a két új portré elkészült, a két modell rögtön közölte, hogy az teljes megelégedésükre szolgál. Csakhogy éppen a szamárnak ettől még nem nőtt ki a hiányzó két lába, s a ló sem nőtt meg. Mindannyian keserű csalódást éreztek, s a kacsát ismét nyugalanság fogta el. Megkérdezte a szamarat, vajon nem viszket-e legalább két hiányzó lábának a helye; a lónál meg afelől érdeklődött, vajon nem érzi-e kicsit szűknek a bőrét. Nem, egyikük sem érzett semmit.

- Idő kell hozzá - mondta a kacsa a kislányoknak. - Biztos vagyok benne, hogy míg az ökröket festitek, minden rendbe jön.

Delphine és Marinette egy-egy ökör portré festésére vállalkozott, a szarvon kezdték, a többit már emlékezetből kellett csinálniuk, de mindketten jól emlékeztek arra, hogy milyen is egy ökör. Szürke rajzpapíron dolgoztak, hogy jól lássék az ökrök fehérsége. Mikor a portrék elkészültek, az ökrök is nagyon elégedettek voltak, mondván, hogy a kép igazán nagyon hasonlít az eredetihez. Létezésüket azonban most is csak a két pár szarv bizonyította. A ló és a szamár sem érzett még semmi olyasmit, ami arra mutatott volna, hogy visszanyerik régi formájukat. A kacsa alig tudta titkolni nyugalanságát, olyannyira, hogy sok szép tolla megfakult.

- Várjunk - mondta. - Várjunk türelemmel.

Elmúlt vagy negyed óra, de nem történt semmi. A kacsa közben meglátott egy galambot, aki magot csipegetett a rét szélén. Odament hozzá, s pár szót beszélt vele. A galamb elröpült, majd hamarosan visszatért, leszállt az egyik ökör szarvára, s így szólt:

- Láttam, hogy egy kocsi befordult a nagy nyárfánál. A szülők ültek benne, meg még valaki.

- Az állatorvos! - kiáltották a kislányok.

Valóban, csak az állatorvos lehetett; kocsija hamarosan fel is bukkant az úton. Perceken múlik minden. A kislányok rémületét látva, s a szülők haragjára gondolva, az állatok nagyon szerencsétlennek érezték magukat.

- Rajta - mondta a kacsa -, gyerünk, erőlködjetek kicsit! Gondoljátok csak el, mi lesz itt a ti hibátokból, a ti makacskodástok miatt.

A szamár teljes erejével megrázta magát, gondolván, hogy attól talán kinő a két lába, az ökrök megmerevítették magukat, hogy létezzenek, a ló nagyot lélegzett, hogy felfújja magát, de mindez nem segített. Szegény paták nem tudták, mitévők legyenek. Az útról odahangzott a kocsizörgés, s már nem volt miben reménykedniük. A kislányok sápadtak voltak, reszketve várták a nagy tudományú állatorvost. A szamár boldogtalanságában Marinette-hez bicegett, s

megnyalta a kezét, így akart tőle bocsánatot kérni; valami kedveset is szeretett volna mondani, de megindultságában szólni sem tudott, szemét előntötték a könnyek, s a portréra hullottak. A barátság könnyei voltak ezek. Alighogy a rajzra csordultak, erős fájdalom nyíltak a számár jobb oldalába, s egyszerre csak azt érezte, hogy szilárdan áll a négy lábán. Mindnyájan nyugodtabbak lettek, s a kislányok ismét bizakodni kezdtek. Igen ám, de későn volt már, a kocsi legfeljebb százméternyire volt a tanyától. Viszont a kacsa már mindent értett. Csőrébe kapta a ló portréját, a ló orra alá dugta, s boldogan látta, hogy máris egy könnycsepp hullik rá. Az eredmény nem váratott magára. A ló szemlátomást nőtt, s mire tízig számoltak volna, visszanyerte régi nagyságát. A kocsi ekkor harmincméternyire volt a tanyától.

Az érzelmi életükben némileg nehezkesebb ökrök buzgó áhítattal hajoltak portréjuk fölé. Egyikük - miután sikerült egy könnycseppet kipréselnie - éppen akkor öltött testet, mikor a kocsi begurult a tanyaudvarra. A kislányok majdhogya tapsoltak örömben, a kacsa azonban gondterhelt maradt. Egy ökör még mindig nem létezik. Csupa jóakarát volt ez az ökör, de az érzelmek sohasem voltak erős oldala, könnyezni meg még senki sem látta. Megrendültség, jóra való igyekezet - mindhiába, arra sem volt elég, hogy nedves legyen a szeme sarka.

Az idő sürgetett, mert a kocsi utasai leszálltak. A kutya a kacsa parancsára elibük futott, hogy feltartóztassa őket. Körbe ugrálta az állatorvost, mintha nagyon örülne neki, közben ügyesen a lába közé ugrott, úgyhogy az szerencsésen hasra esett az udvar porába. A szülők összevissza futkostak, füttyköst kerestek, fogadkoztak, hogy összetörik a kutya hátán. Csak később jutott eszükbe, hogy fölsegítik az állatorvost, s végre lekefélik a ruháját. Ez is eltartott négy-öt percig.

Közben a réten szorongva lesték a még mindig nem létező ökör szarvát. Az szegény feje nagyon igyekezett, de hiába, csak nem tudott könnyezni.

- Ne haragudjatok rám, érzem, hogy nem sikerül - mondta a kislányoknak.

Kis időre csaknem általánossá lett a csüggedés. Még a kacsa is elvesztette a fejét. Csak a másik ökör, amelyik már testet öltött, őrizte meg némileg nyugalma. Hirtelen eszébe jutott, mi lenne, ha elénekelné társának azt a dalt, amit hajdan, mikor még ifjú borjak voltak, együtt szoktak énekelni. A dal így kezdődött:

*Egy kicsi bikácska,
Mú... mú... mú...
Tejét iddogálja,
Bú... bú... bú...
Jön egy tehenecske,
Bú... bú... bú...
Füvet eszegetve,
Mú... mú... mú...*

Mélabúra hajló, bensőséges dal volt. Amint elhangzott az első strófa, máris érezhető volt, hogy bekövetkezik a hön óhajtott eredmény. Mintha meg-megremegett volna a nem létező ökör szarva. Többször sóhajtott a boldogtalan, s végül is könnycsepp csillant a szeme sarkában, de olyan aprócska, hogy nem tudott kicsordulni. Szerencsére Delphine meglátta a parányi könnycseppet, ecsetje hegyére vette, s a portréra tette. Azon nyomban létezni kezdett az ökör, ismét látható, tapintható volt. Éppen ideje. A rét végében, az állatorvost közrefogva, feltűntek a szülők. Amikor meglátták a látható ökröket, a négy lábán szilárdan álló szamarat, a teljes nagyságában feszítő lovat, csodálkozásukban a hangjuk is elakadt. Az állatorvos, akit alaposan felbosszantott a hasra esés, gúnyosan kérdezte:

- Egyszóval ezek lennének a nem létező ökrök, továbbá a két lábát vesztett számár, valamint a nyúlnál kisebbre zsugorodott ló? Ahogy nézem, apró betegségeiket nem sínylek meg túlságosan.

- Érthetetlen - hebegték a szülők. - Az előbb, az istállóban...

- Álmodtak. Vagy jól beebédelték, s ez egy kicsit megzavarta a látásukat, kedves szülők. Okosabb lett volna orvost hívni, azt hiszem. Mindenesetre kikérem magamnak, hogy fölöslegesen zaklassanak. Kikérem magamnak!

Szegény szülők lehajtott fejjel mentegetőztek, az állatorvos haragja lecsillapult, s Delphine-re és Marinette-re mutatva így szólt:

- Ez egyszer megbocsátok, mert két ilyen helyes kislányuk van. Csak egy pillantást vessen rájuk az ember, s máris látja, hogy engedelmes, jó kislányok. Ugye, gyerekek, eltaláltam?

A kislányok pirosra gyúlt arccal csak néztek maguk elé, mukkanni sem mertek, a szégyentelen kacsa azonban szemrebbenés nélkül válaszolt:

- Eltalálta doktor úr. Nincs náluk engedelmesebb.

LINDGREN SUNNANÄNG*

Réges-régen, még a szegénység napjaiban, volt egyszer két testvér, aki egyedül maradt a világon. De gyerekek nem lehetnek egyedül a világon, kell, hogy valakihez tartozzanak, így aztán Mattias és Anna Sunnanängből elkerült Myrába a gazdához. A myrai gazda nem azért vette őket magához, mert nekik volt a földkerekségen a legtisztább, legártatlanabb szemük és a legmelegebb kicsi kezük, nem is azért, mert betegre sírták magukat elhalt anyjuk után. Ó, nem. Azért vette őket magához, hogy hasznára legyenek. A gyerekeknek igen jól tudnak dolgozni, csak el kell őket tiltani attól, hogy facsónakot faragjanak, fűzfásipot vágjanak, és homokvárat építsenek az udvar végében. A gyerekek megfejtik a myrai teheneket, kitakaríthatják az ököristállót, csak távol kell őket tartani mindenféle facsónaktól és homokvártól és olyan dolgoktól, amelyekkel szívesen elszöszmötölnének.

- Nekem már soha semmi jó nem jut ki gyerekeletemben - mondta Anna, és sírva fakadt, amint a fejőszéken ült.

- Nem bizony. Itt Myrában minden nap olyan szürke, mint az egér a pajtában - mondotta Mattias.

A szegénység napjaiban kevés volt az ennivaló a házaknál, és a myrai gazdának esze ágába, sem jutott, hogy a gyerekgyomornak több is kellene, mint heringlébe mártott krumpli.

- Az én gyerekeletem úgysem tart már sokáig - mondta Anna. - Krumplival és heringlével nem húzom ki télig.

- De bizony megéred a telet - mondta Mattias. - Télre már iskolába mehetsz, és akkor a napok nem lesznek olyan szürkék, mint az egerek a pajtában.

Amikor eljött a tavasz Myrába, Mattias és Anna nem épített vízimalmot a patakra, és nem vitorlázott facsónakkal a gödör vizében. Fejték a myrai teheneket, takarították az ököristállót, ették a heringlébe mártott krumplit, és nagyon sokat sírtak, amikor senki sem látta őket.

- Bárcsak megérhetném a telet, és iskolába mehetnék - mondta Anna.

Amikor eljött a nyár Myrába, Mattias és Anna nem szedett epret a tisztásokon, nem épített homokvárat az udvar végében. Fejték a myrai teheneket, takarították az ököristállót, ették a heringlébe mártott krumplit, és nagyon sokat sírtak, amikor senki nem látta őket.

- Bárcsak megérhetném a telet, és iskolába mehetnék - mondta Anna.

Amikor eljött az ősz Myrába, Mattias és Anna nem bújócskázott szürkületkor a bokrok között, esténként nem húzódtak a konyhaasztal alá, és nem súgtak egymásnak meséket. Nem ám! Fejték a myrai teheneket, takarították az istállót, ették a heringlébe mártott krumplit, és nagyon sokat sírtak, amikor senki nem látta őket.

- Bárcsak megérném a telet, és iskolába mehetnék - mondta Anna.

A szegénység napjaiban úgy volt, hogy a gyerekek csak télen jártak néhány hétig iskolába. Valahonnan arra vetődött egy vándortanító, berendezkedett a falu egyik házában, és odajöttek hozzá a gyerekek mindenfelől, hogy megtanuljanak olvasni és számolni. A myrai gazda

* Magyarul: Déli mező

véleménye szerint az iskola a legostobább találmány a világon, és ha tőle függött volna, otthon tartotta volna a gyerekeket. De hát ezt még a myrai gazda sem teheti meg. Eltilthatja a gyerekeket a facsónakoktól, a homokvártól, az epres tisztásoktól, de olyan nincs, hogy eltiltsa őket az iskolától, mert akkor jön a pap, és így szól: „Mattiasnak és Annának iskolába kell járnia!”

És eljött a tél Myrába, lehullott a hó, és a hókupacok majdnem eltakarták a ház ablakát. És bent a sötét pajtában Mattias és Anna táncot járt örömeiben, és Anna így szól:

- Hát mégis megértem a telet, és holnap iskolába mehetek!

Mattias meg ezt mondotta:

- Hej, ti pajtabeli egerek, most már vége a myrai szürke napoknak!

Mikor este bementek a konyhába, a myrai gazda így szól:

- Ha kell, hát legyen az az iskola! De isten irgalmazzon nektek, ha este nem vagytok itthon fejésre!

Reggel Mattias és Anna kézen fogva elbandukolt az iskolába. Hosszú utat kellett megtenniük, a szegénység napjaiban senki nem törődött azzal, hosszú-e az út az iskolába vagy rövid. Hideg szél fújt, a két gyerek átfagyott, lábukon megrepedt a köröm, orruk hegye kivörösödött.

- Jó vörös az orrod, Mattias - mondta Anna. - De szerencse, különben szürke volnál, mint az egerek a pajtában.

Bizony, szürkék voltak mindketten, Mattias is, Anna is, szegényszürke az arcuk, szegényszürke a ruhájuk, szürke volt a kendő, amelyet Anna a vállára terített, és szürke volt a régi bekecs is, amelyet Mattias a myrai gazdától örökölt. De most az iskolába mentek, és ott bizonyára semmi sem lesz szürke - gondolta Anna -, az iskolában bizonyára minden a legboldogabban vörös. Ezért az sem volt baj, hogy a favágók ösvényén mentek az erdőn keresztül, mint két kicsi szürke egér, és oly nyomorultul fáztak a kemény téli hidegben.

Végül aztán nem is volt olyan jó dolog iskolába járni, mint ahogy elképzelték. Az még jó volt, hogy a többi falusi gyerekek körbeülték a nyitott kályhát, és böngésztek a betűk között, de a tanító már a második napon pálcával rávert Mattias kezére, mert nem ült csendben. És amikor elérkezett a tarisznyabontás ideje, Mattias és Anna szégyenkezett, ők csak néhány hideg krumplit hoztak, a többi gyerek vajás kenyeret evett hússal és sajttal, Joel meg, a kereskedő fia, egész lakomát, a végén fánkkal. Mattias és Anna úgy bámulta a fánkokat, hogy majd kifordult a szemük, és Joel rájuk szól: „Koldusfajzat, még soha nem láttatok ételt?” - akkor a két gyerek igen elszégyellte magát, felsóhajtott, és nem válaszolt.

Nem, a szürkesség nem tűnt el, pedig mennyire remélték. De azért rendületlenül elbandukoltak az iskolába mindennap, bár a hó magasan állott az úton, és ők koldusfajzat voltak vajás kenyér és fánk nélkül.

A myrai gazda mindennap elmondotta:

- Isten irgalmazzon nektek, ha nem vagytok itthon fejésre!

Nem is mert Mattias és Anna elkészni a fejésről! Rohantak az erdőn keresztül, mint két kis szürke egér a lyukba, úgy féltek, hogy egyszer elkésnek.

Egy napon azonban Anna megállt az út közepén, és megszorította Mattias karját.

- Mattias - mondotta -, az iskola sem segít. Nincs semmi jó az én gyerekéletemben, és azt kívánom, hogy ne érjem meg a tavaszt.

Éppen, mikor ezt mondta, akkor látták meg a vörös madarat. Ott ült a földön, olyan vörös volt a fehér hóban, olyan, de olyan lángoló vörös a fehérben. És olyan csengően szólt, hogy a fenyőkről ezer szikrában szállt szét a hó a csendben, némán lehullva a földre.

Anna a madár felé nyújtotta kezét, és sírva fakadt.

- Vörös - mondotta -, ó, vörös!

Mattias is sírt, és így szólt:

- Még azt sem tudja, hogy szürke egérkék is vannak a világon.

Akkor a madár megbillentette szárnyát és felrepült. Anna megszorította Mattias karját, és ezt mondta:

- Ha ez a madár elszáll tőlem, lefekszem a hóba és meghalok.

Mattias kézen fogta Annát, és a madár után szaladtak, amely tűzvörös fáklyaként szállt a fenyők között. Amerre elszállt, hócsillagocskák hulltak a földre, s mintha csengettyű szólt volna suhanásától. A madár befelé ívelt az erdőbe, mind messzebb az úttól, amelyen a gyerekek jöttek, ide-oda röppent. Anna és Mattias rohant utána a vastag hóban, ágak csaptak arcukba, megcsúsztak a köveken, amelyek megbújtak a hó alatt. De szemük fénylett az izgalomtól, miközben a madarat követték. S az egyszerre csak eltűnt.

- Ha nem találom meg a madarat, lefekszem a hóba és meghalok - mondta Anna.

Mattias vigasztalgatta, megpaskolta az arcát, és így szólt:

- Hallom, hogy a madár ott énekel a hegy mögött.

- De hogy jutunk a hegy mögé? - kérdezte Anna.

- Ezen a sötét szakadékon keresztül - mondta Mattias. Kézen fogta Annát, és maga után húzta a szakadékon keresztül. A szakadék mélyén fénylő vörös toll feküdt a havon, erről tudták, hogy jó úton járnak. A szakadék egyre szűkebb lett, a végén már olyan szoros volt, hogy csak egy kis gyerektest tudott átférni rajta.

- Keskeny az út - mondta Mattias -, de mi még keskenyebbek vagyunk.

- Igen, a myrai gazda gondoskodott arról, hogy az én szegény gyerektestem olyan kicsi legyen, amilyen csak lehet - mondotta Anna.

És elértek a hegy mögé.

- Most itt vagyunk a hegy mögött - szólt Anna. - De hol van az én vörös madaram?

Mattias csendben állott a téli erdőben és hallgatózott.

- A fal mögött - mondotta -, ott énekel a fal mögött.

Magas fal emelkedett előttük, a falban kapu. Éppen csak be volt támasztva, mintha most ment volna be valaki, és elfelejtette becsukni maga mögött. A hó magasan állott a földön, hideg és zord volt a téli nap, de a fal tetején eperfa terjesztette ki virágzó fehér ágait.

- Otthon Sunnanängenben is volt eperfánk - mondta Anna -, de még az sem virágzott télen.

Mattias kézen fogta Annát, és bementek a kapun.

És akkor meglátták a vörös madarat, arra esett első pillantásuk. Egy nyírfán ült, a nyírfa levelei zölden kunkorodtak - tavasz volt. Egyszerre muzsikába kezdett felettük a tavasz minden kedvessége, ezer kis madártest dalolt, ujjongott a fákon, a tavasz minden patakja ott csörgedezett, a tavasz minden virága kivirult, és gyerekek játszottak a réten, amely zöld volt,

mint a paradicsomi mezők. Igen, sok gyerek játszott a réten, facsónakot faragtak, úsztatták a patakban és a tavakon. Fűzfasípot vágtak, nótáztak, mint tavasszal a fülemülék. Piros és kék és fehér volt a ruhájuk, és ragyogtak, mint a tavaszi virágok a zöld fűben.

- Ezek se tudják, hogy szürke egerek is vannak a világon - mondta Anna szomorúan. De abban a pillanatban észrevette, hogy Mattias ruhája is piros, az övé is, és hogy már nem voltak olyanok, mint a szürke egerek a pajtában.

- Ez a legnagyobb csoda, amely gyermekéletemben velem történt - mondotta Anna. - Milyen helyre kerültem?

- Sunnanängbe jöttél - mondták a gyerekek, aki mellettük játszottak a patakban.

- Sunnanäng? Hiszen mi ott laktunk, mielőtt megkezdtuk az egéréletet Myrában - mondta Mattias. - De ott minden más volt.

A gyerekek felnevettek.

- Akkor ez egy másik Sunnanäng - mondták.

És hagyták, hogy Mattias és Anna ott legyen, és velük játsszék. Mattias facsónakot faragott, Anna rátette vitorlának a vörös tollat, amelyet a madár elhullatott, a csónakot levitték a patakhoz, útnak indították vörös vitorlájával, és ez volt a legvidámabb valamennyi facsónak között. Vízimalmot is építettek, körbe forgott a napfényben, mezítláb bementek a patakba, és lágy homokot éreztek a lábuk alatt.

- Gyerek lábam szereti a lágy homokot és a selyem fűvet - mondta Anna.

Egyszer csak hallják, hogy megszólal egy hang:

- Gyertek ide, gyermekeim!

Mattias és Anna ott maradt a vízimalomnál.

- Ki hív? - kérdezte Anna.

- Anyánk - mondták a gyerekek -, azt akarja, hogy menjünk hozzá.

- Minket biztosan nem hív - mondotta Mattias.

- De igen - felelték a gyerekek -, azt akarja, hogy minden gyerek jöjjön.

- Hisz nekünk nem anyánk - mondta Anna.

- De igen - mondták a gyerekek -, ő minden gyerek anyja.

Akkor a többi gyerekkel együtt Mattias és Anna is odament a réten keresztül egy kis kunyhóhoz, és ott volt az Anya. Látszott, hogy ő az: a szeme, a keze az édesanyáé volt, a szeme és a keze elég volt minden gyerek számára, aki körülötte tolongott. Fánkot vert nekik, és kenyeret sütött, vaját köpült, sajtot készített, a gyerekek mindenből annyit ehettek, amennyit csak bírtak, és miközben ettek, leültek a fűbe.

- Ilyen finomat még nem ettem gyermekéletemben - mondta Anna.

De Mattias egyszerre elsápadt, és így szólt:

- Isten irgalmazzon nekünk, ha nem vagyunk otthon fejésre.

Hirtelen sietős lett nekik, eszükbe jutott, hogy nagyon sokáig elmaradtak. Megköszönték, hogy enni kaptak, az Anya megszimogatta arcukat, és ezt mondta: - Gyertek hamarosan vissza!

- Gyertek hamarosan vissza! - mondták a gyerekek is. Kikísérték Mattiast és Annát a falhoz, a kapuig. A kapu most is félig nyitva volt, láthatták kint a hókupacokat.

- Miért nem csukjátok be a kaput? - kérdezte Anna. - Befújhat a hó.

- Ha becsukjuk, soha többé nem nyithatjuk ki - mondták a gyerekek.

- Soha többé? - kérdezte Mattias.

- Soha, soha többé - mondták a gyerekek.

A vörös madár még mindig a nyírfán ült, amelynek olyan kis zöld, kacsaringós levelei voltak, és olyan jó illatot árasztottak, mint a nyírfalomb tavasszal. De kint a kapu előtt magasan állt a hó, és az erdő zord, hideg volt a téli alkonyatban. Mattias kézen fogta Annát, és kiszaladtak a kapun. Nyomban beborította őket a hideg, éhesek lettek, mintha soha nem ettek volna fánkot, és soha nem kaptak volna kenyeret.

A vörös madár előttük repült, mutatta az utat, de a szomorú téli alkonyatban már nem fénylett oly vörösen. A gyerekek ruhája sem volt már piros, szürke volt a kendő is, amelyet Anna a vállára terített, és szürke volt a régi bekecs, amelyet Mattias a myrai gazdától örökölt.

Végre hazaértek. Siettek, hogy megfejjék a myrai teheneket, és kitakarítsák az ököristállót. És amikor este bementek a konyhába, a myrai gazda így szólt:

- Szerencse, hogy ez az iskola sem tart örökké.

De Mattias és Anna beült a sötét konyha sarkába, és sokáig beszélgettek még Sunnanängről.

És tovább folyt szürke egéreletük a myrai gazda pajtájában. De mindennap elmentek az iskolába, és mindennap ott ült a vörös madár a hóban a favágók ösvényén, és elvezette őket Sunnanängbe. Ott aztán vitorláztak facsónakjukkal, fűzfásipot vágtak, homokvárat építettek az udvar végében, és Anya mindennap annyit adott nekik enni, amennyi csak belégük fért.

- Ha nem volna Sunnanäng, nem sokat adnék gyerekéletemért - mondta Anna.

De este, mikor bementek a konyhába, a myrai paraszt ezt mondotta:

- Szerencse, hogy ez az iskola sem tart örökké. Akkor aztán itthon maradtok.

Mattias és Anna egymásra nézett. Elsápadtak.

Aztán érkezett az utolsó nap. Az utolsó az iskolában, az utolsó Sunnanängben.

- Isten irgalmazzon nektek, ha nem vagytok itthon fejésre - mondotta a myrai gazda utolsó nap, mint más napokon is.

A kályha körül ültek az iskolában, és utoljára böngésztek a betűk között. Utoljára ették hideg krumplijukat, és elmosolyodtak, amikor Joel rájuk szólt:

- Koldusfajzat, hát azelőtt soha nem láttatok ennivalót?

De ők csak nevettek, mert Sunnanängre gondoltak, és arra, hogy nemsokára enni kapnak ott.

És utoljára rohantak végig a favágók ösvényén, mint két kicsi szürke egér. A tél leghidegebb napja volt, fehér füst szállt szájukból, amikor lélegzetet vettek, körmük megfeketedett kezükön-lábukon. Anna olyan szorosra húzta a kendőt a nyakán, amennyire csak tudta, és így szólt:

- Fázom és éhes vagyok, soha nem éreztem magam ilyen rosszul gyermekéletemben.

Kemény hideg volt, nagyon vágyódtak már a vörös madár után, hogy elvezesse őket Sunnanängbe. És a madár ott ült megint, és olyan, de olyan lángoló volt a fehér hóban! Anna felnevetett örömeiben, amikor meglátta.

- Hát mégiscsak eljutok utoljára az én Sunnanängembe!

- Igen, de azután minden nap olyan szürke lesz, mint az egerek a pajtában - mondta Mattias.

A rövid téli nappal már vége felé járt, lehullt az alkony, nemsokára itt az éjszaka. De a madár úgy szállt, mint vérvörös fáklya a fenyők között, és énekelt, miközben szállt, úgyhogy ezer hócsillag hullott a földre a hideg és a csend erdejében. Csak a madár szava hallatszott: oly jeges hideg volt, hogy az erdő elhallgatott, a vörösfenyők zúgó dalát megdermesztette a fagy.

Ide-oda röpködött a madár, Mattias és Anna rohant utána a hóban, oly hosszú volt az út Sunnanängbe.

- Itt biztosan véget ér gyermekéletem - mondotta Anna. - Megöl a fagy, mielőtt elérek Sunnanängbe.

De a madár csak repült előttük, és végre elértek a kapuhoz, amelyet oly jól ismertek. Magasan állt előttük a hó, de az eperfa a fal tetején kiterjesztette virágzó fehér ágait, és a kapu félig nyitva állt.

- Soha nem vágyakoztam még így gyermekéletemben - mondotta Anna.

- De most már itt vagy - mondta Mattias -, most már nem kell vágyakoznod.

- Nem, többé már nem kell - mondotta Anna.

És Mattias kézen fogta Annát, bevezette az ajtón. Az örök tavasz Sunnanängébe, ahol a fiatal nyírfák illatozott, ahol ezer kis madár énekelt, és ujjongott a fákon, ahol gyerekek vitorláztak facsónakjaikkal a tavaszi patakokban és tavakon, és ahol az Anya kiállt a rétre, és hívta őket: „Gyertek hozzám, gyermekeim!”

Mögöttük ott volt a hideg, zord erdő, és várt rájuk a téli éjszaka. Anna visszanézett a kapuból, ki a sötétbe, a fagyba és megremegett.

- Miért nem csukjátok be a kaput? - kérdezte.

- Ó, kicsi Anna - mondotta Mattias -, ha becsukjuk a kaput, soha nem nyithatjuk ki többé. Nem emlékszel?

- De igen, emlékszem - mondta Anna -, soha, soha többé.

Akkor egymásra néztek, Mattias és Anna. Sokáig néztek egymásra és elmosolyodtak. Aztán egész csendben, halkán, becsukták a kaput.

.oOo.